Supracoperta și coperta de *Petre Vulcănescu*

TUDOR ARGHEZI

SCRIERI

10

PROZE

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

CIMITIRUL BUNA-VESTIRE

POEM

I

1 Solemnitatea s-a petrecut în amfiteatrul cu păreţii albi, de pîlnie, ai Universităţii. Un interior de turn de apă şi de circ, edificat în echilibru ca o piramidă de cărţi de joc, din vîrful căreia, cînd cade valetul, se prăbuşesc, val-vîrtej, patruzeci de cartoane, aderente castelului prin fracţiuni de simpatie. Anul trecut, în aceeaş sală, un conferenţiar străin destăinuia unui public uimit cuceririle chimiei sintetice, stropind, pentru exemplificare, de jurîmprejur, auditorul, prins în treptele stalurilor ca nişte muşte într-un păinjeniş, cu violete de Parma artificiale, şi explicînd cu înţeles admiratorilor, doamne şi domni, care îl aplaudau, că fiecare din ei era o uzină ignorată şi o distilerie de parfum.

« Avec votăr permissionn, preciza inutil conferenţiarul, un mare profesor ceh sau slovac, ce n'est que de *l'iurin* », vorbind franţuzeşte cu accentul obişnuit, în dezbaterile problemelor internaţionale, al reprezintanţilor cu limba grea şi cu buzele groase, ai popoarelor civilizate într-un idiom secundar.

Dacă ar fi procedat la fel, servindu-se cu pulverizatorul personal şi de-a dreptul de lichidul din care parfumul fusese ştiinţificeşte extras, conferenţiarul ar fi primit în cap umbrelele şi bastoanele asistenţei. Totul e formă şi material, în învăţămînt şi în viaţă, — şi ipocrizie, — şi un testicul de cauciuc

în prelungirea unui sul de sticlă se preferă public modelului copiat. E imoral originalul, dar cultivat plagiatul.

Mă temeam, la examenul meu, de aglomerația de atunci... Și mă ofensa examenul. E nevoie de un temperament concesiv și inferior, ca să nu simți cîtă rușine implică repetarea în public a lucrului învățat, ca un bun ce-ți aparține și pe care l-ai fi creat. În cartea cutare se găsește răspunsul la întrebarea examinatorului, asimilat de toți candidații, care de obicei susțin spusele altora, repetate și de aceia cu o convingere tristă și cu un patos regretabil. Și recunoașterea ostentativă a meritului acestei impudice imitații culturale mi se părea, aplicată la mine, de o indiscreție trivială. O comisie își afirmă dreptul să judece și să dea sentințe relativ la valoarea intelectuală reproductivă, și un candidat e obligat să suporte și să recunoască autoritatea acestei maimuțăreli și a unei lamentabile încrederi în sine profesorale, să-și facă un titlu pe viață dintr-o opinie cifrată, cu iscălituri încîlcite autografic.

Mă stînjenea cu deosebire ipoteza aplauzelor din partea unui public, amator consacrat al spectacolelor dramatice, științifice și judiciare. Doamne distinse, păstrînd cu știința contacturi cosmetice și cu literatura penală ereditățile urmărite de Freud, părăsesc tribunalele cu părerea de rău că încă n-au asasinat și aduc la Universitate suferința că le lipsește o diplomă din cutia cu tifon.

Comisiunea instituită venise în redingotă și luase loc. De-a lungul unei mese învelită cu postav de biliard se înșira un rang de fotolii, la părete, scaune crăcănate calculat, cu perini pentru coate, ca pentru somnul ramolismentului optimist de după masă, și cu arcuri, ca pentru niște voluptăți primite confortabil pe spate.

Nu mă puteam hotărî să intru, mă sfiiam de mine şi-mi era frică de... public. Căutam din ochi care ar fi putut să fie în ultimul moment drumul cel mai scurt ca să mă strecor printre dependinţe, ca să fug şi să mă las de doctorat, în clipa supremă a gloriei didactice. Cîteva braţe colegiale interveniră la timp, substituite resortului personal absent şi mă văzui îmbrîncit pe uşa scundă din dreapta comisiunii, ca un debutant în Hamlet, aruncat în teatru dintre culise.

O robă neagră mă drapa într-un prestigiu magistral şovăitor. Mi-a fost împrumutată de portar, care o dă generaţiilor cu chirie. Mînecile spînzurau ca uniforma unui episcop cu numărul fizic mare, moştenită de un vicar anemic. Cerusem din timp să mă înfăţişez inchiziţiei universitare în hainele mele, niţel terfelite, dar cancelaria se simţi vexată de o dorinţă care părea că nu preţuieşte după tariful cel mai înnalt decorul, înscenarea şi uzul. Un candidat normal şi cu dare de mînă îşi pregăteşte garderoba doctoratului ca o mireasă albiturile, pe măsură, şi se şi fotografiază în poziţii expresive, dovedind respect pentru instituţiile de ştofă şi nasturi.

Mi-am controlat în dosul uşii vocea, tonul şi emfaza ei, încercînd să pronunţ fraze începute didactićeşte cu « Dat fiind » şi cu « După opinia savanţilor care fac autoritate în materie ». Deficitul vocal era grav. Eram emoţionat şi dintr-odată perspectiva examenului în carne şi oase mă făcu mai mic cu douăzeci de ani, scăzîndu-mă pînă la copilărie. Circumstanţa şi atitudinea comandă starea morală.

Nu putusem nici cu sonoritate nici şoptit să zic, repetîndu-mi rolul, nici « Onorată Comisiune ». Devenisem afon, gîtlejul refuza să mai mă servească.

2 Rectorul nostru nu putea să fie nesimțitor la arabescurile tichiei și la crețurile mantiei, de cînd, lipsindu-i din recuzită un original, l-a căpătat din străinătate la intervenția surîzătoare a unui ministru. Avem al nostru un mare învățat ale căruia păreri despre propria valoare întrec toate fanteziile teatrului comic. Nici o atenție nu-i pare prea mare și toate onorurile cu care l-au încărcat contemporanii ca să-i astupe o gaură păroasă cu măselele stricate, totdeauna căscată după o bucată grasă sau pentru o recriminare în numele noțiunilor consfințite, jucate cu o patetică scamatorie, au fost, după consumare, derizorii. S-ar fi gîndit la Premiile Nobel, pe care le-a așteptat și în care nu erau de ajuns intervenția și recomandația. El vrea mereu ceva nou și ceva nepurtat în țara lui, o jucărie mai mare, o tobă mai sonoră, o scîrțîitoare cu tonuri de harmonică, o minge. Dați-i un deghizament, un costum de bal mascat, dați-i și un pergament care să-i confere drepturi și autorități ca ale locțiitorului din Capadocia, anacronice și cu neputință de exercitat în loc anumit fără să fie puse titlurile pe goană.

Într-o bună zi, Rectorul a primit gratis într-o ladă odăjdiile unui titlu, și într-un plic sigilat o diplomă de Doctor nemuritor, pe care îndeobște firmele de magnetism personal și de hipnotism,

din America, o trimit cu prețul din catalog amatorilor din toată lumea, recrutați cu o pagină de publicitate.

Rectorul se gătește cu o capelă pătrată, cu o pelerină roșie, cu o dantelă cu broboane, prinsă în regiunea înghițitorii, ca sistemul de mărgele al unui curcan în criză de orgoliu. Cînd îl vizi- tează ucenicii și admiratorii, el făgăduiește să le arate numaidecît ceva și trece într-o cameră conexă cu biuroul. După o forfotă prin cutii și dulapuri, se întoarce acoperit cu atribute britanice. La umerii lui inegali și la un bust pieptos într-o singură parte și ridicat ca de un efort pentru sprijinirea unei cobilițe grele, dăruită de fiziologie, se adaogă atunci o conștiință de atlet. În vedere că trebuiesc costumele lui per- petuate într-un material sustras moliei și răscoa- cerii în naftalină, Rectorul, care într-altfel nu apreciază copilăreasca pictură și zbegul creionu- lui și al culorii, și-a destinat din progenitură o persoană acestui meșteșug de conservare a materiilor coruptibile, toate materialele fiind su- puse stricării, și gloria și pielea. Cariera acestei artiste care aplică rețetele bărbierului cu pensula mică, slujește marelui Rector de oglindă cu multiplicare, și veteranul Narcis se reflectează în sînul familiei casnic. Pictorița îi face barba, îl întinerește și înfrumusețează, îi roade unghiile și îi pune carmin, rectificîndu-i și zîmbetul, rostit, din pricina unei fantezii a scheletului, strîmb într-o parte.

E și cel mai fotografiat dintre învățați, lăsîn- du-se gîdilat de obiectiv și oprindu-se, pentru poză, oricum l-ai ruga să șadă și oriunde să se uite, la mîna fotografului, la un cal ori la un vardist, și se supune cu o cuviință fericită. Dacă pentru o intrare în marea evidență i-ai aduce o scară de coșar răzimată subt o fereastră, el

s-ar sui pînă la jumătatea ei, s-ar arăta cu un picior în aer, ca o baletistă, şi ar pune şi corset. Publicul cunoaşte toate atitudinile cu putinţă ale fiecăruia din mădularele sale; braţul ridicat şi lăsat şi oprit la jumătate, la trei sferturi, la sfertul şi la optimea gestului; figura din cele douăzeci şi opt de profiluri, care acordă analistului de oameni mari ceva din urechea înmuiată, ceva din frumuseţea umflată a nasului, gura îmbrăcată şi dezbrăcată de surîs, ţintirea ochilor spirituală, înnălţarea şi pogorîrea lor. Mîna i-a fost luată crispată şi întinsă în patruzeci şi două de feluri, şi undeva pe-acasă trebuie să se găsească şi reproducerea ei în ghips cu toate liniile revelatoare din palmă.

3

«Un toboşar fără tobă nu-i un toboşar», mi-a răspuns un profesor care şi-a atribuit această sentinţă, probabil citită. Tezele trebuiesc susţinute în costum adecuat. De unde rezultă că un om în pielea goală nu ştie nimic.

Mai rugasem pe profesori să terminăm formalităţile fără ceremonie şi solemnitate, în cancelarie. Precupeţii cunosc modestia că nu dau o festivitate la cumpărarea fiecărui sac de fasole. A jignit şi această neînţelegere însufleţită pentru festivităţile culturii, spectacole de profesie şi de sporirea bunului-simţ. Şervetul, gestul cu tava al chelnerului, tonul important al literaturii, discursul de deschideri şi de închideri, omagiu direct în văzul şi auzul gîdîlat al bărbatului social, considerentul, elogiul desfrînat, aplauzele, îmi usucă limba. De vreme ce ne ştiam de aproape, doctoratul putea să fie acordat la o masă cu scrumieră. Expoziţie, redingote, figuri compuse, amfiteatru, candidat şi togă, de ce? Între noi fie zis, unui mare savant din comisiunea de care atîrna diploma vieţii mele, i-am scris opera monumentală de trei kilograme două sute şaptezeci grame, în două volume broşate. Am lucrat la ea patru ani, şi ilustrul personaj a iscălit-o cu o candoare măgulită.

Profesorii şi oamenii iluştri suferă cu toţii de o lipsă de timp îngrozitoare, care nu le dă răgazul

să scrie cu mînă proprie şi cu geniu personal cărțile destinate să-i păstreze. Constrînşi să se risipească în activități neprofesionale, ei au la îndemînă totdeauna cîte un Gulică de felul meu, însărcinat să le dichisească slova şi să le caute, pentru posteritate, cărarea intelectuală cea mai exact pieptănată.

— Am o idee, Gulică, şi te însărcinez să o dezvolți.

Savantul nu are nici una și îmi lasă mie, odată cu cinstea execuției, și onoarea ideii.

Colegul nostru Feldea era un matematician. Algebra nu i-a reuşit personal la nimic, dar nu l-a împiedicat nici să compuie, pentru bronzul şi soclul unui profesor ilustru, o serie de volume groase de ştiință medicală. Era tot un Gulică şi el. Închis optsprezece ore pe zi într-o bibliotecă vastă, cu o cutie de tutun pe masă, de calitate proastă, și cu două falange prăjite, el a primit un salariu care i-a permis să rabde de foame numai cinzeci la sută. Specia Gulică are toate competințele pentru sculareа din moarte a unui hoit de mare erudit şi pentru suirea coşciugului într-o piramidă. Genul Gulică-scribul a construit autorități în toate meseriile, magnați şi specialiști, înzestrați cînd cu o mare operă de posteritate, cînd pe toată viața, cu opt pagini de discurs, repetat timp de zece ani, așa cum a fost compus, zece ani de la mijloc în jos, şi zece ani de-a-ndaratele. Iluştrii beneficiari ai acestei sofisticări fac parte din toate comisiunile, comitetele, sînt convocați la toate netrebuințele, invitaţi la jetoane, diurne și tantieme.

Cei cu mai multe rude și legături n-au nici de acest lucru nevoie, numit în limbajul florilor academice « lucrări ». Dar un profesor universitar — haide! e un profesor universitar. O parte din gingàşa lui tîmpenie nativă s-a transformat în

sudoare de muncă şi în vapori. Dar ce farmece secrete trebuie să aibă acel animal de contabilitate la care mă gîndesc, estimat la un total general, de lefuri şi comisioane mensuale, de trei sute mii lei?

Cel mai iritat dintre membrii juriului examinator a fost o creatură integrală a muncilor mele. Pe faţa lui vînătă şi crispată am putut citi, ca într-un excrement, maladia de care îi suferea egoismul. Odată ridicat pînă la frontispiciu, el ar fi dorit să-şi sfărîme schela pe care se suise, sigur că îl va ţine suspendat văzduhul. L-am fixat în ochii punctaţi la coada pleoapelor zbîrcite cu caimac, silindu-l să şi-i închidă.

4 Dar solemnitatea e totuș solemnitate. Am avut o intrare de film. Împiedicat în poalele negre și gata să-mi pierd bustul, am fost silit să mi le ridic pînă la genunchi, ca un popă care trece gîrla. Jumătate în pantaloni și jumătate aniversar, m-am oprit o secundă, ca să mă pregătesc să înfrunt cu demnitate tumultul aplauzelor din sală... Nici după ce mi-am lăsat poalele să cadă, manifestația de simpatie a publicului nu s-a ivit. Am strecurat o căutătură explorativă pe subt sprincene. Sala era goală de sus pînă jos...

O singură spectatoare, nevastă-mea, la un etaj, cu un copil, care arăta cu degetul pe tatăl lui, în halat. El ținea în dreptul gurii o trîmbiță, în care era în tot momentul împiedicat să sufle, nevastă-mea explicîndu-i, cu violențe șoptite, locul unde se găsește, și el refuzînd să priceapă. Muzica lui interzisă în Universitate m-ar fi răzbunat, sugerînd comisiunei că nu toată familia Unanian împărtășea respectul fundatorului ei pentru doctoratul în litere și filosofie și că singur șeful dîrdîia dinaintea unei colecții de manechine vechi.

Lipsa radicală de public a decepționat vizibil și juriul examinator. Membrii profesori arborau la butonieră cocarde indescifrabile pentru ochiul vulgar, inexpert la rebus și șarade de mătase. Decepția era cu atît mai amară cu cît membrii

juriului își studiaseră și atitudinea în fotolii, și pregătiseră, pe lîngă o scurtă cuvîntare lapidară, un chestionar interesant combinat cu știință și abstracțiuni. Președintelui îi plăcea mai ales să afecteze o rostire gongoristă, obținută prin prezența permanentă a limbii în dosul mustății cu buza în relief, ceea ce da frazelor lui o mușculatură barbară, și cuvintelor un accent asirian. El voia să afirme, prin escamotarea rostirii corecte, o erudiție internațională vastă, care i-ar fi alterat virginitatea rurală cu o expresiune a vocalelor din colonii. Profesorul meu rostea sistematic *o* ca *u*, *e* ca *a*, *i* în loc de *e*, izbutind să-și ridice idiomul la limba incertă a unei grădini zoologice, însă deficitar în ceea ce iubea cu deosebire să demonstreze, guturala pariziană. Pentru nazalizarea *à la française*, organul respirator se comporta ca o pompă de bicicletă, și aerul, făcînd o gîlcă, deriva, la finală, s-ar fi zis pe urechi, cu șuierul obscen al unui ventil insuficient închis.

N-aș putea să afirm că n-am fost impresionat de absența oricărui public și că nu împărtășeam pe din două cu președintele agitația lui scandalizată: trecerea de la o sală imaginar arhiplină la o aulă cu desăvîrșire pustie, era o cădere de la etaj. Și mi se părea prevestitoare de rele, păstrînd din copilărie superstiții. Calendarul meu începea cu o foaie neagră.

Pentru a doua oară voii să fug și să mă lipsesc, ca un mire în noaptea nunții, înfricoșat de ceea ce-l așteaptă după banchet. Dar apucasem să mă arăt onoratului juriu îmbrăcat bisericește. Dacă, după public, mai trebuia să lipsească și candidatul, situația juriului devenea delicată.

Dar într-o situație schimbată, și starea sufletească se ameliorează. Înnaintînd în fața comisiei și singur cu ea, puteam să mă leapăd de o ținută morală improvizată pentru galerie.

La al treilea pas mă oprii şi făcui demonstrativ cu ochiul. Voiam să spui: « La ce m-am aşteptat şi ce a ieşit. Mai bine mergem acasă. » Aveam în faţa mea nişte oameni care mi-au povestit, fiecare în parte, cel puţin cîte o porcărie pe zi, utilizînd şi vocabularul. Grimasa ochiului i-a înspăimîntat, şi o răceală iconografică puse stăpînire pe portretul lor bărbierit proaspăt, jignit şi glacial. Cînd omul devine comisiune şi cultură fiinţa lui cu prostatită trece subit în cristal şi columnă.

5

De la ușa mică de sufleur pînă la juriu am avut însă vreme să apreciez beneficiile examenului dat în intimitate și practicat de un ilustru coleg al membrilor din juriul meu.

Candidatul așteaptă la poarta profesorului într-o atitudine hermetică, de mare inocent care n-ar fi mințit niciodată nimănui, nici programului, nici birtașului, nici proprietăresii, nici fetei de magazin. Privirea lui exprimă transfigurarea îngerului care caută, în toate micimile omenești, de preferință cerul.

Profesorul, uitînd odată de un asemenea candidat încremenit în poarta lui, ieșea pe gang, ca să plece în provincie. Dezlegat de contingențe și cu bretelele sufletești lăsate peste pantaloni, el își divulga adevărata personalitate. Dorea, pentru prînz, la scoborîrea din tren, să i se prepare un șnițel vienez, indicînd ca un bucătar carnea de vițel de lapte și pulpa: nici prea grasă, nici prea slabă; potrivită. Candidatul simți că i se taie picioarele și se retrase mai înlăuntrul gangului, ca să nu mai poată să fie văzut, renunțînd în conștiința lui la examen. El știa că orgoliul savantului, surprins în secretele căptușelii pure, era intolerant și nu admitea complicități. Examenul putea să devie catastrofal.

Era prea tîrziu... Fusese văzut, și intenția lui de a se dosi adăoga la neplăcerea profesorului impresia unei intenții de fraudă complicată.

El putea să-și închipuie că tînărul candidat voia să se strecoare în casă și să-i fure prețioasele manuscrise. Profesorul tocmai scria în versuri albe una din celebrele lui piese de teatru, în care acțiunea începe cu un cioban și sfîrșește dramatic cu o lepădare de catolicism. El apostrofă numaidecît pe student. Instinctul se apăra cu încruntările și țipetele în diapazon subțire.

I se mai întîmplase cîndva o neplăcere de contraste, în timpul războiului, cînd, îndemnînd cu cerneala depărtată a convingerilor aspre armata să moară pînă la ultimul soldat și să decedeze frumos, dascălul își păstra cu amănunțime individualitatea pentru îndemnurile și comentariile viitoare, de care țara lui putea să mai aibă nevoie. Își uitase și atunci masca în pat și se afla acasă în papuci. Un nefericit de învățător păduchios, de pe front, sublocotenent în permisie de două zile, alerga într-un suflet pînă la reședință, ca să ia oxigen înnalt de la idolul și magistrul lui.

Dintr-o greșeală de orientare, învățătorul nimerise într-o cameră din dos, secretă, de obicei încuiată, ca o arhivă de mare preț. Idolul își alegea cu un cuțit în mînă felia preferată de șuncă și salam pentru gustarea matinală. Dinaintea unui părete decorat cu cîrnățărie, sensualitatea și estetica maestrului păreau hipnotizate, și ochii lui însuflețiți purtau un accent atît de felin, încît învățătorului i se păru că maestrul lui dă din coadă. Un cearșaf unsuros, dat peste cap, dezvelea frumusețea catapetezmei de cărnuri afumate. În ușa expoziției de porc preparat, flămîndul frontului fu izbit de două amețeli: a idolului răsturnat și a poftei de mîncare. Într-o secundă au coincis vehementul muget agresiv al profeso-

rului cu fuga din toate puterile a bietului învăță- tor, care, în ceasul unui dezinteresat sentiment de adorație și închinăciune, și-a văzut înmormîntat mîntuitorul într-un cimitir de cartaboș. El putea să creadă că temperatura de jertfă și de apostolat a predicatorului se întreține cu doi covrigi uscați și cu un pahar de apă, în care i se strecurau mute lacrimile, ronțăindu-și covrigii.

6

— Ai întîrziat! strigă supărat profesorul, jucînd fără să vrea fabula lupului cu oaia. Şi ce vrei să faci de te ascunzi? Ai venit să te ascult, ori mă pîndeai să plec?

Candidatul ştia că era şapte fără un sfert şi că fusese în poartă la şase precis, ca un lucrător de uzină, dar, hotărît să nu-şi indispuie preşe-dintele, se lăsă copleşit de injuriile lui acumulate, care veneau din şniţelul vienez; căci examenul fusese aprobat să fie dat în trăsură, de la domiciliul maestrului pînă la Gara de Nord: douăzeci şi cinci de minute de cal.

— Ai fi putut să te scoli mai de dimineaţă, de pildă ca mine... Care, deşi am lucrat toată noaptea, la 5 am fost în picioare, la datorie.

Profesorul se lăuda cu suferinţele studiului. În realitate, el dormise buştean şi mai căsca şi în poarta gangului, cu mîna la gură.

Dar profesorul simţea că nici o expunere detali-ată a meritelor lui ştiinţifice, neostenite şi veşnic la post, nu putea să desfiinţeze imaginea culinară. Dacă trupul lui diamantin se găsea pe picioare, glasul îi era tărăgănat şi somnuros, ideile întune-cate, şi vorbele ieşeau ca dintr-o plapumă trasă pe ochi, dedesubtul căreia marele dascăl, ocupat peste măsură cu ştiinţa şi lipsindu-i şi gustul băilor cotidiane, considerat ca o preacurvie, îşi putuse aprecia, în pîcla totalizatoare, nuanţele

treptate ale urdelor şi brînzeturilor personale. De la tălpi pînă în subsuori, eminenta individualitate emana la catedră, în redingotă, o savoare olfactivă de şoarece şi arpagic.

— Haide, urcă! zise profesorul, indicînd strapontinul din spatele birjarului, monumental pe capră în dulama lui de catifea, cît un măcelar. Încruntările de frunte şi de pleoape ale dascălului nu anunțau nici o bucurie, dar, în nădejdea unei modificări de situație, candidatul primi geamantanele şi cutiile, printre care figurau și ambalajele de cochetărie ale venerabilei soții, cu o resemnare surîzătoare, afirmînd, în panica rînjetului silit, că şapte geamantane şi trei cutii de pălării e foarte puțin pentru rezistența lui şi că genunchii şi brațele îi pot suporta cel puțin întreit. În devotamentul lui, studentul ar fi alergat cu bagajele în spinare după trăsura domnului profesor, primind întrebările şi dînd răspunsurile în pas alergător.

Profesorul ocupa singur cele două locuri de pasageri, oferindu-şi locul din stînga ghiozdanului voluminos de manuscrise şi care la savanți joacă rolul cățelului de rasă, bosumflat, purtat la brațul curtizanei și pus jos din cînd în cînd. Ghiozdanul profesorului se mirosea pe canapeaua trăsurii cu o cutie conică de joben.

Prima întrebare îi fu candidatului fatală. Neputîndu-şi încremeni mai mult arcurile maxilare, el dete drumul unui căscat de-o sinceritate care ar fi impresionat blajin şi o statuie. De frica întîlnirii cu profesorul lui, candidatul nu închisese ochii două nopți şi, aglomerînd lecturile şi repetițiile, ajunsese să nu mai înțeleagă nimic, să-şi piardă sensibilitățile directe și să se îndoiască în conștiința lui *şi* de realitatea brută că există.

Un al doilea căscat urmă fără interval, și candidatul nu se mai putu stăpîni, căscatul devenind singurul lui mijloc de exprimare.

— Oprește, birjar! răcni învățatul. Dă-te, măgarule, jos!

Fără putința unei scuze și degajîndu-se cu greu dintre colete, candidatul la licență se scobori din birje de-a-ndaratele, cu pălăria în mînă, și se pierdu în circulația străzii.

Calitățile de hamal se cumpănesc cu meritele universitare. Examenul e rapid și sintetic.

Un fine de an ține pînă la gară, cu suirea în vagon și ocuparea de mai nainte a unui loc pentru savant. O licență se poate termina pînă la Chitila, iar doctoratul se conferă după șaizeci de kilometri, pe la Ploiești, în restaurantul cu plăcinți. Dacă profesorul uită, brînzoaica și șprițul sînt achitate de student. Uneori e și o plăcere de rafinament să uiți să plătești și să nu scoți o sută de lei din buzunarul de marochin. Și nu știu ce decență te oprește să pipăi bancnote dinaintea unui public care te știe cu degetul pe documente, și preferi, distrat și interesat de un afiș de propagandă în culori, al căilor ferate elvețiene, să rămîi întors cu spatele la cassă, în vreme ce plăcinta scoboară lin pe funicularul a zece metri de intestin.

7 Mă întorc la doctoratul meu. În starea actuală a științei aplicate, mi-aș fi putut face probele chiar la telefon, și sărbătoarea din aulă s-ar fi putut petrece mai accelerat la un ghișeu de bilete.

Dinaintea sălii goale am crezut că-mi pot permite cu juriul familiaritățile din epoca manuscriselor, pe care le fabricam pentru gloria onoraților lui membri. Am explicat, și cu coada ochiului și cu cotul și apoi și verbal, că nefiind nimeni de față ne-am putea retrage și trece teza la poartă.

Juriul devenise rebel: redingota dă gravitate și sugerează consternarea. Se stabilise distanța. Între mine și juriu fusese tras zăvorul academic.

« Nu mai e nimic de făcut, îmi zisei, comedia trebuie jucată în costum și de-a-n picioarele. »

Băiatul meu tocmai izbutea să scoată din trompeta lui un sunet caricatural ca țipătul alambicat al unei găini.

Revolta prezidentului, apăsînd cu importanță pe soneria din zid, mă sili să mă întorc și să apostrofez copilul.

— O să-ți rup urechile! strigai de jos.

Familiaritatea candidatului cu tribunele surprinse.

— Da, este fiul meu, răspunsei privirii interogative a președintelui, silind cuvîntul *fiul* și dîndu-i o importanță de text religios, ca unul ce mă resimțeam la rîndul meu de contagiunea solemnității.

— A! făcu el, uimit...

— Păi, sînt căsătorit de cinci ani, răspunsei. Puteam să zic « sînt însurat », dar nevoia de-a utiliza dubleuri mai căutate ale cuvintelor și vocabule cu tocul înnalt, făcea parte din ținuta mea ocazională. Nimerisem exact în mustrarea ce mi-o făcu dioptria enormă a ochelarilor. Un roman universitar, se rupse. Prezidentul păstrase pentru mine o nepoată cocoșată și neagră ca un geamantan, natură cultă și delicată, însă cu o călcătură de pelican. În zestre intrau o păreche de case și o agregație, urmată de un definitivat.

— Îmi explic, în sfîrșit, rezervele domniei-tale, accentuă președintele, cu bun înțeles.

El făcu aluzie la un întreg trecut nesuferit, cînd, însărcinat cu lucrările profesorului în biblioteca lui, eram secondat de gingășiile de cangurù ale nepoatei, persoană savantă, care sufla în vecinătatea mea o duhoare de ozen și care raporta probabil zilnic conduita mea exagerat de exemplară. Fusesem ultima speranță a unchilor profesori și a mătușilor pedagoge, familia întreagă, dimpreună cu toate ramificațiile ei masculine și feminine din toată provincia, fiind exclusiv didactică, la toate gradele de învățămînt, primar, secundar, profesional, comercial, universitar și la inspectorate, progenituri, descendențe și multiplicări ale unui singur animal, sămînțos ca un dovleac, trimițător de tigve în toate despărțămintele culturii. O dinastie a catedrei și a catalogului, cu șchiopi scurți de un picior, cu obezi, cu palizi și vineți, cu trandafirii, cu peltìci, cu pensionari și cu tinerei, activi autori, patronați de unul mai mare peste cinci, de manuale întocmite cu foarfeca și cu guma arabică, pentru cincizeci de cursuri odată: o mie la sută beneficiu net.

Însă în ceea ce privește nepoata, fusesem informat de vizitiu.

8 Manèvra cu nepoata se repeta de un şir întreg de sesiuni. Cimpanzeul feminin al familiei îmbătrînise, fără să se găsească un doctor romantic pentru măruntaiele ei de muzeu. O canapea se afla la îndemînă şi o linişte de cîteva ore împresura zilnic colţul apartamentului în care lucram. Adeseori, cocoşata, întinsă cu o revistă dinaintea ochilor, se făcea cu gîndul ispititoare, legănîndu-şi un ciorap schilod în aer, şi la intrarea mea în biurou pronunţînd un « pardon » tărăgănat.

Speranţa unui viol, în odaia de studiu, urmat de răspunderi, se risipi timp de zece ani, şi toate generaţiile de viitori savanţi, atrase de ispita catedrei, rămaseră indiferente la incidentul care o condiţiona.

Cazul nu era lipsit de precedente. Cîteva personagii însemnate în viaţa ştiinţifică şi socială se putuseră căpătui bine, trecînd, într-o singură zi, de la mizeria neagră la opulenţă. Esenţialul era să închizi un ochi sau la nevoie pe amîndoi şi să-ţi construieşti un timpan destul de gros ca să nu-ţi intre zvonul public şi batjocura în ureche. Un bărbat prevăzut cu toate bărbăţiile culminante îşi întreţine, paralel cu tonul fizic, bun de orice demonstraţii, neîmpiedicat nici de vîrste, nici de estetică şi totdeauna gata, ca un băţ, şi o atitudine, în ştiinţă, în politică, în principii, în prestigiul căreia se pierde isprava, salvată de o faţadă.

Farmecele babelor pot să poarte un proletar care ştie să se sacrifice, pînă la înnaltele dregătorii, şi un monstru femel poate să-i aducă în coşul de zestre unui bărbat scaune, prezidenţii, funcţii şi portofolii. Cine vrea să fie fericit cu orice jertfă, poate. Cu un struţ la braţ, în costum de ceremonie şi încărcat cu bijuterii, fericirea se parcurge în totalitatea ei, între surîsuri, ironii şi invidii.

Discursul de la şampanie, oricare ar fi sărbătoarea, se adresează celui care o plăteşte, oricine ar fi el şi cu orice fel de bani.

Ba, chiar Ministrul meu, atît de onest în ceea ce priveşte fondurile necontabilizate ale departamentului, nu mi-a răspuns odată, cînd i-am imputat legăturile prea mult remarcate cu un elector deochiat, că are automobil? Şi cînd l-am întrebat ce-i căuta numele între invitaţii unui îmbătrînit fost heruvim de babă, care l-a îmbogăţit; de ce ţine discursuri la ospeţele lui; de ce a chemat, la cupa de şampanie, sentimentele şi principiile din filosofii şi doctrine, nu mi-a răspuns el că e un om puternic şi cu o avere imensă? Şi dacă l-am întrebat ce deosebire mai poate fi între munca unui sătean, a unui inginer şi activitatea unui patron de casă de toleranţă, acest om onest a tăcut. Se cam îndoia. . .

Domnişoara fusese rînd pe rînd jignită de veneraţia minuţioasă a colaboratorilor universitari. Cartoteca fişelor a încrucişat şi amestecat mîinile fără rezultat. Căutarea tîmplă lîngă tîmplă, a unui cuvînt grecesc, descifrat cu unghia în variantele lui, a contribuit numai la sporirea respectului candidaţilor, înspăimîntaţi de ştiinţa documentară a domnişoarei. Dotată cu o memorie a formelor lexicale care covîrşeşte sexul şi frînge elanul chiar pentru o femeie frumoasă însă prea savantă şi activă ca un poliţist al grama-

ticei şi al glosarului, ea stîrnea o admiraţie de raft şi de scară mobilă. Însemnările se făceau împreună, notaţiile erau chibzuite la o depărtare de o palmă a unui genunchi de altul, şi domni-şoara urmărea cu neplăcere cîtă băgare de seamă respectuoasă punea tînărul succesiv din biurou ca să sporească intervalul, evitînd cu îndărătnicie contactul. Parfumul domnişoarei era fin, dar el nu putea împrumuta nefericitei slute jivine nimic din sensualitatea şi sălbătecia mirodeniilor lui, domesticite pe o gamă compusă.

De cîte ori ieşea din biurou în apartament, ea îşi accentua boarea de micşunele, strămutată de parfumeurul artist către aromele evocative ale fagului, cu un abur de pulverizator. Mai ales pentru coiful ei de bucle, zadarnic de frumos, întrebuinţa somnolenţele latente ale unei unsori pipărate. Capetele apropiindu-se pe un catalog sau în dreptul unui dulap, mirosul ar fi putut să fie mai repede gustat de nervul zoologiei. Aştep-tare deşartă.

Căci unii din băieţi îi plăceau în afară de orice socoteli, inima ei pulsînd cu aceleaşi impe-tuozităţi dezinteresate ca inimile fetelor clă-dite după sintaxa naturei corectă. Zmalţul între-rupt al pieptănăturii părului viguros şi nou părea pus cu o pensulă lată, în lame de lustru, sprincenele dure şi genele groase dădeau ochilor o strălucire gravă, şi faţa palidă, întunecată pe liniile de contur cu un fulg de barbă delicat, răscolea săracile-i pofte inocente. Ar fi atacat ea întîi, ca o fiară blîndă, dar se înfricoşa de spaima unui refuz. Nici unul din candidaţi nu a putut să fie pornit împotrivit pantei accelerate pe alunecuş.

Unele cuvinte ar fi putut face introducerea unei sărutări: cîteodată ea putea să aibă aproape şi sensaţia unei împreunări de buze prin conjunc-

țiile repetate de două guri odată, și silabele aduceau în salivă un gust. De cîteva ori s-a petrecut într-însa, alături de un student, o uitare de sine generoasă instinctivă, ca în dragostea împărtășită, care duce pe nesimțite la definitivele confuzii. I se părea că trece dintr-un element într-altul, și că se transsubstanțiază, în vreme ce tînărul de lîngă coapsa ei aștepta o replică documentată. Cînd se turbura între substantive și verbe, tovarășul de lucru nu o întreba măcar: « Domnișoară, ce aveți? de ce v-ați oprit? »

Stîrnită în sonoritățile-i secrete, între două chestiuni, mîna ei se ducea la pian, schițînd un tremur pe clape. Era un moment în care putea să fie luată pe subt umeri, ca în două cîrji, și sărutată cu un surîs pe gura crăpată cu limba. Ar fi simțit întîlnirea cu fiecare punct al trupului ei martirizat. «De acest lucru curent și vulgar, pe care îl practică și viermii, tu n-ai dreptul să te bucuri, îi spunea încet un fel de conștiință. E osînda ta. Tinerețile astea vor fi înnăbușite de alte îmbrățișări, vlaga le va fi sleită de bunăvoie de frămîntările furișate în carnea femeii depravate.»

9

Dar candidații nu erau pătrunși de acelaș sentiment și respect pentru servitoarele casei. Un latinist fusese prins de domnișoară cu sluga de la bucătărie, o gorjancă neagră, cu doi fluturi de aur de urechi rotunzi, printre zulufi, și cu salba spînzurată în jgheabul din sîn. Gura ei, ca o pecete groasă de ceară roșie, frîntă la mijloc, rumenea în scîrlionții pletelor ca un fruct între frunze, și ochii, umezi și licăritori ca murele, cu veriga luminilor galbenă-portocalie ca la pisici, se opriseră de cîteva ori ațintiți în privirea cărturarului, de mistreț. Pleoapele lui bătuseră în atingerea prin distanță, ca de fulgerul iute al unei oglinzi de buzunar, care aruncă din palmă țandăra soarelui într-un ochi. Oglinda era fierbinte și, dedesubtul ei, îl ocolea ca un șarpe moale, cu două șolduri pe două cozi, pofta somnuroasă a oltencii cu colțul fotei sumes.

Strugurii sînilor se jucau în spintecătura cămeșii de la grumazul puternic și gol, și rîndurile de mărgele mărunte, pe bètele întortochiate împrejurul mijlocului zvelt, păreau surîsul pîntecului furișat în brîu. Ei își puseseră unul altuia un gînd, însă nu putuseră vorbi.

Domnișoara era nedezlipită de biuroul de lucru. Cînd servitoarea întîrzia flanela în scobiturile mobilierului, șterse de praf cu o atenție lenevoasă, « N-ai mai isprăvit? » o întreba plictisită.

Şi olteanca nu prea isprăvea într›adins.

Spălînd aplecată, cu spatele la uşă, şahul alb›albastru al camerei de baie, într›o dimineaţă, durda gorjancă prezinta cu nevinovăţie ochiului tînărului savant, care venea să›şi continue programul, de supt poala cămeşii scurte, o despicătură conformată ca o prună vînătă, cu relieful palid cuprins într›un păinjeniş. El se opri brusc pe coridorul învelit cu preş. Nestăpînit şi uitînd unde se găseşte, făcu un pas şi închise uşa, ca un hoţ. Înainte de a fi putut fata să se ridice de pe brînci, el străpunse orbeşte, cu un geamăt ca un nechez al oltencii, rînza tare şi aspră.

Scandalizată de o presimţire, domnişoara veni de›a fuga şi dete de părete uşa uitată fără zăvor, tocmai cînd mărţişoarele ţărăncii, înghesuită cu capul de zid şi lovind cu creştetul faianţa, scoteau sunete de cădelniţi. Răbdînd cu o bucurie adîncă şi utilizînd oftatul la perfectul simplu întrerupt, gorjanca bîlbîia o întrebare: « Ce făcuşi, mamă, domnişorule?. . . »

Domnişoara fu cutremurată şi scîrbită, dar şi›a rectificat fără să ştie, instantaneu, revolta, cu ispita irezistibilă a mînzei care a mirosit armăsarul. Scăpărînd din mădulare, ea puse, tremurînd, cîrligul şi încuie şi a doua uşă, care despărţea, printr›un vestibul îngust, pentru peşchire, coridorul de baie. O urechelniţă de foc o cutreiera din creştet la picioare şi din picioare la ceafă. Ar fi voit să se intercaleze, să sufere maimuţa ei chinuită, din două străpungeri una, şi să fie izbită crîncen, cu aceeaş vigoare ritmică a spinărilor, puse una peste alta, încleştate la umeri şi libere la şolduri. Lexicală, domnişoarei i s›a revelat brusc sensul unei zicale, pîn›atunci obscură, şi spiritul ei traduse imaginea exact: « *Faire la bête à deux dos* ».

Femeia neagră se încovoia, clătinată pe laturi ca o luntre. Făcînd cîte o jumătate de pas cu șase picioare la fiecare zmucire și avînt și reîntîlnire mai dîrje, mai vioaie și mereu mai adîncă, grupul se deplasa, în spațiul confortabil dintre păreți, ca un compas cu mai multe vîrfuri. O tăietură de pepene spintecat cu briceagul pe dunga lui, îi trecu domnișoarei prin fire și, halucinată, ea își lăsă să-i cadă fusta de satin, lepădă pantalonii băiețești de mătase. Cu mîinile-i frumoase de cimpanzeu se apucă de sînii tot atît de frumoși, de elastici și de mici ca ai fetelor cu spetezele drepte, și-i strînse, dementă, între degete, de vîrfuri. Un răcnet îndoit precipita finalul, și brutele, strînse mototol una într-alta, se prăbușiră dîrdîind, ca subt o lovitură de harapnic, despărțite în cădere.

Răsturnați pe rînă, vinovații își deteră seama că fuseseră văzuți de un complice care voia o participare. Nu mai era de spus nimic. Soarele cu strălucirile lui îi înveștmînta în odăjdii mari argintii. Înflăcărarea și apoi adormirea ca în vis a ochilor, abstracta paloare alburie a feței, buzele ude, întredeschise, ca zambilele, picioarele albe, de la jaretieră în sus, ciorapii de o gălbineală de trandafir, pantofii, un surîs de mare suferință al bărbiei, făceau dintr-un avorton o apariție drăgăstoasă, și frumusețea dorinții de înmugurire răzbea dintr-însa ca luminișul în florile unui stufiș. Opreliștile de etică și de cultură erau zadarnice pentru împiedecarea pravilei luminate.

Viezure țepos și musculat, bărbatul trăia întîia oară a tinereții lui de mare zlătar o secundă de junglă. Abia împăcată, sălbătecia îi fu răscolită din nou, într-o urcare vijelioasă de vîrtej. Cu o mînă dedesubtul coapselor domnișoarei, care-i mînca gura, ca o rodie măcelărită, mîna ceealaltă desfăcea țoalele ce mai rămîneau aninate de trup. Făptura lui de animal, obișnuit să lupte

pe piatra pleşuvă în picioare, deştepta mitologia. Pornind pe dedesubtul genunchilor lăsaţi în legănare deasupra încheieturii coatelor lui şi ajungînd cu palmele groase dedesubtul trunchiului elastic, el şi-a ridicat prada de pe velinţă, treptat, pînă la o înnălţime care s-a potrivit singură, bîjbîind. În puterea omului edificat pe tălpi şi călcîie, fiinţa fragilă primi ruperea lungă şi sfărîmarea, străbătută în întregimea ei, în văzduh. Furtuna fu stîrnită pe rînd şi de trei ori carbonizată de trăznet. Şi cînd într-o gigantică opintire masculul izbucni, o leşie fierbinte ajunse pînă în falangele degetelor mici. Cărturarul fusese aţîţat de toate mirosurile dispreţuite în biurou; parfumele de mare cucoană adăogau bucuriei brutale o nuanţă. Carnea, chipul delicat, suspinul vorbit, şoapta de intelect şi chiar caricatura catifelau violenţa, şi în fapta lor bestială, dezgustătoare, tovarăşii încercau beatitudinile exaltate ale lepădării de sine dinaintea unei porunci.

Împărtăşirea cu pămîntul viu anulase superstiţia de slugă şi de stăpînă în această posesiune a lui Lucifer pe din două, şi după ce a căzut leşinată domnişoara, otrăvită de marea beţie, sufocată şi zbătîndu-se ca de-o agonie, olteanca, pervertită subit şi patriciană, s-a tîrît, umblînd în genunchi pe covorul de sfoară, ca o ieşită din minţi. Gura ei flămîndă ca un sex căuta să se istovească. Stăpîna se întoarse pe brînci. Obrajii, pleoapele, cercelul moale al urechii, bărbia femeilor, se mîngîiau de bărbatul înspăimîntat, ca într-o baie caldă, şi, goale cum erau, tăbărîră amîndouă pe el, să-l devore, ca nişte furnici deasupra unui greiere cu labele frînte.

Povestea a trecut din gură în gură, şi doctorul, trezit la realitate şi muncit de ruşine şi de remuş-

cări, n-a mai venit la ultimul examen și a dispărut.

Lumea universitară ajunsese să cunoască episodul domnișoarei, declarîndu-l totuș imposibil, din pricina fizicului nepoatei. Și de atunci o nouă virginitate, melancolică, se instalase pe încetul la domiciliu, și singurul care nu mai putea să creadă într-însa era bătrînul Somoșcheș, vizitiul.

10

În împrejurări, de care rămîne răspunzătoare natura, și bărbatul e în stare de grave nerușinări. Îmi aduc aminte o noapte, după cîteva pahare de vin. Un distins coleg, care căpătase o catedră de omiletică, ducîndu-se în încăperile strîmte din subsolul localului în care ne găseam, a rămas acolo o jumătate de ceas, emoționat de baba îngrijitoare. Natură vicioasă și pervertită, aprinsă liric de băutură și precipitată în delir de mirosul complex al celulei, — creolină, mucegai și un putred derivat, — nu a putut-o părăsi fără o realizare profană a misticului instinct. Eruditul era mortificat, neputînd să-și explice puturoasa izbucnire a chefului vinovat, și căuta, ca vechii mucenici, o ușurare în confesiunea făcută la ureche, cînd se legăna scaunul cu el, între camarazi. Bătrîna, care putea să-i fie bunică, întîi a refuzat, lovindu-l în obraz cu măturica și cu fragmentele ei, intercalate în pămătuful de paie. Localul, situat într-un cartier de bănci, era frecventat de contabili, arhivari și misiți, clienți de biliard și table, ceea ce îndoise ofensa, și profesorul deveni antisemit. Mustățile lui brune și gura lui strînsă permanent pe un trabuc, ca o buză canină încrețită, fuseseră stropite cu crema suspectă a unui întreg cartier de specialiști ai dividendului și dobînzii.

Gustase el din această măduvă sau numai aroma ei îl excitase, adevărul este că nu a mai putut să iasă biruit. Bătrîna fu răsturnată în luptă între șomoioage. Crezînd la început că e vorba de un joc de bețiv, fără consecințe, cînd se simți palpată de un corp, pe care nu-l mai frecventase din tinerețe, ea se așeză pe cît se putu mai confortabil pe colacul de lemn, participînd la deliciile macabre ale învingătorului, cu dezmorțite reminiscențe.

— Vrei să-ți fac o cafea? propuse bătrîna, satisfăcută și recunoscătoare.

Abia atunci se dumiri nefericitul și abia atunci dete cu nasul într-adevăr în ceea ce făcuse. Un furnicar de ghimpi reci se puse să mișune într-însul, ca niște păduchi ai arterelor, și el o luă la fugă, ca un disperat al vieții, care, voind să se sinucidă într-un heleșteu, își face vînt, repezindu-se de departe. Și bău injurios, litru după litru, ca să-și sugrume regretul și oroarea, și nu se mai putu scula cîteva ore de pe scaun, neclintit la masa colegilor lui. El fu în seara ceea și aspru și inspirat.

Baba, din cînd în cînd, crăpînd ușa din fund, a departamentului ei, și-l căuta din ochi, printre public.

— Te cheamă, îi spuneau camarazii. Ți-a făcut cafeaua. . .

Deocamdată, îi fuse groază de sine, o groază dramatică, zguduită, înspăimîntată. Vintrele babei îi aduceau aminte coșurile de pește acoperite cu saci; îl impresionase regiunea dintre două organe unificate prin materii și duhori împrumutate. Dar, în sfîrșit, el se înfruptase din originalitate: nici un cărturar tînăr, pînă la el, nu mai *avusese* o femeie de șaptezeci de ani! Pocăința i-a venit odată cu dispariția amărăciunii scuipatului de la beție, și, ca să-și curețe cugetul,

profesorul se pedepsi cu opt săptămîni de cursuri, de conferințe și de articole moralizatoare pentru tot genul omenesc și pentru cel puțin cinci sute de ani. Omul are această superioritate asupra genului animal, socotind și cămila, porcul și rața, că se pocăiește și uită. El poate să iasă în priveliște, să predice iubirea, castitatea și credința, de-a dreptul din vomitură.

11

— Ţi-ai « ratat o carieră briliantă », zise preşedintele: regret.

În vocabular precupeţ, cuvintele lui alese se traduceau cu termenii « nu te mai întîlneşti cu aşa chilipir ». Înţelesei că în locul sprijinului pe care îl puteam aştepta de la un maestru slujit cu foloase apreciate pentru prestigiul lui falsificat, voi avea de luptat cu o adversitate declarată. Mai bine.

Am acceptat cu bravură această alternativă. Bravura face parte din felul meu de a fi idiot. Cînd mi-au rămas şase fraţi în spinare, i-am strîns în spinare şi i-am dus. Fata care mi-a plăcut mai mult am luat-o de nevastă, fără să o întreb măcar cîte părechi de ciorapi avea. Încă studentă la o altă facultate, un crai bătrîn de profesor, cu o casă de copii măgădăi, i-a făgăduit o situaţie strălucită, condiţionată de un verb care nu se rosteşte la nici o vîrstă, dar care e activ numai pînă la una, şi mai mult la studenţi decît la profesori. I-am tras berbantului cîteva palme. Un vlăjgan din fiii lui, cu o leafă mare în economia politică, mi-a cerut socoteală. Cît mă vezi de pipernicit şi slab, i-am ars şi lui cîteva.

Cînd nevastă-mea trebuia să fie la cel dintîi avort, am luat-o pe genunchi şi i-am spus:

— Nu! n-avem pară chioară, dar asta nu o fac: îl păstrăm şi-l creştem.

Nu eram un brav? Ba eram un brav. Și am fost brav ori de cîte ori mi-a rămas nevasta grea. Încă unul, nu e nimic: unde mănîncă trei mănîncă și patru, și așa mai departe. M-am simțit născut să-mi iau asupra toate poverile și să spăl toate ofensele omenirii. M-am băgat întotdeauna unde era mai greu, și tot ce lepădau alții mi-am făcut un punct de onoare să devie datoriile mele morale. Cresc de cînd am fost copil o mătușă cu un picior de lemn — și am adunat acasă unsprezece exemplare nenorocite de mîțe și cîini. M-aș devota oricărui scop făcut să mă copleșească. Cine are nevoie de un dobitoc blînd și sentimental, să vie la mine: sunt gata să mă sacrific. Nu e hoț pe lume, pe care să nu-l fi ajutat, și escroc care să nu-mi fi scos cîteva lacrimi.

Caritatea săracilor se cheamă devotament, și ca să fie etern asigurată a fost așezată între datorii. Am cheltuit-o mereu, ca un imbecil, și repetarea batjocurii cu care m-am ales stăruitor nu m-a descurajat. N-am suferit să mi se vorbească de rău un camarad și m-am identificat cu nedreptățile prietenilor mei, care, de cîte ori am avut nevoie de solidaritatea lor, deveneau teoretici și evazivi, invocau dificultățile vieții și administrau lecții practice naivităților mele. « Altfel nu ajungi niciodată să faci nimic », învățaseră ei să legi-fereze. Frazele lor începeau, toate, cu « dacă » și « poate », primele cuvinte de sugaci ale lașității și care deplasează responsabilitățile și le scoate la periferie. Un argument concesiv și care se împacă lesne cu toate împrejurările, « ziua de azi », degradează principiile și caracterul, cu sensul că toate erau bune și juste numai pe vremea lui Platon, dar că astăzi substanțele s-au schimbat, păstrîndu-se din noțiuni numai cojile, cuvintele și transportînd viața în retorică. « Trebuie să te adaptezi », adică să primești toate valorile

în mărunțiș curent și să numeri cincizeci de ani gologanii unei bucăți de aur, cu care plătești sau vinzi pe loc. Centimele reprezintă realități sufletești.

Prietenul meu Papà a fost numit ministru la o vîrstă la care se capătă gradul de lînă al caporalului. În fiecare dimineață, la orele șapte precis, el s-a găsit timp de ani de zile în vestibulul șefului de partid, unde galoșii, încă necurățați de servitoare, mai păstrau de jurîmprejur noroiul din ajun și unde umbrelele încă nu fuseseră scurse de ploaie. La $7^{1}/_{2}$ șeful obișnuia să se întoarcă în pat pe partea cealaltă, și între două somnuri i se servea la perină cafeaua cu lapte. Prietenul meu ținea la onoarea să ducă ceașca el, în locul feciorului din casă, și aștepta la ușa dormitorului, atent la mișcările dinăuntru și cu urechea țintă — cu tava de metal. Auzul i se învoia respectuos cu ciuruitul lung, în porțelan, și conștiința lui făcea abstracție de zigzagul muzical, trecut succesiv prin mai multe tonuri de instrumente și rostit după evacuare. Dacă i se părea, la pipăit, că se răcea ibricul de argint cu lapte, ministrul da fuga la bucătărie, unde conținutul era reîncălzit, pe cînd, atmosferizat, el făcea glume cu servitorii, care-i ziceau, ca și cum aflaseră ceva mai mult decît fruntașii politici, încă dinainte de a fi numit, « domnule ministru ».

Turnînd șvarțul și amestecînd cu lingurița să se topească zahărul din ceașcă, și numai în picioare, el făcea la patul șefului observațiile categoriei servile în care se complăcea, afirmînd că zahărul nu mai e zahărul « de mai nainte » și că afară de formula parvenirii totul s-a falsificat, — dădea raportul uneltirilor politice petrecute în timpul nopții, informat cum era din cîteva cluburi și cafenele, la telefon. Mușcînd din cornul scufundat în cafea, șeful asculta dormind și silindu-se,

fără să izbutească, să puie preț pe trăncănelile și asiduitatea viitorului colaborator la guvern, recrutat boierește din semivaleți, ca altădată vătafii dintre robi.

Cînd ieșea de la șef, după o jumătate de oră, băiatul adăoga un chihlimbar la șirul lui de mărgele măgulite, și privirea lui, absentă din pleoape, era fixată pe idealul portofoliului cuvenit.

— Nu ți-e rușine, mă băiete? i-am reproșat de nenumărate ori. Din prostituție trebuia tu să trăiești? ăsta e prețul unui portofoliu? De-aia am citit noi sute de cărți împreună, le-am discutat, ne-am emoționat? De-aia ne-am înjurat, de-aia ne-am tras într-o zi niște ghionți? ăsta era visul nostru, să ne facem ce vrei tu să ajungi? Nu-i mai cinstit să dai lecții de filosofie unui băiat de cîrnățar, care își intelectualizează vlăstarele, și să înveți aoristul al doilea pentru bacalaureatul unei farmaciste? Nu primești să-mi fie greață de tine?

— Gulică, ți-am mai spus, ești un mare naiv, răspundea cu o siguranță de diagnostic politicianul, căpătată din autorii lui particulari.

El e ministru de mai multe ori, și eu mi-am luat abia doctoratul. Metoda!

12 Metoda e aceeaş în toate variantele; greutatea este să o inaugurezi.

Nu sînt în stare să mă lipesc de oamenii metodei şi de satisfacţiile uşor de împlinit. Alegerea mea nu şovăie niciodată, sînt atras de chinurile mici, de oamenii care nu au nevoie de slugoi ci de pîine, de leacuri şi de prieteni.

Construiam în gînd aziluri, case pentru copiii orfani, curţi cu coteţe calde pentru lighioanele abandonate. Aş face o ţară şi pentru muşte, numai să se simtă bine. Aş desfiinţa mîncarea de hoit, aş suprima abatoriile, măcelăriile, fripturile şi aş recomanda tuturor poame, pîine, mămăligă, lapte şi brînză. Aş dărîma închisorile, să nu se mai canonească oamenii. Am ştofă de reformator. Halal de revoluţionar, care îşi începe realizarea omului nou de la saladă şi lapte covăsit, şi proclamaţiile din iaurgerie!

Cînd plouă, mă gîndesc la cîinii fără adăpost şi la toate lighioanele din păduri şi din pămînt, pe care natura le face şi civilizaţia le extermină pe generaţii. Dacă nu m-ar mînca lupii şi nu m-ar muşca şerpii, am temperament să fiu un Mîntuitor al biologiei şi să ţin fiarelor predici de pe munte sau din copac. Mi-e milă de fiecare din ele, o milă profetică şi sfîşietoare. Şi sînt indignat de organizarea pe care şi-a dat-o de univers omul acaparator. El a scris un Vechi şi un

Nou Testament ca să guverneze oamenii deghizați, și nu s-a simțit în stare să întocmească o religie pentru catîri și cărăbuși.

Nefericirea oamenilor vine de la ușurința cu care se lasă păcăliți, complicată cu orgoliul că pot și ei păcăli pe alții. Cu cît e mai absurdă minciuna, cu atît prestigiul ei sporește. O sumedenie de păpuși de cîrpă și paie țin lumea înlănțuită de cîlții și tărîțele lor. Dacă un cadavru a durat un timp, el se sfințește pentru că a durat, și cînd scuipi în el te faci vinovat, și soborul te trimite la spînzurătoare pentru un cot și jumătate de mușama înfășurată pe o momîie fălcoasă. Fiind o vită care și crede și se și îndoiește, omul iese din îndoielile credinței excitat. E o graniță de-a lungul căreia trăiesc manechinele cu gîtul dat la strung, fără căpățînă, bont, și fără brațe, pe un singur picior, omul sintetic, — linia dintre ce știi și ce nu se poate ști. Aici se descalță toți demagogii credințelor și ideilor și fac baie de picioare în sufletul tău. Ce putoare!

13 După doctorat m-am întîlnit cu nevasta și cu Ticu la grilaj. Ticu sufla din toate puterile în bomboana de porțelan a trompetei, maică-sa era fericită.

— În sfîrșit! zise.

— De ce în sfîrșit? am întrebat-o. Mi se pare că de-abia începe.

— Lumea îți aparține! zise nevasta ca un Cezar, cu accent declamator. Faci ce vrei. E un sfîrșit, nu e un început.

— Crezi tu că a venit momentul să poți face cuvinte istorice?

— Dar cum poți ezita? Mai este permisă îndoiala? Ce, asta e puțin: Magna cum laude?

— Ai grije să-l rostești cu *e* din *ae*. Dacă ții atît la ea, uite diploma, pune-o în poșetă.

— Te găsesc mai indiferent decît oricînd, îmi atrase atenția, ofensată, nevasta. Așa te-am pomenit. Stai cu undița pe mal zece ani, și cînd ai prins peștele îi dai drumul. Parcă n-ai fi realizat nimic.

Cuvintele nevestii-mi se resimt de o educație fabulistică și universitară. « A face » și « a nimeri » se numesc falacios « a crea » și « a realiza ». Puncte de vedere, rezultate, spirit de observație, erudiție, valoare, lucrări. . .

Poate că era locul să mă umflu sculptural. Dar momentan mă ardea cumplit undeva.

— Îmi vine să mă p. . . , îi șoptii nevestii, subt impresia împrejurării. Mă țin de trei ore. Niciodată n-am regretat ca azi că nu sînt un cățel. Aș fi ridicat piciorul pe domnul președinte.

Un doctor cu conștiință de sine ar fi zis poate: « am o delicată necesitate inexorabilă la care nici nu cutez să mă gîndesc ». Dar situațiile contradictorii în care mă pune nevasta, mă fac moralmente trivial, ca la teatru, unde ființa masculină își cheamă bivolița, o parteneră monumentală cu fesele vaste, « chérie », și ca la tribună, unde un sinistru escroc se înfierbîntă pentru un mare « ideal ». Ai vrea să strigi o dată: « pîrț! » și nu cu gura, cu organul competinte, răspuns mai puțin pornografic decît pateticul strigăt al oratorului.

Nevoia ușurării se făcu exasperantă cînd trecurăm pe lîngă o trăsură. Cu simplicitate și nevinovăție, un cal, la marginea trotuarului, își pusese în poziție tulumba.

— Frumos îți stă, zise nevasta, vorbești ca un căruțaș!

După doctorat, sfincterul trebuie intelectualizat și el, și, trecut în sistemul materiei nobile, cerebralizat.

— Tu crezi că un doctor nu mai e un om, după examen, i-am răspuns. Așteaptă. Să mi se dea întîi o catedră, să funcționez vreo douăzeci de ani, să-mi fac principii, să-mi las țăcălie sau barbă. Dar asta n-o să se-ntîmple atît de curînd: avem timp să ne mai păstrăm funcțiunile și cuvintele de-acasă și să ne mai radem.

— Nu te-nțeleg. . . De toamnă ai să fii numit, zise nevasta.

— Cu puțină caznă o să înțelegi, i-am răspuns. Președintele a rămas așa, cînd i-am spus că sînt însurat cu tine (splendoarea mea!). Voia să-mi

dea, odată cu doctoratul, pe nepoată-sa și o catedră. M-am șters pe bot. Sînt compromis. Știe că avem și copii. Va să zică nici divorțul nu mai merge. Un student sărac n-are voie să-și aleagă singur nici nevasta, dacă e « băiat bun ». Voi mai credeți că e de-ajuns o diplomă, și vă munciți să o căpătați. Dacă sticla e goală, eticheta nu-i de nici un folos. Eu sînt o sticlă goală: n-am avere, n-am relații, nu m-am integrat în nici o firmă. Mai rău, sînt o sticlă goală cu dop. Îmi lipsește pînă și romanul de a fi servit maturitățile voluminoase casnice ale unui dascăl scump, paralel cu senilitățile lui științifice. Un « băiat bun » și care știe să se descurce, nu neglijează sexualitatea familiei onorabile, de care se cramponează. Totdeauna există măcar o mătușă, măcar o guvernantă, măcar o bucătăreasă, cu care se culcă șeful familiei și care e utilă în sugestiile ei. Un băiat, proprietar al unui apendice practic, face tot ce vrea, dacă nu se sfiește să-l exploateze, indiferent la mască, la zbîrcituri și varice; băiatul bun închide ochii și își urmărește visul. În Universitate e ca la tipografie: interesează volumul.

— E o scuză pentru teama de a te măsura cu dificultățile.

— Îți aduci aminte de colegul Tiveanu? Ce bine și-a aranjat el viața, numai cu cîteva elemente. Întîi, s-a silit din răsputeri să-și alunge originile. Bietul băiat era ovrei, și, una din două, ori se făcea ovrei antisemit, ori creștin ostentativ, cu o teorie spirituală împrumutată de la un filosof teologic rus. A fost cuminte, riscînd mai puțin și alegîndu-și alternativa tradiționalistă. S-a sfiit să facă naționalism direct, de teamă să nu se împiedice din întîmplare de vre unul care l-ar fi cunoscut și s-ar fi jignit de atitudinile lui înflăcărate. A cîrmit puțin și a luat-o ocolind religios, ceea ce nu putea să scandalizeze nici pe creștini

şi nici pe ovrei. La urma urmei, tot la sinagogă o să se întoarcă, odată şi odată, şi-ar putea zice Avrum: omul trebuie să trăiască, are şi el afacerea lui. Şi-a schimbat numele, topit în terminologia valahă, şi şi-a făcut o emblemă. E mare deosebire între « Regina leilori », cu această ortografie, şi « Domnul nostru Iisus Hristos »? Tot o firmă...

S-a mai gîndit cineva, cînd l-a văzut între paracliseri şi lumînări, că poate fi Tiveanu « jidan »? Ferească Dumnezeu! S-a îmbrăcat curat şi cu dungă, a purtat guler alb frumos, şi-a luat doctoratul, a publicat eseuri seci şi grave, şi-a făcut un mic samsarlîc din aprecierea literaturii şi a cugetării, şi s-a însurat cu o nepoată de savant din publicitate, îmbogăţit din scuipătoarea spitalelor, şi care, mi se pare, s-a nimerit să fie şi el tot un coreligionar cu obîrşiile întortochiate. Băiatul a luat zestre mare, culeasă cu pinseta din cea mai pură flegmă, sută la sută bacili. Colegul s-a plasat.

Şi ce-mi vorbeşti de titluri? O să-ţi spui la ureche numele unui mare potentat care nu ştiu dacă are cele patru clase primare, cerute unui ucenic vopsitor. El face şi desface numai cu ifosul şi atitudinea. Are un preţios defect de amănunt: e analfabet. Dacă vrea să scrie « cum veţi voì », el scrie « cum îţi voì », şi acest *îţi* e una din catastrofele lui gramaticale, fiindcă îl găseşte unde se aşteaptă mai puţin. El crede cinstit că *îţi* are două silabe, ezită să-l scrie întreg la coada unui rînd, şi, despărţindu-l cînd după *i*, cînd după *ţ*, dă drumul literii ce-i mai rămîne în condei, în capul rîndului următor, cam cu îndoială. De unde crezi că şi-a căpătat acest magnat autoritatea? Două articole de toaletă i-au procurat-o: bandajul unei cucoane trecute şi şervetul soţului ei. Pe doamnă o servea cu canula personală,

la domiciliul ei, iar domnului îi înlesnea întîlnirile galante în garsoniera lui, discret cu sfinţenie în asocierea tainică a problemelor amîndouă, satisfăcînd pe doamna geloasă de soţul ei printr-un coit persistent şi asigurîndu-şi recunoştinţa soţului, salvat în păstrarea intactă a rigidităţilor morale.

14

— De-acum, i-am spus nevestii-mi, să-mi stabilești un program de activitate optimist, pe care îl voi executa întocmai. Eu mi-am făcut toată datoria. Ai să-mi indici pe cine să vizitez, cu cine să vorbesc și ce să cer, și, considerîndu-mă în serviciul familiei, mă voi comporta ca un codoș al diplomei mele. În numele meu și al meritelor dacă aș vorbi, mi-ar veni să rîd. Și-acolo unde vei crede că trebuie să te duci întîi tu, nu șovăi, du-te și fă introducerea, cu toate că te-ai cam trecut...

— Bărbat ești tu? zise nevasta. Niciodată nu te-am văzut mai laș, ca atunci cînd trebuie să iei o hotărîre. Întîi și întîi, se înțelege de la sine, trebuie să te duci să vezi pe nașul, despre bunăvoința căruia mi-ai cîntat zece ani. Să te văd!

Avea dreptate. Nici nu mă gîndisem.

«Nașul», acela care ne-a cununat, și ne-a botezat copiii, e, cu denumirea lui conjugală, «Ministrul». E adevărat, capitalizase pentru mine intențiuni. «Adu-mi tu numai doctoratul, mi-a spus mereu Ministrul, și mă-nsărcinez eu cu restul. Tu știi că vorba mea e vorbă.»

Dacă un ministru exprimă, pentru public, oarecare lucru egal cu nimic, nu tot așa se întîmplă în casa noastră, unde Ministrul e criteriul, autori-

tatea și suma tuturor dimensiunilor. El joacă rolul Moșului și al Mumei-Pădurii, și prestigiile lui ne sînt utile și în educația copiilor. — « O să te spui lu Ministru » e o sentință care sperie și cumințește. De ea atîrnă nota aproximativ mediocră din catalog, spălatul pe dinți, curățitul unghiilor, scaunul cotidian: toată toaleta. Fără evocarea Ministrului e cu neputință de luat uleiul-de-reţină și untura-de-pește, și, în ființa lui timorată, stau, ca niște nori estompați în cer, și așteptările improbabile ale căsniciei. Copiii l-au văzut de cîteva ori pe Ministru, venind între cadouri și silindu-se, rece și radical, să glumească fără plăcere. Convingerea lui intimă este că un copil înseamnă scutec și diaree, devenind foarte tîrziu vot. Pînă la vot și după vot, individul stă grămadă în științele naturale, de unde îl trezește la interesele superioare ale Statului o perioadă electorală. El se face afiș, discurs, întrunire publică, principiu, program, și în această fază colorată trăiește cîte douăzeci de zile la patru ani, la trei, la doi și rareori mai des, — și se face iarăș cenușiu, intrînd în eclipsă și în regnul vegetativ. Singur Ministerul de Finanțe se mai ocupă de el.

Ministrul e oaspetele nostru de două ori pe an: o dată ca invitat ginecologic și nupțial, și o dată spontan. După dorința lui categorică, botezurile s-au petrecut în strictă intimitate, displăcîndu-i să procure răgazuri oamenilor care beau și conversează, pentru întrebările indiscrete. În calitate de mînă dreaptă a șefului, el își rezervă rolul de a și-l scărpina pretutindeni unde-l mănîncă, fără să primească să fie întrebat ce-l ustură mai viu pe posesorul lui anatomic. Între foștii noștri colegi, cei mai mulți n-au ajuns miniștri, ca să mai poată păstra relații cu un ministru, pe supărătorul fost picior de egalitate, continuat peste

liceu și universități. El, Ministrul, s-a intercalat în elementul mistic, e porțiune din miez. Sîmbure de grăunte, constrîns la o atitudine de secrete și de întunecimi sacre, de unde este pus în funcțiune universul local. El nu mai poate fi întrebat și nu mai poate răspunde. Numai dă din cap sau un răspuns în doi peri. Cel mult poate intra în polemică și în război politic, însă cu specii de egali și numai de la o tribună. Noi n-avem acasă tribună și stăm cu toții în trei odăi cu scaune mici.

— Viu la tine, dar știi, să nu mă întîlnesc cu. . .

Îi scapă, cum se zice, numele, deși îl obsedează. Imensele lui preocupări îi știrbesc memoria minoră în folosul Statului și al binelui național. Acel « Cu » s-a întîmplat să fie odată la un botez, și bietul Ministru a trebuit să se lase analizat și scrutat cu instrumentele insuportabile ale unei vechi colegialități și actuale antipatii. Ministrul meu se bucură de-o opinie detestabilă la toți foștii camarazi și oameni care s-au apropiat de el. Nu i-a zis niciodată « Binevoiți, vă rog » și « Primiți, domnule ministru ». O seară întreagă i-a dat cu « Bine, mă » și cu «Tu ». . . și o dată i-a zis « Moaș'ta pe gheață ». Dintre oamenii cu adevărat mari, singurul Dumnezeu mai permite pronumele confidențial și stilul simplificat.

Cînd intră la noi, el vrea să dovedească starea de prietenie cu care ne onorează. Ne ia pe genunchi copilul cel mai mic în serie, speriat pentru că el e Ministrul din cosmogonia casnică. Și începe o poveste goală, o anecdotă searbădă, ca să intereseze pe fini. Fiindu-le interzis să zică « nașule », ei trebuie să zică « Domnule Ministru », dar domnul ministru, cu ochii halucinați în ochelarii lui de miop, se pomenește că-și uită povestirea, gîndindu-se brusc la o chestiune, cum se zice,

vitală. Pune copilul jos și scutură dunga pantalonului, profanată de contact.

Vecinii ne-au scos vorba că Ministrul « se ține » cu nevastă-mea. Dovadă că ne seamănă cu el copiii ca o picătură de apă... Cel mai mare cînd rîde e leit Ministrul, și fetița are un tic al căutăturii revelator... De altfel, umbletul e acelaș, statura aceeaș, nu încape nici o îndoială. Ce-a văzut Ministrul la nevastă-mea, ca să vie tocmai în mahalaua asta după ea, e de neînțeles... Dar cine știe ce calități ascunse o fi avînd: o femeie se cunoaște numai în pat, — afirmă chiar femeile, repetînd acasă dialogurile prinse la teatru, berărie și în tramvai, aplicate la căsnicia noastră... De urîtă e destul de urîtă și are un șold și un umăr mai jos... Ba mi se pare că și șchioapătă nițel: își ascunde infirmitatea, afectînd eleganța piciorului tîrîș. Și-i rea ca o năpîrcă. Bate slugile și nu le plătește, reclamîndu-le la poliție că au furat, și nenorocitele mai mănîncă bătaie și la comisariat... Așa e cînd ai rude la Ierusalim... De peste tot locul am plecat cu chiria neplătită și ne place luxul... Și nici nu se pare că sîntem români... Eu trebuie să fiu armean sau grec, și nevastă-mea nu se poate să nu fie nemțoaică perversă, sau poloneză... Nu mai putem trăi de străini, vorba lui Eminescu: « Vai de el român săracul, îndărăt tot dă ca racul »... Auzi unde să ajungă! Ne ia și miniștrii... Te poți aștepta la orice de la niște venetici...

Într-o zi, am găsit pe poartă, mîzgălite cu tibișirul, de către un « bărbat politic » de prin cartier, o serie de principii interpretate.

Eu îmi cunosc cu de-amăruntul coarnele, dar mă simt bine cu ele... S-ar putea să nu știu?... Se poate păcăli omul o dată, dar mereu, e inadmisibil... În fiecare an se naște cîte un plod... Ce rușine! Mai bine să fii săracă și cinstită, zic

femeile care ne pizmuiesc, geloase de fericirea care ne-a găsit.

Toate aceste șoapte, zvonuri și analize, mi-au creat în cartier o situație de om foarte salutat. Sergentul din post îmi consacră toate pozițiile de respect profesional reglementat, ca unui domn a căruia soție îngrijește de genitalele unui ministru. Comisarii mă flatează cu titlul « domnule doctor, să trăiți », perceptorii mă ocolesc, electricitatea și apa nu mi se închid, procedura proceselor mele rămîne totdeauna neîmplinită.

De la cartier, autoritatea mea s-a întins la centru, în cafenele și bănci. Nimeni, evident, nu poate influența pe Ministru, un bărbat de o cinste guvernamentală exemplară. Totuș, există un om al lui, care face din el ce vrea. El lucrează direct sau prin nevastă.

Domni foarte eleganți și-au scos întîi pînă la pămînt pălăria, altă dată au adăogat un surîs, a treia oară s-au oprit în dreptul meu cu capul gol și m-au întrebat: « Ce mai faceți, domnule doctor? ». Dacă am întrebat: « Dar dumneata cine ești? », individul mi-a răspuns: « Un admirator ». Admiratorul era un « om de afaceri ». Unul s-a ținut după mine ca după o femeie, nemaiștiind ce să mai întrebe, cînd și-a terminat cuvintele alese, voind să atace un subiect și neîndrăznind, căutînd să înceapă și șovăind. Mi-a vorbit de cursele de motociclete, de invenția radiofoniei, de nevoile urgente ale orașului, la fiecare vitrină, în dreptul căreia mă opream ca o domnișoară, ca să-l descurajez și să mă lase în pace. În pauzele lungi ale unei elocințe stupide, el dansa în dreapta și în stînga mea, făcîndu-mi loc unde era destul, scoborîndu-se de pe trotuar fără trebuință, lăsîndu-mă să trec înnainte, oferindu-mi trotuarul de peste drum. Omul voia să-mi propuie o treabă. A salutat fără să mai insiste

și a plecat. Își făcuse afacerea. La o distanță logică, un al doilea individ îl urmărea pe el. Am surprins un crîmpei de confidență.

— Ai tranșat?...

— Se face. Diseară m-a chemat la el acasă. Dar nu vrea acreditiv la bancă, vrea peșin și plătiți înnainte. Pînă diseară ai timp să te gîndești...

Un rînd întreg de samsari aristocratici au trecut pe la mine, cu barbă, fără barbă, rași peste tot sau numai pe fălci, dar unul și unul în ceea ce privește distincțiunea verbului, a gestului și a politeței, avînd proiecte cu englezi, cu suedezi, cu slovaci și italieni, putînd aduce arme, bani, căi ferate, armăsari, mărfuri, submarine, de tot ce ar avea Statul nevoie.

Am fost solicitat să intervin pentru permise de export și de import, pentru valută, pentru cumpărări de imòbile, foarte potrivite cu o administrație publică, pentru influențarea licitațiilor, pentru punerea în libertate a tîlharilor, pentru diplome și certificate, tarife vamale, pentru furnituri, pașapoarte, expulzări... Eu eram obiectul de atenție al bărbaților, și nevastă-mea al femeilor, cîteodată al cucoanelor cu ce se cheamă o bună situație socială. Am fost numiți la locurile de onoare ale societăților care aveau nevoie de personagii cu lanț și cu tot-la-canal, — și în toate astea iluziile solicitatorilor speculau proprietățile politice ale unui bideu. Ei voiau să trăiască variat și voluminos din spermul pe care presupuneau că-l lasă Ministrul la mine acasă. Unele afaceri luau forma proiectelor de lege, avînd asigurate adeziunile unui grup parlamentar și al unui al doilea ministru, anticipat de acord. A venit la nevastă-mea soacra acelui ministru în persoană, un ministru posedat de un înnalt idealism social, și, față de reticențele și

rezervele ei, i-a afirmat cîte zeci de milioane a cîştigat ginerele, lucrînd un tarif vamal cu uşile încuiate, şi cît era să-i producă o conductă de benzină dacă nu pleznea pe drum, odată cu portofoliul lui. Mi s-au oferit sume mari pentru stîlpi de telegraf, pentru traverse, pentru căruțe de pietriş, pentru o sumedenie de materiale care îmi închipuiam că nu pot să dea naştere unei strategii politice. Am aflat că furnizorul de piatră al unui județ era popă... El cumpăra căruța, de la un minister, cu cinci lei, şi voia s-o vîndă altui minister, la o distanță de doi kilometri, cu trei sute de lei, protectorii lui politici aprobînd să i se plătească numai o sută douăzeci de lei căruța.

15 Ziua cînd s-a știut aproximativ că Ministrul mă vizitează numai de două ori pe an acasă și că nevastă-mea își împarte muzeul secret numai cu mine, a fost o deziluzie. Telegramele, vizitele au încetat brusc. N-am mai primit nici o propunere, invitațiile și felicitările nu s-au mai îngrămădit în cutia mea de scrisori, — și nu mai m-a salutat nici una din sutele de pălării respectuoase, lăsate pînă la genunchi la trecerea mea. Lumea mă pedepsea că se păcălise și mă dispreţuia ca pe un incapabil. Mi-am auzit agreabila calificare de dobitoc. Să fii prieten cu un ministru care vine la tine, să ai o nevastă drăguță și să nu se culce cu el, era aproape o murdărie. Cine o să ne înlesnească afacerile, atunci? Un soț inteligent și om de inițiativă, destinat să facă avere și să trăiască larg, n-are niciodată destul sex feminin în familie, ca să alimenteze un minister, și el știe să i se facă șperțul primit și căutat, devine omul măcar al unui ministru, aproape fiecare ministru avînd un om în ochii căruia el nu-i nici atît de mare nici atît de pur pe cît îl cred adversarii și partizanii.

Un model de excelent om de afaceri e domnul, al căruia nume se șoptește la ureche, dar el s-a retras din circulația șperțului, pregătit suflețește să dea poporului, ca un mare misit al lui Dumnezeu, niște table noi ale legii și o lecție de mare onorabili-

tate chiar foștilor tovarăși de trafic. Zece ani el a fost agentul de introducere al tuturor afacerilor compromise, părintele fraudelor și al escrocheriilor gigantice, mijlocitorul oricărei ticăloșii care putea să-i procure un beneficiu de la douăzeci de mii de lei în sus. Ghiozdanul lui de piele fină, cu catarămi ostentative, transporta de la o autoritate la alta puroiul din care se hrănește o clasă de pești, de pezevenchi, de asasini virtuali, expuși uimirii publicului naiv în vitrina cu cristale vaste ale unei inexplicabile opulențe. Și puroiului din ghiozdan i se adăoga putregaiul și gunoiul purtătorului, totul așezat grămadă și frămîntat, ca un aluat de spurcăciuni variate, într-un automobil de mare lux, cu secretar tînăr, care-i desfăta ceea ce-i mai rămînea incomplect hîrțuit seara din nevastă. Între soț și soție, o femeie într-adevăr frumoasă și inteligentă, intervenise, la experiență, un contract de cincizeci la sută. Înțelegînd ce a urmărit bărbatul, care a distins-o cu oferta lui matrimonială, în ziua cînd, fără forme și fără condiții, blana lui de samur, luată pe datorie, a intrat ceremonioasă în locuința ei umilă, dereticată de o mamă chioară și adaptată, după cîteva săptămîni, cu împrejurarea, ea s-a hotărît să servească scopurile soțului pînă la capăt, servindu-se pe sine paralel, însă fără să-i rezerve lui, din albumul ei secret, nimic; ceea ce vexa pe soț foarte rar, atunci cînd, printr-o subită pervertire a demnității lui normale și influențat de un film sau subt imperiul unei dezamăgiri de varieteu, visa să fie primitiv și fericit și se întorcea la nevastă. . . Ea a suportat, cu bravură și cu cinism și jucîndu-și rolul cu un temperament înscenat deosebit pentru fiecare, bărbații cei mai detestabili și flacoanele vărsate în piesa ei mecanică esențială, ca un ulei cu vîscozități variate, cele mai diverse. A făcut să-i tremure în

brațe ființele scheletice, cuprinse de voluptăți de morgă și de mormînt, fără scîrbă evidentă, oferindu-se pasiunilor cadaverice și babalîcilor refuzați de toate femeile, cu un entuziasm calculat. Și-a dat tinerețea fierbinte moșnegilor, răscoliți de un medicament și îmbătați de potențe fictive: a participat la abjectele lor cotrobăiri, i-a asistat căzînd din pat, cuprinși de un sughiț de agonie și horcăind lîngă oala de noapte, cu limba băloasă, pe un covor. Le-a scos din înghițitoare gingiile de cauciuc cu dinți și măsele false, cu care se înnecau în momentul spasmului artificial ce le scutura mădularele. I-a simțit urinînd, în loc de alt rezultat, la finalurile care confundau o funcțiune cu alta, substituite. Tinerele-i înmuguriri au fost rumegate și morfolite de buzele bătrîne și de fălcile dezarticulate. Au pipăit-o toate stricăciunile, și ea le-a acceptat pe toate, supusă capriciului dement și febrei extravagante, plătită în autorizații și *exclusivități*.

Pentru că autoritățile erau de obicei bătrîne și singurele cu adevărat eficace în proiectele și furniturile urmărite, specialitățile fermecătoarei persoane se limitaseră la septuagenari și la oamenii urîți, schiloditi congenital sau prin accident, de o infirmitate a portretului hidoasă. Se întîmpla ca bărbatul cel mai hidos din epocă să fie și deținătorul celor mai depline puteri pentru estorcarea milioanelor bugetare. Rareori s-a putut ivi, în patologie, o figură atît de înspăimîntător derivată de la modelul ei uman, un hibrid monstruos și imposibil, o corcitură mai fenomenală, ca dintre un cimpanzeu retras în scorbura lui cu o broască îndelungat *fornicată*, și cu burta-n sus și culcată pe burtă. Acestui amant cu pielea jupuită de o maladie bizară, permanentă, interpusă între rîie, sifilis și lepră, i se descamau pometele roșii și bărbia violetă, de straturi suprapuse de pelicule

dermice transparente. Obrazul lui in-folio se răsfoia succesiv, ca o testea de foițe de țigare. Personajul părea confecționat din pojghii de parafină cojite la infinit. Toate materialele interne și externe din care era construit și improvizat, se împărechiau după o formulă satanic fantezistă, și omul părea că se născuse fără sînge, ca mușamaua, din doi surogați, mascul și femel, ai unei fabricații de pegamoid. Buzele uscate erau presărate cu un praf ca de cîrpă scrobită, și o suvenire de păr tocat îi îmbrăca un craniu jumulit ca o perie veche. El nu avusese niciodată sprincene, gene și mustăți, urechile păreau răscoapte ca mucavaua, și în pleoapele de hîrtie sugătoare ochii erau găuriți ca din două împunsături cu creionul roșu.

Aparținînd unei familii bogate, mumia lui ar fi putut să se alipească de o fată de naștere bună. Toate fetele, toate văduvele, mătușile, bunicile, au fugit de el. L-au alungat servitoarele și l-au batjocorit prostituatele, lăsîndu-i o foame de femeie care-i muncea măruntaiele aprig. Acestui vampir bugetivor, care se cojește permanent, ca o bubă uscată, frumoasa cucoană a unui bărbat care nu a putut, ațîțat de venericele acumulări ale soției, nici să o îmbrățișeze, i-a dat cu mare belșug tot ce i-au refuzat și femeile slute, și el s-a înlănțuit sexului ei cu o sinceră și extravagantă devoțiune. Pantofii ei au fost umpluți cu mărgăritare, între sînii ei statuari au curs grișuri de aur, baia ei sexuală a fost făcută cu șampanie, și fericitul soț și-a însușit comenzi de sute de milioane, trecute pentru executare mai departe.

O activitate lascivă imensă a strîns ca la o crăpătură cu secreție de miere, a unui ștubei scorburos, în jurul sexului, toate muștele și lipitorile mari ale politicii. Trecînd dintr-un alcov într-altul și rostogolindu-se în noroiul finanței cu cîte zece potentați odată, prinși de pulpele masive și roze,

doamna a dominat o epocă politică și socială. Recomandația ei făcea profesori, directori, subsecretari, șefi de cabinet, deputați, licențiați. Despre ea spunea un ministru bătrîn că e singura femeie care-l mai poate ațîța prin miros, și că mirosul ei caracteristic era atît de pronunțat încît începuse să-i miroasă și bărbatul și să-l excite pe ministru și el.

— E singurul om care mă dezgustă total, spunea ministrul, dar singurul căruia nu-i pot refuza numic, din pricina mirosului nevestei.

Ședințele amoroase ale acestui ministru, care nu se mai simțea potent decît în vecinătatea ei, durau, ca la pisici, cîte o jumătate de zi și de noapte. Cînd nu mai putea să fie găsit nicăieri pentru o urgentă și încurcată chestiune de Stat, pe care nu o putea dezlega decît competința lui recunoscută, el era pe sofaua doamnei, la domiciliul ei, o casă clădită așa, ca automobilul lui să intre și să staționeze fără să poată fi văzut, în corpul scării de la ușa principală. Soțul se absenta de acasă oportun, și cînd rămînea, în sfîrșit, singură, soția, din odaia de baie, unde își înfrăgezea tonul pentru un alt amant distins, primit peste două ore, telefona soțului, care venea să primească indicații asupra stadiului afacerilor în curs, pe cînd doamna își lustruia cu lac de sînge unghia mare de la un picior, în gaura căreia strecura un cercel cu perlă.

16 Tonul făgăduielilor naşului, care, nu poate fi nici exprimat în muzică nici cuprins în calificative, se asorta totuş cu intenţiile, dar îmi da o nelinişte vagă, ca şi cum m-aş fi uitat de pe din afară la un lucru frumos, pe o fereastră lipită cu hîrtie. Oamenii politici au felul de a gîndi al prietenului meu, jumătate clar şi jumătate obscur, şi care nu se învaţă la nici o universitate şi în nici o carte, şi în care totuş excelează toţi, indiferent de program şi de partid. Unde îl învaţă şi cum, cu atîta perfecţiune încît pot să fie, prezintînd o stăpînire de sine permanentă şi o seninătate imperturbabilă, reproducerile exacte ale unui singur model de caracter? Prietenul meu nu poate nici să afirme nici să tăgăduiască, el nu ştie să zică «da» întreg şi «nu» întreg, negaţia avînd tendinţă afirmativă şi afirmaţia tincturîndu-se negativ. O cultură interioară a sensurilor le nivelează la omul politic pînă la împrumut şi substituire; el calcă jurămîntul în secunda chiar cînd l-a prestat cu solemnitate. Ministrul meu, facil în făgăduieli exagerate, le minte din calcul şi le uită din temperament, înfricoşat de scadenţă şi totuş tărăgănitor faţă de clienţii lui, împiedicaţi încă de la disperarea finală de mîzgălitura unei nădejdi spălăcite.

Anticamera lui ministerială, de cincizeci de ori mai încăpătoare decît biuroul, e aglomerată de

sute de persoane, care se succed la ceas. De-a lungul și latul păreților, băncile de catifea sînt ocupate, între console și oglinzi, ca o sală de spectacol, improvizată subt un cort de bîlci și în mijlocul căreia trebuie să se producă un cal cu clovn. Fumatul e pretutindeni « strict oprit », și se fumează intens subt cartoanele care-l interzic. Ministrul nu poate să fie deranjat: lucrează. Diplomatul unei țări amic i-a adus o cutie de țigări de contrabandă și-i povestește anecdote de ambasadă din cariera lui în zigzag: optzeci și cinci la sută materialul intelectual: femeia și bețiile. Pentru psihologie, șefii-de-cabinet au înscris, cu creionul roșu într-un bloc, pe fiecare solicitator, și foile, mereu remaniate, reproduc, în ordine variată, numele trecute pentru a zecea oară pe curat. Munca mintală a tinerilor valeți, recrutați din tineretul cu titluri al familiilor politice, este evidentă: ei sînt datori să prezinte înnăuntru o listă gîndită, cu sublinieri și semne. Ministrul a mai aruncat douăzeci necitite la coș. Dar dacă a fost înscris, vizitatorul, mai ales din provincie, și care așteaptă de o săptămînă ziua de audiență în redingotă, se socotește asigurat și autorizat de un drept să nu se lase emoționat de monotona trecere a orelor goale, și își recompune, în colțul lui, discursul învățat pe de rost. Cînd, cu o voce scandată, directorul șefilor-de-cabinet anunță că domnul ministru a plecat pe o scară din dos, chemat de urgență la Prezidenție, o sută de oameni se scoală în picioare, fiecare cu o atitudine și o frază.

Vine de trei săptămîni în fiecare zi, și domnul ministru nu se gîndește că stă pe cheltuială! E extraordinar!... Iar a plecat la Prezidenție?... N-a primit răspuns la nici una din petiții, și cînd se prezintă în persoană, poftim!...

— Să-i spuneți domnului ministru că a venit domnul Costescu de la Buzeu: atît, — și o să înțeleagă.

Dacă Ministrul nu pleacă nici la Prezidenție nici la Palat, și dacă nimeni nu l-a chemat la telefon de urgență, ca pe un medic caraghios, el apare în ușa biuroului, înaintează spre mijlocul anticamerei vaste, extrem de cordial dar expeditiv. Un solicitator șchiop, ajutat de un baston, alunecă pe parchetul lustruit și ajunge la picioarele ministrului ca în tobogan. Ghiozdanul, pălăria, bastonul, au sărit în trei direcții, și, înainte de a se putea scula de jos, el și-a început și discursul. Democratic și fotogenic pentru demagogie, Ministrul aleargă după bastonul și pălăria vizitatorului și i le dă, dîndu-i și mîna ca să-l ridice. Dar invalidul care dă naștere unei demonstrații gratuite a democratismului Ministrului, nu e un erou de război. E un plasator de bilete pentru o reprezintație, care nu se ține niciodată, — și vrea să vîndă ministerului un carnet de asemenea bilete. Cu acest om, accidentat printr-o cădere din tren, după ce l-a ajutat să se scuture de praful pantalonilor, Ministrul poate să fie radical:

— Vino peste două săptămîni.

— În ce zi, vă rog? Că are loc reprezintația.

— Vezi și dumneata, îi răspunde Ministrul, trecînd la un vecin.

— A! ce mai faci, domnule Grigore, ce mai face doamna Grigore, ce vă fac copiii? Ce bine îmi pare că te văd!

Vizitatorul nu este domnul Grigore, dar nu cutează să-i schimbe Ministrului bunele dispoziții.

— Cu ce te pot servi, domnule Grigore?

Vizitatorul ar voi să fie domnul Grigore, și tace ca să nu se trădeze. Cît poate să fie Grigore, el tace, dorind să-l exploateze pe Grigore în

folosul lui, și nu cunoaște nuanța de tranziție de la domnul Grigore la el.

— Cred că n-ai venit numai ca să te uiți la mine, apasă Ministrul, crud cînd poate să fie crud.

Un rînjet mai descoperit al solicitatorului îi dă bănuiala că s-a înșelat, că solicitatorul nu este domnul Grigore, și îl supără ideea că s-a putut înșela, supărat mai mult cînd își aduce aminte observația medicului curent, că i-a crescut presiunea arterială. Îi scapără pe dinainte cuvîntul « senilitate » și se supără și mai tare, încruntat.

— Mă numesc Gumilacev, zice străinul, cu accent: sînt din Cadrilater. Am venit să vă rog. . .

— De ce nu mi-ai spus numaidecît că nu ești Grigore? întreabă Ministrul. Nu-mi plac figurile care dau naștere la confuzii.

Domnul Gumilacev, notabil din Dobrogea de sud, venea cu o însărcinare culturală din partea coloniei, adunată într-un ateneu, și primise împuterniciri după un an de discuții și prin proces-verbal. El vedea dărîmată o muncă întreagă din pricină că semăna cu domnul Grigore.

— Nici nu puteai să fii Grigore, cu accentul cu care vorbești. Trebuia să deschizi gura numaidecît. Tăcerea dumitale e mai mult decît o indelicatețe.

Ministrul citise într-un autor de specialitate că depozitele de materii străine transformă arterele în « tuyaux de pipe » și se simți deodată canalizat ca gazul aerian și ca apa la domiciliu, cu țevi de fier și plumb, și avu senzația că un segment al creierului i s-a osificat. Trecu la următorul.

— Ce vrei dumneata? Spune repede că sînt grăbit.

— Ai aerul, colega, că nu mai vrei să mă recunoști. Vasile Cîndea!

— Ei, dar tare te-ai mai schimbat, Vasile!

— Într-o lună de zile?

— Cum într-o lună de zile? zice Ministrul, speriat.

— Păi, n-am venit la dumneata la cincisprezece luna trecută şi mi-ai spus să viu după rezultat la cincisprezece ale lunii curente?

— După rezultat? Ministrul nu-şi mai aduce aminte. Îl străbate un fior din medicina arterosclerozii.

— Ţi-ai lăsat barbă, zice Ministrul, care caută un punct de certitudine.

— Da, de acum douăzeci de ani. De rîndul trecut, am venit tot cu barba asta.

— Condu' pe domnul în biuroul meu, oftează Ministrul, descurajat şi enervat. Aşteaptă-mă pînă isprăvesc cu « ăştia ». Vorbim pe urmă. Ministrul voia să-l păstreze pentru analizele lui, ca pe o radiografie în care avea să-şi identifice bănuielile.

Ceasul din părete, care reproducea glasul turnului Sfîntului Marcu, bătu, rar şi egal, de douăsprezece ori, şi Ministrul, distrat de o stare de reverie, propagată în sala de audienţe, uită să treacă la alt vizitator şi rămase un moment gînditor, cu fruntea plecată, ca ţăranul lui Roty în cîmpie, la toacă, şi rugîndu-se în dreptul chivării medievale a unei biserici de ţară.

17 Cutiile cu bomboane sînt niște diminutive binecuvîntate ale principiilor, îndatoririlor și sentimentelor, fără să prezinte inconvenientul buchetelor de flori, care indică un început, față de cutia de bomboane, purtătoare de finaluri. De cîte ori Ministrul îmi trimite o cutie cu bom-boane, am un presentiment și-mi vine să o arunc pe fereastră. Cutia cu bomboane sosește de ziua mea, de ziua nevestei, de ziua copiilor: un kilogram de ciocolată. Ieftin: două sute de lei. Ele s-au înmulțit de cînd sînt doctor în litere și de cînd nu-l mai pot vedea ca mai înnainte pe Ministru. Fugind de mine și de precizii, el îmi trimite cioco-lată. Un împărat, un papă, un prinț îți trimitea o moșie înscrisă într-un document — sau o biju-terie grea. Cutia cu bomboane e pe măsura veacu-lui. Protectorul tău trece banii dintr-un buzunar într-altul și-ți cumpără un kilogram de zgură dulce, care concentrează admirația, meritul recuno-scut și drepturile la existență: să nu te întinzi mai departe. Conștiința lui e satisfăcută: s-a debarasat de cele mai frumoase avînturi și de toată religia recunoașterii cu o cutie de carton ilustrată cu o dulceață picturală litografiată după Watteau. Nu ți-a trimis o cutie cu bomboane? Ce mai vrei și ce mai poți să dorești?

Cutia cu bomboane de azi, Ministrul mi-a trimis-o cu vardistul de la ușa lui. Ea capătă și

caracter oficial: chipiu, cauciuc și număr de serie. Atenție îndoită și debarasare îndoită. Și în cele din urmă cutia cu bomboane te mai costă și doi poli, pe care ți-i scoate din bucătărie rostirea de comunicat punctat a ordonanței: « Rog binevoiți a nota de primire »...

Pentru toate boarfele mici ale căsniciei am utilizat cutiile de bomboane, care s-au înmulțit peste măsură. Pe toate dulapurile și mesele, în sertare și în cufere, cutiile de bomboane ale Ministrului stau ca niște sicrie ale operilor mele anonime și ale speranțelor mele. Unele exprimă memorii, studii, rapoarte, altele discursuri aplaudate și conferințe: Ministrul a consumat conținutul și l-a înlocuit cu fondante. Cele de după doctorat, tot mai numeroase, sînt destinate să poarte cadavrele mici ale iluziilor mari. Și ceea ce le face să semene și mai mult cu mormintele, sînt și florile, care ne sosesc de la prieteni în multele sărbători ale familiei: cu copiii și neamurile noastre am ajuns să ocupăm o porțiune din calendar. Poate să fie friptura mică pentru pofta noastră de mîncare: buchetele de flori sînt mari, ca la morți: nu se face înmormîntarea cu miozotis: numai ochiul-boului, crizantemele, dăliile și bujorii. Bunele noastre speranțe ne dau sfîrșeală. Ele au ajuns articole de cofetărie și florar. Băiatul meu cel mai mare a început să citească nemțește și mi-a tradus din cărțile lui, la masă, povestea arabului înfometat în pustietate. Nădăjduind că a găsit zmochine, a mai avut puterea să se tîrască în agonie pînă la ele. Punga era plină cu mărgăritare... N-avea ce face cu mărgăritare.

— E tocmai povestea noastră, băiatul tatei. Ne trebuie o strachină cu fasole, și oamenii binevoitori ne trimit praline, orhidee și elogii.

— Ce-i de făcut? mă întreabă nevasta. Ne trebuie o ieșire din fortăreața asta încremenită.

Ne punem pe fugă, ori trecem cu bitele printre rînduri?

— N-ai tu, nu știu cum să zic, întreb la rîndul meu nevasta, ceva, așa, ca un gust, ca un miros, ca o adiere de putoare?

— Te gîndești cumva la Ministru? întreabă nevasta, cu un sentiment, în sfîrșit, de bucurie.

— Știu eu?... parcă m-aș gîndi și la el.

Totuș, ca să nu-i acord pe față dreptatea pe care știu de mult cu părere de rău că o are, — tezaurizam și eu o intransigență, un fel de idol espectativ, păstrat pentru noțiunile de bine, — mi-am ascuns gîndul adevărat. Dacă i-aș fi spus ce gîndeam, că mă c... în toate cutiile de bomboane și că i le voi trimite Ministrului înnapoi într-un camion, de ziua lui, ca să-i demonstrez ce se poate alege dintr-o ciocolată, nevastă-mea, atît de lilială și candidă, ar fi aplaudat ca la o acțiune de care mă socotea incapabil.

— Ți-am spus de-atîtea ori, izbucni nevastă-mea, că e o secătură și n-ai voit să mă crezi. Mă ții de ani întregi în hipnoza acestui individ abject, pe care nu l-am mai putut mistui după ce l-am văzut. Ai vrut să ne cunune: ne-a cununat. Ai vrut să ne boteze: ne-a botezat. Dacă ai să faci o sută de copii, mi-l faci cumătru și naș de o sută de ori, idiotule! idiotule! idiotule! declamă nevastă-mea cu o mișcare de operetă a brațului drept către haos. Ai lucrat zi și noapte pentru gloria acestui parazit infect: nu te-ai uitat niciodată la ochii lui, cum bat, cum se pitesc, cum fug? N-ai văzut că-și pierde vorba pe drum, că se bîlbîie cînd îi ceri un răspuns și o părere? N-ai simțit că te minte, escrocul? n-ai mirosit că te păcălește, banditul? n-ai simțit că te exploatează, bruta? Gulică în sus, Gulică în jos, — ești destul de prost și tu, ca să te lași uns cu miere într-un loc, unde nu poți ajunge cu limba.

Nevastă-mea căpăta dintr-odată sensul polemic.

— Te rog, te rog! i-am spus. Fără trivialități. Știi că nu-mi plac porcăriile spuse de altcineva decît de mine. Și nici nu e tocmai așa cum zici. S-ar părea cîteodată, zic și eu, dar nu în proporțiile astea. Nu uita că e singurul prieten pe care-l avem între oamenii mari. . .

— Oameni mari? se răsti nevastă-mea. — Limbajul ei, de obicei rațional și select, se schimbă deodată. — Șterge-te la c. . . cu oamenii tăi mari, cu frizura lor, cu mustățile, cu barba, cu obrazul și cu buzele lor. Totul în ei e hîrtie de șters. Trei ani mi-ai bătut capul cu celălalt soi de gigant. Ai cunoscut babă mai nebună, codoașe mai cinică, porc mai vulgar, pomanagiu mai dialectic și mai nerușinat, maimuțoi mai plîngăreț la strîmtoare, patriot mai de tinichea? Bagă în mațul lui național tot ce vine, bea toate lăturile grase, soarbe haznalele. Treizeci de ani din viața poporului tău au fost mînjiți exclusiv de intestinul gros, activ ca o pompă, al acestui zănatec și mîrșav. De la el pornește și durează revărsarea de mare lichelism care ajunge la prietenul tău Ministrul și ne sufocă. Apostolul schimbării la față, al pipotei mari, evanghelistul înghițitorii și al rînzei nesătule, cu toate borhoturile ce i s-au aruncat în privățile gurii cu lopata, cu butoiul și cu căruța, știe să fie și sentimental sfîșietor cînd îl lovești peste bot. Fleoanca lui cu floacă și creierul lui degenerat au borșit cuvintele, au parșivit ideile, au scrîntit simțimintele. Sînteți toți niște lamentabili cretini. Vă trebuie, la fiecare zece ani, cîte un animal sensațional. Ați avut zece ani pe Ion Kalinderu, ați avut pe Smara, pe Badea Cîrțan, pe Nicu Metz: cui îi vine rîndul? Poate Ministrului tău.

— Te-ai repezit la toată lumea fără să cruți măcar venerabilele femei. Vorbeam de altceva.

A dat din el fiecare cît şi ce a putut: nu l-am făcut eu, l-a făcut masa. Să venim mai bine la Ministrul nostru, asta interesează. Sînt hotărît să-l apuc de scurt.

— Să te văd! zise nevasta.

18 Prezintîndu-mă Ministrului, l-am găsit într-un moment abstract. El are putința facilă să fie succesiv și numeros, după necesitate. De la o temperatură la alta, trecerea lui se face ca într-un termometru dement, dacă n-ar fi calculată. El se poate compune subit, fierbinte și rece, interesant și indiferent. Nivelul nostru moral nu se poate echilibra just niciodată, el sau suindu-se mai sus sau coborîndu-se mai jos. Sfoara lui de catarg primește cu seninătate și arborează toate culorile. În definitiv, el e un obiect uzual, ca portofelul și ca geamantanul, o perie de baie, pe care pui orice săpun și cu care te freci oriunde vrei. Oamenii politici s-au standardizat ca oalele de bucătărie, fabricate din metale, la presa rapidă.

— Sînt foarte ocupat, mi-a spus Ministrul, dus cu gîndul. Nu mai știu unde mi-e capul. Ce dorești?...

— Ce doresc? Cum ce doresc? i-am răspuns. E o întrebare care nu se potrivește. Știi de cîțiva ani, nu ce doresc, dar ce mi se cuvine...

El a tăcut, impermeabil și depărtat. Se făcu o tăcere. Ca să varieze, pentru că dura, Ministrul, răsfoind hîrtiile, începu să mormăie textul unei scrisori: « Domnule ministru, subsemnatul absolvent al Universității din Harburg, vă rog să binevoiți... »

— Dracu te-a trimis la Harburg. Şi-acum ceri post, zise Ministrul aparte.

— Asta e pentru mine?... întrebai.

— Mă, Gulică, zise deodată cordial Ministrul, jucîndu-şi intenţiile ca păpuşile pe aţe. De-ai şti cîte cereri se primesc în fiecare lună, ai fi mai înţelegător. Nu eşti numai tu: sînt ca tine mii...

Încadrat într-o colectivitate, Ministrul îmi corecta drepturile şi veleităţile. Făcut anonim şi multiplicat, nu mai atîrnam de el. Nici nu mai avea nevoie de un redactor universal. Mă îneca într-o împrejurare care-i permitea să se cotorosească de mine dulce.

— Ţi-aduci aminte de doctorul Bîrzea? l-am întrebat.

— Doctorul Bîrzea? zise Ministrul. El consimţea să-i dau concursul să fugă de problemă. Parcă mi-l aduc aminte, ăla uscăţivul. Ce mai face?

— Ai început să confunzi pe toată lumea. Era gras, nu era uscăţiv, — şi nu mai face nimic, pentru bunul motiv că a murit. Ba ceva mai mult, tu nici nu l-ai cunoscut.

— Totuş, îmi aduc aminte de un doctor Bîrzea...

— Nu, domnule Ministru... Poate-ţi aminteşti de doctorul *Brînză*.

Ministrul mă opri, fals afectat:

— Ţi-am mai spus, dragă Gulică, să nu-mi zici aşa. Între noi doi, ştii, nu e nimeni ministru.

— E singurul lucru care nu te costă nimic şi mi-l acorzi din belşug. Dă-mi voie să-ţi spui, — accentuat, — că e prea puţin...

— Gulică! zise Ministrul.

— Doctorul Bîrzea, continuai, nu era din prietenii tăi şi nici nu te putea interesa. Te faci că l-ai cunoscut, ca să vorbim de altceva decît de lucrul ce mă aduce la tine.

— Nu te mai recunosc, Gulică! zise Ministrul.

— Eu cred că nici nu mă cunoşti, domnule Ministru! zisei.

El tresări, lovit ca de un bobîrnac în lumina ochiului.

— Vreau să-ţi spui că doctorul Bîrzea a fost peştele unei nefericite croitorese timp de şapte ani, cît au durat studiile lui, purtate cu acul de cusut. În ziua cînd s-a despărţit de femeia asta şi s-a însurat cu fata unui cîrciumar bogat, ea s-a sinucis: asta n-are importanţă. Vreau să-ţi spui că el i-a vorbit cu aceeaş voce dulce şi insignifiantă cu care-mi vorbişi dumneata.

Laşitatea Ministrului s-a ciulit. Există momentul ăsta în viaţa lui sufletească. Atunci el e sincer şi întors la sine. Dar momentul durează un moment: căci laşitatea se revarsă numaidecît după alte principii. Veni la mine şi mă prinse în braţe.

— Ştii cît te iubesc, Gulică! zise Ministrul.

— A, da! Tu ai iubit şi pe Valdek-Rousseau şi pe Homer.

— Nu fi rău. Vrei să-ţi dau o scrisoare pentru ministrul *tău*? I-am vorbit despre tine la Cameră şi mi-a spus că vrea să te cunoască... Mi-ai face plăcere dacă te-ai anunţa la el.

— Ţi-ai schimbat părerile? Căzuserăm de acord că era un tîmpit.

— Tîmpit cît pofteşti, însă tare. Avere: un miliard. Asta-i permite să fie şi reformator.

— Băi, petrol, iar băi şi iar petrol. Le-a moştenit de la o nevastă schiloadă, cu care n-a vrut să se culce, pe cînd era fecioară, nici rîndaşul de la grajd. E doctor şi el. Nu ştiu ce au doctorii ăştia... Las', că mă duc fără scrisoare. Ştiu eu ce fel de scrisori dai tu. Ca lui Vasile Ionescu...

— Vasile Ionescu? se miră Ministrul.

— Exact. Băiatul ăla care venea de la Paris tobă de carte și pe care l-ai recomandat: ... « Iubite domnule coleg, scapă-mă te rog de pisălogul care îți aduce prezenta scrisoare. Are pretenții de profesor universitar »... Acum moare de foame cu nevastă-sa și cu doi copii, într-o mansardă.

— N-am dat niciodată asemenea scrisoare și nu cunosc pe acest al o mie unulea Ionescu, răspunse Ministrul.

— Spiritul s-a mai făcut și nu salvează situația. Cunoști niște Ionești, de care îți aduci aminte mai bine. Averea lor te onorează și nu vrei să știi de unde vine. Ești amic politic și intelectual cu acești foști lamentabili dascăli de moralitate și ținută. Și mănînci din puroiul lor negru la masa lor.

— Vrei să faci aluzie la...

— Evidență, nu aluzie. Lui Ionescu Vasile, un element excelent, cum ziceți voi cînd e vorba de un agent electoral, i-ai dat o scrisoare, pe care i-am desfăcut-o și am citit-o.

— Nu-mi vine să cred! Știi tu ce înseamnă să deschizi scrisorile altuia?

— Știu. Înseamnează să-l văd cît îi plătește pielea, și l-am văzut...

Tăcerea Ministrului masca un chin. El trebuia să cheme ușierul și să-i spuie, ca un personaj de comedie: « Comunică domnului acestuia că a sosit momentul să plece ».

— Ei bine, nici acum nu te superi? l-am întrebat. Înghiți orice cu plăcere. Aștept să te porți cu mine ca un ministru în exercițiul funcțiunii. Mă solidarizez cu Vasile Ionescu și cu toți Ioneștii din universități și din mansarde, cu toți pe care-i mințiți de cîteva sute de ori pe zi, tu și colegii tăi. Nici asta nu te impresionează? Vreau să mă dai afară, ca să-ți trîntesc călimara în cap.

Ministrul nici nu clipi. El juca sarcasmul blajin.

— Du-te dracului! mă Gulică, glumi Ministrul sculîndu-se de pe scaun. Nu-ţi stă bine să fii grav şi sentenţios. Găsesc la tine o schimbare care mă uimeşte. Ce ţi se întîmplă, dragă? Hai, nu mai fi copil şi mai dă pe la mine: mai lasă-mă să mă gîndesc.

— Cît o să te mai gîndeşti, măi băiete? i-am spus. Dacă Diderot se gîndea cît tine, ar fi făcut lumea din nou. De trei ori trebuia să fiu profesor şi de trei ori m-ai dat înnapoi cu « Te rog, dragă Gulică, aşteaptă o nouă vacanţă ». Nu mai e nici o vacanţă. Toate cocoşatele, răscăcăratele şi buzatele, fete şi nepoate universitare, s-au plasat. Ginerii au umplut facultăţile şi ministerele.

— Păi, tu nu vrei să fii profesor secundar. . .

— Cine ţi-a spus?

— Dacă îmi vorbeai aşa, erai să fii numit de mult, zise Ministrul, cu o sfruntată ipocrizie. Bine, dragă, uite, notez.

La ieşire, ca niciodată, Ministrul m-a întovărăşit ţinîndu-mă de spate, pînă aproape de uşe, şi niciodată atenţiile lui n-au fost mai afirmative.

Pe treptele din afară ale ministerului, mă salùtă cu plecăciune portarul Marin, un bătrîn cu favoriţi. I-am trecut la bacalaureat un băiat, care peste douăzeci de ani o să se facă şi el un bun ministru, într-un partid oarecare.

— Parcă vrei să-mi spui ceva, Marine?

Marin se apropie de mine cu şapca în mînă şi cu ochii în patru. Luase un aer confidenţial.

— Să mă iertaţi, sînt foarte mirat, domnule profesor, zise Marin.

Marin adoptase, din serviciu, vorbirea guvernamentală, guvernînd cu diverşi miniştri timp de treizeci de ani.

— Te miri şi dumneata, Marine? l-am întrebat.

— Şi-mi vine greu să înţeleg. . . adaose, în stil, Marin.

— Ai o problemă şi dumneata, dragă Marine?. . .

— Aţi văzut cum vă îndrăgea domnul Mini-stru?. . .

— Asta te surprinde, Marine? Nu sîntem prieteni din copilărie? Tot atît de drag îmi este şi domnul Ministru mie, răspunsei cu o boie-rească risipă.

— Aş vrea să nu vă înşelaţi, zise Marin, din toată inima lui de om detreabă.

— Ce vrei să spui, Marine?. . .

— Acum cîtva timp, domnul Ministru mi-a dat ordin să nu vă mai primesc. . .

— Daaa? zisei stupefiat. Şi de ce m-ai primit?

— De cîteva ori v-am spus că domnul Ministru este la domnul prim-ministru. De data asta mi-a fost ruşine. . . Mulţumită dumneavoastră băiatul meu îşi va putea face o carieră, zise portarul, emoţionat.

— Dar de cîteva ori mi-ai adus bomboane de la Ministru.

— Aşa e domnul Ministru, pe de altă parte trimite bomboane. . .

— Mai trimite şi la alţii?. . .

— Cum nu, domnule profesor!. . . La toţi prietenii domnului Ministru, pe care nu vrea să-i primească. Domnul Ministru are prieteni mulţi. . .

— Bine, Marine, îţi mulţumesc. . .

— Dar dacă mă dă afară. . . pentru că v-am primit?

— Lasă, Marine, că nu te dă afară.

— Nici n-aveţi idee, domnule profesor. . .

Şi plecai la începutul frazei. Confidenţe de slugi. . .

19 La Cameră, unde l-am găsit, ministrul, la care m-a trimis Ministrul, era în plină desfășurare verbală. Marele maestru al intelectului vorbește cu mai puțină gramatică decît odăiașul lui. Comparativ, omul de la ușă e un literat și un orator, și conștient de sine din pricina somităților cu care are de furcă. Un savant, de pildă, fost ministru, setos de reforme fundamentale, și de o nouă orientare morală a spiritului public, se pregătise patruzeci de ani pentru această revoluție, și primul lui act de guvernămînt l-a săvîrșit în colaborare cu odăiașul. Dacă sta la putere, avea de gînd să-l facă și pe el ministru, orgolios și fanatic împotrivit celor susceptibili, după temerile lui, să-l umbrească, dar camarad cu slugile, pe cît de slugarnic cu stăpînii. Pe unul din acești decapitați benevoli, prezintatori ai spinării deasupra capului ascuns subt încovoiere, ca la melci, fostul ministru l-a și făcut ministru, aghiotant al ghiozdanului cu acte, cu singurul scop de a suporta cineva cu seninătate injuriile în locurile unde slugile pot intra subt aspectul de consilieri.

Odăiașul de savant primi îndată după instalarea savantului o însărcinare, pe care nu și-a putut-o lua singură castitatea domnului ministru. El era dator să caute felurile de fustă, de ciorapi și pantaloni ai funcționarelor, rufăria de mătase

implicîud congedierea și expulzarea. Pentru sine, domnul ministru și-a rezervat inspecția colțurilor, unde moralitatea lui exemplară presupunea că funcționarii se întîlneau cu funcționarele ca să-și spuie secrete de serviciu la ureche. Voia să descopere de-a dreptul și să vadă cu ochii lui, ca un adevărat om de Stat, justificat să aibă îndoieli asupra sincerității rapoartelor de subalterni. Pentru desăvîrșitul control al aparatelor moralității, el își luase în cabinet și un matematician, al căruia portret cu ochelari reproducea în minister fasonul șoarecelui-de-cîmp, sculat, în contemplarea șesului, pe șezut. Socotindu-se mai puțin frumos în redingotă, acest șobolan evoluat obișnuia să se costumeze nud în tricou de baie, și subt o pălărie mexicană să se prezinte pe litoral fotografilor de plajă, vara, pe bicicletă.

Ministrul care « dorea să mă cunoască » discuta din bancă o problemă de specialitate, și nu înțelegea nimic, în luptă tot atît de mult cu opoziția cît și cu sine. Doi directori dîrji ai departamentului, despărțit în două competințe distincte, îl însoțeau în calitate de secretari, așezați în sală față de ministru ca punctele de bază ale unui triunghi. Ministrul știa că este situat între două cardinale și că avea la dreapta un prim-criteriu, iar la stînga un al doilea prim-criteriu; așa încît, întorcîndu-se după chestiune și după propunerile făcute de către deputați, el vedea din profil ce trebuie să gîndească, după jocul figurii unuia sau a celuilalt din consilieri, reprezintînd fiecare una din cele două specialități. Limbajul mimic era ca la tribunale. Dacă opinia îi era neprecizată, directorul în cauză sta îngenunchiat în coate, pe ghiozdanul cu dosare, și se scula numaidecît în capul oaselor, ca un copoi adormit, cînd minis-

trul, care s-a uitat la el, trebuia să răspundă categoric: nu.

Ministrul ar fi trebuit să lase totul baltă, dacă nu iubea mai presus de orice, după o imensă avuție sterilă, portofoliul și autoritatea. Se născuse pentru a guverna și nu putea să renunțe la această unică plăcere a vieții lui întregi, mai ales că cei doi sfetnici proprii, cu puterile limitate numai reciproc și accidental, făceau tot ce le sta în putință ca să-i creeze, cu tărîțele și vopselele lor, o figură. Odată, un prezident de consiliu, plictisit de prezența lui în toate guvernele, îl lăsase afară din lista unei formații noi, motivînd că s-ar fi tîmpit « complectamente ». Atunci ministrul a plîns. Nu de un epitet care i se mai atribuise, dar de împrejurarea că pentru întîia oară, de douăzeci de ani de portofoliu, el ar fi rămas exclus din numărul celor doisprezece oameni mari ai țării, și s-ar fi sinucis dacă, în ultimul moment, cînd noii miniștri își pregăteau jobenele și decorațiile pentru jurămînt, o doamnă din familia primului-ministru n-ar fi intervenit.

— O să ai un dobitoc mai mult în cabinet, îi zise doamna. Nu piere lumea.

— Spune-i dobitocului să se îmbrace, răspunse primul-ministru.

Era gata îmbrăcat.

20

Directorul Numărul 1 s-a ridicat brusc de pe banca lui, a întins brațele, și le-a lăsat să cadă, de-a lungul corpului, descurajat. Înțelegînd greșit o strîmbătură documentară, ministrul călca din strachină în strachină, cu entuziasm.

« Nu ți-am spus, idiotule, de treizeci de mii de ori, că nu trebuie să primești amendamentul? » zise, murmurînd în sine, Criteriul din dreapta.

Dar ministrul era angajat serios în argumentarea favorabilă adversarului din minoritate și înțelegea să o ducă pînă la ultimele consecințe. Colegii de bancă dispăreau cîte unul, iar opoziția surîzătoare aplauda puternic. Ministrul, care schița în cabinet spiritul de disidență cu origini în ambițiile miliardului, credea cu sinceritate că și-a asigurat, pentru eventualități, și concursul adversarilor.

La spargerea ședinței, ministrul, cu o fericire pripită și nervoasă, își împărțea mîinile între deputați, îndreptîndu-se către ușă, unde îl așteptau cei doi secretari, care nu vorbesc unul cu altul de patru ani, găsindu-se într-un război mut și molecular și cu atît mai crîncen, cu cît durează amîndoi la pulpana ministrului.

— Ei, cum *am* fost? întreabă ministrul satisfăcut.

— Admirabil! răspund secretarii, de astă dată de acord. A fost splendidă, mai cu seamă comparația cu găina pestriță, afirmă Criteriul din

dreapta, mai literar, ca să se deosibească încă o dată de Criteriul din stînga, taciturn și colorat de o înflorire a obrajilor natural stacojie, cu tendință de cuperoză. Dezavantajat de prezența comparativă a concurentului, dascăl în toată expresia lui, — buză strînsă, cută de asprime desinată din àripa nărilor, cu o atitudine a figurii palide că suge și mușcă în acelaș timp, — el se înfățișează ca un Bacchus cîrn, cu nasul moale ardeiat și încadrat într-un contur colorat în carmin puhav. Ca să pară un tejghetar de tîrg provincial, îi lipsește fota verde, dedesubtul căreia picioarele lui mici să se agite, între grătar și client, cu nasturii pantalonilor descheiați.

Acest prichindel e mai clar la minte decît tot ministerul, și ajutat de o memorie a răului și a indiferentului monstruoasă: ceea ce uită, însă cu acelaș stil spumant cu care făgăduiește, este serviciul fără folos personal. Asupra adversarului din departament, el are, cu o perfidie mai redusă, însușirea unei comunicativități superficiale, simpatizate, un crîmpei de omenie falsă și facultatea blîndeței cu buza crăpată pe strungăreață.

Celălalt e dușmanul în principiu și în detaliu al fiecăruia și se răzbună de materialul sec, scîndur̦os, din care este construit, pe ideile generale și pe sentimentele care fac atmosferă. El urăște omul, dar iubește ditirambic marca țării, a județului și a comunei. Ființa lui parcă tăvălită în țărînă și scrum nu se înviorează și nu tresare, incapabil de o generozitate. Autoegoismul nici unuia nu cedează decît ca să se deghizeze mai eficace împotriva celuilalt. Unul urmărește săritura tigrului din spate, celălalt drumul întortochiat al nevăstuicii. De două ori uscatul și lemnosul a izbutit să-l răstoarne pe grăsun, însă nu mai mult decît pe un genunchi, mulțumit cu succesele

fragmentare. Adversarul s-a sculat de jos, puțin umflat la rotulă, prefăcîndu-se că nu cunoaște de unde vine coaja de portocală pe care a lunecat; ceea ce face parte din sistemul lui de atac. Strategia continuă și inlasabilă, de fiece secundă, are scopul dărîmării odată și odată a uscatului. Așa încît ministerul e un cîmp de luptă și funcționarii poantează zi cu zi evenimentul: care pe care, superbul concentrînd asupră-i toată antipatia mocnită a direcțiilor și biurourilor.

Ca să-și poată păstra linia exterioară, potrivită cu capacitatea lui de ipocrizie, moralist și vicios totodată, Criteriul Uscat utilizează de preferință biuroul. Un post se obține cu merite, desigur, dar adaosul unui condiment face meritele evidente. Interzicerea ușii, încuiată pentru ca să poată Criteriul lucra, e revelatoare. Ochiul funcționarului clipește cu înțeles, aprobat de pleoapa omului de serviciu. Criteriul Durduliu nu dă amănunte și nu știe nimic precis, însă rîde. În ceea ce-l privește, el evitînd viguros complicitatea departamentului în combinațiile romantice.

21. Prezintîndu-mă ministrului între paltoanele de la garderobă, Criteriile s-au interpus afirmînd că ministrul se grăbește, invitat la o masă oficială.

— Asta mi-o poate spune domnul ministru, am răspuns.

— Nu e locul aci de prezintare, ziseră Criteriile. Treceți la minister.

— Adică pe unde am mai trecut, domnule Criteriu, zisei adresîndu-mă Criteriului Uscat. Domnule ministru, adăogai, ajungînd la ministru, sînt Gulică, și m-a trimis amicul meu, domnul Ministru, la Cameră, să vă vorbesc.

— Cum, încă n-ai fost numit? s-a mirat ministrul... Mă surprinde... Uite, să te prezint domnilor di...

— Nu e nevoie, domnule ministru, ne prea cunoaștem, zisei cu vocea mea cea mai iute.

Neprotocolar aplicat, tonul a sunat ca un baston în țandăra capului, dar n-aș putea să afirm că ministrului, terorizat cu bunătate, i-a displăcut. Timiditatea lui constrînsă la perifraze și la nemulțumiri care își pierd accentul în cuvinte de cîte douăzeci de cuvinte dinaintea creatorilor figurii lui universale, avea o satisfacție indirectă. Ministrul îmi strînse nițeluș mîna, pe care o ținea în palmă.

— Dacă mă lăsați în seama personajelor, zisei, nu voi fi numit nici într-o sută de ani.

Criteriile, renunțînd să-l mai flancheze, își luară respectuos rămas bun de la ministru și, ca să mă pedepsească, făcînd abstracție de realitatea mea.

— Vino să mănînci cu mine, zise ministrul, ca să nu fie auzit de secretarii care se depărtau în direcții opuse. Am o masă cu organizația din județ. Consideră-te invitat de presă și, fiindcă tot vii, mă gîndesc că ai să faci și o dare de seamă obiectivă...

Încercînd să-i explic că n-am nici o legătură cu publicitatea, el îmi răspunse că asta nu-i un impediment; să-i dau numai un articol « bine aranjat », că-l publică el. Însă ține să-l iscălesc. O să aibă declarații politice importante și va vorbi la supă, la iacnie, la friptură, la salată și la cafea, un mare număr de deputați de « nuanța » lui. Ministrul era încredințat că reprezintă și că a născocit, după moartea șefului temut, o nuanță, ca un ucenic de frizer, ieșit de la stăpîn, o pomadă văzută la patron, cu grăsime, culoare și vanilină. Nuanța lui adevărată consista în indispoziții subite în momentele cînd era nevoie să nu lipsească și în dorința unei prezidenții de consiliu, pe care au propus-o ziarele dezinteresate, dar care nu i s-a oferit niciodată.

Oamenii se cred mai nemuritori dacă mor cu un grad mai mare și cu o decorație mai mult și se mîngîie cum pot de aluzia supărătoare, uzuală în molitvă, la toate îngropăciunile, parastasele și slujbele oficiale, că ființa lor jubiliară nu e mai mult decît un hoit și niște ciolane poticnite. Cuvintele creștinismului din epoca sincerităților agresive tihnesc puțin: slavă zadarnică, trufie, osîndă, țărînă, lumea aceasta, cămila și urechile acului, bogatul în împărăția lui Dumnezeu, și atîtea altele, din glosarul răzbunător al răstigniților, chinuiți de regulile neclintite ale

proştilor şi de datorii servile. Bieţii oameni au pus o picătură de otravă în toate bucuriile rezervate proprietarilor de fericiri, şi otrava lor îşi păstrează şi azi aromele intacte.

Făcîndu-mi socoteală că nu plăteşte ministrul, a căruia zgîrcenie economiseşte şi apa florilor primite cadou, am renunţat la unicul fel de mîncare al căsniciei şi m-am hotărît să rezist exploziei oratorice a partizanilor nuanţei, urdinării verbale, găinaţului intelectual şi exalării vehemente a principiilor, balansate cu o masă bună. Cînd o vizitează ministrul şi deputaţii, grădina « Cîrnatului cu Piele » îşi scoate conştiinţa politică pe grătar şi pune toată aparatura animată şi inanimată în serviciul unei pofte bune imense. Doamna patroană vine în persoană, gătită în *fai* şi cu cîrligele de aur ale briliantelor agăţate ca nişte luceferi, de urechi. Mînuţele-i groase de cîrtiţă, îngreuiate de podoabe la toate degetele, regretînd că n-are în total decît zece, umblă încălţate în unghii luxoase, lustruite cu roşu, prin carne vie şi glande sanghinolente, din măruntaiele vitei, ca un pipăit abortiv de moaşe. Pentru sărbătoriţi, miniştri sau decani, ea frige cu propriul ei pipăit femel organul mîngîiat cu un diminutiv, şoptit între ţuică, simţit de venerabilii şefi şi mai-mari numai cu timpanul, şi servit pentru definirea unei intenţii odată cu un cîrnat cu piele, încovoiat ca şarpele din emblemă, care-şi roade coada.

22 Prezența cîtorva bețivani din nuanță la masă, mă asigură că băutura nu e dată afară din cheltuiala banchetului, ca la sărbătorirea unui an de la vindecarea lui de scarlatină a deputatului Pilaf din majoritate. Acest de șapte ori nepot al partidului și milionar jerpelit e un visător inefabil, dar cu mintea rece ca o farfurie de porțelan. Cînd a oferit, odată, prietenilor lui o masă, s-a oprit la mijlocul ospățului, a plătit și, părăsind localul pe din dos, a lăsat colegilor vorbă la chelner că vinul îi privește. Interesantă caricatură și unic exemplar, *acest deputat Pilaf, destinat să rămîie* senator Pilaf și să devie academician Pilaf. Douăzeci de ani el a stat în casa părintească în calitate de minor și alți douăzeci de ani în calitate de adult, și dacă s-a însurat, în calitate de « fire de artist », s-a împărechiat corespunzător și a rămas pe loc. Cu șapte unchi și șapte mătuși, a mîncat, douăzeci de ani, cîte o zi pe săptămînă la unul din ei, în calitate de invitat, punînd la o parte, într-un teanc anual neștirbit, *veniturile lui generale, în* bancnote de cîte o mie, perfect perpendiculare la colț. O plăcere de solfegiu îl reține în camera lui încuiată, dinaintea altarului casei de fier. Acolo, cu buricul degetului mare el cîntă pe muchia pachetului de bancnote, construit geometric de sus în jos și de jos în sus, ca un cretin naiv care

face muzică pe zăbrelele coliviei cu scobitoarea de dinţi.

Deputatul Pilaf îşi propusese cu precocitate realizarea idealului gratuităţii şi a izbutit să elimine din lista lui civilă toate cheltuielile, păstrînd încasările neatinse. Virtuţile, moştenite la maximum din familie, îl împiedicau să fumeze ţigări cumpărate şi să guste vin plătit. Era un adversar al nicotinei şi alcoolului, introduse în organism contra legii, şi ţigara pe care o accepta toată ziua cu opuneri catifelate, era totdeauna cea dintîi din zi şi el o punea — mersì — în buzunar, ca să o fumeze după masă. Buzunarul lui se umplea pînă seara de ţigări, pe care le aşeza acasă într-o cutie. Le-ar fi vîndut cu un rabat, dacă ar fi fost de o singură calitate şi dacă nu-şi pierdeau frăgezimea în buzunare. Văzîndu-se silit să le consume, el punea pe masă cîte două într-o bombonieră, la sărbători, şi aprinzînd şi el una din ele. Dacă un vizitator, rar şi greu de băgat în casa lui meschină, îi era simpatic, vrea să zică dacă deputatul Pilaf urmărea în legăturile lui falsificate un interes, la o mare nevoie căuta, că poate mai găseşte printr-o cutie două ţigări.

— Ştii, eu nu fumez: îmi face rău. . .

Dar, mă rog, în onoarea invitatului, invitat exclusiv la ceai (un praf în două degete, două bucăţi de zahăr, un sfert de felie de lămîie fină ca pergamentul, — romul e nesănătos, — şi cîteva fursecuri luate de la tanti Izabela, în hîrtie), în onoarea lui, mai fuma şi el încă o ţigară, afirmînd că dacă i-o veni rău, păcatul să fie al invitatului.

X 23 Mi-aduc aminte șoșonii deputatului Pilaf, purtați cîte șase ierni. Șoșonii deputatului Pilaf erau de damă și se încheiau, după o modă veche, cu panglici și fundă, întrecuți în originalitate numai de palton, un pardesiu de primăvară cu o căptușeală volantă de blană. Ajustarea pe pardesiu cerea o cheltuială care făcea o gaură în buget, și cojocul era purtat deosebit de fața lui. Pilaf se dezbrăca întîi de pardesiu și se dezblănea după aceea de o scurteică fără față și mîneci, înfășurată pe el și menținută pe trupul lui cu sînge ales, de strînsoarea pardesiului. Și de îmbrăcat, el se îmbrăca tot din bucăți suprapuse.

— Nu-mi vine să mă despart de blana asta, pe care o am de la *grand' mère*. Nu-ți închipui ce femeie cultă și inteligentă. . .

Dar nu-i venea nici să o dea la cusut.

Șoșonii puteau să mai dureze douăzeci de ani gratuiți, ca și încălțămintea interioară, grație unui sistem de transport personal, care, permițîndu-i să-și economisească și forțele, îl ducea repede unde era nevoie, și tot gratuit, sau pentru eleganța de limbaj: în mod cu totul gratuit. Locuind în apropiere de o stradă principală, el se posta la colțul străzii principale, ca un fotograf, și surîdea mașinilor ce treceau cu viteză, prin ceață sau ploaie, în necunoscut. De cîte ori partidul era la guvern, un automobil se oprea

numaidecît, două-trei automobile, și cineva din cupeu deschidea portiera și poftea pe nepotul celor șapte unchi și mătuși, lîngă el. Deputatul se urca, și dacă omul din mașină era un cunoscut și dacă era un indiferent, arborînd pe buzele lui de țîrîitor rînjetul atrăgător al unui zîmbet de mulțumire și de protecție în acelaș timp. El numea această scutire cotidiană de o cheltuială indispensabilă *« une chance »*, și sunetul literii din alfabet era, în gîtlejul lui de priviz ghetoare, nazalizat.

Cînd partidul era în opoziție, mașina trecea înnainte.

— L-ai văzut pe Pilaf? întreba cineva din limuzină. Își așteaptă Lincolnul...

— Dă-l în... se răspundea.

Instalat în mașină, Pilaf avea un al doilea sistem, cu care și-a făcut relații un timp.

— Bine că te întîlnesc, frate. Tocmai ieri vorbeam de dumneata. Eram la el la masă și venise vorba de oamenii reprezintativi... Fac o indiscreție: te apreciază...

Pentru că oamenii sînt fermecați de farsele inexplicabile, sistemul a prins de cîteva sute de ori, și un număr de creduli au așteptat invitația unuia din unchi, care dorea să-i cunoască de aproape.

Sistemul avea doi factori: doi unchi. Evident, unul din ei era mai greoi la contactul direct și punea mai multe forme de întîrziere dorinței lui vii de a te cunoaște personal. Prin temperament și prin situație, el amîna, imobilizat relativ și de problemele mondiale, pentru pătrunderea cărora avea nevoie de singurătate, acceptînd alături de el, în aceste ceasuri grele, de preferință pe nepotul Pilaf. « Însă în intimitate, să crezi, e un om încîntător: nici nu cunoști că te găsești în prezența unui bărbat de Stat atît

de mare: te și miri și rămîi consternat de bonomia lui. Te cunoaște de parcă te-a făcut: știe tot ce gîndești, e în curent cu toate lucrările dumitale, te știe pe de rost, — și te admiră. Ce zic? te iubește. Vrea să te aibă într-o zi la masă, dar nu așa: să vii, să mănînci și să pleci. Vrea să petreacă o zi întreagă cu dumneata, cu inteligența dumitale, să se bucure de înnaltele dumitale calități. Probabil că întîlnirea o să aibă loc, nu la București, ci la moșie. O să-ți trimitem un automobil, nu te îngriji de asta. . .» Și cînd îți vorbea așa deputatul Pilaf, te suceai pe scaun, îți aluneca un picior, ți se ridicau umerii a un fel de nebunie, suflai apăsat ca un bivol, așteptai să se isprăvească, gata-gata să taberi cu palmele, cu pumnii și cu tocurile de la bocanci pe gura infamului limbric.

« Dar fratele lui? Crezi că e omul închis de care se vorbește, un strîmt, un mohorît, un taciturn? E un sentimental, un blajin, un delicat, un rafinat, o floare: numai inimă și vibrație, o coardă de țiteră, o harpă. Într-altă lume, mai subtilă decît a noastră, el n-ar fi fost un financiar, un economist, un autor de bugete, ci un înger, un înger fără picioare, numai àripi de jurîmprejur. N-ai idee cît vorbește de dumneata. Nu te uita că gazeta lui te înjură, că te spurcă și că te face bandit, ticălos: fleacuri! Așa e la gazetă și așa e politica. În sufletul lui nobil are pentru dumneata o stimă, o prețuire cu atît mai profundă cu cît nici nu te cunoaște personal. Aparențe, aspecte, forme. Cînd o să aibă bucuria să te invite și el la masă, o să-l știi pe fața lui adevărată. Nu e un om politic, e o mamă. . .»

24 În aventurile lui de mare ştrengar, Pilaf se găseşte silit la cheltuieli, şi, ca să primească situaţia, el şi-a făcut poziţia morală că dă cu împrumut, regula lui sufletească neputînd să aprobe o pierdere la nici o rubrică a existenţei, şi disperat la ideea că s-ar putea să se ivească o pierdere reală, măcar la recuperarea ei, printr-o plăcere cum este împrejurarea unei erecţiuni împăcate, — în buzunarul din partea stîngă i se deschide cu multă suferinţă o gaură din cînd în cînd, prin care îi dispare inevitabil cîte niţel mărunţiş. N-are mai multă stricăciune pavăza virtuţilor lui: e libidinos. Singur cuvîntul femeie, măcar dintr-o inscripţie socială cu scopuri religioase, îi dă o tresărire a vinelor, ca la conducta de apă. Limba lui apare la lumină şi trece de-a lungul buzelor sugîndu-le dulce cu o linsoare de scuipat. El trebuie să scoată din sine ceva la evocare, şi rîde numaidecît. Avar ca o găină, el e erotic ca iepurile de casă şi ca broasca, şi ar fugi prin lume împărechiat, ca muştele care zboară lipite cîte două pe la nasul lui ascuţit de şobolan delicat. Mintea lui poluează femeile cu un ochi lipitor, bolnav de obsesia punctului dinlăuntru, dar lichelismul sufletesc împiedicîndu-l să poată da mai mult unei femei decît formula hotelului, cuceririle lui sînt limitate la femeia de condiţie servilă, pornind de la slujnică pînă la dactilo-

grafa provenită dintre fetele de bombonerie. Demagogia lui sexuală se satisface relativ ieftin, pe cale de combinații, în care intră două curse de tramvai o prăjitură și o baie de clasa II-a la un local, unde se fac două lucruri odată, pe un singur preț, făgăduiala evoluției către fix lunar rămînînd în cont deschis. În speranța unui supliment de leafă, sau a unei schimbări de situație, Pilaf se bucură de grațiile Evei, în serie, și dă tot ce are în testicul, ca un cotoi pasional. Seara mănîncă la una din mătuși, cu poftă, și mai cere o dată din fiece fel de bucate, — și bea și vin, un articol obișnuit în familie numai cu eticheta « de vînzare », în sticle.

Desigur că aventura e ajutată decisiv de subiectivitate și, lăsîndu-se, fără gust, în brațele și subt gura cleioasă a deputatului Pilaf, funcționara se dă în imagine unchilor politici, cei mai bineveniți dintre puternicii țării, ca să sporească un salariu și să facă dintr-o fată în casă ceva ca un șef de biurou. Unele din romanele lui cu văduve dispunînd de un capital de treizeci-patruzeci de mii lei, se modelează pe speranța unui debit de tutun și ele sînt bineînțeles preferate, pentru că anulează cadourile și cheltuielile de hotel. Peste riscul monotoniei unui interior de mahala, zugrăvit cu zgripțori și pavoazat, lîngă icoana de deasupra candelei, cu portretul defunctului în cîteva mărimi, romantismul adulterin trece cu o foarte ușoară șovăială, stingîndu-se lampa.

Asupra esteticei în ceea ce privește femeile, Pilaf are o teorie documentară, alegînd din două femei, una frumoasă și una urîtă, pe a doua. Judecata lui, interesantă, e fără îndoială avantajoasă. Femeia e poetizată și comparată, ca omul psalmistului, cu un pom.

Femeia frumoasă stă într-o grădină cu poteci multe și cu boschete de trandafiri, ca un zmochin

căutat, pentru fructele lui cele gustoase și mustite, de toți trecătorii, îndesiți cînd soarele îndulcește mîzga. Nu se poate să nu o fi gustat de multe ori preumblătorii și să nu fi mîncat și ea prin rodul ei gura care o îmbucă și foamea care o strivește. Cu asemenea femeie, care a încercat delirul întreg și l-a rafinat, — sceptică față de expresia anodină a unui simulacru de bărbat, corcit în ciocoirea formelor și a substanței, împuținat în fizicul lui hibrid și păstrînd numai indicațiile mușchiului degenerat, rămase mai mult pentru sexul costumului decît al făpturii,—înfrîngerea nupțială e dezastruoasă. Ea participă la actul slut al citadinului slăbănog și intelectualizat în gol, fără obîrșia evidentă a puterilor lui de pămînt, cu nepăsarea unui pahar de cristal care îți satură setea cu un conținut străin. Dragostea neîmpărtășită e ca o tăiere de fierăstrău în buștean uscat și se încheie cu ură și răzbunare. Întrebarea satirică « Ce? ai și isprăvit? » e catastrofală pentru genul cerebral și macerat prin decantarea genealogiei. Femeia frumoasă cere armăsar integral, și dumneata îi dai catîr. Dacă te întîlnește pe stradă după tragica demonstrație, ea știe să surîdă semnificativ și să-ți trimită batjocura ochiului negru pe care n-ai fost în stare să-l faci să se închidă, să viseze și să plîngă, ca o sentință.

Cei ce urăsc femeia, întîi amantă și apoi mamă, legată de viață prin pîntecul alb, în perina căruia doarme un fluture cu àripile lipite, se mărturisesc bărbați derizorii și actori îmbrăcați în podoabe false, ori niște înfricoșați ai masturbării... Și pentru că sămînța li se pierde în cămașe la atingerea numai cu văzul a unui idol feminin cu pleoapele trîndave și cu buzele sucite la colțuri ca un ghioc, ei își amăgesc echilibrul cu ifose grave și cu studii de oameni serioși,

deznădăjduiți la analiză. Omul trebuie examinat la suflet în pielea goală.

Pe cînd femeia urîtă e o făptură nesatisfăcută, cugetă Pilaf. Ea ține în rezervă pentru bărbatul care voiește s-o cerceteze, pe lîngă un trup cîte-odată surprinzător, o comoară de păcate începute și duse pînă la mijloc numai cu gîndul. În pat și în întuneric frumosul este suprimat, și dacă vorbesc numai simțurile, fără imagini, impresiile se pierd în folosul imperativ al senzației. Urîta nu caută dimensiunea și agerimea numaidecît, mulțumită din bucuria expansivă numai cu agre-mentul, și din tunet și cu fulgerul mic pîlpîit. Dar ea se dăruiește întreagă, mai deplin decît femeia frumoasă, pentru că sufletul nu-i lipsește din act niciodată, — sufletul ei micșorat de compa-rative și rănit de superbia devastatoare a rivalei. Mai ales defectul fizic concret, adaos nefrumu-seții figurii și a liniei chiar, dă un spor de mijloace, un belșug cantităților normale fanatic. Neuita-tele apogeuri ale sensualității le-a primit Pilaf de la o femeie cu un picior douăzeci și cinci la sută mai scurt decît părechea lui și care se legăna pe o talpă de doisprezece centimetri, manevrată ca un tampon de hîrtie sugătoare. Cînd s-a descălțat în camera ei, ca de-o ciubotă, și și-a scos și mașina nichelată, care da pasului ei o solemnitate de locomotivă și un scîrțîit de tără-boanță, Pilaf a rămas deocamdată încremenit de atîta armură, mascată de o fustă de catifea. Dar din aparatele demontate a ieșit, ca dintr-un forceps adult, un picior de toată candoarea, cu-prins într-un ciorap de mătase, culoarea magahon, și conturat, subt genunchiul ispititor, de un elastic brodat cu trandafiri. El s-a mîngîiat cu acest singur picior mai scurt și cu o jumătate fesă, și l-ar fi luat cu el la subsuoară și l-ar fi dus acasă, ca dintr-o vitrină de magazin de ciorapi, numai

de ar fi putut rămîne lipită de ele și o fracțiune de sex, ce i-ar fi ajuns toată viața, păstrat pentru singurătățile lui în cassa de fier cu bancnote, ca unui cățelandru piciorul stăpînei, pe care își exercită precocitățile naive un instinct ridicul și batjocoritor. Și plină de mistere dulci este și femeia cu albeață în singurul ochi, peste care își trage, seara, cu cochetărie, marginea pălăriei și își apleacă virginal și cu o practică pudoare capul.

— Și să-ți mai spui ceva, zice Pilaf, sordid, mediocru și zgîrcit pînă dincolo de pasiune. Cu femeia urîtă nu ai riscul să te « îmbolnăvești ». Femeia urîtă este femeia sănătoasă.

Zăresc pe stradă uneori pe un fost coleg cu care nu mă mai cunosc, Rudi. Am fost, cu obrajii lui, rumeni ca și acum, cînd a început să-i albească tîmpla, în primul an de școală primară. El venea cu guvernanta, o englezoaică, gătit impertinent, și băieților le era necaz pe costumele lui noi, pe limba pe care o vorbea cu guvernanta de la ușe și pe întreg pițigoismul micului personaj cu guler de biber și cu mînuși de piele. Ei îl încolțeau pe stradă, îl înjurau, îi zmulgeau cîte un nasture poleit de la haină și i-l aruncau în rumeneala înflăcărată a obrazului, îi trînteau cîte un ghiozdan în cap, și în clasă îi înțepau cu perfidie bucile din pataloni, de vițel răsfățat. Învățase și el o jumătate de înjurătură și l-am auzit odată apostrofînd, — palid și tremurînd, — pe un coleg în ilaritatea școlii:

— . . .tu-ți burta ta.

Ciocoiașii au sentințe de acest fel, ca Pilaf în higiena socială.

25

Era și deputatul Pilaf la banchetul ministrului, invitat special și observator din partea partidului, pentru a raporta cît se depărtează nuanța de culoare.

Ovațiile cu care a fost primit ministrul într-o sală vastă, unde se putea trece un doctorat mai comod decît în aula noastră, au răsunat cîteva minute. Toate stomacurile organizației erau prezente cu un tonaj al abdomenelor de flotă de comerț. Mărfurile în boloboace și ambalaje scurte circulau pe cîte două picioare aparente jos de tot, de subt genunchi. Patronul localului, membru, își aștepta ministrul cu rozeta la butonieră printre notabilități, discutînd în capul scării prețul vinurilor în podgòrii.

La ivirea sărbătoritului, i s-a desfăcut patronului obrazul subt mustăți, spintecat în două de un surîs de fericire diagonal, ca un portofel. Dinții mai voluminoși decît încăperea lor nu mai putură să fie constrînși la situația de mai înnainte. El nu plătise primăriei curentul electric pe doi ani, și nădăjduia, ca un beneficiu suplimentar la banchet, să fie scutit. Ținea să servească personal scaunul din mijlocul dublului semicerc, începîndu-și serviciul cu o acțiune de cuier. Umbrela și pardesiul ministrului trecură în posesiunea lui și, ca să glumească o dată și el, de ziua lui politică, îndeobște fiind un bărbat serios, titularul adunării

îi puse birtașului pălăria în cap, considerat ca un cîrlig. Succesul nuanței se rosti numaidecît prin hazul universal al populației politice, printre care se găseau și spiritele critice ale organizației, intelectualitatea ei, compusă din profesori pensionari, deprinși cu clasicismul, și din advocați, abili oratori, un magistrat epigramist și un dascăl de latină înzestrat pentru caricatură. El făcea un om, cu asemănare cu tot, din două linii și un punct, ceea ce simplifica toată arta desenului și permitea și o teorie.

— Dacă m-aș fi consacrat artelor plastice, repeta dascălul acuzativului cu infinitiv, aș fi revoluționat pictura: pictorii de profesiune nu știu să vadă de sus. . .

Cu o atenție acordată în toate profesiunile colegilor remarcați printr-o dexteritate neprofesională, care înlătură concurența în bloc, magistrații, putînd să-l califice de neserios în funcțiunile lui și să-l deoachie în opiniunea ierarhică, dovedeau o admirație remarcabilă pentru bătrînul lor camarad versificator, rămas în urma carierei cu cîteva gradații, dar vizibil satisfăcut că pe tărîmul dublului distih le-o lua procurorilor înnainte.

Epigramele lui se făceau ca de la sine, încheindu-se ca patru nasturi de la o tunică, în găurile croite mai dinainte. Plastronul lua forma convenabilă instantaneu, și « poanta », care-i ceva ca o ultimă mișcare de șef de orchestră a croitorului, după ce haina îmbrăcată în fața oglinzii este apucată de marginea din spate și zmucită brusc pentru un efect de retuș, era relevată cu zgomot. Este adevărat că geniul insuficient al magistratului epigramist, care nu putea să concentreze într-un catren toată împrejurarea, avea nevoie și de o legendă, de o introducere în proză, cu textul de o lungime cel puțin egală cu a versu-

rilor rimate. Tot așa și latinistul caricaturist, la două linii și un punct, din care își construia personagiile, trebuia să adaoge numele modelelor pe creioanele și acuarelele lui, ca să nu dea naștere la confuzii, din partea unor admiratori puțin experți în limbajul schematic și șovăitori în priceperea sintezei. Lumea profesioniștilor pune această inaptitudine a publicului în compartimentul dobitociei.

— Are talent! hotărî ministrul, arătîndu-i-se pe cartonul listei de mîncare liniile lui două și punctul.

— Are talent! zise el, cu autoritate, citind pe cartonul al doilea epigrama improvizată cu cîteva zile mai înnainte. Epigramistul din magistratură își dichisește săgețile din vreme, lucrînd ca un farmacist pentru cazurile generale, buline, prafuri, picături și hapuri cu eficacitatea treptată, condiționată de numărul unităților utilizate.

Nuanța voise să-i ofere Șefului, sătul de icre și stridii, un banchet « ca la noi », fără bucate împrumutate din istoria franceză și purtînd nume de rase de trandafiri și cîini.

S-a servit la început un borș trecut în menu cu calificarea « să te lingi pe buze », însă un tragic borș, cu peripeții. Probabil că ministrul nu mai mîncase de multă vreme feluri de bucate mîncate cu lingura. Ministrul fu victima unui accident. Aparatul de respirație și înghițire se comporta ca un sifon. Fie că gîndise prea mult și că, printr-un fenomen pneumatic, facultățile stomacului se cerebralizau uitîndu-și funcțiunile mecanice, fie că s-a ivit vulgarul nod în gît, de care vorbește limbajul popular, ca de un trac al emoției, ministrul a încremenit cu lingura în mînă la înnălțimea cravatei, și fizionomia lui s-a contractat neobișnuit. Crescîndu-i ochii de două ori peste normal, buzele i-au rămas ascuțite și strînse, ca și cum ar fi

dorit să fluiere un dans. Un moment, el a stat așa, mutat din expresia lui într-o mimică neașteptată, și statul-major al nuanței, ocupînd locurile din jurul sărbătoritului, s-a ridicat pe jumătate de pe scaune, mestecînd. S-a văzut atunci că ministrul se afla în situația de a nu ști ce să facă mai repede cu o gură de ciorbă care nu mai putea să fie canalizată. Adunarea aștepta o soluție: ori trece ori nu trece ciorba, iar dacă nu va trece mai iute, ce se mai poate întîmpla. Soluția nu a întîrziat. Respirația oprită a ministrului fu complicată cu o vizibilă nevoie de strănutare, și mecanismul general al ministrului silit să frîneze dublu, ca la automobil, stăpînind în acelaș timp eșapamentul beregatei și supapele nasului. Se vedea cum se petrec mișcările în interior, ca într-un motor pentru demonstrații de sticlă, și explozia devenea inevitabilă. Între materialele lichide, ministrul ținea în gură, intactă ca o bilă, o perișoară.

Ministrul izbuti să-și domine însă dezlănțuirea într-o singură aruncătură, care ar fi veștejit prestigiul steagului și nuanța lui, divizîndu-și totuș ciorba din gură în țîșniri și sărituri fragmentate. El s-a uitat o dată fix la unul din șefii din fața lui, ca și cum l-ar fi luat la ochi, și i-a trimis în figură conținutul unei lingurițe. Nu putu să se scuze, căci se uita tot atît de fix la al doilea șef, scăldîndu-i și lui ochelarii cu o linguriță. Graiul era exclus și numai intențiunile se citeau pe fața asudată a excelenței sale, strînsă de gît. Primiră astfel toți conducătorii nuanței cîte o stropitură, între ochi, pe buze, pe cîte o ureche, unii gustînd fără să voiască o savoare nouă a fierturii, după ce circulase printre fosele de sus ale ministrului. Cîțiva s-au clătinat în fizicul și în conștiința lor, clipind din ochi și apucați de o amețeală. În sfîrșit, ultima rămășiță a lingurii

înghiţită strîmb, îi ieşi ministrului pe nas, de-a dreptul în farfuria lui, cu un zgomot borborosit, şi ochii lui erau plini de lacrimile unui efort, pe lîngă care trecuse moartea.

— M-am înnecat! zise ministrul, tuşind în farfurie, ca la dentist, un fel de zmîntînă deasă a sucului gastric. Nu mi s-a mai întîmplat niciodată asta. — Şi, cu filosofie, zise, imitînd fără să vrea pe Guido Reni: Ce e omul! — Şi gîndindu-se că omul cu portofoliu e nemuritor.

Dar catastrofa se reproduse ceva mai departe în lungul mesii, unde, ridicat în picioare, un partizan devotat pînă la ultima suflare, bolnav de epilepsie, avu un acces şi căzu pe spate, vărsînd cu o dărnicie de fîntînă. Prietenii politici din dreptul lui fură inundaţi de o acreală amară, — şi o parte din banchet se duse la el, într-o mişcare unanimă de punere la vot. Nefericitul suferea efectul accidentului ministerial.

— Strîngeţi-l de un deget, zise din medicina empirică ministrul, care se ştergea, cu obrazul băgat într-un şervet, de glicerina lui stomacală.

— Varsă sînge, ziseră cîţiva deputaţi, aplecaţi, în tumultul sărbătoririi, ca să-l ridice de jos. O ambulanţă! Daţi un telefon!

— Nu înţeleg de ce nu stă acasă, dacă se ştie cu beteşug, zise restauratorul, care îşi văzu banchetul sfîrşit înainte de a fi fost bine început şi visul spulberat, al electricităţii. Vă simţiţi mai bine, excelenţă? întrebă pe ministru. Mi s-a întîmplat şi mie o dată, tocmai în ziua logodnei. . . Şi birtaşul intră în măruntaiele unei povestiri de familie, pe care ministrul nu putea s-o asculte.

La ieşire, i-am tăiat drumul sărbătoritului, numai ca să-l salut, ştiind că nu mai poate să fie vorba

deocamdată de nimic altceva decît de o perişoară ce i s-a pus de-a curmezişul în înghițitoare și i-a stricat, odată cu sărbătoarea, și nuanța.

— De ce să se simtă mai bine domnul ministru? zise protector, în auzul ministrului, un profesor, admonestînd pe restaurator. Domnului ministru nu i-a fost rău niciodată.

26 M-am hotărît și am intrat la Ministrul meu.

— Nu mai pot să aștept, i-am spus. Mă ții cu vorba de cîțiva ani, ai să cazi de la putere și nu mi-ai făcut nimic. E rușinos pentru colegialitatea noastră. M-ai silit să pierd de trei ori o catedră la Universitate, subt cuvînt că ai de îndatorat partizanii politici, impuși de șef. « Mai ai răbdare, dragă Gulică, încă nițică răbdare, că-ți vine rîndul negreșit »... Să-ți fie rușine! Misiune în străinătate nu mi-ai dat, subsecretar de Stat nu m-ai numit... toți pigmeii mi-au luat-o înnainte... Ce fel de prieten ești tu? și pentru ce am muncit? Am fost neclătinat întîiul, de la Abecedar pînă la Doctorat, și asta nu înseamnă pentru dumneata nimic. — I-am zis « dumneata », ca să contrastez cu o atitudine un trecut de răbdare. — Asta, pentru că nu vă înjur. O să scot un pamflet și o să vă fac cu ou și oțet... Mă ții în biurou la tine să-ți redactez discursurile, sugestiile, pînă și întreruperile, și-mi dai drumul cu o cafea turcească în stomac. Nu mă întrebi ce mănînc, cum îmi hrănesc copiii, cu ce-i îmbrac, de unde plătesc chiria. « Mai ai răbdare, dragă Gulică. » Pînă cînd să tot aibă Gulică răbdare?...

Pînă aici, Ministrul, prietenul meu din fragedă copilărie, mă ascultase zîmbind. Îl obișnuisem cu filipicile mele de viitor funcționar de Stat

deziluzionat, și iuțelile mele verbale păreau să-l intereseze cu monotonia rece a unei oglinzi care primește în cristalul ei și dansul și asasinatul, fără să reție nimic. Cînd îi spusei că nevasta îmi stă gata să nască pentru a șasea oară, Ministrul sări de pe scaun.

— Ce, ai înnebunit? răcni la mine. Nu te mai oprești? Trebuie să fii bolnav de priapism.

Parcă i-aș fi aplicat un fier de tinichigiu fierbinte într-un punct pe care ședea.

— Ești dezgustător! zise Ministrul.

— De ce, mă rog, dezgustător? pentru că-mi iubesc soția? Apăsai pe cuvîntul soție.

— Pardon! ești un idiot! răspunse Ministrul.

Am cu el indisolubila legătură creștină: e nașul o dată al meu și al nevestii, și de cinci ori al copiilor mei, ceea ce permite și bruscare.

— Stai jos, și nu face pe enervatul, zise Ministrul. Mi se pare că am o idee pentru tine. Să mă informez.

Ministrul sună pe directorul personalului. Îl întrebă la ureche ceva. Directorul răspunse:

— Da, este liber.

— Mulțumesc, zise Ministrul. Cînd o să mai am treabă cu dumneata o să te chem. Vezi de referatele de mîine.

Directorul ieși de-a-ndaratele, cu o preciziune de care eram invidios: el avea onoarea să fie funcționar în funcțiune și se bucurase de fericirea că Ministrul, de obicei poruncitor, i-a vorbit la ureche.

— Nu rămîne decît să-ți iei postul în primire... zise Ministrul. Auziși? e liber. Ia o coală de hîrtie și scrie.

Toată supărarea mea pieri la secundă. Îmi păru rău că jignisem un prieten vechi. Avui numaidecît și o sensibilitate de director numit. Ierarhia îmi trecu prin șira spinării ca un instinct și stăteam rău pe scaun în fața binefăcătorului meu.

— N-am să uit niciodată și te asigur că... începui bîlbîind.

— Bine, bine, scrie, zise Ministrul deschizîndu-și mapa cu hîrtii, ca să varieze.

Șovăiam. Nu știam să încep.

— N-am făcut niciodată o petiție, zisei, cu condeiul nemișcat în albul hîrtiei. Nu vrei să mă ajuți?

— Ți-am mai spus că ești un imbecil. Tonul Ministrului se schimbase. Scrie! zise Ministrul: Domnule ministru, subsemnatul, domiciliat în strada...

— Subsemnatul, doctor în... Nu?... zisei.

— Nu, zise Ministrul. N-are nici o importanță.

— Cum n-are nici o importanță?

— Parcă te-am pus să dai doctoratul eu?... Continuă... De ani treizeci și cinci... Ai scris?

— Da, răspunsei...

— Vă rog să binevoiți a-mi acorda postul...

Cuvîntul « postul » îmi făcu o plăcere plină, ca un miros de pîine caldă.

— Postul de intendent al...

— Intendent? strigai. Mă numești servitor?

— Intendent nu e servitor, preciză Ministrul, științific. Știi, deocamdată, pînă trece criza. Stai jos și scrie... Ai scris?

— Am scris, răspunsei printre măsele.

— Al cimitirului Buna-Vestire...

Cred că am leșinat și că am căzut de pe scaun. Nu-mi venea să cred în atît realism. M-am deșteptat pe o canapea, fricționat de intendentul Ministrului, chemat în grabă. Mă lăsam în mîna lui de confrate, ca un pisoi lins de alt pisoi.

— Ești un sentimental: defect esențial, zise Ministrul. Și un isteric. Adăogînd însă cu cruzime: Dar ai vocație. O să faci carieră. Ai iscălit hîrtia? Iscălește!

Iscălii ca-n vis.

Înmuiat din toate droturile mele, mă îndreptam să ies inanimat. Devenit blajin și părintesc, Ministrul mă urmă pînă la ușe. Dar între noi se și înființase o distanță. Auzii prin amărăciunea mea:

— Știi că o să ne mai vedem, n-ai să te simți singur. La toate înmormîntările naționale dau și pe la tine.

Spiritul de indiferență al Ministrului avea cinismul unui vizitiu de dric, care-și trage mortul dinaintea cîrciumei și se oprește ca să bea un șpriț.

Am trecut, ca să mă scrutez și să mă înseninez, prin Cișmigiu, refugiul meu sufletesc de douăzeci de ani. Acolo mi-am repetat materiile pentru examene, într-un boschet. Acolo mi-am recitat cursurile în auzul măgulit al studentei, care a fost să-mi fie tovarășe de iluzii și de viață. Ne plăcea pagina Albatrosului, care nu putea să zboare din pricina prea lungilor àripi, și am tradus-o amîndoi în proză, pe-o bancă. Între pomii ciuruiți de alicele toamnei, găsii treptatele mele suflete anuale, ca niște fantome delicate prinse în ceara transparentă a văzduhului gălbui. Albatrosul zace în mine împușcat.

27 Trebuia să improvizez un punct de vedere, şi pentru biata mea nevastă o atmosferă. Era mai tragic decît i-aş fi spus că am găsit copiii înnecaţi în lac şi cadavrele lor trase din apă pe mal şi puse la rînd subt o salcie. Trecerea era totală şi bruscă dintr-un orizont în punctul opus. Nu cunoştea gradaţie şi nu puteam s-o prepar. Dacă era vorba de o catedră, ştiam să mă afirm pentru speranţele ei asistent, conferenţiar, agregat, fără să sufere linia îndreptată către catedra definitivă. Dar de la toate aşteptările noastre pînă la intendenţa unui cimitir, cum se acoperă intervalul? Eram intendent pur şi simplu, oricum aş fi rostit cuvîntul, mai nazal sau mai fonetic, « itindent » sau « intendant », şi nici nu eram un intendent de ceva, oarecum, eram pur şi simplu intendent de cimitir, un singur cuvînt cu trei cuvinte. Cum o să-i spui nevestii-mi asta?

Să intru cu o figură mohorîtă, să afectez o veselie la nelocul ei, să rămîi în oraş pînă la înserat? Aveam nevoie de o introducere imposibilă. Ajunsei să-mi fac un proiect. O să mă doară capul şi-o să mă întind pe un scaun, ca să-mi treacă, şi nevasta, speriată, o să primească pe sărite confidenţa mea. Strategie vulgară: faci gălăgie în locul unde nu eşti, ca să apari de acolo de unde te afli. Nu se putea totuş eveniment atît de straniu, fără un eveniment intercalat. Mi-aş fi tras un

glonț în marginile urechii, ca să dau o derivație, și în timpul pansamentelor aș fi demonstrat, abordîndu-mi subiectul în spirale, că morții i se poate prefera cimitirul... Dar n-aș fi uzat de revolver, dacă l-aș fi avut, de frică să nu-mi nimeresc în locul urechii capul. Sînt sigur că e ceva în capul meu! Totuș, am căzut la îndoială.

« Haide! curaj! mi-am zis, mai rău nu poate să fie. »

Cînd i-am comunicat Matildei că al șaselea copil al nostru are toate probabilitățile să se nască într-un cimitir, femeia a leșinat și ea, procedînd și eu ca un intendent, prin fricțiuni. Prestigiul idealurilor ei a pleznit odată, ca un geamantan.

— Ai acceptat? zise nevasta.

— Vream întîi să stăm de vorbă împreună, zisei.

Vorba « împreună » are solemnitate.

— Mai încape stat de vorbă? Cum? N-ai refuzat? Te lauzi cu Ministrul tău de zece ani, și el te numește cioclu...

Dezolantul adevăr al nevestii mă doare cu atît mai mult cu cît asupra lui nu încape nici o îndoială. Totuș, nu putui confirma stupefianta decepție a unei așteptări de atîți amari de ani, fără să mă văd și mai micșorat decît eram.

— Poate că e suportabil, zisei. Cine știe? Deocamdată nici mie nu mi-a plăcut, pot să zic, dar de la minister pînă acasă mai m-am gîndit... Avem gratis casă, lumină, încălzit. Pusei pe « gratis » înnainte, pentru efect.

— Foarte mulțumesc, zise nevasta.

Aș fi preferat să mă sinucid și să-mi inaugurez funcțiunea cu propriul meu cadavru.

— Sper că nu te-ai angajat...

— Desigur, desigur... răspunsei. Am iscălit numai o hîrtie, dar știi, fără importanță, o petiție...

— Ai mai făcut și petiție? întrebă Matilda, cu un accent pe care nu i-l mai auzisem. Te-ai rugat să te numească intendent la cimitir?

— E o simplă formalitate, răspunsei contrariat. Așa se face totdeauna. Totdeauna cînd un ministru vrea cu tot dinadinsul să te servească îți cere o hîrtie...

Țineam la cuvîntul «hîrtie» ca să dau tristei mele situații un înțeles mai general, apropiat de document sau măcar de arta tipografică. Mi se părea că puteam salva cu termeni ceva din dezastrul speranței.

— Cînd un ministru vrea să te servească, zise cu amară dreptate Matilda, îți dă trei sute de mii lei pe an și te lasă la lucrările tale. Dar nu e ministrul de vină. El dă cui ce se potrivește... Ai lins zece ani, numai de cînd știu eu, ca să ajungi aici.

Aprecierea «lins» mă stingherea.

Într-adevăr, nu-mi venea să cred și mă biruia realitatea. Mă revolta gîndul că am iscălit și nu-mi dam seama ce s-a petrecut în mine cînd am acceptat. Am scris: «Vă rog să binevoiți». E un act înregistrat și care rămîne. Îmi treceau dinaintea minții toți camarazii mei de odinioară, parveniți la dregătorii însemnate, și nu-mi explicam cum au izbutit ei să fie altceva decît intendenți de cimitire. Pus cu nasul drept în chestiune, vedeam mai clar, și turpitudinea mea îmi da despre mine opinii de clapon sufletesc. Ar fi trebuit să-i cîrpesc Ministrului niște palme...

Dar iarăș mă gîndeam că încetează măcar mizeria, dacă funcția e dezgustătoare, și căutam justificări. Îmi ziceam că cimitirele sînt puține. Profesorii și deputații, nu mai încape lumea de ei; intendenți de cimitir sînt numai cîțiva. Îmi defilau cimitirele prin argumentația mea optimistă. Cimitirul catolic, administrat probabil de

un bărbat cult, ca și cimitirul protestant, cultura făcînd parte din rit. Să tot fie opt, nouă, zece. Totuș, aș fi preferat să nu se repete atît de mult în argumentația mea cuvîntul cimitir și să se păstreze numai intendentul. Îmi fură dezagreabile, în acest concert măsurat de cimitire, și denumirile vulgare ale cîtorva, ca Pătrunjelul și Trei Cocenii. . . În definitiv, cimitirele se mărginesc cu religia, cu filosofia, mai ales cu medicina și, vezi bine, cu viața, neputînd să existe viață fără moarte și moarte fără cimitir. . . Cugetam aproape ca Shakespeare.

Dar de ce să fiu tocmai eu intendentul?

— Te faci hingher de morți, zise nevasta.

Matilda avu o mare criză de lacrimi. Asta e femeia: te insultă și plînge, ca să nu-i poți opune un sentiment întreg, — mai ales că în starea înnaintată a Matildei trebuia să fiu atent la maternitate și complicații și să o mîngîi batjocorit. Îi frecai tîmplele cu oțet, insistînd ca o moașă:

— Nu te agita, fii cuminte. Știința spune că emoțiile trebuiesc evitate.

II

28 M-am mutat cu o strîngere a inimii pe care sînt incapabil să o reproduc. Zi plumburie, ceaţă, umezeală, mocirlă pe asfaltul intrării la cimitir, frămîntată de tălpi. Sosim odată cu trei convoaie, şi bagajele noastre amestecate cu dricurile, par destinate confortului subteran al noilor-veniţi. Avem şapte saltele. Am aşteptat între trăsuri, între carele funebre, între zăbranice, escortaţi de ţipătul gîtuit al unui cor, cu lumînări agăţate de nasturele uniformei. În lacrimi, nevastă-mea, chinuită să-şi degajeze monumentalitatea obstetrică dintr-o birjă, se dete jos odată cu unul din morţi din carul lui, găsindu-se faţă în faţă cu el şi cu pleoapele lui încremenite. Puţin a lipsit ca biata Matilda să nu intre din trăsură în coşciugul lui. Defunctul purtase un ochi de sticlă şi murise cu el deschis. Coşciugul era scoborît cu ghetele în sus, ca un leagăn cu un copil înfăşat, dintr-un vagon de tren.

Aş fi dorit să alegem o zi fără transporturi de cadavre, dacă prezenţa la post nu era tot atît de urgentă, pe cît de aşteptată. Predecesorul meu fusese dat afară violent: intendenţa nu putea să rămîie vacantă. Dar de aici înnainte vom avea de-a face numai cu morţii.

Mesele şi scaunele se prezintau cu picioarele în aer, mobilierul unui apartament întreg se opri în poarta cimitirului, pe trei camioane mari,

trase de cai înnalţi, ca şi dricurile, ale cărora gloabe costumate căpătau autoritatea unui anonimat medieval, de la odăjdiile negre. De unde au putut ieşi atîtea boarfe? mă întrebam cu mirarea unui tuberculos, urmărit de imaginea cantităţii sîngelui scuipat. Şi căutam o diversiune. De unele bagaje uitasem şi credeam că nu mai sînt, altele mi se păreau transformate, din pricină că le văzusem într-o singură poziţie; fotoliul pe care te întinzi, sufrageria în care mănînci, patul în care dormi. Răscolite, întoarse şi asociate, peizajul lor aduce aminte fotografiile cutremurelor de pămînt.

Întocmisem bagajele după însemnătăţi, lăsînd podul, spălătoria şi cuhnia în seama unui camion special, care se găsea tras acum lîngă un car piramidal de coroane, un părete de trandafiri cu panglici învecinîndu-se de aproape cu albia mea de rufe, pardosită, la crăpături, cu tablă de zinc. Inestetic afară din cale era cuptorul în trei labe al cazanului de leşie. Adunate în două sfori, burlanele presărau funingine şi cenuşe. Oprită în admiraţie, Mărgărita, servitoarea noastră, ţinea o căldare cu mături şi cîrpe şi o colivie cu doi canari. Frumuseţea carelor şi a coroanelor, doamnele în zăbranice negre pînă la pămînt, domnii cu jobene lustruite, ofiţerii, arhiereii şi mai cu seamă superba înfăţişare a cioclilor cu pene academice la pălării îi revela o lume de început de Paradis. Cu mîna la gură şi nas, ea răspunde, cînd este chemată « Mărgărito! », întorcînd capul şi strigînd « Hî? ». E o proastă, de patru ani în serviciul nostru, cu o mare pasiune pentru bumbi şi tunici. Ochii îi rămăseseră şi gura căscată la fulgii forfotiţi de ceaţă din chivăra împărătească a unui purtător de făclie, cu guler de celuloid.

A trebuit să aşteptăm mult pînă la intrarea publicului pe poarta, boltită ca o înghiţitoare

iconografică, a lăcașului de veci. Cîteștrele cada-vrele aparținînd claselor intelectuale cu drepturi în Stat, aglomerația ceremonioasă era enormă, și domnii în haine negre participau la trei pobre-ganii odată, împărțindu-și durerea egal. Automo-bilele urmau automobilelor, și răspîntia largă din fața cimitirului se înfățișa ca o ieșire de teatru, la o reprezintație de gală, de unde nimeni nu e absent. E o convenție ca toată lumea să fie de față la o înmormîntare și să citească un discurs. Pe o distanță de doi kilometri, tramvaiele fuse-seră oprite, sat neîntrerupt de vagoane: la jalea înmormîntării, vehiculele electrice trebuia să ia parte în forma lor, printr-o lipsă de încasări de două ore. Văduvele, familiile, prietenii în-tristați, se înghesuiau în poartă, și mai departe se interpelau șofeurii și birjarii, vociferau poli-tiștii. Înmormîntările fiind cu arhierei, din două limuzine s-au scoborît două fețe bisericești cu abdomen, încă fericite de bucuriile pămîntului și pășind cu o solemnitate lătăreață.

Căutai din ochi pe Ministrul meu, strecurat în mulțimea de personagii, și nu l-am văzut pînă la întunecare, cînd, îndemnate de bice și de uralele vehemente ale vizitiilor, bagajele mele, urnite cu greu, se opriră dinaintea depozitului de coroane.

Un înger de piatră, din grilajul mormîntului celui mai apropiat de dormitoare, făcea o figură gimnastică alegorică, prin întuneric.

29

Nu credeam că o să mă culc vreodată de viu într-un cimitir și am așteptat înfrigurat senzațiile acestei situații. Nu am avut nici o senzație... Am dormit buștean. Porțile au fost închise. În cetatea mormintelor n-a mai intrat pînă la ziuă nimic, cred că nici în zbor, peste ziduri. Orologiul a bătut ceasurile regulat în turla lui, cu un zgomot de bocanci trîntiți odată cu bătaia, venit din mecanica lemnăriei. Aș fi putut crede că suie scara toată și o coboară, prin întuneric, timpul cu ciubote.

Matilda tace plîngînd. Copiii cred că au murit și că sîntem cu toții înmormîntați. Dacă asta e moartea, tot nu e atît de rău. Stai închis într-o localitate cu porțile încuiate. O vagă satisfacție, ca de insular, ca de colonist fermier, pare că o să înceapă să mă consoleze.

— Nu-i așa, tată, că noi am murit? întreabă din salteaua lui de pe scînduri băiatul cel mic, ca un poet.

S-a crăpat de ziuă. În tăcerea analitică pe care și-o impusese, Matilda izbucni în răcnete înnăbușite, gîndindu-se probabil la moartea ei personală. Desigur că niciodată nu a regretat mai precis căsătoria din dragoste cu un puber entuziast și idealist, dificil, năzuros, acerb în critică și contestînd tot ce fusese făcut și încercat pînă la el.

Ca să produc o derivație, dădui drumul robinetului din părete, fără nici o speranță. Un șuvoi de apă drept își făcu drum în jgheabul de fontă zmălțuită.

— Funcționează! zisei fără vioiciune. Nu mă așteptam. . .

Nici un răspuns, deși nevastă-mea dorea încă de la căsătorie să ne mutăm într-o casă unde apa să vie din părete și să plece prin părete.

Controlai electricitatea, întorcînd cu un troznet exagerat butonii în toate cinci odăile goale, așezate la rînd în apartamentul intendenței. Făcui lumină rînd pe rînd în fiecare. Precedentul n-avusese timp să ia și becurile cu el.

— Electricitatea merge perfect, adăogai. E de mirare, într-o instituție publică să nu fie instalațiile defecte. . . Apăsai pe cuvîntul « instituție » mai ales, ca să pui cimitirele între Academii și Facultăți.

Nici un răspuns. Dar înnaintam pe teren. Un răspuns neformulat la timp e o tăcere cîștigată. Ca să termin cu instalațiile capitolul concret al gospodăriei, afirmai surprinderea plăcută că dependințele n-au mirosul obișnuit al autorităților, și mai strecurai și cuvîntul « autorități ». . .

În schimb, miroase cimitirul.

Mă descurajau bagajele, grămădite, dinaintea cărora mă găseam ca un explorator, neștiind de unde să încep.

Niciodată nu m-am putut descurca singur în haosul concentrat al unei căruțe cu boarfe și al unei liste de cumpărături. Îmi vine să nu pui nimic în căruță și-mi vine să cumpăr toată prăvălia. Fără busola nevestii-mi rătăceam dezorientat, dar nevastă-mea sta ca o buturugă, gravidă la moral ca și la fizic. . . Lumea ei se sfîrșea în ceasul cînd soțul începea o carieră.

Bagajele fuseseră cum fuseseră făcute, desfăcutul era incomparabil mai dificil. Izbutisem din

sute de obiecte disparate să realizez totaluri mici şi totaluri generale, pălării, sticle goale, perini, cărţi, dosare, tingiri. Nu ştiu de ce păstram o sticlă cu ulei-de-ricin rînced, pe fund. Mascate cu cîteva covoare şi draperii, transporturile au putut ajunge, încinse cu frînghiile cărăuşilor, pîn-aci. M-am simţit obosind de cîteva ori şi aş fi preferat să fug, să mă duc la cafenea şi să nu mai mă întorc două zile. Dar de ce nu m-am descurajat la întocmirea celuilalt bagaj, personal al nevestii?... De ce n-am fugit înainte de a desface transporturile ei succesive de cinci ori? De ce am pregătit al şaselea al ei ambalaj? Un bărbat nu poate să se lege de datoria responsabilităţii. « Ia-ţi, domnule, inima-n dinţi, mi-am comandat, şi apucă-te de aşezat. »

Fiecare cameră are douăzeci de începuturi, ca o carte. De la care să pornesc? De la dormitor, de la bucătărie, de la bibliotecă, de la dulapuri, din pivniţă, din salon, din pod?

Meticulos din fire, am debutat cu o concepţie, pretinzînd mobilierului meu, mare şi mic, o înfăţişare de ansamblu, şi improvizai schiţe de camere, distribuind lucrurile pe grupuri de interior, şi risipii bagajele împrejurul intendenţei. Cu un fotoliu atinsesem zona cavoului tăbăcarului Iov, care se află aci dimpreună cu toată onorata lui familie, aci lîngă mine, şi ca să-mi dau seama de aşezarea tablourilor m-am servit de cîteva grilaje... După moda artistică a epocii căsătoriei, colecţia menajului era dominată de o fotografie mare cît o uşe de dulap şi încadrată în spirale decorative de pluş vişiniu, în care soţia mea, încă studentă la litere, se înfăţişa ţinută de mînă de fostul doctorand. Ca să judec de perspectivă şi să-mi împrospătez suvenirea, am depărtat portretul nostru, răzimat de un brad în ghiveci. Era delicios. Nu mai am nici eu

pletele de atunci şi nici nevestii nu-i mai apare, pe buzele îngroşate de sarcină pînă la nas, zîmbetul sclivisit de la fotograf.

Descoperii, credeam, momentul psihologic pentru o împăcare, pe care trebuia să o stabilim pe spinarea trecutului, de urgenţă, şi m-am îndreptat, ca odinioară, spre Matilda, posomorîtă pe un scaun din mijlocul unei camere goale.

— Vrei să-ţi arunci puţin ochii tăi frumoşi, către cel mai fericit moment al vieţii noastre? i-am spus. Ia uită-te pe fereastră: cel de còlo e Bibì... şi lîngă Bibì stă scumpa lui Dodò... Pe atunci ăştia se găseau în noi, adăogai cu o filosofie grosolană. « Ăştia » erau copiii noştri.

Ei se jucau acum cu gramofonul, într-altă cameră goală, sfădindu-se ce trebuia pus întîi, *Adio* cîntat de Caruso, sau *Püppchen, du bist mein Augenstern*...

Ridicîndu-şi maşinal capul, Matilda dete cu ochii de fotografia noastră, pusă pe un mormînt, şi ţipă.

Făcusem o ispravă.

— Fără să vreau, dragă Matildo, te rog să mă crezi... Ce idiot! strigai, lovindu-mă cu pumnul în cap.

Gramofonul copiilor cînta *Imnul lui Garibaldi*, care pare la ureche marşul de dans al unei armate de ceramică. Şi uitîndu-mă la mobilierul gol, răspîndit, aş putea să zic, în curte, văzui, pentru întîia oară, cîtă asemănare, fără să fi ştiut, avea clavirul nostru, tras deoparte pe un trotuar, cu un coşciug.

De altfel, acum îmi dau seama că mai toate obiectele cu care am trăit, construite în lung, ca paturile şi canapelele, sau vertical, ca dulapurile şi biblioteca, şi ornate cu capete de lei, cu labe, îngeri, sînt inspirate de la aceleaşi motive ca mormintele, care se urmează pînă în fundul

nedeslușit al cimitirului, deschis pe alee lungi, ca un muzeu și ca o pinacotecă. Parcă omul era destinat neapărat să ajungă la cimitir, ca mine, intendent. Flori proaspete, flori veștede, flori uscate artificiale, buchetul întîi al iubitei e o promisiune, și scrisoarea dragostei sfîrșește funebru, cu suspectul « pentru totdeauna », sau cu « pînă la moarte ».

X 30 Sînt ca un doctor parvenit ministru și care își transformă individualitatea facilă într-o personalitate dificilă, uitînd totul, și sarea amară. Aș putea să vorbesc ca un camembert și să afirm că « mă fac ». Am luat posesiune. Am patruzeci și șapte mii de morți înregistrați, supușii mei. Sînt cel mai mare într-o republică închisă și trec zilnic printre mormintele mele, urmat de opt gropari și cinci grădinari, ca primarul. Greve, revoluții, opinii, polemici, propagandă electorală: nimic. Frontul morților e obedient și tăcut. Și pot să le zic pe nume tuturor oamenilor însemnați și să-i și înjur. Timiditatea mea dispare îndată ce intru între ei. Moartea e o situație penibilă pentru un orator, dar agreabilă pentru noi și inspiratoare și de principii politice. Populația vulgară și amenințătoare se poate rări și la rigoare lichida, în poziție culcată, între zîntîi și 30 ale fiecărei luni, pe serii: ideală întemeiere de guvern.

Patruzeci și șapte de mii de morți: auditor magnific, imposibil de recrutat la Universitate, și patruzeci și șapte de mii de familii atente la păstrarea relațiilor cu personagiul care trăiește zi și noapte cu morții lor. Sînt al familiei, ca guvernorul unui cretin adult, cu care se plimbă în trăsură, pe care îl șterge la nas și căruia îi dă jos pantalonii și-i spune: gata, poți să faci.

Sîmbăta e zi de « vorbitor », ca joile la închisoare. Vizitele țin toată dimineața, pînă la prînz. O văduvă, o mamă, au mai rămas din tot trecutul lor cu această cenușe a bucuriei. Ca să o guste se pregătesc o săptămînă. Cimitirul e ca o gară, la care cei rămași singuri se întorc neîntrerupt ca să mai vadă o dată linia de-a lungul căreia cei plecați s-au depărtat. Drumul e nesfîrșit și se scufundă în zarea vînătă dintre copaci: Încotro s-au dus? Drept înainte, pînă ce nu s-au mai văzut. O însuflețire ciudată agită pe vizitatoarea credincioasă mormîntului, sosită cu brațele pline de un znop de flori, singurele lucruri care mai pot plăcea celor absenți. Doamna Zinescu stă îngenunchiată cîte două ore, cu șoapta ei apropiată de pămînt, povestind auzului ascuns și înțelesului invizibil, tot ce s-a întîmplat de cînd n-a mai putut să vie.

Am ascultat una din convorbirile ei cu soțul.

— N-am mai dat de zece zile pe la tine, să mă ierți, Totò. . . Am închiriat apartamentele de sus și a trebuit să fac contracte, să mă duc la notariat, să plătesc taxe. . . Ieri am fost la percepție. . . Sînt într-o mare încurcătură cu Mimì. A cerut-o un magistrat și-i place și fetii. . . Am luat informații: bun băiat, serios, ți-ar plăcea și ție. . . Nu știu ce să fac. . . I-am spus: « Mamă dragă, dacă pleci și tu, o să rămîie maica singură de tot. Mai așteaptă. » Nu vrea să aștepte, înțeleg. Nu ne-am grăbit și noi tot așa, atunci cînd ne-am luat? Știi că era să fug de acasă pentru tine. . . Dar tata trăia, mama trăia, despărțirea a fost mai ușoară. . . N-o să mai am nici un rost. . . O să umblu cu umbrela în mînă pe străzi, o să-mi fie urît acasă. . . Și dacă viu la tine m-apucă noaptea și nu mai am unde să mă duc. Nu mai avem voie să stăm împreună. . . Ne-am despărțit. . . Și ce mă fac noaptea, singură în toată

casa noastră? Ştiu, o să-mi spui să mă duc la cinematograf... Am fost... am încercat, nu mai mă interesează... Nu pot nici să rîd nici să plîng... Îmi plătesc biletul, intru, stau puţin şi mi se urăşte numaidecît şi acolo, şi plec şi iar nu ştiu unde mă duc... Dacă eşti bun, învaţă-mă, te rog, ce să fac, s-o dau, să n-o dau pe Mimi?...

M-am strîns cu ea în două odăi şi am închiriat tot... De cînd nu mai vii tu la prînz acasă, prînzul nostru nu mai e prînz, şi, de cînd nu te mai întorci seara, seara nu mai e seară, noaptea nu mai e noapte, ziua nu mai este zi, nimic nu mai e nimic... Şi mă gîndesc că n-o să te mai întorci niciodată...

Doamna era întinsă pe mormînt ca pe o canapea şi se uita în mormînt, ca într-o cutie, gesticula ca dinaintea unui viu, care pricepe, o urmăreşte şi e de acord. Părea că vorbeşte la telefon. De unde ştii că nu sta într-adevăr de vorbă, mortul cu ea, cuprinsă în vapoarea sufletului împînzit cu mormîntul?...

— Am avut niţică treabă cu bărbatu-meu, spuse doamna Zinescu, trecînd pe lîngă mine la ieşire, cu sentimentul că a întîrziat prea mult.

31 O femeie bătrînă aduce băiatului ei, în toată săptămîna, două ghivece cu flori, pe care le înlocuieşte peste şapte zile. Ea creşte acasă florile copilului. E îndeletnicirea ei absorbantă. Pentru că trebuie să stea în legătură cu el, ea vorbeşte cu garoafele, cu altoaiele, cu seminţele, cerne pămîntul şi-l întocmeşte în ghivece, şi pentru toate operaţiile ei are descîntecul, rugăciunea şi vorbele trimise copilului prin cel mai delicat purtător de vorbe, de la vii la morţi...

Bătrîna nu scapă niciodată din vedere să treacă pe la biuroul meu. Ea deschide cu băgare de seamă uşa, îmi dă bună ziua, surîde şi-mi spune: « Mă duc la Iancu ». Şi se duce grăbită, ca să nu piardă nici un minut. Vorbele ei îl cheamă de departe, ca pe un mînz.

— A venit mama să te vadă, puiule... Şi ţi-a adus mama astăzi dălii, că aşa îi stă bine puiului ei. Şi o să-i ia mama micşunelele îndărăt, că s-au trecut. Ia spune, Iancule mamă, ce-ai mai făcut?... Ai fost cuminte, n-ai supărat pe Maica Domnului?... Cum să supere el pe Sfînta?

Bătrîna face toaleta mormîntului, cum învîrtea pe timpuri buclele băiatului, adună frunzele căzute din copaci, îndreaptă candela, ciupeşte cîteva fire de iarbă, mai stă puţin şi pleacă, pe braţe cu două ghivece. Nici o lacrimă, nici o jale: bătrîna ştie bine ce ştie, identificată cu

organizația vieții de dincolo și de aci, una și aceeaș, în două aspecte. Aproape veselă, bătrîna mai bate o dată în ușa mea și-mi spune: « Am plecat. Poftă bună », fără să uite nimic, nici dreptul la masa de la prînz. Și dacă găsește rezimate de prăjinile negre obișnuitele scuturi, cu blazonul de metal argintiu fix, pe care numai inițialele negre variază, ea nu spune: « Cine a mai murit? », ci întreabă: « Cine mai vine? », înmormîntările petrecîndu-se, în pravilele ei, ca niște drumuri și găzduiri de musafiri, și așteptîndu-și deplasarea ei personală cu o liniște armonică, pură, măsurată, echilibrată. Sentimentul că a mai trimis înnainte pe soțul ei, care, în douăzeci de ani de ședere la locul lui, și-a stabilit, cerește, o situație, ca o rudă din Argentina, și acum, nu prea de mult, pe fiul ei, nu e strein de certitudinile ei: are cine s-o aștepte acolo unde trebuie și să-i arate Raiul, ca un mare magazin de mărfuri în multe culori.

Ciudat mi se pare un advocat, care, din zece ani, cîți a trăit cu soția lui, n-a pierdut o singură zi ca să nu o bată, dar care în momentul decesului ei s-a simțit atît de nenorocit încît cu multă greutate a fost împiedicat să se omoare. Cîteva luni el a rămas scufundat într-o anulare de sine adîncă, nesimțitor, indiferent, neutru. Pierduse ceva ce-i fusese mai scump decît își închipuise. Poate să fie ceva mai scump decît omul pe care l-ai chinuit? Mi l-a arătat unul din groparii care doborîseră pămîntul pe coșciug, cu o mînă sucită în dreptul capului, că domnul e nițel cam așa. . . Cînd a venit la administrație, domnul Doda, cum îl cheamă, m-a întrebat dacă n-avem în seră flori « mai potrivite » pentru mormîntul soției lui. Ar fi dorit niște crizanteme vaste, și noi avem numai tufănică ruginie și albă.

— Nu mă uit la preț, zise el. Vreau ca soția mea să aibă ce-i trebuie.

Vorbea ca un părinte care și-a dat copilul în pensiune.

— Să nu-i lipsească nimic, spune domnul Doda. Vreau flori de sezon și flori « prima ».

Aducînd vorba de candelă și de undelemn, care tocmai se isprăvea, puse pe biuroul meu un bidon.

— Vreau numai franțuzesc, adevărat de măsline. Vă rog să nu se întrebuințeze altul. Ți-am adus.

— Aveți încredere, i-am răspuns ca un chelner dinaintea unui client care cere o salată condiționată.

Domnul Doda avea în automobil două bidoane.

— Și lumînările, vreau să fie de ceară curată, fără parafină, zise advocatul cu pedanterie. Plătesc... Sîmbătă, trebuiesc înfipte în mormîntul soției douăsprezece lumînări de ceară albă.

— Ce mai vream să spun? zise domnul Doda. Și se gîndi. Da, mi-am adus aminte. Colivele le aduc eu, pentru că țiu să fie făcute din grîu arnăut, cu nuci și cofeturi multe, fără pesmet, — și să fie dulci. La revedere! Ești noul intendent, mi se pare. Doda! zise advocatul și îmi întinse mîna.

Luîndu-mă vorba pe dinainte:

— Într-adevăr, răspunsei, și sînt vesel: Unanian.

— Intendentul trecut s-a purtat ca un porc! să-mi dai voie să-ți spui, zise domnul Doda. Mînca undelemnul și punea în candelă ce vrea el. Am auzit că dumneata ești un intelectual. Nu e rău... De cînd au intrat bacalaureații sergenți de stradă, s-a mai civilizat și orașul. La revedere, încă o dată, și mi-a părut bine.

Dar făcînd cîțiva pași se întoarse:

— Ți-am spus ori nu ți-am spus că sînt un măgar? M-am purtat cu nevastă-mea ca un adevărat măgar... Mi se pare că nu ți-am spus.

— Vai!... am răspuns.

— Nu, nu ți-am spus. Ți-am spus altceva, că celălalt a fost un porc... Dar să nu uit și altceva: un bidon e al dumitale, ca să nu mănînci bidonul nevestii.

Lăsă pe marginea biuroului bidoanele cu untdelemn.

— Dacă ești om detreabă, o să-ți aduc întotdeauna două. Ai copii?... Las', c-o să le iau și lor cîte ceva.

X 32 Mărgărita și-a găsit genul convenabil, așteptînd cu mîinile în copaia cu lături, la fereastră, trecerea chivărelor cu pene ale cioclilor. Este, în țicnit, pasiunea servitoarelor pentru oștire, tramvaie, cale ferată, poștă. Nimic nu i se pare Mărgăritei mai frumos ca un costum negru, de marchiz pe jos, bosumflat, utilizat la serviciile mortului. Prezența mînușilor albe, date cu tibișir, ale purtătorilor recuzitei obișnuite la pompele funebre, o mîngîie. Iese în ușe, hipnotizată uneori pînă să-și uite îndatoririle, și se ia, grotesc, după convoi, cu o tigaie de coadă. S-ar plimba dumineca în Cișmigiu cu unul de ăsta, ținîndu-i mantaua de braț, și ar dori să fie strînsă la pieptul negru cu încheietori de tinichea fină.

Azi a venit pînă în biuroul meu, cu un spălător de vase în mînă, rîncedă și puturoasă, dar stupefiată. Mi-arăta scena de după înmormîntare, a dezbrăcării generale. Pe cînd la poartă se practicau atacul și dărîmarea podoabelor isprăvite, și se cotoroseau caii de odăjdii, pe drumul de ieșire, diaconii, preoții și arhiereul își scoteau, ca niște măști actorii înnăbușiți în mucava și flanelă, stiharele, svitele, rucavițele. Dicherul și tricherul, pe care prelatul le încrucișează simbolic, făcînd o constelație de cinci lumini din lumînările întîlnite, erau zmulse și repede închise în cutii, mitra intra într-un cozonac de piele cu copci,

și cîrja demontabilă cu șuruburi era așezată, ca un aparat de ras, în lăcașurile ei de catifea. Slujitorii toți se lepădau cu agerime de chipul ceremonial, zoriți să nu-i apuce noaptea. Morții cu morții, viii cu viii...

Pe Mărgărita o speriase dezbrăcarea cioclilor. Grupați dinaintea biuroului administrației, ei ieșeau teatral din lărgimea costumelor antreprenorului de înmormîntări, în costumul lor personal. Cioarecii, nădragii, izmenele cu cămașa pe din afară, se scoteau din hainele dricarului cu o mișcare de săritură peste frînghie. Împrumutați din piață și puși imediat în regula funcțiunii, acești figuranți își primeau tainul din mîna unui regizor obez, care la plată mai ciupea din tocmeală ceva pentru el.

— Ce mi-ai făcut? Te-ai plimbat gătit și mai iei pentru asta și parale.

Cioclul amator se uita în palma lui de salahor și ar fi voit să simtă un metal mai greu în locul unde-l asudase mînușa.

— Drept mulțumire că ai fost și tu o dată în lume, cum nici n-ai visat, mai ai și pretenții. Nu mă face, că nu-ți mai dau nimic și ai să alergi după dric, — și poate că ai să mănînci și bătaie.

Într-adevăr, în dricul gol, cu vitrinele imense, dispăreau, ca într-o grotă cu roate și geamuri, postavuri, covoare, sfeșnice, ghivece cu buxus și brădiș turtit vertical, și oamenii cu leafă ai dricului luau loc pe burtă și spate, în aroma cadavrului rămasă pe țoale. Cu țigarea aprinsă, ei așteptau și costumele cioclilor, marinari ai cimitirului și amirali de îngropăciune, frați minori cu diplomații, care au un atribut suplimentar la cingătoare: teaca.

Mărgărita zise de cîteva ori « Hî ! » arătînd uimită, cu mîna toată, epilogul. Ea crezuse că deghizamentul cioclilor nu se leapădă niciodată

și că frumoșii dorm în straiele profesionale. O amară decepție îi căscase anapoda gura și-i făcea brațele disproporționate să-i atîrne pînă mai jos de genunchi, două organe de manifestare, ca la cîine coada, crescută ca din suflet, cu adevărata ei rădăcină interioară. Brațele sînt tot ce are mai bun Mărgărita, lungi ca la urangutani și servindu-i, dacă le ridică, să șteargă de praf ceasornicul din părete la o înnălțime de girafă. Trupu-i pitic, cu umerii lați și scîlcii, pare născut, ca un cîine împovărat de un cap mare și gros pe picioare debile, din colaborarea cîtorva tipuri, adunate prin generații, și facultățile ei nu se pot obișnui să adune patru lei cu doi lei, refuzînd s-o ajute. Ea nu poate să cumpere mai mult de trei lucruri odată, de la prăvălia din vecinătate, cu condiția ca prețul de șaptesprezece lei al cîtorva mărfuri să fie împărțit în trei grupe, puse două în fiecare mînă și al treilea în gură.

— Nu uita, Mărgărito, că ai în mîna dreaptă sarea, în stînga făina și în gură săpunul de rufe.

— Hî? răspunde Mărgărita.

Pleacă repetînd și se întoarce din drum de două ori să întrebe dacă ține minte bine.

— N-am uitat nimic? Hî?

Și, zicînd «Hî?», îi cade pachetul din gură, îl încurcă în mîna dreaptă, și pachetele cu parale trebuiesc distribuite din nou.

Gîndindu-se cîteodată că trebuie să mai cumpere și altceva, și ținînd minte ce-i stă în stînga și dreapta, uită marfa din gură.

— Săpun de rufe, nătăfleață!

Mărgărita nu mai poate de rîs, dar tot cunoaște funcțiunile capului, căci începe să se bată în frunte cu amîndouă prețurile strînse în pumni.

— Nu mai rîde, că ai să înghiți săpunul, îi spune Matilda, și ideea că ar putea înghiți banii de săpun i se pare atît de humoristică încît moare

de rîs și își pierde toți banii. Și după ce s-a gîndit bine ce trebuie să aducă, pleacă asigurată, serioasă și preocupată, străbătînd șoseaua drept, fără să se uite nici înnainte.

— O să te calce, fă, vre un dric! îi atrage atenția nevasta, care face progrese. A început să se familiarizeze cu terminologia.

33 Tăcem în privința marelui eveniment, care se apropie, dar ne gîndim fiecare la el. În cîteva zile sarcina Matildei s-a rostit monumentală în bizantin, și profilul liniei din față s-a curbat cu o exagerare țuguiată. Acolo trebuie să fie capul băiatului: m-am sugestionat că o să mai am un băiat. Medicul care îngrijește de capela generalului Mihalcea, i-a recomandat să se plimbe mult, și ceea ce n-aș fi cutezat să propui s-a întîmplat din motive de higienă. Matilda și-a făcut apariția printre morminte, deplasîndu-se, săraca de ea, ca o lebădă prin praf. Mă uit și-mi vine să pufnesc. Oul ei uriaș aduce aminte gîndacul de bucătărie femel, purtător al unui obuz. Dacă aș fi sigur că nu se supără, aș mîngîia-o cu epitetul răzbunător de « lighioană ». În douăzeci de zile de bosumflări și căutături ofensătoare, am adunat material. I-aș fi spus: « Bine, muiere borțoasă! m-ai torturat o lună de zile și, cum vezi, nu-i așa de rău, te deprinzi. N-ai merita să mă iau după tine, pînă la Cantacuzino, cu un baston? »

Ochii mei trebuie să fi scăpărat a ferocitate, că ea s-a uitat în ei semnificativ. Dar tot i-am aplicat o senzație.

— Bagă de seamă să nu care cumva să-mi lovești băiatul în cap de vreo cruce de angrosist, i-am strigat. Văd că cimitirul începe să-ți placă.

Într-adevăr, după ce a pornit posomorîtă pe aleea principală, prin mijloc, Matilda s-a simțit atrasă de frumusețile sculpturale și, mișcată de literatura pietrelor, s-a strecurat pe potecile dintre cavouri vizibil interesată.

« Trecătorule, oprește-te puțin, spune inscripția curentă: aci zace Dorotheea Petrescu. Roagă-te pentru ea. »

Să te rogi pentru doamna Petrescu. . .

Ea se oprește peste tot, intră în merișor, ia pe picioare vinele de iederă, se desface învîrtindu-se prin sforile înfrunzite și pornește mai departe.

34 Cimitirul e ca un preludiu de Rai. Dacă aburul din pomii toamnei n-ar fi fost atît de cenușiu și dacă mutarea noastră în dreptul plopilor ridicați către cer cu intenția să-l ajungă și să se desfacă de pămînt, s-ar fi făcut în anotimpul florilor și al umbrei luminoase sau într-o zi ca azi, dificultățile sufletești ar fi fost mai repede îndulcite. O perdea de ceață se ridică încet din fundurile parcului de morți. Iluzia e favorizată. Din marginile zării apropiate merge înainte, pînă în Slavă, poteca șerpuitoare a sufletelor călăuzite de un instinct precis.

Lumina e astăzi atît de frumoasă, încît vasta-i sonoritate torențială tîrăște și cimitirul într-un peizaj nou, care nu mai seamănă cu realitatea. Țara morților capătă consistența abstractă a unei priveliști prin telescop. Crucile, statuile, templele mici, închinate unei făpturi care mai există mai mult în nedumirire decît în aducerea-aminte, se zăresc prin vaporozitatea dulce a toamnei ca printr-o apă lină, dezvelite de nămolul de azur al unei mări, pitită într-un golf. Frunzele galbene alunecă rare din arbori, ca niște pești de aur șovăitori în plutire. Le prinzi cu mîna întinsă în scoborîrea lor înceată, ca un dar trimis de aceeaș lumină, care le-a crescut din muguri pînă la cădere, și moartea frunzelor se întîlnește cu moartea oamenilor ascunși dedesubtul plăcilor de

piatră, risipite pe cîteva sute de hectare; cărţi cu cheotori încă nedesfăcute şi *răsfoite* numai cu degetul, tot de piatră, al singurului lor cititor, Diavolul Sfinxul.

Ca o pasăre adormită-ntr-un picior, crizantema străjuieşte fiecare mormînt, şi floarea ei de pene şi fulgi se repetă în culorile palide ale mătăsii. Toate florile tîrzii ale anului sînt de faţă, amestecate cu plantele care şi-au pierdut pastelul şi mireasma de mult.

Oamenii s-au ostenit să acopere pămîntul împrejmuit cu o expoziţie statuară contradictorie şi să dea cimitirului o tihnă dezordonată, de arhivă cu orgă. La estetica generală concurează dălţile artiştilor specialişti, cu atelierele înşirate în preajma cimitirelor, între berării cu lăutari. Mormîntul gata făcut e transportat de la pietrar alături, şi cimitirul începe cu mult înnainte de porţile lui, printre spitale şi şcoli. Saloanele în plin aer, de îngeri şi cruci, documentează bolnavii şi copiii asupra speranţei, şi colindul convoaielor, în dreapta ferestrelor deschise, urcînd cinematografic coasta, lasă umbra mişcată a urechilor cailor, îmbrăcate în postav, peste gînduri.

Pentru întîia oară am străbătut în întregime grădina osemintelor ce mi s-a încredinţat. Emoţia şi a doua emoţie, a comicului nostru trist, au alternat şi s-au împărechiat, şi nu am putut rămîne dezgustat de bazarul plagiatului industrial cuprins în atîtea încăperi de ogradă a vieţii viitoare, cînd exaltată cînd ridiculizată. Tovărăşia spaţiului şi a eternităţii, mărturia molifţilor şi tăcerea lungă, mai adîncă decît oriunde şi oricînd, m-au mişcat.

Douăsprezece ore ale nopţii bat în golul turlei acum, şi întunericul nu izbuteşte să şteargă de pe morminte reverberarea unei suveniri de lumină.

35 L-a ieșit Mărgăritii în nas o bubă, care i l-a umflat. Remediile i se par puerile. Acidul boric o face să rîdă: îi amuzează urechea; îi zice « apă-de-nimica ». Aspectul vaselinei îi provoacă greață. Rîde și de tubul de vaselină, că i se pare plin cu « muci ». Are leacurile ei pentru bubă, pe care vrea să o « spurce » și să puie peste spurcătură ață de păianjen din clopotniță.

— Ai să te intoxichezi, spune Matilda, incapabilă să se emancipeze de neologism.

Mărgărita rîde și de cuvîntul pe care nu l-a mai auzit.

— Și o să-ți taie, pe urmă, nasul.

Chivuța noastră, care roade subt salcîm, cu o gură de miel, un covrig, și-a pierdut nasul tot dintr-o bubă. Buba i l-a rumegat încet, pînă la cotor, lăsîndu-i o mască de schelet cu buze, prinse de covrig, ca un cap de leu decorativ uzat, din arhitectura veche, ale căruia măsele de piatră tocite s-au încleștat pe o verigă de fier.

— Ai s-ajungi ca ea, dacă n-asculți, zice Matilda.

Medicina Mărgăritii e compusă din droguri absurde, după o farmacopee de dihor și scroafă. E bineînțeles că păinjenișul, cules din colțurile pivniții și magaziei, e bun de orișice rană: îl întinzi și apeși cu mîna: pansamentul în care nu intră nici un artificiu, țesut de-a dreptul în ateli-

erul naturii. Dar tot ce dă animalul caricatural al Mărgăritii afară, ca netrebnic, e bun de cîte ceva. Și amestecurile miraculoase, funingine, untură, gaz, răzătură de părete, iarba-cîinelui, balega, usturoiul, sînt neîntrecute pentru beteșuguri felurite, al cărora codex trăiește amplificat în creierul ei. Slănina e bună de oftică, înghițită pe nemestecate, în cuburi de mărimea zarurilor de table. Un domn profesor, care încercase de toate și a cheltuit cu medicina o avere, s-a făcut sănătos, de boala lui de piept, cu osînză tăiată mărunțel și purtată în buzunarul de la vestă, într-o tabachere de argint. I-o fi ajutat și argintul, și poate că și nasturii de la jiletcă, dar grăsimea crudă de rîmător, înghițită în ora de geografie, în cancelarie și pe stradă, i-a uns plămînii și l-a îngrășat. Ca în toate vindecările demonstrative, au trecut opt ani, și de atunci profesorul nici n-a mai tușit. Dacă nu murea acum cinci ani de altceva, el ar trăi și azi.

Fumul de cîrpă arsă e bun de gingii, cerneala violetă vindecă de crampe, măslinele, pisate cu sîmburi cu tot, dezumflă. Cine vrea să se împlinească, să bea undelemn, și oricine slăbește dacă ia oțet. Mărgărita are geniul medical și intuiția răului ascuns. De cîte ori te doare ceva, ea dă un sfat, documentat cu un popă care suferea de picioare, cu o verișoară care trăgea să moară, cu un nepot care uitase să vorbească din pricina uimelor, ajunse, din umflătură în umflătură, de la beregată pînă la gură. Dacă mijloacele ei științifice nu prind, însemnează că bolnavul e vătămat mai adînc decît priceperile omenești, și atunci rămîne numai maslul la biserică; ori scapi îndată, ori, Doamne ferește, te ia Dumnezeu. Cel care moare nu mai are zile. Știe o femeie de la Obor, care descîntă de brîncă și *scrîntitură*, și la Cuțitul-de-Argint e o armeancă: asta vindecă

de surpare și de sfrințic cu acelaș medicament: noroi de pe tocilă, frămîntat în rachiu de drojdie sau ridichi plămădite cu buruieni.

Simptomele Mărgăritii sînt: bubele-dulci, lipsa de poftă de mîncare, încuiarea, zăpreala, amețelile de-a-n picioare, lipsa de chief, apucarea cu căscatul și somnul, moțăiala, țiuitul urechilor și veninul, care trebuie dat afară. Dacă poftește să mănînce tencuială, femeia în patru luni face băiat. Și nici bolile, afară de cele boierești, nu sînt prea numeroase: aplecăciunea, apa la picioare, la plămîni și la cap, și apa neagră, precum și buba de aceeaș culoare, o bubă foarte rea. Aprinderea e după mădular, deochiul poate să ducă pînă la deces, abuba, ulciorul, sperietura și negul. Poate că a mai uitat ceva, însă fără multă însemnătate. Puroiului îi zice materie, ca mătăsii, și, din știința acceptată de ea, Mărgărita n-a putut să adopte decît sarea amară, foarte bună de trînji, și un dezinfectant puturos, căruia îi zice ațin-felnic: mai bine lipsă. Copiii se vindecă de orice cu un cărbune stins într-un pahar cu apă. Mare loc ține în sănătate scuipatul, dacă te-ai putea linge ca un cîine. Dar nu poți ajunge peste tot, ca el.

Cel mai puțin calificat să caute de bolnav e doftorul: să nu te dai pe mîna lui. Doctorul nu știe nimic și se preface că știe toate. Dă-l în. . . Acu era să mai zic ceva!

E un spițer pe Calea Moșilor, mai bun decît o sută de doctori, și care știe să te puie pe picioare cu alifii, cu picături și prafuri. De hapuri și buline să te ferești. Spițerul din Calea Moșilor, dacă te duci la el, cere-i să-ți dea doctorii în hîrtie albastră: numai alea sunt bune.

Către seară, m-a obsedat un miros detestabil, care însoțea mișcările Mărgăritii, ca o sudoare de hoit.

— Pute! i-am spus Mărgăritii. Ce pute așa? Mărgărita, care păstra un secret și un zîmbet satisfăcut,

— Ce să-i fac dacă pute? a răspuns.

— Și l-a spurcat! răspunse nevasta, cu un aer de confidență, — și, pentru întîia oară de o lună de zile, cu un accent de voce, sentimental.

N-am înțeles.

— Și-a spurcat buboiul din nas.

Tonul de mister în care îmi vorbi nevasta, mă puse pe urmele operațiunii.

— Cu ce ți l-ai spurcat, fă?

— Știi dumneata cu ce! răspunse Mărgărita, ca și cum fuseserăm învoiți și ca și cum aș fi participat.

— Ai început să mă enervezi!... strigai la Mărgărita.

Observam o culoare ca de cafea, pătrunsă prin vata cu care își tamponase o nară.

— Cu ce ți l-ai spurcat?

— Cu ce mănîncă cîinii, parafrazează Mărgărita. Și văzînd că refuz să pricep, ofensat cînd erau implicați și cîinii, și alegîndu-și cu pudoare de lexic cîteva cuvinte neizbutite, din prima silabă Mărgărita dete drumul cuvîntului total, zicînd:

— Să trăiți, cu c... cat.

— Ieși afară! am țipat. Ieși, să nu te văd!

— Dă-i repede socoteala, îi zisei nevestii, să plece. Mi se părea că am adus în casă ceva pe pingele, și, cînd colo, poftim!

— Nu te mai necăji așa, zise Matilda.

— Dar nu pot admite, dragă, răspunsei, metodele ei de vindecare. Închipuiește-ți că strănută în bucătărie. O să mîncăm din nasul și din intestinul ei. Poate că am și gustat ceva în cafeaua cu lapte. Nu vezi că e dementă?

Mărgărita, voind să amelioreze impresiile, zise, cu gingășie:

— N-a fost de la mine... E de la cucoana...
— Lasă-mă, zise Matilda, gata să verse...

Ieri, Mărgărita s-a întors de două ori din drum, refuzînd să cumpere, o dată foi de dafin şi a doua oară piper, subt cuvînt că i-a ieşit înnainte cîte o găleată goală şi-i merge rău.

Matilda nu mai rîsese de mult. Ah! dacă nu-şi spurca Mărgărita nasul, poate că aş fi aşteptat încă multă vreme această casnică bucurie.

— În situaţia în care mă aflu, zise nevasta, cu o aluzie directă la vagin, nu ne putem lipsi de o ajutoare.

— Bine zici... Ce-ai mai simţit? întrebai pe Matilda. Nu mi-ai mai vorbit de mult.

— Mişcă! răspunse emoţionată. Uite-l! pune mîna. Observi?... Se zbate toată ziua şi toată noaptea, ca un zvăpăiat. Ceilalţi au fost mai blajini, nu ştiu ce drac o să fie ăsta, zise Matilda binevoitoare şi nădăjduind acum, cînd nu mai avea de la mine de aşteptat nimic deosebit, fenomenul răzbunător al unui copil încă nenăscut. Nu o să fie un copil ca toţi copiii, ţinu să precizeze...

— M-ai iertat? am întrebat şoptind la umărul Matildei. Te-ai gîndit că am făcut pentru voi, şi nu pentru mine, ceea ce am făcut?

În chip firesc trebuia să corespundă o mişcare a braţelor la mişcarea mea sufletească, dar biata fiinţă scumpă era de cinci ori mai groasă decît în iulie trecut, şi avui o şovăială cumplită, care mă scutea de efuziuni sentimentale şi pe care în acelaş timp mi-o imputam.

— Te-am înţeles, răspunse oftînd din pîntec Matilda, cu ochii umflaţi de sarcină, lăsaţi în jos, şi cu buzele grele, ca nişte lipitori încălecate. N-ai nici o vină. Aşa a fost să fie.

— Mulţumesc, răspunsei femeii din faţa mea.

Maternitatea ei, cu toate sforțările de senină-tate morală pe care le repetam, nu-mi putea, în ruptul capului, evoca portretul Madonei. Și-i sărutai mîna, ca unui duhovnic murdar, fără să-mi împiedic instinctiva ștergere a buzelor cu mîneca hainei. Iubita mea tovarășe de viață, amesteca, săraca, în văzduhul trupului ei optimist și suferind, mirosul aproape rînced cu al icrelor de nămol.

36 Lăptarul nostru ne-a rămas credincios: n-a voit să renunțe la niște clienți vechi, și pitorescul alfabet lăptăresc a reapărut pe marginea ușii: linia orizontală reprezintînd litrul, verticala jumătatea, și covrigul vadra. Din troaca lui plescăiesc purceii mei de cinci ani de zile.

Faetonul se oprește în fiece dimineață la poarta cimitirului, și lăptarul, sărind pe roată, intră cu ciutura lui de tinichea legănată din două urechi. S-ar putea zice, pe dinafară, că relațiile n-au încetat, că morții își mai primesc și corespondența, și că pruncii rămași într-un mormînt continuă să se servească singuri de biberon. Scrisorile mele poartă, cu adaos de creion, noua noastră adresă, și împăcarea Matildei parcă, totuș, nu mi-e de ajuns. Îmi lipsește ceva. Un plic mare oficial m-a întristat azi cu deosebire: era răspunsul de mulțumire al unei reviste de filologie engleză pentru studiul meu asupra naturii nașterei prepozițiilor în limbaj. Plicul poartă șapte adrese succesive de cimitire: catolic, evanghelic, musulman, israelit, spaniol, armean și ortodox. L-am ascuns, ca să nu-l mai vadă Matilda și să-i turbure legitimele veleități.

O mai mîngîie, mi se pare, situația nouă ce ni se face. Funcționarii noștri și-au dat mai bine seama de realități decît Ministrul, și, în loc să mi se adreseze cu titlul obișnuit de « domnule

intendent », ei îmi zic « domnule profesor »... Am crezut că e o eroare, dar titlul s-a generalizat: mi-l atribuie și dricarii. E, orișicum, o restabilire de drepturi, și ceea ce era mai funest în funcțiunea mea, treapta, s-a șters de la sine.

Dacă groparii și grădinarii nu-mi restituiau calitatea, trebuia să mă obișnuiesc cu îndoiala că după douăzeci și cinci de ani de școală și trudă aș mai putea să fiu în stare să conduc o catedră. Le sînt recunoscător acestor bețivi și disperați că au făcut pentru mine ceea ce au refuzat rectorii, deputații și foștii mei colegi; și înțeleg pentru ce Iisus a preferat fariseilor și cărturarilor muncitorii cu palmele și pescarii.

37 Doamna Marin, care vizitează mormîntul nr. 232, e o movilă. Grumazul ei frumos și înnalt și corpul masiv și admirabil înclină către liniile în care vacile se supun să li se fure laptele dulce. Stînd culcată pe biurou și răzimată într-un cot, ghicești că, purtîndu-ți mîna pe dedesubt, un uger cu patru țîțe ai găsi cu ochii închiși. Femeie foarte bună, ea își exprimă și timiditatea ca o Simmenthal. E, regretabil, cea mai murdară din dinastia ei. Dezbrăcată, trebuie să fie o rară bucată de sculptură, cu genunchii de opal și gleznele rafinate. Mă îndoiesc că bărbatul ei, cu o muscă păroasă pe falcă, să fie preocupat mai mult decît de un singur punct în acest spațiu de perspective ondulate și pe care, ca să-l găsească, disprețuiește estetica lungă a nudului și procedează probabil iute, deprins să apuce căldarea de toartă, calul de căpăstru și automobilul de manivelă. Este de profesiune fabricant de mezeluri.

Nefericita și frumoasa femeie avea gingiile defectuoase. Dinții i se iveau strîmbi în buze și ruginiți, ca niște cuie de potcoave vechi. Tristă și dărîmată i se prezinta gura, bolnăvicios umflată, pînă ce a primit povața să și-o înlocuiască. Familia a considerat sfatul ca una din acele idei care vin în viața omului o singură dată, ca însurătoarea. Astăzi, gura tinerei vizitatoare dă un zîmbet de mort galvanizat. S-a împrietenit cu

noi. Și-a scos douăzeci și unu de oase, numărate după tarif, și a ridicat pe temelie putredă o uliță arhitecturală albă. Fața ei se înnobilează de un luciu de porțelan, prins în fructul crăpat al unei carnații bucale de bomboană preparată sensual. O păreche de gingii întregi e redeșteptarea unei figuri.

Înlocuirea dinților cu o impecabilă proteză, căreia îi va rămîne credincioasă pînă ce se va muta la noi, i-a schimbat și psihologia. Pecetluită în convingerea că nu mai poate vorbi, sintaxa ei monotonă e nesigură ca un pendul cu două lanțuri. Cuvintele nu-i mai sînt românești. De la ce american să poată veni dinții ei scrîșniți, de la ce elefant obișnuit să mormăie și să tacă? În gura abonatei noastre se petrece sforțarea evolutivă de trecere a ordinului cvadruped la gramatică, declinări și conjuncții. Ea tace acum ca un mister, și gura, nevoită să zîmbească, pare îndopată cu cîrpe tăvălite în ipsos. E o eroină torturată de jezuiții de ceară, în inchiziții mecanice de panopticum. Ca să-și dezlipească buzele și să grăiască, un cal ar întrebuința aceleași întorsături de maxilare, scăpărări de ochi și ridicări de umeri. Și o sensație curioasă a doamnei Marin! I se pare că e mereu duminică. Ceva nou, ca o liturghie pascală, ca gulerele scrobite ale domnului Marin la sărbători, ca lucrurile spălate sîmbăta, ca un sunet de clopot în gură — se suprapun peste mințile ei. I se pare că ar avea ghete noi care o strîng și-i umflă picioarele. Corpul, desinat, merge parcă tîrîș, i se pare că dinții au fost puși în pantofi. De altmintreli, se uită numai la picioare, ca un tîmplar care și-a cumpărat ghete de lac cu postav de culoare halva.

Doi gropari tineri admiră averea din gura abonatei. Cîți ani să aibă, treizeci și cinci-patruzeci? E timp de epidemie. Or s-o aibă în vedere. . .

38 Îți place uneori să te oprești cu inocență. Unele corpuri emoționează. Fetele de pe la treisprezece ani, cu rochia scurtă deasupra genunchilor, calcă fin din picioare caste, ca pasările lacustre. Conturul neisprăvit al copilelor are naivități de livadă nouă. Fluiditatea șovăie între efeb și femeie, ca un răsărit la începutul lui, între noapte și dimineață.

Defectul caracteristic al fetei de peste șaisprezece ani e ispita. Oricîte linii de plastică suavă ar mărgini un corp de fecioară al căreia sîn capătă profil, oricît de palidă, de blondă, de vaporoasă, — ea desface de jurîmprejur o esență, un păinjeniș. Se umple mirosul, și se lipește de gene. Corpurile emit o undă de dogoare care atrage și amețește și soarbe către vîltoare. Femeia, de la o vîrstă, merge la baie, ca în tablouri, nudă și fierbinte subt mătase și dantelă.

Copilele singure pot să dea sensația delicată de pictură fină și de idee negîndită. Simți că o mînă curată atinge sufletul cu mir. Fetele încă nedescifrate, în transparența straturilor care le mistifică originea și viitorul, dau sensația pură că gîndesc frumos. Eleganța literii la începutul unui text. Flori singuratece pe un lujer elastic. O sărutare nevinovată pe această ceramică. Tinerețea n-are nevoie să fie frumoasă ca să fie divină. Nimic nu dezgustă, jumătate taină și jumătate

boare a nopții, prin care te uiți în constelații. Și n-ai voi defel să se strice nimic, ai voi să oprești evoluția și timpul și să interzici naturii să izbească fierbinte. Te-ai mulțumi să crești acest corp într-un clopot de sticlă, departe de dorință, de maturitate și de moarte. . .

O directoare și câteva domnișoare din pedagogie, cu ochelari de cai de dric și noduroase în făptura lor, savant predestinată învățămîntului, au însoțit o școală întreagă de fete la o ciudată vizită sepulcrală, făcută azi, pentru dezvoltarea, probabil, a simțului filosofiei.

39 Mărgăritei nu-i este frică de morți, dar îi vine rău la telefon. Soneria lui o îngrozește ca o chemare gravă de peste morminte, și pentru că n-a cunoscut pînă-aci cutia neagră cu patru coarne și neînțeleasă, i se pare că telefonul e un obiect de înmormîntare, în corespondență cu ceea lume.

— Sună iar! țipă Mărgărita, — Doamne iartă-mă... O mai fi vrînd ceva...

Cel care vrea ceva este Dracul. Întunericul începe cu telefonul, acel mare întuneric din moarte și din viața de apoi. Ea-i zice și telefonului și celui care cere ca să vorbească « ăla »: Necuratul, și de cînd ne-am instalat, și prestigiul meu și groaza ei de mine au sporit. Fără îndoială că la sosirea fiecărui cadavru mi se cere un raport și mi se trimite din Infern o poruncă rapidă, cum trebuie să procedez ca să dau, pînă nu bagă de seamă Dumnezeu, cît mai multe suflete Satanei.

— Că bine zici! răspunde Mărgărita, de cîte ori nevastă-mea, convertită, după știință amară și așteptare sterilă, la primitivism, se rostește împotriva oportunităților moderne.

— Moș-strămoșii noștri n-au mai avut nici telefon, nici radio, și nu s-au simțit mai rău, zice nevasta brutal retrogradă.

— Și lumea era mai cinstită, adaogă Mărgărita, cu certitudine, ștergîndu-și respectuos, cu o

singură mişcare de labă, gura şi nasul, puse de Dumnezeu ca să curgă alături.

Toate muncile, şi cele mai aspre, îi par Mărgăritei normale, singur biuroul intendenței e greu de curățat. Ea duce mătura de coadă prin odaie şi cîrpa, cu ochii țintă la telefon, şi lasă uşa de-afară deschisă, ca să poată fugi mai iute dacă s-ar mişca din locul lui. O terorizează gîndul că într-o zi o să se ridice receptorul și o să-i sară-n cap.

— Ce mă fac eu atunci? zice Mărgărita. Că atunci nu mai scap.

M-am încercat să-i explic, în lipsă de alt auditoriu, ce este telefonul și l-am asemuit cu lumina electrică din tavan, cu o sfoară lungă, cu o frînghie de rufe, cu firele de telegraf, pe care s-a învățat să le vadă trecînd pe deasupra capului și în satul ei. Ea refuză să mă şi urmărească. Strînge buzele din toate puterile, înțepenește și asurzește, netolerînd simțurilor să participe la înțelesul sistematic, scos cu claritate didactică la lumină. La fiece comparație, Mărgărita răspunde:

— Asta e altceva.

La început, această formulă de a deosebi lucrurile apropiate numai pe față şi depărtate în ascuns, m-a intimidat. Mi se părea că discut cu o minte înzestrată cu sensul încîlcirilor şi al disocierii, dîndu-mi seama cu necaz și regret că eu nu l-am putut căpăta. Poftim! bagi o rîndăşoaică și te trezești că-ți freacă scîndurile un sintetist. Învățase vorba de la un plutonier, la care slujise două luni și care plutonier venise cu vorba de la un locotenent, de la cazarmă. Nu prea descompui, este adevărat, dar caut originile fără să mă las, anume lucruri părîndu-mi-se ca nişte forme neregulate ale unui verb cu rădăcina conruptă. Mi-a rămas, probabil, meseria în sînge şi sînt un puritan al dicționarului, unde se găseşte, totdeauna, radicalul esențial.

La urma urmelor, noua mea carieră tot în cîmpul limbilor greacă și latină se află, într-o prelungire, într-o vecinătate. Ce-am făcut eu toată viața altceva decît să dezgrop? Am scos cuvinte, fraze, inscripții din bibliotecă și din hîrtie şi m-am jucat cu oasele lor, reconstruind scheletele și articulîndu-le sintactic și gramatical. Volumele mele cele mai groase şi mai înnalte le-am strămutat în dulapul meu din biurou și s-au aliniat cu registrele acelui apel general, la care nu mai răspunde mormîntul, dar pe care îl răsfo-iesc ca să controlez cîte candeli ard în permanență, cîte au fost abandonate, cîte s-au furat. Aș da o definiție morții prin intrarea oamenilor în inventariu.

Deschid, la întîmplare, trei cărți și găsesc: într-una *Prosilio*, într-alta *Zigostatis*, într-a treia *Ferekidi*. Trei morți dezrobiți numai prin titlul de pe cotoare. Dicționarul latin, Dicționarul grec, Repertoriul. La cuvîntul din urmă, al unui om în carne și oase și al unui mare demnitar care a legat şi dezlegat evenimentele din timpul lui, găsesc atît: « un preș de șters picioarele, una răzătoare de noroi, una bancă, un grilaj cu heru-vimi ». Numele lui nu mai are măcar înțelesul palid și perpetuu al celorlalte două vorbe, una romană și cealaltă elenă. Ele au trăit într-o frază, el a viețuit în timp: se sleiește mileniul, și silaba « sînt » a rămas.

Nevastă, nevastă, noi facem tot filologie!

40 Tăcerile prostului se confundă cu pauzele de judecată și de scrutare. Vorbești cu el și nu răspunde, îi demonstrezi și te ochește, întărești accentul și i se ridică fruntea. Dă din cap... Însuflețirea ta nu-l clatină, entuziasmul tău îl lasă rece. Ai vorbit douăzeci de minute, și el își duce ochelarii la batistă. Și ai tăcut și tu... Te gîndești ce prostii ai putut rosti în focul declamației, aprins nici nu știi de ce. Îți refaci raționamentul, îți controlezi verva. « Vezi, îți zici, ți-am mai spus să temperezi și să strîngi din gingii cînd te apucă elocința: mă deziluzionezi. Ce-o fi zis domnul din fața ta, care-și șterge sticlele prinse de nas cu arc? »

Tîrziu de tot, vizitatorul s-a trădat.

— Venisem să mă interesez dacă aveți nevoie de un tinichigiu... Sînt fără ocupație. Poate că aveți cîte ceva de reparat.

— Cum, dumneata ești tinichigiu? De ce nu mi-ai spus de la început?

Acum, întrebarea mea secretă era: cum am intrat cu el în opinii și dezvoltări asupra civilizațiilor omenești, așa, fără motivare? Citeam la intrarea lui în biuroul intendenței un capitol din istoria vechiului Egipt, și eram, mi se pare, la Piramide, despre care Volney a scris că « douăzeci de ani a fost chinuită o nație întreagă, ca să clădească un mormînt al deșertăciunii ».

— Nici nu m-aţi întrebat, răspunse tinichigiul. Dar, în aşteptarea domnului intendent, v-am ascultat. Cred că n-o să întîrzieze mult. L-am mai căutat de două ori, și era dus cu groparii.

— Păi, eu sînt intendentul!

— Dumneavoastră?... un om aşa de cult?... zise tinichigiul, sculat în picioare.

Cuvintele m-au mîngîiat. Şi tinichigiii îşi dau seama că nu sînt pus la locul meu.

— Să te mai întreb ceva. Dar stai te rog jos. Ai înţeles ceva din tot ce ţi-am vorbit despre egipţieni şi asiro-babilonieni?

Tinichigiul se roşi tot şi căută scăparea în plural, zicînd:

— Ştiţi, noi sîntem aşa de ocupaţi...

— Va să zică n-ai înțeles nimic. Voiam să stabilesc...

— Mă gîndeam la domnul intendent, pe unde întîrziază... Dar dacă sînteți dumneavoastră, nu mă mai gîndesc.

— Va să zică nici nu m-ai ascultat...

— Ba v-am ascultat, cum de nu? însă mă cam grăbeam... Dar, cum zic, dacă sînteți dumneavoastră...

— Atunci de ce tăceai aşa?

— Eu? am tăcut... Se prea poate, vă rog să mă scuzaţi, dar vă mai spun o dată, vă rog, că mă gîndeam...

— Atunci de ce te uitai la mine așa?... De ce ridicai din ochi?... De ce te făceai nu numai că auzi și înțelegi, dar că măsori, că-ţi faci o părere critică... Nu-ţi fac nici o imputare, nu te speria, vreau numai să ştiu...

Tinichigiul nu-şi mai lua ochii de la mine, ca un şoarice dinaintea labelor unei pisici. Şi semăna leit cu Pascal, cînd tăcea. Și mi-a dat un singur răspuns, repetat de cîteva ori, din care nu s-a mai putut mişca:

— Vedeţi că... şi « Vezi că », rectificat imediat cu « Vă rog să mă scuzaţi că »...

Tinichigiul e un mare tîmpit şi un tîmpit care m-a emoţionat. Trebuie neapărat, în orele mele libere, să mă ocup de chestia asta şi să fac un studiu despre idioţia berbantă şi ticul idiotului de a tăcea semnificativ.

41 O convorbire între medic și dricar, amîndoi însoțitori ai unui client. S-au oprit în dreptul geamului de la dormitor și am fost chemat acolo.

— Ascultă un doctor, zise Matilda.

— Te informez că « Președintele » nu mai are mult, zise doctorul, apucînd un nasture de la haina dricarului.

— Zău?

— Am făcut tot ce s-a putut... Al dracului ramolit, ține la viață cu disperare.

Confrații surîseră.

— Mă cam plictisește că familia și-a pierdut încrederea și a chemat pe altul... Știi că toată chestia nu e doctorul, ci încrederea. Deviza mea: « crede orbește ». Ei bine, clienții nu mai cred orbește. Vezi că era bună și Biserica la ceva?

—Știu că de obicei te opui, doctore. Nu te-ai opus?

— Ba bine că nu. Dar am căutat să mă aranjez cu medicul cel nou, cum se procedează. Ți-ai găsit! Facultatea a început să producă un soi de animale care nu se mai potrivesc cu noi. Arta medicală e compromisă. Știi ce mi-a răspuns onorabilul? « Domnule doctor, vă atrag atenția că-mi siluiți conștiința. Tratamentul dumneavoastră nu numai că e greșit, dar lasă de dorit și în ceea ce privește simpla corectitudine profesională. » Un maimuțoi, o voce maimuțărită...

Un prichindel, un băiețoi, pe care nu dai o ceapă degerată, preciza doctorul, ofensat de lipsa autorității unei burți la tînărul lui confrate. Noroc că mi-a vorbit în patru ochi. Altfel făceam urît, și ce urît! Îl băteam în odaia bolnavului. Nu te mira. Cum mă vezi și cum te văz.

— Curios! zise dricarul. Ce îndrăzneală!

— Majoritatea țîngăilor ieșiți de cîteva ceasuri din Facultate sînt așa. Niște obraznici.

— Bine, dar te-ai explicat, fără îndoială, cu familia.

— Clienții au devenit și ei niște porci. Am făcut o scenă științifică de pomină, cu bolnavul, dar cu atît m-am ales. Nu-i mai manipulezi nici cu speranța nici cu frica. Îți închide ușa și te ștergi pe bot de onorariu. Și te pomenești că se mai face și bine. Porcul ăsta, pe care îl înmormîntăm azi, mi-a rămas dator o sută optzeci de mii de lei... Știi, o să fii drăguț... O să trebuiască să împărțim paguba pe din două.

— Așa de mult? întrebă dricarul. Știam că încasezi înnainte. În orice caz...

— Numai de unde se poate. Aici nu s-a putut. N-a fost operație decît la urmă...

— Lasă, că te știu energic: banii pe masă. Cu dumneata nu încape tocmeală nici întîrziere și, slavă Domnului, tariful ți-e ridicat...

— Nici nu se poate într-altfel: dacă nu-i ceri douăzeci de mii de lei, în loc de două sute, n-are încredere. Asta e încrederea medicală: să ceri mult, să sperii bolnavul, să înspăimînți familia. Dar ce, puțin costă aparatura? Automobil, șofeur, asistenți, asistentă, ajutoare, geamantanele, instrumentele?

— Lasă, doctore...

— Dumneata nu înțelegi că nu interesează medicina? Cadrul interesează. Ca și la voi: nu mortul, ci înmormîntarea. Toată lumea vrea

clasa I-a, cu arhiereu, muzică și clopote. Poți să-mi spui cît îți plătește Petreanu?...

— Fii liniștit, o să regulăm ca de obicei... Stai să-l îngroape și să plătească. Noi nu luăm plata înnainte, ca domnii chirurgi. E zi și mîine, ce naiba... N-ai venit doar pentru asta... Erai prietenul familiei...

— Ba am venit într-adins... Am întîrziat o comisie ca să te găsesc: mă așteaptă la Cameră. Îmi trebuie urgent ceva bani... Nu vreau să pierd o ocazie de covoare...

— Asta poate să mai aștepte... Credeam că e ceva mai grav.

— S-o crezi dumneata. Mîine e Constantin și Elena, nu știi?

— Și dacă e Constantin și Elena?

— Vezi, am și eu socotelile mele... Cinci covoare trebuiesc trimise pînă la prînz. Nu mai vorbesc de tablouri.

— E ziua ministrului?

— A nevestii-si... N-ai idee cît e de utilă putoarea asta bătrînă.

— O să te despăgubești cînd o cădea bolnavă...

— Ha! ha! ha! ha! rîse doctorul, din tot abdomenul. Și redevenind repede serios: Mai am un măgar de Constantin, pe doctorul Vericu... O poamă!

— Care Vericu? E un doctor cu numele ăsta?

— Ăla de la Morgă, dragă, ce dracu!... Ai vorbit cu el de douăzeci de ori... A început să-și cam bage nasul în cadavrele mele... Și nu-mi prea place. Vreau să-i dau un covor... A intrat și el în lista obligațiilor. Poți să mai spui că onorariile mele sînt exagerate?

— Și ce ți-ar putea face, la urma urmei, dacă, — Doamne ferește! — cine știe, într-un caz... V-ați aranjat nu se poate mai bine cu iresponsabilitatea medicală. Dragă doctore, vorbim între

noi, zise dricarul, contrariat de persistența doctorului de a nu se despărți de el. Îl omori pe om cu zile, și dacă te-ar trage la răspundere o familie care n-a ținut să se scape de el, toți doctorii sar ca unul ca să te apere, dimpreună cu toți adversarii dumitale. Doctorii se dușmănesc unii pe alții ca spărgătorii, însă numai pînă la caz... Cînd vine cazul, toți sînt de o părere.

— Bineînțeles... Dar e un dezastru și numai Parchetul... Cînd te-o chema o dată la Parchet, în meseria asta, te-ai dus pe copcă... Și Vericu mă pîndește... Bestia e în stare să o facă... Și nu de altceva, dar mi-ar frînge cariera la mijloc... Dacă vrea Dumnezeu, peste șase luni sînt profesor universitar. Înțelegi... politica de covoare?

— Dar dacă te refuză doctorul Vericu, cum îi zici... Foarte serios: nici n-am auzit de el.

Doctorul se uită țintă la dricar. Nu se gîndise la asta.

— S-ar putea să mă refuze?... Nu se teme că-mi intră în vreo labă?... Medic, deputat, membru în unșpe comisii, membru în comitetul executiv al partidului, doctorul curant al atîtor notabilități! Ia uită-te la mine, nene Petrică: Am patruzeci de labe: sînt un om căruia i se poate refuza un covor de către un doctoraș de la Morgă?

Una din aceste labe doctorul o trînti în umărul dricarului, care șovăi:

— Ce zici, pildui medicul, ca un plagiat voluminos: Sînt, ori nu sînt? Gologanii! nu te face că ai uitat.

— N-am la mine decît zece mii de lei.

— Adu-i încoace, la neica, zise doctorul, desfăcut ca un precupeț de trufandale.

— Ne vede cineva, zise dricarul.

— Ce-ți pasă! Trăiască medicina și antrepriza de pompe funebre. — Și ca să-și recapete în opinia

dricarului prestigiul, care ieşea din scenă jerpelit, doctorul îşi ridică gulerul de biber şi capul, împinse pieptul şi un picior înnainte şi sfîrşi cu o vorbă de spirit banalizată, care la oamenii porniţi pe drumul miniştrilor stă bine să fie jignitoare: Am observat că-ţi pierzi memoria, stimate domnule dricar, şi o să te invit la mine, să-ţi fac o serie de injecţii. . . Ha-ha-ha-ha!

— Aş veni, dragă doctore, dacă n-aş fi aflat că le faci cu apă de la robinet, răspunse dricarul cu o cruzime documentară.

— *Or'voar*, zise doctorul, impresionat şi simulînd, în neputinţa de a-i răspunde, că nu a înţeles. Şi, ştii, *san ranchiun*. . .

— N-ar merita să-l opăreşti cu apă fiartă? zise Matilda.

42

O doamnă care nu are nici un mormînt la noi a participat la două înmormîntări. Nu e nici rudă nici prietenă cu nici un mort și nu plînge: asistă. E o amatoare. Îi plac morții. Hienă elegantă și cu dare de mînă. A scoborît după amiază dintr-o limuzină, a așteptat toți morții și a vizitat pe cei depuși în capelă.

Ieri a dat deoparte capacul unui sicriu, și îngrijitoarea a găsit-o pe catafalc, întorcînd capul mortului într-o atitudine de profil și trecîndu-i degetele prin mustăți. Crezînd că e soția decedatului, îngrijitoarea s-a mulțumit să-i spuie, cu sfiala pe care o dă măsura poruncită a despărțirii legale a morților scumpi de noi, că nu e voie să fie descoperite raclele înnainte de sosirea preoților, ajutînd-o să tragă capacul la loc. Dar doamna a intrat în considerații ciudate. A întrebat pe femeie cum îl cheamă pe ofițerul din coșciug, afirmîndu-i că n-a mai văzut un mort atît de frumos. Păcat că e mort, dar desigur că viu nu-i sta tot atît de bine uniforma. E preferabil că a murit.

Îngrijitoarea, deprinsă cu toate formele mîhnirii și cu aceea care din pricina greutății de a plînge și dintr-a unui tic al fizionomiei seamănă cu veselia, rămase mirată, crezînd că soția defunctului a înnebunit domol.

— Așa e viața! o mîngîia îngrijitoarea. Cînd a murit și al nieu, o lună de zile cred că am fost

mai mult nebună. Dar, Dumnezeu să-l ierte, mi-a trecut.

Doamna întreabă pe îngrijitoare:

— Nu știi, l-a scăldat?...

Și îngrijitoarea s-a speriat de întrebare, răspunzînd:

— Pe cine, dacă l-a scăldat?

Doamna arătă cu degetul la coșciug.

Lăsînd pe doamna singură, îngrijitoarea s-a strecurat pînă la cancelarie și, venind într-un suflet, mi-a spus:

— Domnule profesor, e o cucoană în capelă și nu mai pot să stau singură cu ea lîngă mort. Veniți vă rog și dumneavoastră...

Ca să parcurg distanțele cimitirului mai repede, mi-am luat o bicicletă. E practic să dai din picioare la ghidonul unui cadru în formă de 4 cu două cauciucuri. M-am repezit pînă la capelă. Am intrat, ca să observ. Mirosul era iuțit de dezinfectante și de amintirile rămase în draperiile dricului, pătrunse de o pîclă de împuțiciuni subtile, macerate și descompuse unele prin altele și aliate, hoit, medicamente, jărăgai de lumînări, fum de tămîie, spital și tuberoze.

— Sînteți rudă cu mortul? m-a întrebat doamna.

— Nu, am răspuns. Dar dumneavoastră?

— Sînt pianistă...

— Vream să întreb dacă nu sînteți rudă cu mortul...

— Nu. Am venit de plăcere...

— Bizară plăcere, dați-mi voie să vă mărturisesc, doamnă... Sînt destul de puțin cunoscute aceste plăceri, dacă-mi permiteți să adaog.

Nu mai văzusem din apropiere pe strania vizitatoare, și detaliile luxului ei ales m-au izbit. Totul era pe ea scump și căutat, și palidității obrazului ei, tăiat de o șuviță de păr, aruncată din

mijlocul frunții, de subt pălăria de catifea cără-mizie, peste un ochi, îi corespundeau licăririle unui șal de blană bogată, cu spicul zbîrlit. Mînu-șile de piele mată se împărechiau cu pantofii din aceeaș calitate, de căprioară, și piciorul ei cu mîna. Ochii erau excepțional de verzi, de verdele frunzei noi de popușoi, și lumina lor îi umplea pleoapele cu o vastă pată rotundă de zmarald. Dacă n-ar fi trăit evident și nu s-ar fi mișcat și sucit între genele îmbelșugate, aș fi crezut că sînt ochii unei divinități naive budiste, de aur și zmalț. Nu mă puteam uita decît pe furiș înlăun-trul lor și cu admirația spaimei.

— Îmi dați voie să retractez cele spuse adi-neaori, zisei rușinat de aprecierile mele.

— Ați spus ceva? m-a întrebat străina, luînd cu naturalețe o atitudine de distanță imensă.

— Nu, n-am spus nimic, m-am înșelat, răspunsei.

— Frumos mort! zise doamna, mișcîndu-și bărbia către catafalc.

Ochii ei, imposibil de verzi, se aprindeau și se stingeau din zeci de puncte semănate în ștofa lor, ca mărgelele pe care le aprind, cocoșîndu-se în umbletul pe crăci, omizile mari de gutui.

Fără să fiu de părerea ei, a trebuit să aprob.

— Dar nu toți morții sînt frumoși, deosebi doamna. Femeile se fac urîte. Numai bărbații sînt frumoși. Dar nici toți bărbații. Numai cei trecuți de o anumită vîrstă. Am auzit că e obiceiul ca morții să fie scăldați. E adevărat?

— Cred că e adevărat, răspunsei.

Aș fi preferat un subiect mai omenesc.

— Vreau să scald și eu un mort și nu mi-a murit nimeni. . .

Intrigat de această arătare, sosită din balamucul misterios al lumii, m-am folosit de moment.

— Vă doresc să nu vă moară niciodată ni-meni. . .

— Nici n-am cine să-mi moară, răspunse doamna, întinzînd zbîrciturile unui deget de la o mînușă, dinspre vîrf în jos.

— Poate că vreo străbunică...

— N-am avut.

— Vreți să spuneți, am surîs, că nu ați apucat-o.

— N-am avut nici bunică, nici mamă, nici tată.

Căzui de-a dreptul în ce mă interesa mai mult.

— Dar aveți un soț fericit...

— Eu? zise ea confuză. Nu. Cum să am un soț?

— Nu știu... Am crezut... O persoană atît de frumoasă, — vă rog să mă iertați: nu poate să fie singură pe lume.

Rostii melodramaticul « pe lume ».

— Ar trebui să fiu frumoasă, moartă. Dar nu cred că am să mor, zise doamna, mîhnită.

Tăcui. Dădusem de fundul lucrurilor, ca într-un ciorap lung, în care vîri mîna ca să vezi dacă-i găurit în vîrf.

— Vă poftește cucoana la cancelarie, la telefon, zise odăiașul, sosit într-un suflet. Vi se cere o informație de la minister.

— Îmi permiteți numai zece minute, zisei, ca și cum eram obligat să mă mai întorc.

Doamna nici nu răspunse.

Și încălecai pe bicicletă, apăsînd pe bășică fără nici o trebuință. Aleea principală era pustie, dar pesemne că automatismul sufletului meu crispat și stupefiat, neputîndu-se exprima în concluzia lui, apăsa, gol, pe trompeta de alarmă.

43 N-am putut identifica decît o mică parte din mormintele mele.

M-am deprins să zic «morții mei», «mormintele mele», «cimitirul meu»... Carnea tuturor epocilor continuă să putrezească și să se răscoacă aci, în marea tăcere. E un fel de bucate al posterităţii, fiecare în vatra lui personală. Cui i-a lipsit vremea să se odihnească, amînînd în toate zilele o noapte de somn întreagă, are răgaz. Nici un apel, nici o bătaie-n ușă, nici sonerie, nici scrisoare. Somn adînc, fără vis, fără panica trezirii deodată, cînd ți se pare că te-ar fi fluierat dormind, cineva, ca pe un cîine.

Am dat, fără să-l caut, de mormîntul unui jurist care a trăit o parte din epoca mea, adăpat din zeci de surse de venituri încălecate. Finețea pipăitului în problemele comerciale, sociale și de Stat al acestui actual cadavru era conservată, în vederea momentelor grele, cu o adevărată listă civilă, la care colaborau activ numeroase firme și societăți. Pentru respectarea principiilor și pentru parada formelor, nimeni nu se pricepea să deghizeze ca el un obiect, să puie o chivără pe un gol și o mască pe o idee, utilă unui elan politic dar pernicioasă.

El a fost un prestidigitator dibaci al timpului și împrejurărilor pe care le-a reprezintat, și cînd s-a demonetizat, cînd s-a tocit, cînd gura lui

îmbătrînită încuia cuvintele și le umplea cu bale, a fost înlocuit cu altul, fiecare decadă avînd nevoie de o individualitate panoramă, compusă și unanimă, în resursele căreia se găsește toată recuzita teatrului, a circului și a bîlciului. Discursul totdeauna gata, accentul și argumentul în permanență adecuate, costumul clipei și al secundei și toate instrumentele muzicale cîntate pe scaun, în vîrful picioarelor, dansînd pe ghimpele unei țepi și în echilibru pe sîrmă.

Mai toate Statele întrețin asemenea cîntăreți, destinați să romanțeze împrejurarea într-un tărăboi de principii. E un viciu de cultură și care, ca toate stricăciunile somptuoase, sleiește vistieria. Faci un prinț dintr-un clănțău, îi dai o curte, o suită, un tren pentru personal și bagaje și un vagon de aur, — și-l trimiți să cheltuiască, să cumpere, să arunce, să cînte și să grăiască. Dacă, la mormîntul lui, socotești cu creionul pe pătura de marmură albă care-l învelește, rezervată cadavrelor monumentale, dacă tragi linia și aduni pe două coloane risipa cu marfa căpătată, miliardul corespunde cu zero, și seria maimuțoilor consecutivi costă sănătatea și cartea a zeci de mii de oameni, pierdute la cîteva generații.

Omul pe care am pus azi să-l rîcîie cu grebla în cuprinsul grilajului plantat, nici el n-a lăsat nimic după el decît o semnificație difuză cu sensul descompus în incoherența evenimentelor cotidiane. Zadarnic ai căuta opera acestei inteligențe leneșe și erudiții abile, care i-au slujit să mănînce scump și să vilegiatureze. Dacă tot mărăcinele se silește să dea o floare, omul mare al unui ceas nu a fost în stare să facă nici fulgul pribeag al păpădiei. Pe mort să-l vorbești numai de bine. . . De ce? Pentru că nu poate răspunde nici după ce a murit de ceea ce nu a fost răspun-

zător o viață, garantat de interese și păzit de intangibile dogme.

În ultimii ani ai vieții, juristul, nesigur de picioarele lui, titubînd de la caretă pînă la poartă și urcat pe scări cu ajutorul cîtorva servitori, se dorea tînăr amorez și hăndrălău. Iubea într-o mahala o femeiușcă durdă, care refuza să-l primească, ascunsă de după perdelele trase, în brațele de hamal activ ale unui mascul, justificat de un arsenal anatomic valid. Juristul discuta un ceas cu bucătăreasa cuconiței, în dreptul ferestrei cu storurile trase, încremenit în bastonul cu cauciuc și ascultînd ce se petrecea în odaia de culcare. Servitoarea dispărînd din cînd în cînd, reapărea cu lingura mare de lemn în mînă, cu care învîrtise într-un rîntaș.

— Nu ți-am spus că e acasă?... I-am auzit gura... A țipat... Îți dau un pol să-mi spui cu cine e... Cu proprietarul, cu comisarul, cu perceptorul?...

Pe la prînz, juristul își părăsea postul de așteptare, pășea cu băgare de seamă pînă în poartă și, oprindu-se acolo, emoționat și amoros, și nemaiputîndu-și stăpîni virilitățile bășicii, își da drumul pe balamalele porții, ca un cîine unchiaș. Măcar atît, în vecinătatea iubitei.

Atunci Tănase, țăran de la moșie, luat vizitiu mai ieftin în București, se scobora înjurînd de pe capră, ca să-și împlinească serviciul, cu luleaua în gură.

— Încheie-mă la pantaloni, Tănase...

— Conașule, iar te-ai pișat pe dumneata...

Boierului îi era frică de spălătoreasă, și fiindcă era flăcău, porunceau în gospodăria lui, după ce poruncise el zeci de ani unui popor cuminte, slugile de la plită și șopron.

44 Jumătate din viața noastră lucidă trăiește cu morții, și jumătate din viață dormim. Ce ne mai rămîne nouă? Nu vreau să fac maxime, dar am dreptul să mă gîndesc. Bine socotind, jucăm noi vreodată personagiul nostru adevărat, în gloata personagiilor prin care trecem în fiecare zi, lepădînd pe unul și îmbrăcîndu-ne cu altul?

Cînd, astă-seară, s-a întors beat, grădinarul de seră, dus de subsuori de cîțiva ciocli, beți ca și el, am avut spectacolul plastic al vechilor obsesii. Rîndul întreg al muncitorilor beți, de la morminte, mobil în dreapta, mobil în stînga și povîrnit în zigzaguri, cînd părea că intră în pămînt, cînd apărea deasupra. În toți acești bețivi, cel mai beat era grădinarul, care se scufunda și ieșea la suprafață tîrîș. Și ca să-l poată transporta, tovarășii lui l-au pus cu fața înnapoi, și, ceilalți prăvălindu-se înnainte, el se împiedica îndărăt. Singura lui putere se concentrase în gingii. Între măsele sta strîns un trabuc, căruia îi curgea din vîrf un fum cu un crîmpei de foc în el. Iluzia că fumează și gustă.

45 Individ foarte bogat, din Capitală. Profesiune: treizeci și două de moșii, patru amante, cincizeci de cosmetice și șaptezeci de ani. Masaj, pictură și grimă. Noaptea se chinuiește mascat într-un pansament de felii de carne vie cu sînge, ca să-și întreție o rumeneală între ochii bătrîni și colțul gurii cu elasticul înmuiat. Plătea la poarta casei un albanez, și, în cîteva imòbile, cumpărate pentru satisfacțiile hoitului său elegant, cravașat cu cantaridă, o seamă de profesioniste. Sătenii de pe moșiile lui zăceau de friguri și de pelagră, și mîna lui gingașe se obișnuise să pipăie aurul și briliantele numai pe seama lui. Un baston cu măciulia constelată, o limuzină imperială care-l urma lin, cînd veneticul consimțea să-și puie picioarele de porumbiță pe pămînt. Statură: 1 metru și 50.

Bolînd un an, sora lui, care locuia singură într-un imòbil personal imens, a intrat în agonie, și slugile i-au pus în mînă lumînarea de ceară a datinii, să-i lumineze cărările nopții. Dar agonia s-a dramatizat cu o formă de demență. Bătrîna refuza să moară și, ocărînd slugile din jurul patului și bătîndu-le cu lumînarea, se frămînta ca într-o colivie, alerga prin patul cu perdele, răcnea bolborosind. Pologul și așternutul au luat foc, s-a aprins odaia, ardea toată casa. Sora boierului fu carbonizată încă vie în

pătura averilor sale, ca un șoarice într-un pachet de bumbac.

Pompierii înnecau cu tulumbele apartamentele, covoarele, tapiseriile. Jarul era în toi. Dogoarea lui năprasnică înmuia geamul ferestrelor, și sticla curgea topită de la etaje, ca dintr-o lingură de cositor.

Fratele asista de peste drum. Ridicat pe trep-tele unei prăvălii și voind să scape, înainte de a i se scoate în căruțe cenușa pierdută în cenușa gospodăriei, măcar stîrvul, înconjurat de sute de trecători încremeniți de groază, el licita cadavrul. Cine cuteza să înfrunte vîlvătaia și să-l aducă în brațe, răzimat pe umărul lui, avea cinci sute de lei. După o așteptare, boierul adaose o cifră egală. De la două mii de lei, el trecu, suflînd, la trei. Propuse cinci mii, ca la joc. Ajunse apogeul:

— Dau zece mii de lei!... Cine se duce să scoată moarta?

Din mulțimile de oameni adunați dinaintea acestui cumpărător de sacrificii nu s-a clintit nici unul, și un mùrmur mîrîit, care destăinuia dorințele gloatei, sili pe cinicul bogătaș să tacă, să se strecoare și să plece.

Rămășițele pămîntești, cum se cheamă, ale nefericitei milionare, ajunsă pe patul morții, după credința martorilor de la incendiu, de un blestem de văduvă sau de mamă, au fost purtate pe vremuri cu mare alai. Moștenitorul întregii averi a fost, natural, fratele moartei: alte unsprezece moșii.

Coșciugul a rămas toată vremea închis, și, dacă n-a fost înmormîntat în el un dulap, este aproape probabil că au fost scoborîte în pămînt resturile unei canapele. Din adevăratul trup al decedatei, pompierii n-au găsit, după trei zile de incendiu, nici un os...

Sînt amîndoi la mine, într-un cavou, la dreapta.

46 Cei mîncați de vii de viermi, de tenia, de limbric, oxiur, spirochet și de toată bacteria, fără să se scîrbească de sine, se simt spurcați de viermele mormîntului și evită întîlnirea cu el. Cadavrele lor urcă la ceruri în volute de fum. Refuzînd pămîntul, ei primesc crematoriul, siguri că au ameliorat o situație de care nu se mai folosesc.

Te-ai așteptat ca după această desfacere de tradiții, cenușa morților să fie aruncată în cele patru vînturi de pe un Ceahlău. Reformatorilor, care, nemaiavînd ce reforma, convertesc lucrul cel mai docil și mai subaltern, cadavrul, le rămîne *slăbiciunea filtrată prin raționament* și își păstrează țărîna într-un blid, neputînd parcurge linia ideii exact și pînă la capăt. Boierii liberi-cugetători nu vor să putrezească morți. Economisesc singurul bun, zahărul și untul, din care s-ar mai putea înfrupta măcar un vierme, după ce și le-au ferit pe toate celelalte, de împărtășire, cu legea.

Din obligațiile funcțiunii am participat la transformarea unui leș voluminos în praf de tăciuni. Nu a mers prea ușor. Decedatul, care a ilustrat cu autoritatea unei părechi de fese grele un fotoliu de dregătorie, avea corpolență și un sfert de tonă de slănini împletite. Cuvîntul burtă are sensul unui conținut uriaș: hoitul

purtase o asemenea burtă și murise cu ea, după ce grăsimile au invadat capul, rămas ca un fibrom cu urechi, mîinile ca niște labe de cîrtiță, și picioarele, care și-au pierdut falangele, tălpile și călcîiele. Scheletul dispăruse de pretutindeni, cu toate articulațiile, fruntea se topea într-o perină de untùri scămoase, degetele mîinilor încăpuseră în niște mînuși de box de osînză, pieriseră toate intervalele și despicăturile, și partizanul purificării prin văpaie se înfățișa rotund rostogolit, ca unul din acele calîpuri de cîrnățărie care poartă numele de tobă.

Locul unde se petrece cremațiunea e un templu fără confesiune. Și-a luat estetica de la gări, de la felinare, de la depozitele de petrol, nițeluș de la ibric și nițeluș de la serviciul de oțet, imitînd, cu vestalele, cu urnele și cu ghirlandele lui, poleite oxidat, o vitrină de sucursală de magazin universal. Scuipători, galoși, chibritelnițe, pălării și grupuri sculpturale. Construit după modelul turnului de șah, interpretat de un arhitect cu principii, are toată înfățișarea de lucru instalat. Vîndut la vechituri, el poate să fie desfăcut, demontat și reinstalat într-altă parte, pentru întrebuințări variate. Se poate face din el o stație de tramvai sau un cazino, un cinematograf, un local de telegrafie sau o piscină, și poate să fie vîndut întreg sau în bucăți, orișiunde, în Macedonia, la Tombuctù, în Maroc. E anonim, internațional, științific și modern. A prezidat la frumusețea acestui monument savanteria hibridă a unui medic care fabrică locuințe ieftine de la două milioane în sus, cuie, var, opinii, religii și republici, și care, neputînd semna o rețetă de gîlci, ar vrea să doteze și țara cu un cap din familia personală, stil crematoriu.

Serviciile haznalei pentru morți sînt simplificate pînă la perfecțiune, pobregania e mecanică, preotul e un gramofon, și imnurile sînt în doză

magnetică: învîrteşti manivela şi pui ce vrei dedesubtul unui vîrf de ac; specialiştii sînt admi-rabil eliminaţi şi substituiţi. Mintea care a con-ceput acest *tout à l'égout*, se bucură de un creier. Un simplist ar fi pus o orchestră cu instrumente; ştiinţificul a fost şi economist, cumpărînd plăci înregistrate. Ai închide ochii şi ţi-ar putea trece pe la nas chiar parfumele florilor din care se împletesc coroanele plus un supliment pulve-rizat, de smirnă şi tămîie. Dacă ţii la emoţia religioasă cu orice preţ, se poate instala la stecker şi o binecuvîntare cu trei degete electrice într-o mînuşe.

Atmosferă de ghişeu de telegrame într-un ajun de sărbătoare. Public mult grămădit. O tăcere neîntreruptă decît de mişcarea cîte unei coroane care dă zgomotul scurt al unei peniţe pe o reci-pisă. Un baston, suspendat în mîna unui asistent tabetic, cade cu vîrful de gumă în podină, ca o lovitură cu ştampila. Nici o voce, de nicăieri; însuş plînsul e artificializat: familia mortului are un regret, că a încercat o experienţă şi că din tată şi soţ nu va mai rămîne nimic. Oamenii nu mai au nici sfîrşit nici început. Placa de gra-mofon dă ghişeului de bilete o teatralitate sinistră şi un certificat de mare prost-gust. Lipseşte un hohot de plîns pe cauciuc vulcanizat. Ţi se pare că se săvîrşeşte o faptă urîtă în complicitatea mută a unor asistente şi asistenţi din lumea melcilor. Inapt să gîndească, prostul instruit îşi aplică facultăţile înfumurate la rămăşiţe şi se crede emancipat şi stăpîn, pentru că între chelie şi cer a deschis o umbrelă şi că piciorul şi l-a salvat de pămînt intercalînd o talpă. A muri cugetînd şi a fi îngropat intelectualmente! M-a urmărit douăzeci de ani o conferinţă a unui gînditor de atitudine, care, cu o înverşunare brută ostentativă, făcea descoperirea că omul e

un spermatozoid, desinînd cu tibişirul pe tablă un fir de fidea cu glomotoc.

Nu mi-am închipuit cum s-a petrecut fabula părintelui elocvent, care, simţindu-şi sfîrşitul apropiat, îşi cheamă copiii ca să le ţie o cuvîntare. Sînt însă oameni care se iubesc pe sine atît de scandalos de mult, încît nu-şi pot uita nici cadavrul, şi caută să-i asigure o situaţie de viitor şi să-l concorde cu un punct de vedere.

Personagiul pe care l-a glorificat patefonul, a lăsat scris şi iscălit să i se ardă drojdiile, ca o protestare, ca o ultimă acţiune de intelect. Să nu cumva să-l necinstească posteritatea, obligat să ia cărarea morţilor obişnuită, care scoboară în pămînt. Nu. Calitatea lui deosebită reclamă un tratament deosebit. Stîrvul a fost o individualitate salariată cu cinci sute de mii de lei pe lună: nu poate sta cot la cot în temniţa cimitirului, vecin cu stîrvuri mai puţin plătite.

Fără să se fi întîmplat nimic, publicul începe să iasă. Ceremonia dozei magnetice încetase şi am aflat că s-a operat între momente scamatoria scoborîrii în Infern pe un ascensor, a coşciugului, înlocuit automatic cu un parchet.

Dedesubt, într-un beci fierbinte, se petrece descompunerea silită, în vreme ce văzduhul se umple cu un miros de greaţă. Acolo, cadavrul aparţine rîndaşilor şi e operat industrialmente. Violenţa şi înjurătura sînt rugăciunile din urmă, pe care nu le-a citit preotul, rezervate hingherilor crematiunii. Arderea se face primitiv şi sălbatec, ca şi cum familia şi-ar lua mortul de picioare şi l-ar împinge în vatra cu jar. Ochii pleznesc numaidecît, pielea se umflă şi crapă ca un cojoc prea strîmt, uleiurile fiziologice ard cu flacără mare. Am scoborît în această bucătărie în care cadavrul, înnainte de-a face explozie, s-a sculat pe şezut. Carbonizat numai pe trei sferturi, mortul

rezista la oase. Nu voiau să ardă fluierele picioarelor, brațele și coloana vertebrală. Ca să ușureze combustiunea și să scoată la iveală ultima grăsime, măduvele, preoții ritului cenușei aduseră barele de fier, rămgile, tăbărînd cu ele pe oase, ca să le sfărîme. O luptă blestemată se încinse între pîrghii și nefericitul schelet, care trebuia neapărat să-și dea toată spuza înnainte de a fi fost scoborît cadavrul al doilea, al unui liber-cugetător.

Din cioburile de oase sări în lături o bucată lungă de metal.

Șeful hingherilor era învestit cu puteri dictatoriale.

— Dă-o mai încoace, să se răcească, porunci oamenilor lui, care ar fi voit s-o dosească.

Decedatul suferise, în plină glorie, o însemnată operație chirurgicală și i se intercalase în oase o piesă de proteză. O persoană din familie ceruse oficial această « coastă de argint ».

Șeful, care era un fel de intendent ca și mine, o învelea într-un ziar.

47 Sentimentul de proprietate e un ciudat sentiment, împărtăşit şi de morţi. Ei doresc în toată conştiinţa să rezideze în ceruri şi cu deosebire în Paradis, asigurîndu-şi o fericire personală eternă, dar vor să-şi păstreze şi zece metri pătraţi în lumea de faţă.

Învăţăturile care le pregătesc sufletele pentru viitoarele mari colectivităţi nu au putut să-i deprindă cu societatea vieţii viitoare, unde ei se mişcă şi se strămută în cete adînci, încununaţi cu discuri şi elipse de aur. Vîntul lin îi vehiculează de-a-n picioarele, ca un camion cu osiile mute, trecîndu-i prin punctele cardinale, ca să cînte de-a stînga, de-a dreapta şi în dosul scaunului ceresc; ca în icoane.

Viaţă îngerească, în dulamă albă, cu broderii de mărgăritare, în arabescuri de fir pe poale, împrejurul grumazului şi pe marginile mînecilor largi. Materiile Paradisului sînt de o natură care exclude murdăria şi praful, fiecare suflet vieţuind în balonul de sticlă al individualităţii lui, o viaţă de pensionat, de dormitor: salteaua norilor nu-ţi aparţine, parfumul Tăriilor nu-i al tău. Şi nu te poţi certa cu nimeni, pentru că n-ai obiect. Ironie, contradicţii, vreo palmă, două, cinci, asta nu se pomeneşte. Toată lumea e de o singură părere, şi adevărul e public. Arţăgoşii, melancolicii, iuţii, sînt la Iad, depozitul matrozilor vieţii noi, al negrilor şi sclavilor ei.

în cîntece lumești și dorințe violente, muncind frățește cu diavolul și asudînd broboanele aprinse ale nădușelilor lui Adam, acestor ticăloşi le trec zilele și nopțile fără tihnă, și marele lor tărăboi, chiotele și zgomotele se aud, poate, pînă în Paradis, reședința sufletelor blonde și a ochilor albaştri-azur în fizionomii lăptoase, şi unde singurele viețuitoare permise sînt dintre aripate columbele, și din patrupede mieii, întorși la vîrsta care se asortează cu nevinovăția. Cîinii şi măgarii stau la Iad, impuri și cu năravuri nedomesticite.

Toate datele culese din scrierile fericiților cărturari ai credinței, cărora nu li se ascunde *nimic* și care au aflat totul prin destăinuiri în vis, nu ajung pentru despărțirea de bunăvoie a omului de pămînt. Zece metri pătrați, mai ales bine situați, pe o alee principală, cu circulație, şi împodobiți cu zăbrele de fier argintate și cu bustul proprietarului, reproducînd de preferință o vîrstă aleasă din fotografiile de primă tinerețe, ca portretele actrițelor bătrîne, destinate complezențelor de ziar, pot întreține orgoliul celest al unui mutat mai departe, în universul matematic.

Un însemnat șef al unui fost mare partid politic și care a știut să poarte în tot timpul vieții, cu măestrie, redingota, Marele Colan și o păreche de barbete peste panglica lui, a ținut să-și vadă mormîntul zidindu-se în zilele sale de glorie politică. Monumentul pe care o epocă ingrată nu s-a gîndit să i-l ridice într-o capitală ilustrată în fel și chipuri de imensa lui bogăție, și l-a edificat singur, cu milioanele, cu arhitecți și desinatori proprii. La unul din palatele lui, ilustrul personaj flancase scara de onoare cu o superbă păreche de lei de piatră, însărcinați să reprezinte inversul feroce al temperamentului moliu de burghez aristocratic al proprietarului din interior. I-ar fi plăcut să semene în dublu

exemplar cu Marea Britanie şi să-şi păzească avuţiile cu prestigiul sever al fiarelor din pustietate. La inaugurarea domiciliului, pe care n-a prea putut să-l locuiască din pricina morţii, a băgat de seamă însă că leii nu erau destul de vii şi că le trebuia o însufleţire.

Această supraviaţă nu putea să o dea un simplu sculptor şi a fost chemat un electrician. Găurind cu tehnicitate ochii sfincşilor imperiali, meşterul le-a montat cîte un bec de 120 de volţi în orbitele corectate cu ipsos. Şi ca să fie aspectul şi mai viu, becurile au fost alese roşii.

Asta era arta boierului Nababul, şi el a strămutat-o, intactă, la cimitir.

Boierul stă acolo de un număr de ani, după ce a urmărit, viu, relieful, linia şi artistica zorzoană, dominînd inutil, cu inscripţia frontispiciului şi cu acoperişul de aramă coclită, bordeiele funebre dimprejur. Potentatul colegiului unic nu are nici o trecere măcar printre măturători, care îşi amintesc de slava lui injurioasă de a fi fost omul cel mai avut dintr-o ţară întreagă şi cel mai de prisos, cu plasticitatea lui profesională.

Deşi aceşti viermi de suprafaţă, cu tîrnuri şi tîrnăcoape, ai cimitirului, trăiesc din ignobila lor meserie şi n-ar avea alt mijloc de viaţă dacă ar fi daţi afară dintre morţi, ei sînt solidari în ura instinctivă faţă de morţii bogaţi, în fiinţa cărora, putredă sau îmbălsămată, ei urmăresc pe milionarii în viaţă cu o înverşunare de slugi plătite prost. Maximele, epigramele şi schiţele populare sînt transportate, cu grafitul şi cu tibişirul, din privăţile unde se refugiază spiritul polemic şi geniul sarcasmului mînjit al băieţilor de prăvălie, în domiciliul de veci al foştilor boieri. Revoluţia pîngăririi e permanentă, între servitori, hingheri, colportori, împărţitori, şi toţi subalternii boicotează în mii de acte intime, zi cu zi, pe vii şi pe

morți, cu satisfacția datoriei împlinite. O coaliție secretă înfrățește șorțul și sacul de șters mozaicul dintr-o școală sau dintr-un mormînt, cu servitoarea mea, care îmi lasă laptele să dea în foc, îmi răstoarnă călimara peste hîrtii, sparge un geam cu coada măturii, se piaptănă în supa mea și dă ghionți prin scutece copilului nou-născut și-l înțeapă. Brutarul scuipă în aluat și își trage demonstrativ fundurile nasului în scuipat, pentru ca răzbunarea că muncește să fie mai categoric exprimată. În rezervorul de apă al fabricei de sifoane își spală obielele umplutorul. Potcovarul înfige un cui mai strîmb în copita dureroasă a dobitocului tău de muncă. Vinul conține urina personalului de serviciu, laptele e amestecat cu lături. Neputînd să te croiască în public cu un lemn, și să-ți umfle fălcile, rîndașul îți otrăvește alimentația cu un adaos de murdărie, carnea, brînza, fructele, untul, și cînd a murit un client de cancer, de ficat, de diaree, asociatul lui de la cimitir felicită satisfăcut, prin corespondență instinctivă, pe bucătarul de la birt.

Omul nu e făcut pentru muncă, și firea lui de trîndav protestează ori de cîte ori salahorul își scoboară umărul pînă la grinda ce trebuie ridicată. Armele-i sînt ineluctabile, frauda, falsul și chiulul. Asasinatul lent și necontrolabil e organizat instinctiv, de jurîmprejurul nostru. . .

Stăi, omule, ce dracu! Abia ai fost înscris în buget cu șase mii de lei pe lună, și ai și ajuns factor social conservator. Ești tu mai mult decît o slugă proastă și mai mult decît un cioclu? Cum ți-a venit să te întovărășești cu criptele, cu sarcofagiile și cavourile și să iei apărarea unor canalii și lichele de morți? Adu-ți aminte, băiete, că ești intendent de cimitir și vezi că mai sosesc două dricuri. Fă onorurile în poartă și scoate pălăria.

48 Azi, de Ziua Morților, sarcastic, s-a clătinat pămîntul puțin. Siguri că-l stăpînesc definitiv și că nimeni nu ar putea să-l revendice și să-l ia înnapoi, oamenii s-au simțit deodată străini pe el. Ar fi voit să se ascundă și să se mute într-altul.

Pe doi kilometri, pînă la cimitir, a înflorit, în coșuri, un lan de crizanteme imens, cale-lactee străbătută de văluri negre, purtate ca niște àripi frînte din încheieturi. Cutremurul a lovit în adînc, și mulțimea cernită cu zăbranice, lăsate să se desfășoare din creștetul capului pe umeri, în jos, s-a răscolit ca un port de bărci cu pînze clătinat. De trei ori, de patru ori, pămîntul a fugit de subt picioare cîte o secundă, și orașul întreg și-a pierdut cumpătul ca un saltimbanc în aer. Marile răspîntii și bulevardele late s-au redus pe neașteptate la unica dimensiune a sîrmei întinse în văzduhul unui circ, pe firul căreia, nevăzut, dansează un clovn echilibrat de o baghetă.

O secundă, sentimentul proprietății și al dobînzii a fost anihilat, și autoritățile, care pun cireada oamenilor în jug, au fugit speriate. Dragostea de țară s-a fragilitat, îndată ce țara părea nesigură și mobilă pentru o stăpînire nediscutată.

Revoluțiile pot să fie combătute sau asimilate. Răscoala dedesubtul betonului și asfaltului, a simplei țărîne, nu suferă împotrivire, argumente

și expunere de principii. Dacă mai rămîne timp și pămînt, omul cu credințe și convingeri evadează.

Dumnezeu, natura, materia deghizată, șopti auzului decepționat:

— Sînt singurul stăpîn.

Oamenii și-au închipuit întotdeauna că puterea lor este eternă, ca Ministrul meu, care a murit și el mai zilele trecute, fără să fi apucat să-mi boteze al șaselea copil. Hotelierii s-au crezut hotelieri în veac, și președinții posesori ai unui portofoliu infinit. Ajunge ca îngerul să ducă trîmbița la gură și să sufle o singură dată: noțiunile se prăbușesc, superbia se chircește, orgoliul eleargă milog, tîrînd un geamantan.

La un cămătar acasă, sosise tocmai lăptarul nostru, care și-a cumpărat două vaci cu banii lui, plătindu-i dobînzi trei sute la sută și un comision suplimentar în lapte gratuit: trei sticle pe zi: Un fiu al cămătarului avea copii în necesitate de a fi hrăniți artificial. Cuprins de horcăitul panicei și suferind de accelerarea maladivă a inimei, cămătarul căzu cu brațele întinse pe grumazul lăptarului, rugîndu-l să-l răpească pedepsei lui Dumnezeu și leșinînd. Simțea pe sătean mai drept și mai puternic și mai apropiat de Acela, de care se înfricoșa.

Ridicîndu-l pe sus, lăptarul îl duse pe o canapea din apartament. Cutremurul însă trecu, cămătarul se deșteptă, zîmbi de un moment de slăbiciune și zise:

— N-a fost nimic. Și nici nu m-am speriat.

Și viața a continuat, paralel cu dobînda.

Toată bărbăția puternicilor și puterea falsă a bolnavilor de orgolii, care asupresc tihna și simplicitatea aproapelui, pier îndată ce dîrdîie țărîna. Cel care te apasă și te-a-nnăbușit aleargă să cerșească, neștiind să cadă și neștiind să moară.

Închis în interiorul unui punct, omul este sclavul și osînditul unei secunde. El crede că avuția și puterea îi pot sluji să facă timp și să cumpere viață, cînd el nu poate cumpăra decît un loc de mormînt în figura B, aleea din stînga. Miliardul se devaluează la unsprezece și două minute, și un cocean de porumb se face egal cu o împărăție.

Tu gîndește-te în toate zilele la ceea ce omul se gîndește numai atunci cînd nu mai are răgaz. Lichidarea tuturor veacurilor și prestigiilor și puterilor se poate face în mai puțin timp decît ți se desface cureaua. Rîvna să-ți fie măsurată, îndată ce trece peste datoriile tale în drepturile vecinului tău; leapădă mîndria rușinoasă ca pe un șarpe pe care l-ai fi înghițit. Scapă-te de limbricul sufletesc al trufiei. Și învață-te să nu ai nici un drept care să-ți dea îndrăzneala să-ți muți îngrădirea dincolo de insul tău. Și învață și pe alții să știe lucrul mic și neînvățat, că omul e mai puțin decît o frunză și că numai putregaiul lui e mai mare și mai greu. Dacă gingășia e fără urmare, dacă inteligența nu poate să ajute, dacă dragostea și bunătatea nu sînt în stare să îmbrățișeze și să mîntuiască, egale în puterea lor cu slăbiciunea păcatului; în schimb, emanațiile unui singur cadavru simțit numai cu mirosul poate să impresioneze mai mult decît o sută de mari înțelepți, urmăriți cu mintea și cu însuflețirea. Și cutremurul să-ți aducă aminte, ori de cîte ori ostenești și-ți pierzi răbdarea, că atunci cînd nu mai poți ierta să fii în mîna altuia ca o nuia de trestie și ca un număr nesocotit, că și tu poți face cutremure după voie.

Stai, băiete! oprește-te, băiete! Intendența a izbutit să facă din tine un revoluționar.

49 Morminte de ocazie! Mă obișnuiesc cu o grămadă de lucruri noi. Un domn care și-a cumpărat un mormînt, îl are de vînzare. Sînt de vînzare mai multe. Unele se vînd gata construite. Cumpărătorul de azi vrea să ia mormîntul fără grilaj și fără eventual monument.

— Dacă-l dați fără toate astea, sînt amator, se tocmește cumpărătorul.

— Plătiți terenul acum, și restul cu înlesniri. Îmi dați șase polițe, propune vînzătorul.

— Păi, pe dumneata te cheamă Niculeț, și eu mă numesc Petcu. Inscripția e complectă, numele întreg, anul nașterii, și ați lăsat un loc numai după « decedat la »...

— Puteam să știu eu cînd o să mor?... zise domnul Niculeț. Inscripția se șterge cu dalta. Mergem împreună la pietrarul meu și cred c-o să obțiu o reducere... Ceva mai mult: mă însărcinez eu cu inscripția, în prețul monumentului. Ce mai vreți?

— Vreau să pui piatră nouă... Nu mă pot îmbrăca în cămașa altuia, răspunse domnul Petcu.

— Piatra nu se învechește ca o cămașe. Uite, eu pun de-o rade la fiece doi ani și-i dă cu lustru. Vă atrag atenția că aurul din litere e renovat: patrusprezece carate.

— Și, spun drept, nici nu-mi place, căuta să scape domnul Petcu. Ce e asta, o cruce, cu coroană

cu tot, dintr-o singură bucată? Nu-mi trebuie coroană de piatră. . .

— Ziceți-i piatră, dar uitați-vă bine, e marmoră de Carrara. Și coroana care nu vă place, arată meșteșugul pietrarului. E mult mai ușor să faci o cruce simplă decît o cruce cu coroană, zice domnul Niculeț. Uite, se zărește fiecare floare. Numai crini deschiși. . .

— Mie nu mi-au plăcut crinii nici în natură. . . Să-i mai am și pe mormînt?

— Ce floare vă place? zise domnul Niculeț oftînd. Cred că se pot transforma. Am un mare meșter, care sapă literile de-a dreptul, fără linii, cu dalta, un italian. . . Altceva! E păcat, dar, în sfîrșit, afacerea e afacere. Mă însărcinez să dau coroana jos. Veți avea atunci o cruce splendidă, de trei metri pe doi.

— Vreau terenul curat. . . Luați-vă crucea și grilajul. . .

— Unde să le duc? Poate că acasă. . .

— Regret că v-am deranjat. . . Am văzut la litera O un mormînt mai bine situat. Cred că o să mă decid pentru el. Cînd i-oi pune un monument cum știu eu, se vede de la intrare. Al dumneavoastră este cam dosnic.

— Nu există mormînt mai bine situat ca al meu, orice mi-ați spune dumneavoastră, zise domnul Niculeț. Am vecinitățile cele mai alese. Sînt între un director de bancă, un senator, un profesor de logică. Al patrulea mormînt din dreapta e al unei actrițe. . . Nu se poate societate mai bună.

— De fapt, este ceea ce m-a atras. Persoane cunoscute și cu reputație bună.

— M-am interesat. La litera O aveți vecin un escroc. Nu face!

— Poate că asta ar mai merge. La nord aș fi vecin cu un mare fabricant de conserve. . .

— L-am cunoscut. Nu era mai mare fabricant decît mincinos! Un fanfaron... Şi asta e altfel de afacere. Mormîntul e al unui speculant, pe cînd al meu e un mormînt sincer şi cinstit. Eu nu sînt samsar de gropi, ca proprietarul de acolo... Cunosc... Lucrează cu o societate şi ia mormintele pe nume fictive... De ce credeţi că s-au urcat preţurile?

— Aş vrea să aud ultimul dumneavoastră răspuns. Ce facem? zise domnul Petcu.

— Fără mobilier vă spun că n-aş putea... Şi nici nu se poate în principiu. Vă închipuiţi dumneavoastră? Aici s-a lucrat cu zeci de oameni, s-a cimentat. Nu, e imposibil...

— Mi-ar plăcea mormîntul, dar îmi pare rău...

— Daţi-mi voie un moment, să mai mă consult şi cu nevasta... Aşteptaţi cîteva minute, mai măsuraţi o dată, ca să vedeţi că e unul din terenurile cele mai mari. Nu rămîneţi păcălit.

Soţia vînzătorului se găsea la mine în biurou, în starea de adîncă dezolare care face pe oameni să uite că suferinţele lor trebuiesc ascunse. Soţul, după un şir întreg de afaceri bune, a căzut în mizeria neagră şi, vînzîndu-şi rînd pe rînd proprietăţile, bijuteriile, i-a rămas drept bun negociabil numai mormîntul. L-ar mai fi ţinut, dar avea acasă un bolnav, pe copilul lor, un băiat mare, care, surmenat de sforţările depuse la un examen, a căzut în istovire.

— E singura noastră speranţă, domnule intendent... repeta doamna Niculeţ. Un element eminent... N-avem cu ce să-l căutăm.

— Ai aranjat ceva? întrebă iute doamna.

Vînzătorul făcîndu-i un semn, doamna răspunse:

— Nu te jena de domnul. Cît ai stat de vorbă la mormînt, i-am spus tot ce nu trebuia să-i spun. Ai tranşat?

— Dă o sută de mii de lei... fără monument. Numai monumentul m-a costat două sute de mii, zise domnul Niculeț, uitîndu-se la mine.

Nu poate fi depozitat la dumneavoastră, domnule intendent? Să-i dăm mormîntul gol.

— Revindeți-l pietrarului de la care l-ați cumpărat.

— Credeți că n-am încercat? Nu dă pe el nimic, zicînd că numai dărîmarea costă cu cît mi l-ar răscumpăra pe loc. Și nici nu-i un mormînt modern. Nu știu ce gust l-a apucat pe bărbatul meu să comande un monument cum a văzut el odată la Florența... Mai e și de comandă, poți să vezi, domnule intendent...

— Așa e omul cînd se simte cu parale, suspină proprietarul mormîntului. Cui n-are cap să nu-i dea Dumnezeu...

— Trebuie să te hotărăști între monument și băiat, zise doamna.

— Am venit să ne consultăm. Cumpărătorul mă așteaptă. Ce zici?

Doamna șovăi un moment.

— Zic să iei suta de mii și să lași totul baltă.

— Mă gîndeam să iau monumentul, dar unde să-l duc? La etajul al patrulea? Va să zică ești de acord?

— Cum să nu fiu de acord, dragă? O să avem doctor și medicamente.

După o scurtă absență, vînzătorul se întoarse cu cumpărătorul, bucuroși amîndoi că s-a încheiat tîrgul. Prețul fu numărat, registrul schimbat și soții plecară grăbiți.

—Bună afacere, nu-i așa, domnule intendent? zise domnul Petcu. N-am mai pomenit așa pomană. Parc-ar fi un mormînt de furat. Pun să șteargă inscripția numaidecît și sîmbătă facem inaugurarea... E cea mai frumoasă zi din viața mea.

Cumpărătorul ieși cu pălăria pe ceafă, fluierînd o arie de operetă.

50 Am ținut să cunosc pe femeia care și-a îngropat în zece ani cinci bărbați. Durata unui soț e de aproximativ doi ani, socotind boala și agonia. Credincioasă și celor defuncți și celui în viață, ea îi vizitează pe anteriori la brațul unui actual, al șaselea.

E o femeie fără accent și fără crepusculul din ochii turburi, pe jumătate adormiți, ai ființelor interesante, blonde, romantice, livide, cu căutătura nedeslușită, somnolentă pe toată viața, ca într-o suvenire placentară. Dimpotrivă, scundacă, voinică și vioaie, ea se lipește de soții ei succesivi cu o carne tare și bine spălată. Înzestrată cu un simț al gospodăriei evident în toată persoana ei proaspătă și curată, femeia cu șase bărbați are și moralitatea intensă a bluzelor și a rufăriei călcate corect, a tingirilor strălucite din cui și a bucatelor gătite cu scrupulozitate. Batista ei e ca o floare, și mîna, grasă, reproduce forma de damigeană a cucoanei. Ea nu înțelege din raporturile sociale decît căsătoria legitimă, și începutul se face conform unei reguli precise, după amîndouă căsătoriile, civilă și religioasă. E foarte credincioasă și lui Dumnezeu. Are o strană în biserica din cartier, cu care înmulțirea ceremoniilor a legat-o strîns. Face veșminte preoților, ripìde, aère pentru vasele sfinte, brodate cu degete harnice, boante, și cu un suflet, ținut ca podina casei.

înnaintea unei noi căsătorii se informează de situația noului-venit, de profesie și de salariu și alege, exclusiv pe aceste date, numai partida potrivită cu averea ei, modestă însă strînsă, indiferent de simpatie. A doua zi după căsătorie, iese la braț cu noul bărbat, ca și cum e bărbatul ei de zece ani și ar fi o prelungire a soților anteriori. Știe intuitiv că noul bărbat nu o să treacă mult peste doi ani: așa că ceea ce se cheamă caracterul și firea nu o interesează deosebit. Dacă va fi bun, atît mai bine; dacă va fi rău, răutatea lui nu poate să izbucnească înnainte de cîteva luni, și atunci tocmai începe tusea și pornește seria ceaiurilor și medicamentelor, și fericirea soției tot ține cîtva timp. În seara cînd soțul vine acasă nițel răcit, ea știe că va trebui să se gîndească la altă fericire, și știe precis tot ce are să se întîmple, indiferent de diagnosticul medical. Ideea ei e fixă și nu dă greș.

Starea sufletească a doamnei e ca scepticismul unui călător învățat cu drumul lung, pe care l-a făcut de mai multe ori cu acceleratul. Știe toate stațiile pe dinafară și are indiferența controlorului de bilete. E prima persoană de la care am auzit, vorbind despre moarte, că... are experiență. Dar moarte cu înțelesuri interioare, pentru ea nu există, sensibilă și încercată numai de aspecte. Moartea e o înmormîntare cu muzică și cu răposat, cu dric tocmit pînă la suta de lei, lăsînd un beneficiu ajustat cu creionul. De fire negustoroasă, ea face la căpătîiul mortului lista investirilor dricarului, constatînd că pompa funebră e una din afacerile cele mai bune și cunoscînd prețul tuturor articolelor de înmormîntare. « O singură întreprindere poate să fie mai bună, negoțul hotelăriei, argumenta doamna odată, după ce ne-am cunoscut mai sufletește. Un proprietar de hotel nu vinde nimic, vinde somn, o materie primă fără cost și

pe care tot clientul o aduce, ca mortul cadavrul lui.»

O căsătorie cu doamna Doancea, cum se numește actualmente, e o mare economie pentru șeful de biurou sau grefierul cu care se căsătorește: mediul din care își recrutează doamna, de preferință, bărbații. Nu mai trebuiesc cumpărate inelele, costumele de ceremonie, încălțămintele, cămășile, cravatele. În garderoba casnică se găsesc toate numerile de pantofi și de redingote. Vălul ei de mireasă, alternat cu vălul de văduvă, în numeroase fotografii, e acelaș ca acum zece-doisprezece ani, de atlaz alb; florile de ceară și beteală sînt păstrate, ca niște acte care trebuiesc arătate din cînd în cînd. În batista de olandă fără inițiale, din teancul lucrat de mîinile gospodinei, și-au suflat nasul de forme variate, rînd pe rînd, cinci soți și cu actualul șase. Butonii de la manșete trec cu simplicitate de la o mînă la alta, agățați cîteodată la aceeaș cămașe de mai nainte. Papucii de casă moi sînt neschimbați, și ceasul de aur, cu lanț, se strecoară pe piepturi deosebite, aproape prin aceleași cheotori de jiletcă. În colecția gospodăriei doamna are și cîțiva dinți cu punte și o gingie întreagă. Doamna are, cum spune, cînd contractează o nouă căsătorie, de toate. Nu-i lipsește nimic. Nici amintirile, de care totuș nu suferă mai mult ca umbrela cu mînerul de bambùs, dedesubtul căreia au tecut, pe ploaie, șase personagii ale unui singur rol dus pînă la capăt. La masa din sufragerie sînt două locuri, aceleași: soțul, oricare ar fi el, are scaunul fixat în fața soției, și mîngîierile verbale nemodificate, ca un text tipărit, bisericesc, pentru maslu, cu un interval, în care se intercalează numele bolnavului, schimbă numai porecla de casă, actuală, venită odată cu soțul rîzgîiat în copilărie.

Un bărbat are o calitate stabilă pentru doamna, actualmente Doancea: aduce. Se simte numaidecît după ce a dispărut. Măcar cît o măturică, un bărbat e un bărbat: principiul și l-a cules din înțelepciunea populară. Și după dispariția unuia, doamna caută altul, și de multe ori îl are gata cultivat, la o judecătorie, la un tribunal, la o percepție. Sînt funcțiuni care la cuvîntul « aduce » adaogă cuvîntul « iese » cu diminutivul lui, « pică ». Și sînt și cele mai bune, căci nu te reazimi numai pe o leafă.

— Găsești tu că ar avea doamna Doancea oarece din acea așa-zisă femeie fatală? am întrebat pe Matilda. Eu am cunoscut un singur gen de femeie fatală, pe nevasta portarului de la internat. Oricine ai fi fost, a treia zi trebuia să treci la infirmerie: tratamentul dura șase săptămîni. Dar nu mureai niciodată. Fatalitatea, cînd luai contact cu ea, costa numai cinci lei.

Nevastă-mea și-a rafinat și mai mult în cimitir noblețea sufletească și suportă și mai greu decît înnainte limbajul colorat. Dar nu i se pare că persoana în chestiune ar prezinta semnul vizibil al fatalității. Dimpotrivă, califică ea, e o femeie vulgară.

— Dragă, cinci bărbați morți în serie și în ritm egal, asta comportă sens. Să zici că o dată, de două ori, haide: de trei ori, mai merge, fără să pară prea deochiat. Dar cînd sînt cinci la rînd, toate cazurile cu începere de la cel dintîi aparțin unei caracteristici. E ceva. Nu?

— Ceva pare să fie.

— Și nu e măcar suedeză, o frigiditate nordică, de literatură din negura Septentrionului. Mie mi-ar fi fost frică să mă încurc cu o asemenea femeie. Înțeleg să facă șase copii, nu înțeleg să omoare șase bărbați. Cel care o ia, știe totdeauna

că vine după altul, și repețirea tipică a împreju-rării o cunoaște. O fi avînd ceva în ea, care întîi amețește și după aceea dizolvă.

— N-ai văzut că-i o tîmpită? obiectează Matilda. Admiți tu otravă de asta la un morcov sau la un postîrnac? Se cere plantă complicată.

— Ajunge să fii o ciupercă...

Domnul cu care vine la braț, să viziteze cinci morminte cu cinci nume deosebite și situate în cinci regiuni ale cimitirului, a cerut un pahar cu apă și voia să stea.

— L-ai văzut? O să cam fie al șaselea, văd de pe acum. Peste vreo trei-patru luni, familia sexuală a doamnei o să crească, în părțile vieții viitoare, cu un membru. E palid și asudă iute. Acum un an era voinic ca un taur. Desigur că soția a și început să puie banii deoparte pentru înmormîntarea după tariful cunoscut.

— Le-o fi dînd ceva în cafea, răspunde Matilda. Femeile astea scurte...

— Vrei să zici că au parcursul lung...

— Tată de șase copii ești tu? mă mustră Matilda. Ești din ce în ce mai puțin serios.

Și pentru că toate vorbele unui om cultivat trebuie să se termine cu poantă, am voit să fiu spiritual:

— Aș mai înțelege să mă ții de rău dacă aș fi avut șase neveste și dacă ai avea dinaintea pedagogiei dumitale un bărbat fatal.

III

51 Mă tot gîndesc, în nopțile mele din cimitir, la o « Viață de Apoi », și temele acestei romanțe, de peste Biblie și Apocalips, îmi dau leneș ocol, ca niște fulgi de zăpadă, animați de o mișcare circulară de fluturi, care nu vor să se lase jos, pînă la pămînt. În toate paginile caietului meu am încercat un început, și încă nu am învățat nimic. Cum trebuie făcută o frază, și mai ales cea dintîia. Cum trebuie potrivită plasticitatea unui subiect, mai fluidă sau mai închegată, ca să ia formă și relief în cuvinte, fără să curgă din ele. Notez, citesc, vreau, și merge nu se poate mai greu.

Rezumate:

« *La cele din urmă margini ale lumii, e Paradisul . . .* »

Vreau să spui că după ce s-au isprăvit și zarea și pămîntul . . .

« Cele din urmă margini » totuș . . . Riscat. Cîte rînduri de margini ar putea să aibă un lucru, chiar mare cît lumea? Seamănă mai mult a coji decît a margini. Iei un înveliș, dai de alt înveliș . . .

« *Cînd ai pornit de pe pămînt înnainte, după ce nu se mai vede nici uscat nici apă . . .* »

Cum am zis? Dar înnainte nu e tot pe pămînt? Cineva îmi băgase în cap că pămîntul era rotund!

Nu vreau să știu. Plec înnainte, ca în Sfintele Scripturi: ce mă poate opri? Mă oprește parcă noțiunea.

« Uscatul » nu merge deloc. Manual de geo-grafie... Altceva.

Să vedem, nu ar fi mai bine să înceapă cu « dacă »?

« *Dacă purcezi înnainte...* »

« A purcede »... Oarecare aromă arhaică. Dar numai la infinitiv. La indicativul prezent, « purcezi » evocă puricii și purceii. Obsedant. Niște purcei ceva mai mari decît purceii, niște iezi de purcei, niște purcezi... Și nici nu e bine. Nu se prea purcede înnainte, se purcede, mi se pare, de la...

Să ne întoarcem la margini.

« *La marginile lumii e Paradisul.* »

Nu-i adevărat, bineînțeles. Dar atunci nimic nu-i adevărat. Firește că nu-i nimic adevărat, însă așa se scrie. Cuvîntul nu poate să fie adevărat la suprafață: trebuie să-l dezvelești. În el e adevărat, conținutul e adevărat. Să lăsăm așa:

« *La marginile lumii e Paradisul.* »

Verbul « e ». Orice « e » și « face ». Cînd ceva n-are de lucru, stă în « este » și în « face ». Dacă nu găsești cuvîntul activ necesar, e lesne: pui « face », pui « este ». Stil « Télémaque ne pouvait pas se consoler ».

Dar de ce tocmai Paradisul? N-ar putea să fie altceva?... Ce să poată fi altceva? Paradisul e viața viitoare. Aș spune Infernul, dar e prea crud: Infernul e rezervat cimitirelor musulman și evreiesc. Un intendent de cimitir creștin-orto-dox nu poate admite ca morții lui să se ducă la Iad.

Să zic că-mi place? Parcă sînt obligat să-mi placă!

Altă frază:

« *Numeroasele spirale ale unui drum vast cît orizontul, duc domol într-Acòlo.* »

« Acòlo » ia literă mare, fiind locuința Celui-mai-presus-de-ființă, scris cu literă mare. Dar un drum în spirale poate să fie preferabil cu evidență unui drum, pus ca o scîndură puțin aplecată, între cer și pămînt? Vine parcă totuș mai bine să mergi curb, decît prea direct: vals în loc de marș: sensație de întîrziere elegantă și de nițele preparative.

« Acòlo, lacăte și zăvoare nu se pomenesc. »

Idee de lăcătuș.

«Nu este adevărat că Raiul ar avea o poartă păzită de un sfînt Portar. Că acest portar s-ar plimba, cu cheile pe verigă mare, pe dinaintea intrării. Că ar aștepta să vie sufletele desfăcute de pămînt... Un portar de calitatea celor dinăuntru refuză să stea, în marginea de dincoace de ziduri, cu atribuția unică, pe veci, a cheilor grele. Grije de rîndaș, să nu rămîie porțile cît de puțin crăpate. »

Adevărul este că nu simpatizez cu prezența unui temnicer în poarta Raiului. Dar polemică, acum, cu Sfîntul Petru? Însărcinare consacrată, prea cunoscută și acceptată. Aș căuta un Rai Böcklin, pictural, artistic, și cu singura sentinelă a cedrului monumental la intrarea dinspre ape.

« După inspirația călugărilor, care fac autoritate în materie, în așteptarea ultimei călătorii icoanele înfățișează pe sfînt cu creștetul capului cuprins într-un coif de lumină, după modelele lunii. Îmbrăcat în cămașe de cînepă aspră și încins cu o curea, sfîntul învoiește să intre pribegii aleși ai marelui văzduh, pentru îndrumarea cărora Dumnezeu a pus în cîmpiile Tăriilor licurici, candele de stele... »

Asta i-ar plăcea Matildei.

« Drumul veciilor este, dimpotrivă, deșert, și Împărăția lor nepăzită cu porți și încuietori. Cîteva mii de pustietăți, mărginite cu brîie de piatră, se

podesc prinse ca treptele, unele de altele, în scara vastelor haosuri și singurătăți.»
Ar trebui să înceapă cu asemenea frază.

«Nici omul nu-și poate tărăgăna oboseala, nici armăsarul scăpăra potcoava.»
E ceva aici.

« Cetatea Veciei nu se poate înfricoșa, de nimic, ca să fie străjuită cu împrejurimi.»
De la sine înțeles...

« Vine cine vrea să se măsoare, fiindcă nimeni nu poate ajunge. Unii rămîn mai într-acoace, și alții se tîrăsc pînă mai într-acolo.»
Parcă iese...

« În zilele cu totul senine, călătorii pe mare și pescarii, care-și usucă năvoadele pe țărmuri, culcați în nisipuri, cu ochii la cerurile deschise, pot să zărească mai mult decît căutătura noastră în pămînt... Ei desluşesc şoseaua suişurilor legate din cîmpii de cîmpii și cețurile scoborîte unele după altele, ca niște horbote dese, pînă în cele mai negîndite zări.»
Poți să zici că idilicul Bernardin de Saint-Pierre ar fi spus asta mai bine?

« Cîteva pîlcuri de insule și de țări despart lumea de lumea-de-peste-mărgini. Ea nu e verde ca a noastră: e albastră, întocmită din sute de albăstreli, mai negre, mai stinse și mai scufundate-n alb.»
Această diferență cred că se face pentru întîia oară...

« Teritoriile, ca mătasea și catifeaua, nu fac nici pulbere, nici noroi, înnădite cu șesurile de borangic, și căile lor, ocolind apele de safir și izvoarele ametistei, se pierd în munți de năframe și în chiciură de peruzele. Agerimea văzului a dovedit cîteodată

chiar ființele mai presus de noi, surprinse în odăjdii de fum. »

Trebuie și mai îndulcit. . .

« *Căci toate sufletele pornesc către necuprins îndată ce-și leapădă stîrvul în care sînt împachetate, ca fluturii omida. Și se preoțesc, viața viitoare fiind întocmită bisericește și fiecare suflet făcînd parte dintr-un cler, înzestrat, pe dată ce se avîntă în lumina Tăriei, cu toate harurile zadarnice acestui pămînt. Bărbații și femeile, pierzînd însușirile și amintirea pămînteană, rămîn ca niște cristale ușoare. Alăturate, împreunate, sînt nesimțitoare unele cu altele. Ca brățările din geamul unui păstrător de diamante, pătrunse de lumină. Și totuș străine de ea (de lumină). Frumusețea fiecăruia strălucește nebăgată-n seamă, toate împuternicirile de odinioară fiind simplificate și reduse la geometrie. Mîna nu mai strînge, privirea nu mai caută, auzul pierdut și-a pierdut iscodirea, mirosul s-a risipit, și singur graiul rămîne, ca un cîntec al harpei, în coardele căreia se rup șoaptele vîntului în mărgăritare.* »

Sînt emoționat. . .

« *Corurile le-aduce, murmurate pînă la urechea noastră, ca un farmec, uraganul iernii, îmbălsămat cu psalmi și cu gîngave stihuri și ectenii. . . Îngerii, sufletele copiilor, trec de-a dreptul din leagăn în rînduiala tagmei. Iau loc în roiurile vocilor mici. Se mută bătînd din àripi, ivite de jurîmprejurul capului bălan sau smead, ca un guler de petale tremurate. Urcînd cu un cer mai sus ori scoborînd cu un cer mai jos.* »

Asta n-o s-o pui. Cine are copii ar putea să plîngă.

« *Viața sufletelor e o slujbă după adevăratul tipìc, o privighere necurmată, somnul fiind necunoscut*

stelelor și îngerilor, ca izvoarelor și mării și ca în vremea lui Iisus.»

Exemplul e bun.

«*Atunci, nebunii și credincioșii atîrnați în două lemne umblau după el prin pustietățile lovite de vîrful bont al cîrjilor, ològii pe genunchi, ca niște cîini răniți, cu capul mare și tîrîți ca balaurii răsturnați, fără să se gîndească la hrană și odihnă. Cînd îi răzbea totuș foamea, Mîntuitorul isca pîine și pește din nimic, săturînd mulțimile de slăbănogi și lăsînd și firimituri, coșuri pline.*

În Rai foame nu-i, nici sete nu-i, nici osteneală nu-i. Ziua întreagă, noaptea-ntreagă sufletele cîntă, cîntecul fiind ca vorbirea noastră: Neavînd ce alt cînta, ele slăvesc în graiuri line pe Dumnezeu, căruia, nici lui, nu i se urăște niciodată, căci ar obosi. Din jilțul de aur, ascultă.»

Poate că ar ieși ceva și din asemenea început, pentru al Treilea Testament. Sînt urmărit. Aș vrea să apar din întuneric cu o lucrare literară și-mi trebuie o activitate pentru salvarea prestigiului secret. Morții mă dezamăgesc, și viii, cu care mă văd toată ziua, vin la mine tot ca niște morți viitori, ca să cîștige trecere pentru mai tîrziu. Văzută din cimitir, omenirea nu e aceea pe care îmi închipuiam că o cunoscusem, și mă demoralizează. Ideile, dorințele, preocupările: lumînările, colivele, parastasele, candelile, molitvele, ciocliii, popii — adevărata față, deghizată, pe stradă, în siluete provizorii.

De vreme ce fiecare om capitonează un schelet, nici nu s-ar fi putut altfel. M-am înșelat! Am voit să fiu profesor, să-ți fie țărîna ușoară, domnule Ministru, că m-ai numit intendent. Puteam să devin o somitate universitară și să duc la perfecțiune o vanitate de ignorant. Singurul lucru ce se

poate vedea într-un individ: scheletul impersonal, uniforma esențială.

Al șaselea copil al meu e băiat. Scheletul lui minuscul e complect. Îl sărut și-l iau în brațe, ca într-o radiografie, umbre de oase strînse la umbră de piept.

Pe o flașnetă, care cîntă subt felinar un vals șubred și întretăiat de finaluri interioare și de agonii, apar, după zile, un papagal, un cobai sau o familie de maimuțe miniaturale. Muma, de mărimea unui șobolan, ține la sîn un pui cît o lăcustă. Îl purică, îl leagănă, îl scarpină. . .

Se împrimăvărează. . . L-am prins pe Mișu fugind de-a bușile printre morminte, și cînta în poartă flașneta. . .

X 52 Mi-au fost aduși doi oameni în două motociclete, de către patru polițiști, care-i strîngeau de mînă cu copci.

— Dumneavoastră sînteți domnul intendent?

— Sluga dumitale... Dar să precizăm; intendentul cimitirului, nu al închisorii. Vă atrag atenția că aici e cimitirul.

— Cu dumneavoastră vrem să vorbim. Putem intra?

— Cum de nu! Dar văd că-mi aduceți niște arestați... Sînt obișnuit să-i primesc numai morți...

Șeful echipei de polițiști dezveli o emblemă, prinsă pe reversul gulerului hainei, ridicat cu discreție. Îmi șopti:

— Siguranța generală! și rîse de precizia mea... Sîntără și una și alta, zise el, întrebuințînd pluralul vulgar cu inteligență.

— Cum, și una și alta?... Nu înțeleg.

— Sînt arestați, dar sînt și morți... De arestat i-am arestat noi, dar că sînt morți asta o știu numai ei...

— N-am spus că sîntem morți, zise cel mai bătrîn din deținuți, cu un accent ca și cum vorbea de dincolo de ușe. Am spus că *am fost*...

— Cum zici? întreb. Ce zici că ați fost?... Lăsați-l, vă rog, să vorbească, nu-l întrerupeți, domnule comisar.

— Am zis că am fost morți...

— Și nu mai sînteți morți?

— Nu...

Polițiștii răspunseră cu o revoltată ridicare de umeri.

— Le-am fi tras noi o bătaie bună și le-ar fi trecut pofta să facă pe foștii morți, dar nu ne-a lăsat prefectul, și procurorul ne-a trimis în anchetă.

Apropiindu-se de urechea mea, șeful șopti:

— S-a stricat și poliția. Prefectul e amator de tablouri. Șeful Siguranței face poezii, primul-procuror e pianist... Înțelegi... Nu mai e poliția ce-a fost, o autoritate cu c...

Ultimul cuvînt, care voia să fie un plural feminin de masculinitate, fu atît de insinuat încît abia l-am perceput, ofensat de intimitatea la care își permitea să mă scoboare polițistul.

— Domnul procuror cere anchetă la fața locului...

— De ce mă strîngi așa? *Dă-mi drumul, domnule*, zise cel mai bătrîn dintre arestați, că nu sînt nici fur, nici tîlhar.

Cuvinte chirilice... Ciudat!

— Nu pricep ce vreți să anchetați, zisei, luîndu-mi pălăria și bastonul... O să mă iertați, sînt chemat de urgență la Morgă...

— Avem ordin scris de la Parchet... Vă rog, să nu ne jucăm, răspunse, impertinent și amenințător, șeful echipei. Poftim. Negru pe alb. Vorba vine, e scris cu violet...

Amestecul de seriozitate și rînjet din personalitatea polițistului, grav și sceptic, riguros și glumeț, mi-a displăcut. Îi luai din mînă hîrtia...

« Domnului Ministru de Interne. Confidențial. Vă rog să binevoiți a pune la dispoziția Parchetului, prin Serviciul de Siguranță, toate mijloacele de verificare și control pentru a se dovedi dacă

indivizii Oreste Popa și Gheorghe Matei au fost într-adevăr morți și îngropați. Ei pretind nu numai că au fost morți, dar că au și înviat... Din arhivele Siguranței lipsește cu desăvîrșire o secție a decedaților liberi, asupra cărora nu există nici o supraveghere organizată, cimitirele guvernîndu-se încă autonom. Vă rog să aprobați ca agenții noștri să poată cerceta scriptele cimitirelor, în scopul de a se vedea dacă și cînd au existat numele de mai sus și la ce dată se găsesc înscrise în seria decedaților.

Cercetîndu-se arhivele din capitală, de Stare Civilă, numele acestora nu se află trecute nicăieri. Înnainte de a fi *trimiși numiții* în judecată, cu actele dresate, subt acuzarea de înșelăciune și de port abuziv de titluri, Parchetul e de părere să se facă o apreciere justă. Cazul nu este din nefericire unic. Se pare că o boală s-a ivit de curînd. Ni se raportează de către mai multe Parchete că s-au primit din țară denunțuri... Unii indivizi ar afirma că ar fi fost morți și că nu mai sînt. Autoritățile civile, de acord cu cele bisericești, refuză să admită aberația, și nu voim încă să credem că avem de-a face cu o epidemie morală sau cu o imitație bolnăvicioasă, fără o prealabilă radicală documentare.»

Nu mi-a venit bineînțeles să cred că se poate măcar pune asemenea discuțiune.

— Nu sînt cumva victima unei înscenări de farsă? am întrebat.

— Uite toate legitimările noastre, dacă te mai îndoiești, răspunse vexat șeful, care mă și așezase între subalterni.

— Nu. O să telefonez.

Pusei pălăria și bastonul în cui, înnapoi.

Parchetul ținea o ședință a cazurilor relatate și, într-o mare larmă de voci și interjecții, deosebii,

vorbind cu primul-procuror, ironiile împestrițate cu considerentul serios.

— Vreau să vă-ntreb, domnule procuror, dacă, într-adevăr, în numele onoratului Parchet s-au prezintat patru domni de la Siguranță pentru o cercetare la cimitir... Acești domni au adus, arestați și imobilizați în lanțuri, doi necunoscuți în vîrstă, care afirmă că au fost morți și îngropați... Da?... Numaidecît.

— Din ordinul primului-procuror, scoateți fiarele de la mîini imediat...

Agenții se supuseră, înjurînd, și, liberați de strînsoarea mîinii, cei doi oameni își dezmorțeau încheietura.

— Ce ți-am spus eu? escrocii au totdeauna parte de protecții... zise șeful polițist.

Cu spatele către biurou și pasionat cum devenii de strania împrejurare, n-am simțit că trecea timpul vorbind la telefon cu primul-procuror.

Lăsai receptorul din mînă și găsii biuroul plin de lume. Venise și Mărgărita, să curețe. O văzui albă, cu buzele vinete, răzimată, cu ochii închiși, de părete, împietrită de cele ce auzea, cu amplificațiile minții superstițioase. Cîteva femei, rămase în consternare, cu lumînările în brațe, ca un znop de macaroane.

— Ești bun, dumneata, să-mi spui în ce an ai murit?... întrebai pe cel mai bătrîn.

Trebuia modificată terminologia.

— După 1700, zise bătrînul... Nu-mi amintesc anul.

— Totul e de prisos, domnule șef, registrele noastre n-au mai mult de șaizeci și doi de ani... Trebuie să renunțăm...

O femeie bătrînă din popor, cu bariș negru, muma unui mormînt sărac de prin ciulinii din valea din fund, se apropiase de « morți » și le

mîngîia cu o mînă uscată, lin, obrazul. Ea crezu numaidecît în învierea lor.

— Dacă ați înviat, mamă, le-a spus bătrîna, o să învie poate și Șerban... El a murit abia de doi ani... Trebuie să mai aștepte, poate. Și atunci înviază și bărbatul meu... L-ați cunoscut pe Marin? Un om oacheș, pipernicit... însă inimos... Mergea nițeluș cam tîrîș cu un picior... V-ați întîlnit cu el, dacă veniți de Acolo?... A închis ochii cam pe la Paști... acum vreo douăzeci și doi de ani... L-am înmormîntat lîngă Buzău...

Oamenii tăceau, liniștiți ca niște ne-oameni, și doamnele care se mai aflau de față trecură cu tot sufletul de partea femeii bătrîne cu barișul negru, înconjurînd pe deținuți.

— Dacă n-aveți unde sta, poftiți la mine, zise o cucoană cernită, către morți...

— Comunicați domnului prim-procuror că nu putem face nici o cercetare, zisei.

— Haideți în motociclete! porunci șeful de agenți.

Ieșiră din cancelarie și, pe poarta cimitirului, în stradă. Agenții-șofeuri apăsară în pedale și bubuitura porni.

— Merge singură? întreba cel mai bătrîn dintre arestați.

— Da' cum ai vrea să meargă, cu boii? răspunse cu prostească obrăznicie agentul.

— Ce zgomot!

— Nu e ca în cer la el, zise cu batjocură șeful comisar.

53

S-a instituit azi pe lîngă Parchet o comi-siune din care trebuia să facă parte neapărată, de consilier, « directorul », cum i s-a dat titlul, al cimitirului principal. Matilda o să fie mulțumită de gradul căpătat, onorific, chiar fără spor de salariu, și mai ales de distincțiunea că sînt singurul factor competent în specia juridică nouă a foștilor morți.

Între noi figurează și cîte un reprezintant al cultelor recunoscute, vicarul nostru, un canonic catolic, un rabin, un pàstor protestant etc. și un medic. Prin stăruințele primului-procuror, singurul magistrat neînclinat spre luarea în derîdere a eveni-mentelor, ni s-a dat o sală de ședințe, dezafectată, de la unul din tribunale, și o echipă complectă de personal, un judecător de instrucție, cu grefier și arhivar. Erau de cercetat o sută douăzeci și trei de cazuri de foste morți, după o procedură ce trebuia abia improvizată și după un cod al căruia criteriu trebuie găsit acum.

Un jurămînt ad-hoc ne-a legat de împuterni-cirile și datoriile noastre: « Jur înnaintea lui Dumnezeu și a oamenilor că voi judeca fără părtinire, cu conștiința curată, fără mînie și grabă, la lumina dovezilor și a sincerității, cazurile ce mi se vor înfățișa ».

Primul-procuror a înlăturat din primul moment bănuiala escrocheriei, tăgăduind dreptul ce-și

arogaseră Parchetele și autoritățile de poliție din țară la această calificare și considerînd mai repede apariția întîmplărilor denunțate ca o boală a sensibilității, ca o neurastenie gravă, ca un gol sufletesc ce trebuia bine examinat, înainte de a se expertiza bolnavii presupuși la spitale sau la instanțele penale.

Întîia ședință a durat toată ziua pînă noaptea tîrziu, citindu-se rapoartele telegrafice ale cîtorva prefecți, care nu puteau să tolereze vîlva pricinuită de către « foștii morți ». Pretutindeni, poporul se grămădea să-i vadă, aducîndu-le daruri, pe care implicații le refuzau. Într-o comună, arestarea unuia a dat naștere la dezordine, oamenii au sărit în ajutorul lui și l-au scos din mîinile jandarmilor, vociferînd. Prefectura trimisese o trupă de ajutor, și sătenii în fierbere, în fața primăriei, uitaseră de toate treburile lor, adunați cu femeile și copiii. Raportul cuprindea zece coli pline.

E o poveste de necrezut. Parcă toți sînt nebuni, și oamenii și personajele și autorul raportului.

Sătenii, somați să scoată din mijlocul lor și să-l dea pe mort autorității, s-au opus. La a treia somație, trupa, care amenințase, a tras o salvă în vînt. Mînia oamenilor a sporit. « Trageți în ei! » porunci comandantul, asistat de procurorul județului, — și soldații traseră orbește. O sută de gloanțe intrară odată, pe o singură însutită descărcătură, în populația nemișcată... Ce s-a întîmplat, că n-a căzut nici unul? Scos din fire, magistratul porunci a doua salvă ofițerului comandant, care, cutremurat de o impresie, răspunse că nu mai repetă comanda.

« Pe răspunderea mea, soldați, faceți-vă datoria! » ar fi strigat magistratul. Soldații steteră neclintiți, cu ochii la țărani.

Atunci, procurorul ieși înaintea plutonului, zmulse arma unui soldat și, ochind în grămada

de oameni, zise: « Să vă arăt eu cum trebuie să trageți! ». Și trase. Țintise în trupul unui copil, cel mai apropiat de el, și copilul rămase în picioare. I se părea magistratului că-i fuge mintea. Se împletici, își recăpătă hotărîrea și mai trase o dată într-un om înnalt, care, făcînd doi pași înnaintea locuitorului ochit, trebuia să primească focul în piept. Glonțul se risipi pe drum. Atunci magistratul căzu în genunchi, pradă fricii. Raportul descrie scena în amănunțimi. Magistratul striga: « Iertați-mă, oameni buni, că nu știu ce fac! ».

— N-am mai pomenit! ziseră preoții din comisiune. E, într-adevăr, un raport oficial?...

— Semnat, vizat și înregistrat, lămuri primul-procuror, — și strict confidențial, cum vedeți. Și continuă: Armata a înnoptat în sat și, dimpreună cu locuitorii și cu fostul mort, s-au dus la biserică, rugîndu-se lui Dumnezeu.

— Trebuie să fie o gravă eroare sau o scamatorie, zise vicarul, o rătăcire a tuturora.

Ședința a durat pînă aproape de miezul nopții, examinîndu-se documente și, avîndu-se în vedere funcțiunea principală a fiecăruia, s-a luat hotărîrea ca ședințele de examinare a rapoartelor să aibă loc noaptea exclusiv.

Am copiat din hîrtiile mai caracteristice. Sînt mai multe sute.

54 Un locuitor din Corbii-Mici trimite prefectului de judeţ, Dumitru Nicolau, o scrisoare:

Se petrec, domnule prefect, lucruri tăinuite, şi înţelegerea e luată, peste tot, ca niciodată să nu sufle nimeni un cuvînt. Temere este peste tot locul. Temere pe de o parte, şi parcă şi nădejde cîteodată: sîntem nedumeriţi. Nu vede toată lumea că este ceva nou? Ni se zminteşte mintea, ne înşeală ochiul? Nu-mi vine să cred că e numai unul din noi nălucit, — căci toţi vedem la fel. Cam pe la toate răspîntiile se aud şoaptele ascultate nu mai de mult aseară, dinaintea puţului ctitorului Noe.

« — L-ai văzut?...

— Da' cum să nu-l văd?!

— El să fi fost? l-ai văzut bine? te-ai uitat la el de aproape?

— De, mai ştiu şi eu?... Mi-e frică, frate Gheorghe, să mă apropii de el... Cînd îl văd, mi se întorc minţile în cap şi îmi tot zic: el să fie ori mă înşel eu? Leit el... Mă crucesc. Îl cunoşteau şi cîinii... Uite, l-am văzut întîiaş dată, veneam încet, numărîndu-mi banii de pe porumb. La cotitură, ridic ochii şi îmi vine rău... era tot el! Îşi răsucea mustaţa întocmai ca el, cu deştiul mic... Tot aşa îmbrăcat peste tot... întocmai.

— Să ştii că e făcătură la mijloc, mă vere...
— Parcă sînt nebun, ţi-o spun drept... Acum, cînd îl văz, îmi scot căciula şi mă fac verde. El nu-şi aduce aminte parcă de nimic; zîmbeşte aşa, cam în batjocură, şi mă întreabă: „Eşti sănătos, Gheorghe?" şi se uită drept în gura mea. Marţi i-am zis: „Nu mă mai fierbe-n loc, jupîne, că mă spînzur...". Îţi spun drept că am plîns şi că nu mai am linişte. Mă gîndesc toată noaptea numai la el.
— Ce-o fi cu blestemăţia asta? Cînd ştiu bine că eu i-am turtit capul cu mîinile mele şi i-am sleit creierii ca un ou de vierme, că i-am golit burta de maţe... Şi să-l mai văz dinaintea ochilor mei? Nu cumva ni se pare, bre! Zi că ni se pare! Zi că nu se poate, — că înnebunesc.
— Măi frate, ciudat lucru este că nu mi se pare deloc...»
Vă aduceţi aminte. Acum treizeci de ani, în răzmeriţă, au fost ucişi, pe drept şi pe nedrept, o grămadă de stăpîni. Unii din oameni au fost descoperiţi, alţii nu. Dar şi din oameni au fost mulţi împuşcaţi fără vină. Boierul Alexandru stăpînise judeţul Oltului. După ce răscoalele se potoliră, el arăta pòterelor oamenii de care voia să se scape, pentru v-o brazdă de pămînt, pentru v-o femeie, şi ei erau duşi pe jos, încolo, peste dealuri. În muchia dealului se ridicau puştile, ca din greşeală şi ca şi cum oamenii ar fi voit să fugă. Şi pòtera se întorcea într-altă comună, fără oamenii pe care îi lepădase.
Ştiţi că toate cercetările făcute pentru dovedirea omorîtorilor proprietarului Zănog n-au dat nimic. Vreau să spui că l-am omorît noi, tot satul, şi nu v-aş fi spus nici azi, dacă nu l-am fi întîlnit în carne şi oase pe proprietarul Zănog, ucisul de noi.
Părerea noastră de rău e foarte mare după uciderea lui, pentru că l-am omorît în pripă, numai aşa, ca să omorîm şi noi, cum omorîseră într-alte

părți și alții, care treceau prin sate și spuneau că a venit revoluția și că ei se duc la revoluție.

Boierul Zănog fusese un om tare cumsecade, nu ca alții, dar nu găseam pe cine să ucidem și l-am ucis pe el. Să nu credeți, domnule prefect, că am dat cu topoarele, cu furcile, cu reteveile cumva. Nu. L-am omorît cu mîinile, cu opincile și cu picioarele goale. L-am chemat în șosea și i-am spus: « Vrem să te omorîm ». El ne-a întrebat: « De ce? că nu v-am făcut decît bine ». Noi am răspuns: « Trebuie să te omorîm, fiindcă a venit revoluția ». Și l-am omorît trăgîndu-l, rupîndu-l, turtindu-l, cocoloșindu-l și călcîndu-l pînă s-a făcut noroi roșu și n-a mai rămas din el, în praful șoselei, nimic, nici oasele. Boierul Zănog intrase în pulbere ca o pată de cerneală într-o sugătoare de la primărie. Rămînea din el numai o murdărie neagră întinsă pe șosea.

De ce vă spun toate acestea? o să mă întrebați, după ce faptele s-au prescris. Fiindcă ne întîlnim fiecare din noi în toate zilele cu boierul Zănog. Nu știu cum vine, de unde vine și unde stă noaptea. Umblă toată ziua de-a lungul șoselei și se uită la praf. Îl întoarce cu vîrful biciuștii, dar, afară de locul unde a pierit, parcă a uitat celelalte împrejurări. Numai că te vede și te întreabă: « Ești sănătos, Gheorghe?... Ce face Anica?... » — « Mulțumim dumitale. »

Lucrul e foarte adevărat. Nimănuia nu i se pare și totuș credem că avem năluci. S-a zăpăcit multă lume în vremea asta. Trece cîte un om. De acolo, din poartă, cineva se uită în lungul drumului. Omul zice: « Parcă-l cunosc... De unde? » Nu-și aduce aminte. Face cîțiva pași, iar se oprește, pe urmă se-ntoarce speriat. Stă ce mai stă și o ia la fugă. L-a cunoscut. Murise acum cîțiva ani. « Dumneata ești, nene Cutare? » Și cel din poartă pleacă rîzînd.

De la noi au înviat, cum zic ei, mai mulți. Și prin alte părți, au înviat și au trecut pe la noi. Ne-am deprins urechea cu pasul lor de noapte, cu toate că nu ne putem deprinde. Cît ține întunericul, trec pe șosea, cîte unul, cîte doi, încălțați ca în niște pîslă și șomoiage de paie.

« Bună dimineața! » strigă cîte unul, tocmai după ce s-a înnoptat de tot. Bună dimineața în toiul nopții! ce vrea să zică?

Și tot felul de zvonuri și de șoapte dau ocol amărăciunilor noastre. Unii zic că s-a întors Messìa, că au venit Mîntuitorii, că se pregătește ceva, ce n-ar mai fi fost, că s-ar fi apropiat sfîrșitul lumii, că s-ar fi începînd iarăș un început, dintr-altă parte.

Ia, domnule prefect, nu mai știu nici eu ce să mai spui.

55 Din Belciugari, la celălalt capăt de țară, o altă scrisoare:

La curtea domnului Dinu Petre, s-a ivit tatăl soției, Lambru, decedat acum șaisprezece ani. El a venit cam pe la miezul nopții, din cimitirul Sfînta Treime. Prin zăpadă și îmbrăcat de vară, pentru că fusese înmormîntat în mai, bătrînul se grăbea. Lătrîndu-l cîinii în bătătura conacului, a ieșit vătaful Marin și l-a găsit în grajd, micșorînd lampa, care ardea cu flacără mare, căci, pe vremea lui, Dumnezeu să-l ierte, nu știu cum să mai zic, domnul Lambru era cam zgîrcit. Împrejurul capului îi pîlpîia boierului un fum ca de pucioasă. Mersul era mai ciudat, neauzindu-i-se pasul și parcă plutind de un lat de mînă deasupra podinei din grajd.

Bătrînul s-a dus la vite. Le-a mîngîiat pe șolduri, vacile și oile nu s-au speriat, pentru că, în lipsa lor de grai, încă din noaptea din Betleem, cînd au suflat abur cald în pruncul care trebuia și el ucis și înviat, poate că vitele știu mai multe lucruri decît noi.

Vătaful Marin s-a ținut după domnul Lambru ca după un hoț, pregătit să-l doboare cu ciomagul, dacă ar fi desprins de iesle vre una din vite și, ascunzîndu-se pe după cai, voia să-i vadă fața mai bine, și a strigat de două ori:

— Cine e?

Dînd cu ochii de socrul domnului Dinu Petre, întîi s-a zăpăcit, apoi s-a șters la pleoape, că îl cunoscuse din viață. Și cînd bătrînul l-a întrebat:

— Ce mai faci, tu Marine? dar mare ai mai crescut! vătaful a rupt-o de-a fuga, și s-a oprit tocmai la casa proprietarului. A trîntit ușa, a încuiat-o pe dinăuntru și a căzut jos, la picioarele domnului Dinu.

— Ce te-a apucat, măi Marine? l-a întrebat stăpînul. Nu te-am văzut niciodată dîrdîind așa.

— Ia, strigoiul! a răspuns vătaful. Strigoiul boierului Lambru.

Domnul Dinu Petre a rîs.

— Ai căpiat, Marine.

El nu credea în strigoi. Învățase carte multă, era obișnuit cu ale timpului și avea multă judecată. Strigoi? Strigoii umblă prin capetele țăranilor proști. Cum ar putea să fie strigoi în văzul și știutul oamenilor? Ar fi nefiresc, așa spune. El își aduce aminte totdeauna cu groază de o descoperire pe care o făcuse în sat, venind din străinătate. Dar asta era altceva. În pălimarul unui gospodar, văzuse, bătută cu un piron în grindă, inima unui mort, răpită dintr-un mormînt desfăcut noaptea, subt cuvînt că omul îngropat de curînd se făcuse strigoi și turbura tihna locuitorilor din comună, care s-au hotărît, după o datină din bătrîni, să-l dezgroape și, înjunghiindu-l subt coaste, să-i zmulgă inima și să i-o răstignească. Un bolovan de muște mușuroite colcăiau pe inima din cui a strigoiului osîndit. . .

De cînd s-a însurat și muncește moșia soției lui, la Cărpinești, de auzit a auzit de strigoi, dar nimeni nu i-a arătat niciodată unul.

— Ai băut ceva, Marine, zise boierul.

— Du-te și vezi și dumneata, sărut mîna, răspunse Marin.

— Nu te duce, să nu răcești, zise cucoana. Știi că te-ncearcă mereu guturaiul.

Totuș domnul Dinu Petre se duse. Își puse șuba de vulpe și trase căciula pe urechi. Ca să fie, deși slobod de erezii, ferit de vreo întîmplare, luă cîinii cu el și porni la grajd.

S-a întîmplat sau nu ceva, boierul se întoarse de-a fuga în casă, trînti ușa, ca Marin, și fugi pe la toate să le încuie și căzu într-un jilț, lîngă cucoană și cele două fete mari ale lor.

— Ce ai, Dinule? l-a întrebat cucoana.

— Mi se pare că e adevărat, răspunse el, uitîndu-se speriat la geamuri. Sînt închise bine? L-am văzut! Strigoiul pusese gura la o țîță și sugea. Îi era sete. Cînd am intrat în grajd, începu să zîmbească, și, văzîndu-l că vine spre mine cu brațele întinse, mă dădui înnapoi. Închizînd grajdul, mi s-a părut că m-a apucat strigoiul de pulpana hainei, care mi se prinsese în ușe, și era să înlemnesc. Nici cîinii n-au voit să mai intre: au mîrîit, s-au uitat înfricoșați și au plecat. Știți ce viteaz e Grivei: tremura ca un cal în vecinătatea lupului. Nu se mai alătură nici unul de grajd.

Cucoanei i se păru că înnebuniseră și Marin și boierul. Dar privirile îi rămaseră pironite la geamuri. În umbra ferestrei se străvedea parcă un chip de om care căuta înnăuntru și care se lipi de sticlă. Nu era o închipuire. Nasul strigoiului se turti pe geamul aburit.

— Uite-l! șopti tremurînd cucoana. A venit!

Domnul Dinu Petre nu cuteza să mai vază. Șira spinării îi era rece și-i spînzura de ceafă ca un lanț de puț, și cucoana nu-și mai putea mută, de frică, privirea din fereastră. Bătrînul făcu un semn. Apoi bătu în geam:

— Nu mă primiți în casă? zise bătrînul.

Soții abia mai avură puterea să sufle-n lampa din mijlocul odăii și, făcîndu-se întuneric, unul lîngă altul își îngrămădiră ochii în negură, neputincioși să-și dea seama ce este adevărat și ce li se pare. Cînd mai bătu o dată bătrînul în geam, soții simțiră trecîndu-le prin minte o fîlfîire ca de zbor.

— Mi-e foame! zise bătrînul, și stete puțin ca să capete răspuns.

— Ai auzit?... șopti cucoana Elena. A spus că-i e foame. Ce-o fi însemnînd asta?... I-am făcut toate pomenile. N-a rămas nici un soroc neîmplinit.

— Mi se pare, zise domnul Dinu, căzînd în gol, că în ultimii ani ai cam uitat. Mîine mă duc la tîrg și cumpăr lumînări, ulcele și basmale. Să faci dis-de-dimineață colivă.

— Ce crezi tu, Dinule? îl întrebă cucoana, pot să fie strigoi? Și s-ar putea să se fi făcut tocmai tata strigoi? Pentru ce?

Pus în fața lucrului plin, domnul Dinu Petre se gîndi puțin. Se sculă din colțul de odaie, în care stătuse ghemuit, și zise:

— Ești o proastă, și eu sînt și mai prost ca tine. Este cu neputință!

Închis într-o încîlcire și neștiind hotărît ce să mai creadă, îl apucă mînia. Își ridică semeț capul. Puse mîna pe pușcă. Se duse tiptil la geam.

Strigoiul pășea ograda către poartă, negru în zăpada scînteietoare. Luă domnul Dinu pușca la ochi, o sprijini bine între bărbie și umăr, chiti și trase.

— L-am omorît! zise domnul Dinu Petre.

Un urlet de cîine împușcat rupse rotogolul tăcerii. Grivei fusese dat peste cap.

56 Următoarele relatări veneau dintr-o mînăstire.

În luna februar, brazdele unui vînt ca de piatră se izbeau de mînăstirea noastră, prinsă în zăpezi învîrtitoare. Nopțile utreniilor înghețate, înspăimîntătoarele pustii ale neființei, tăbărîseră pe mînăstire. La 2 din noaptea de marți, abia începuse slujba. Eram la ectenii. Amorțiți, înghețați în străni, auzeam vocea slabă a citețului, din mijlocul bisericii, întreruptă de troznetul și scrîșnirea turlelor. Fratele citea tocmai Epistolia lui Pavel către corinteni. Cucuvaia care trăiește de patru sute de ani în pantocràtor, se strămuta prin fața candelelor, de pe tîmplă pe lanțul policandrului, și de cîte ori i se atingea gheara de lanț, se întorcea țipînd în haosul bisericii.

Un vînt ne-a umflat deodată camilăvcile.

— Închideți ușa! strigă starețul din strana lui depărtată.

Se auzi murmùr de lume.

Starețul își întoarse aspra căutătură cenușie peste noi și se dete jos pe papura lui, ca să mustre pe cei ce veneau atît de tîrziu, la un ceas și mai bine după toaca de noapte.

Dar abia trecu de scobitura strănilor, și starețul se întoarse:

— Veniți să vedeți, striga preacuviosul arhimandrit Visarion către preotul din altar.

Arhimandriții și protosinghelii, ieșind din străni, văzură încolo, pînă-n fundul bisericii, cîteva sute de călugări albi, venind din viscol și îmbulzindu-se la intrare ca în icoanele drepților și cuvioșilor zugrăviți în tindă.

— Hristos a înviat! părinte Ieremia, zise schivnicul Macarie.

Hristos a înviat, acum, înnaintea sfintelor patimi? Care Hristos a înviat? Mai este un Hristos? Cine ia numele lui în deșert? Și din ce schituri, chinòvii și scorburi vin toți părinții ăștia la noi, acum, în mijlocul iernii?

Un duh de pădure însoțea, ca un miros al lor, sălbăteciunile.

Citețul întoarse capul, stete din citanie, și se duse în altar, arătînd celor din jurul prestolului pe ieromonahul Dionisie, începătorul obștiei.

Preotul de rînd, în odăjdii, scoase capul pe deasupra ușilor împărătești. Făcînd cruci mari, preacuviosul Dionisie venea într-acolo. Preotul fugi pe ușa din dos, cum se găsea, în veștminte, în curtea mînăstirei, strigînd: « Iisuse, Fiul lui Dumnezeu!... Satana mînecă la noi!... »

Ziditorul mînăstirii trecu pe lîngă mine, precum spusei.

— Bun e Dumnezeu, frate Iachinte, îmi zise.

Știa cum mă cheamă. I-am pus o metanie și am voit să-i sărut mîna.

— Nu te apropia încă de mine, zise starețul. Carnea mea crește la loc cu încetul. Ca Lazăr sînt, abia sculat din mormînt.

Părinții noștri din mînăstire apucase care încotro, și eu rămăsei să slujesc starețului Dionisie, răposat întru Domnul acum două sute douăzeci și doi de ani. Duhovnicii, preoții, ierodiaconii și arhimandriții, în odăjdii și stihare, ieșiseră cu

Evanghelia și cădelniți și, dînd ocol bisericii, strigau:

—Venit-a Satana în mijlocul nopții la noi... Iisuse, Mielul lui Dumnezeu, nu lăsa pierzătorului de suflete puterea să ne ispitească.

— Amin! răspundeau frații într-un glas; și năpraznicul vînt înneca gemetele, sfîșia vocile încă fierbinți, aruncînd rugăciunile și împrăștiindu-le în beznă și nămeți. Talazele de omăt se tăvăleau ca niște așternuturi răscolite, perdelele groase de gheață se rupeau în cartea de argint și aur, pe care degetele degerau ca niște încuietori cu paftale. Un preot începea pe de rost capitolul din Evanghelie al fecioarelor înțelepte și al candelelor pregătite. Iclisiarhul, de la un capăt al obștiei, striga:

— Citește mai bine că « A ieșit Semănătorul să semene... »

— Las' că e bine, preacinstite părinte... răspundea o voce de subt amvon.

Și fiecare cînta un cap, un psalm, un tropar și « Sfinte Dumnezeule, Sfinte fără de moarte », după cum îl ajutau mintea și învățătura.

— Tare mă doare sufletul, părinte arhimandrite, se văieta un protosinghel.

Răzbiți de frig, frații s-au dus în chiliile calde, dar cum nici unul nu mai avea puterea să rabde singurătatea, cîte doi-trei laolaltă se înghesuiau ca să se mîngîie și să se lămurească.

În biserică, numărul monahilor albi, care înfricoșase obștia, se făcuse mare, da din biserică pe dinafară, se revărsa pe drumuri, printre sălcii și răchite, umpluse fața heleșteului înghețată pe papură și trestii, și nu se mai sfîrșea din toată zarea. S-au aprins lumînările și cele două policandre. Părintele Dionisie se uita la sfintele vase, vorbea cu unul de-ai lui, un monah păros, cu barba pînă în ochi și în curea.

— Eu am lăsat odoare de aur adevărat, și uite acum cu ce se slujește.

— Preasfinte. . . sînt la muzău, îl informai eu.

— Ce-ai zis, bre?

— Vlădica cel mare le-a luat, preasfinte, acum zece ani, și le-a turnat din nou, ca să le înfrumusețeze, zise un alt monah.

— E adevărat, preasfinte. Preasfinția-voastră ați pus cîteva șiruri de rubine și mărgăritare primprejurul potirului. Vlădica a zis că e mai frumos să nu se vadă, și le-a dat ca să le toarne din nou sfintele vase, așa ca pietrele să rămînă pe dinăuntru, în miezul aurului.

— Așa se lucrează azi, bre!? se miră ziditorul.

— Așa, preasfinte. Cînd se dreg lucrurile vechi, care nu mai plac, le intră scumpeturile pe dinăuntru, ca să fie ca și sufletele noastre, nevăzute și strălucitoare întru întuneric, zise un frate.

Ceilalți călugări albi cercetau icoanele și se mirau și ei. Unii se cunoșteau, alții nu, și se uitau unii la alții. Părintele Dionisie, însoțit de mulți călugări care grăiau în mai multe chipuri, voia să se uite de-aproape la zugrăveli.

— Nu se mai vede nimic, părinte arhimandrite. Ce-i asta?

— Pictură cu oloi, spuse un monah care murise de curînd, executată de Max Spintzler din Copenhaga, o celebritate, preasfinte. E șeful unei școli artistice care împărțește linia în puncte și din puncte face ceață.

— Taci, bre deșuchiatule! zise starețul Dionisie.

— A fost concurs subt președinția ministrului, preasfinte.

— Cine-i acela, bre? Taci, deșuchiatule! îți mai zic. Că abia înviași din morți și te trimit Răului înnapoi.

— Să vie moș Niculai, porunci starețul Dionisie, să șteargă toate aiestea și să le facă la loc.

— Nici foame, cinstite părinte, se plîngeau călugării albi, care sosiseră ca la vreo patru mii și purtînd fiecare împrejurul scùfiei o ață de rază albăstruie, ca un fir de beteală licărită. Unii din ei nu mai gustaseră pîine, după cîte spuneau, de cîte trei veacuri întregi.

— Frate chelar, porunci stareţul Dionisie. Dă cîte o cană cu vin şi merinde bune.

— Chelăria e goală, merinde nu-s, şi chelăriile vechi s-au dărîmat. Nici căni nu se mai găsesc. Sînt la minister.

— Vom videa la ziuă, fraților... Rugați-vă fierbinte.

Nu ştiu, să fi fost o nălucire, care nu a fost numai a mea. Toţi părinţii au văzut ce povestim aici, şi cîţiva zac de atunci bolnavi.

Subscrie lîngă scriitorul acestora chinòvia întreagă şi mărturisesc în frica Domnului arhimandriții și duhovnicii. (Urmează trei sute douăzeci și trei de iscălituri.)

57

Canonicul din comisiune explica felul deose-bit cum înviase pe timpuri Mîntuitorul. Dacă va fi să fie, cînd va fi să fie, învierea se va petrece întocmai ca atunci.

— Cu Domnul nostru Iisus Hristos, învierea s-a săvîrşit aşa: El înviase odată pe pămînt, şi s-a suit la ceruri cu sufletul şi trupul. Dovada o aduc apostolii, care l-au văzut. Fiind pe o înnălţime şi vorbindu-le cu duioşia şi cu tristeţea dulce a unui Dumnezeu care se făcuse om numai ca să guste amărăciunile vieţii mărginite şi care murise odată şi înviase, părù ca o haină uşoară, clătinată de vînt. Pasul i se desprinsese lin de pămînt, rămăsese un timp apropiat de ţărînă, pînă ce şi cele din urmă cuvinte vor fi fost rostite, — şi depărtarea crescu pînă ce Domnul nu se mai văzu.

S-a suit repede la ceruri, ori s-a suit încet? — Apostolii nu mărturisesc, ei fiind îngenunchiaţi şi cu ochii şi cu genunchii. Cînd şi-au ridicat cape-tele, Mîntuitorul se mai vedea cît un fluture alb.

Cei care vedeau dincolo de ceruri aduc totuş mai amănunţite ştiri. Ei au scris în Biblia apocrifă, nerecunoscută şi repudiată de Sinoade şi de Biserici, că Dumnezeu-Tatăl, după suferinţa răstignirii şi a morţii şi a învierii, cînd a trebuit să fie răsturnată piatra grea de pe mormînt,

uriașă, a trimis un înger albastru ca să descetluiască, și care, desfăcînd lespedea din lăcașul ei, și aruncînd-o deopotrivă cu àripa lui, a scos viața din puterea țărînii. Și voind să cruțe Fiului o nouă oboseală, a pogorît o podină de nori jos de tot din văzduh, și pe podină se afla carul de flacări al prorocului Ilie, mînat de însuș Ilie, marele surugiu al lumii dumnezeiești. Acoperit de o perdea de nori groși, carul a putut întoarce pe loc și s-a putut îndrepta, fără să fie zărit de prostime și de credincioșii de rînd, către cetatea cu clopotnițî și cu căprioare de jurîmprejur, albe, păscînd mărgăritare pe țărmul unui lac de lumină.

Negreșit că, pînă să sosească la porțile de ametist ale cetății, Tatăl era înștiințat dacă Fiul a purces în sus și dacă se apropie teafăr. Ștafetele erau aduse de îngerii mici, cu gulere de àripi, pe care Făcătorul-a-toate i-a lăsat fără brațe și fără trup, ca să nu se lipească frumusețea lor de nimic pămîntesc.

Este adevărat că în vremea lipsei de treizeci de ani din ceruri a Fiului, trimis să ia chip de om, Tatăl făcuse pregătiri să-și primească mlădița înnapoi, într-un colț liniștit de Rai. Zeii grecești și latini, care umpluseră țara de dincolo de văzduhuri și se purtau ca oamenii de jos, căpătaseră obiceiurile urîte ale tărîmurilor de unde veneau. Ei fuseseră alungați la marginile Tăriei, în marea pustietate, iar cei mai tineri din ei siliți să se boteze repede și să se nască din nou, într-altă stihie. Mulți dintr-înșii fură făcuți caraule la marginile cu întunericul veșnic al grădinilor cerești, ca să oprească trecerile pe adierile beznei în care își ispășeau păcatele, înnotînd fără oprire în apele negre fără fund, osîndiții veciei. Cu fecioarele vestale și cu toate preotesele tinere și frumoase, din legile vechi, Dumnezeu fu

milostiv, dîndu-le munca ușoară de paracliseriţe, să aprindă seara și să stingă dimineaţa candelile cerului, suflînd o dată duhul viu, și a doua oară duhul mort peste ele, unul de argint și celălalt de neguri.

Întors acasă, Domnul nostru Iisus Hristos găsi catapetezmele spoite și zugrăvite din nou, și Tăria întreagă schimbată în mînăstire, cu popor de stihare și omofoare. Cîntecele de lume fuseseră alungate odată cu negustòrii de vin și cu lăutarii lui Anacrèon, ospeţele conteniseră, chelăriile fuseseră sfărîmate. Din zorii zilei pînă noaptea tîrziu și din noapte tîrziu pînă-n zori, se făceau slujbe. Privigherile se împleteau cu liturghiile, acestea ţineau șapte ceasuri, pînă la ceasul vecerniei, și vecerniile se înnădeau cu utrenia. Lăcomia zeilor fu înlocuită cu neîncetata rugăciune și cu postul uscat. Cînd unui sfînt i se făcea foame, el arunca mîna în aer, oriunde și orișiunde s-ar fi găsit, și lua din vînt un pumn de mană, care călătorea risipită. Mesele fuseseră azvîrlite, scaunele trimise la Iad, ca să fie arse, tacîmurile, cupele — nimicite. Gătelilor și cusăturilor scumpe li se dete foc, mătăsurile și catifelele se făcură rogojini. Palatele s-au prăbușit odată, ștofele și covoarele fură mînjite cu o boia ca de sînge. Lumea întreagă sta de vècii vecilor în picioare, cîntînd icoase și condace și Mărire Ţie și Tatăl Nostru în cîteva graiuri felurite.

Cu toate că înviat și înnălţat, Fiul mai purta în palme urmele piroanelor care-i fuseseră bătute în carne, și picioarele purtau încă, în tălpi, rănile rămase după scoaterea cuielor. Coasta înţepată cu lancea mai era crudă. Cu toate că pe fiecare din rănile lui plutea văpaia albăstruie dintre cruguri, ca un alean, vindecarea lor nu se făcuse de tot, și Mîntuitorul, îngrijit de îngeri cît columbele, trebuì să stea legănat cîteva zile.

58 Un schivnic din Thebaida, retras la Cernica, mărturisește duhovnicului Chesarie că o reînviere este cu putință:

În ajunul învierii din morți, Domnului nu i-a fost greu să scoboare din ceruri, după cum se urcase, cu trupul lui întreg și în aceeaș mântie aurie cu care fusese îngropat, cu care înviase și se suise la Tatăl. În patru-cinci locuri, unde se rărise și de unde căzuseră mărgelele, a fost căutată Fecioara Maria, care nu sta chiar în cetate, ci mai departe, într-o colibă de lemn sfînt, și care a dres mântia și a cusut mărgele noi. Cei care l-au văzut întorcîndu-se, spun că Domnul avea călcătura unui grădinar printre bujori și că s-a apropiat de noi ca un voievod care scoboară din munte.
Între cele dintîi lucruri pe care a voit să le vadă a fost mormîntul lui din Ierusalim, și Golgota, și pretutindeni preoții și arhiereii s-au lepădat de el și au tăgăduit că tot el este cela ce a suferit moarte și viață. Nimeni nu se desparte de pămînt fără să-i rămîie în suflet durerea că l-a părăsit, căci pămîntul are un farmec neșters. Și s-a dus în biserici, în școlile preoțești, a străbătut mînăstirile, — iar în catedrala noastră s-a oprit pe jilțul împărătesc pe care șed domnitorii, și a zis Crezul în timpul liturghiei de acolo. Și întru tîrziu, înviind și ei, Pontiu Pilat și călăii vechei

legi, s-au sfătuit să-l prindă iarăș pe Iisus, dar brațele lor erau slabe, încheieturile li se dezlegau, și cînd au fost să-l învinovățească din nou la magistratul Iudeei, limbile lor vorbeau aiurea, cuvintele îi înșelau, și cîți se apropiau de ființa lui, se destrămau ca niște păpuși de tărîțe. Sutașii alunecau ca pe un pămînt de grăsimi, brațele voiau să strîngă fără să poată, pleoapele cădeau pe ochi și li se închideau strîns, ca niște coji de nuci, degetele erau ca fără oase, și sulițele lor se încovoiau ca și cum ar fi fost de sfoară.

Iar cînd Pilat voi să repete spălarea, în semn că el nu știe și nu cunoaște, din vasul plin cu apă, pe care i l-a aplecat un soldat deasupra mîinilor, curse țărînă. . .

59 Într-o comisie extraordinară, care nu poate lucra după normele de poliție și de administrație și trebuie abia să-și schițeze potecile intuitiv, starea de spirit alarmată aparține fantasticului, între divin și trist. Atmosfera morală înlesnește diversiunea și o provoacă în sensul percepțiilor obscure, și, cu cît se depărtează, cu atît discuția pare mai apropiată de subiect, pentru că îl suspendă și-l întîrzie, înlăturînd obsesia sau intercalînd, între atenție și ea, o preocupare momentană, aparent străină. Rapoartele se configurează cu pauzele personale, cu schimburile de impresii, cu amintirile dezasortate și răzlețe, însă aderente la el prin inexplicabil și decadență.

Adevărata nuanță sufletească a comisiunii e pur și simplu frica. Ni-i teamă de ce aflăm și de dosarele pe care le răsfoim. Dacă ceea ce se propune, fără să fie oficial declarat și pe față, ar fi adevărat? Dacă generația în viață e destinată înspăimîntătorului privilegiu de-a participa într-adevăr la fenomenul unic? Ce facem? Ce se alege? Ce vine? O altă comisiune, mult mai importantă decît a noastră, lucrează la bugetul Statului pe anul în curs. De ce folos mai pot fi solemnele-i eforturi și rezultate?

Medicul din comisie ne-a împărtășit un caz, de atmosferă. Seriozitatea cu care a fost urmărit de colegi indică starea de morbiditate și de halu-

cinare a comisiunii și curiozitatea noastră, gata să primească și să asimileze extravaganța, pregătită de atîtea evenimente dubioase și grave în care înnotăm duși de beznă.

— Vă povestesc un caz de psihologie, spuse doctorul.

E vorba tot de un mort, dar de un altfel de mort.

Aveam în tratamentul meu un bolnav, pe care, aparent, familia mi-l adusese să-l caut de o boală de piele.

Se scărpina subt urechi pînă la sînge și, ca să-și izoleze unghiile, familia îi îmbrăcase mîinile cu niște perini de puf. Bolnavii atinși într-unul din punctele de umbră ale insului abstract, au întotdeauna conștiința imprecisă a morbului mistic care aleargă prin întunericul lor și căruia îi dau însă o derivație fizică. Sînt foarte impresionabili și bănuitori. Folosindu-te de materializarea factice a răului lor, îi poți observa exact, și, ca să-i ajuți, te mărginești, mai ales că sensibilitatea terenului e pregătită, la înconjurarea maladiei adevărate, concentrînd atențiunea bolnavului la fruntaria patologică. Adevărul, chiar la oamenii presupuși normali, trebuie legat la ochi cu o iluzie deasă.

După ce l-am convins că suferă precis și neîndoios de o mîncărime a grumazului și a bărbiei, sporită imediat prin sugestiune, și că pricina mîncărimii este de căutat în starea sîngelui prea unsuros și încărcat, am lipit definitiv bolnavul, ca o muscă, de preocuparea lui, suficient încleită cu amăgiri, și, fixat așa, l-am cercetat de aproape, demontat și deschis.

Care era însă boala adevărată a clientului? O să vă apropii de ipoteza ei, citîndu-vă exemple din fabula lui interioară.

Dacă l-ai fi chemat la un concert, trebuia să-l iei și să-l duci imediat, fără să treacă un singur moment între invitație și realitate. Dar concertul

trebuia să aibă loc peste cîteva zile. Ideea intra pe galeriile unei memorii cu meandre capricioase, care răspundeau parțial în vidul absolut, și reapărea modificată. Este ca și cum ai fi aruncat pe fereastra unui apartament, din afară înnăuntru, o minge de gumă, care după ce ar fi sărit din odaie în odaie, timp de cîteva minute, și s-ar fi deschis de la sine ușile înnaintea ei, ar fi ieșit pe altă fereastră și ar fi zburat, transformată în ce vreți. Să zicem în papagal.

Ceea ce nu se poate în material, se petrece elementar de simplu în subiectiv: transmutările de substanță sînt instantanee: gutaperca se face pasăre, cu aceeaș rapiditate ca ideea încăpățînare și ca încăpățînarea teroare și act.

Bolnavul se pregătea sufletește să participe efectiv la concertul, să zicem, de vineri. Să nu uităm că e luni. Peste un ceas, el își mai aducea aminte numai că cineva i-a spus ceva, ceva notat în carnetul de buzunar, dar ceva pe care îl uitase. Scotea carnetul, acoperit de însemnări cu succesiunea absentă, și le citea pe toate, căutînd să-i atribuie ceva din ele împrejurării precise. Dar nemaiștiind ce-i spusese cineva, nu mai știa nici cine îi spusese ceva. Căuta în imaginile ochiului și în schemele memoriei. Recita o sută, două sute de nume, cercînd o asemănare, la ureche, cu numele aceluia care îi oferise un concert: ca un om care ar ciocăni cu lingura în marginea unui pahar gol, ca să reproducă un sunet auzit, de vioară. Această persoană se chema, să zic, Dubois: el era sigur, peste două ore, că vorbise cu Dupont. Practicam pe atunci la Paris. Ce-i spusese însă Dupont, care avea bolnavul conștiința că-i spusese ceva deosebit? Se punea în comunicare cu soția lui.

« Ascultă, mi-ai spus tu cumva că l-ai văzut pe Dupont cîntînd pe flaut la Palais-Royal? »

— «Care Dupont?» — «E adevărat, se îndoia bolnavul: care Dupont? Uite, un Dupont oarecare... Stai să mă gîndesc... Știi ce? Nu-l cheamă Dupont.» — «Și ar fi cîntat acest Dupont al tău din flaut la Palais-Royal?» îngîna impresionată doamna Dubois. — «Cine ți-a spus că era la Palais-Royal? Cred că ți-am spus că trecea pe Pont des Arts.» — «Nu ziseși tu, acum, că Dupont cînta la Palais-Royal?»

Soția mai avea candoarea naturală să-l întoarcă la bunul-simț.

«Ce putea să cînte? *Traviata?* Nu ți se pare curios?» răspundea bolnavul. — «Ba tocmai că mi s-a părut.» — «Ți-oi fi spus poate că e vorba de un muzicant oarecare, Wagner ori Saint-Saëns, și tu ai făcut oarecare deducții...»

Soția clientului meu, în urma mostrelor de demență liniștită de acest fel, îngheța.

Ce se întîmplase? analiza doctorul. Bolnavul meu suferea de facultatea evaziunii și a emigrărilor din sine aiurea și prin interiorul lui sufletesc de orizonturi, deosebită. El își cercetase carnetul, și Dubois devenise Dupont, eclipsat de o reclamă cu litere roșii, în josul paginilor, din agendă. Într-adevăr, carnetul de buzunar era distribuit gratuit clientelei de către un mare negustor de plăci muzicale din Sud, un anume Dupont & Fils.

Dar s-a mai produs un fenomen, tot de ordinul psihopatiei, în timpul dialogului urmat între bolnav și soție: bolnavul nu-și aduce aminte, de la o replică la alta, de materialul replicei precedente, și dispăreau totalmente și Dubois și Dupont, pînă la a pune pe bolnav în poziția de a-l numi chiar Jacques sau Kikì. Dupont nu mai era Dupont, Dubois nu mai era Dubois, concertul devenea flaut, localul sălii se făcea Palais-Royal, placa de ebonit era și concert și Dupont, iar Dubois putea să fie Wagner și Saint-Saëns...

Pot să vă dau şi alte exemple de migraţiune la bolnavul meu. Într-o seară şi-a informat nevasta că, neavînd chibriturile în biurou şi ca să nu o deştepte trecînd prin dormitorul ei, a preferat să iasă pe fereastră şi să-şi aprindă pipa de la un felinar. Faptul era absolut fals, întrucît bolnavul nu numai că nu prezinta nici o leziune a unei sărituri de sus, de la etajul al patrulea, dar nici nu fuma, nici pipă nici ţigare. Conţinutul episodului era altul: se ivise luna în dreptul ferestrei şi bătea orologiul la Hôtel de Ville; ba mi se pare că luna nici nu se ivise în seara aceea, ci cu o săptămînă înnainte, şi nu în fereastra etajului al patrulea, ci în lucarna de la pod. Toată construcţia era falsificată fundamental, evident automatic, cu sinceritate, dat fiind că orice bolnav este sincer în manifestările lui.

Ziua namiaza mare, cu alt prilej, a pretins că, scoborînd scara, s-a întîlnit cu Madame Berthe, portăriţa, care i-ar fi imputat că nu strînge robinetele din apartament îndeajuns; ceea ce făcea să se piardă săptămînal un cubaj de apă prin picături. De fapt, nu la scoborîre, ci la urcare se întîlnise, şi nu cu Bertha, ci cu mătura ei cu coadă, pusă, într-un colţ, cu părul în sus, şi el, bolnavul, salutase mătura, trecînd pe lîngă părete. De robinete nici nu se vorbise. Însă o realitate s-a putut identifica şi în această emigrare, mai alăturată de un eveniment precis; trecînd fără pălărie pe subt o streaşină, un strop de apă l-a scuipat cu diferenţa lui de temperatură în creştetul capului.

Zadarnic aş înmulţi pildele, răul bolnavului meu l-aţi sezisat. Clientul se afla în condiţiile unei cărţi de medicină răvăşite, cu cotoarele destrămate şi foile desfăcute, sau, mai exact, în starea unei perini cu faţa rară, prin care se strecoară fulgii...

După ce am circumscris strict maladia, — asta nu vă mai interesează pe dumneavoastră, dar vreau să termin subiectul întreg, — am început tratamentul. L-am declarat întîi bolnavului, privindu-l fix: «Dumneata nu mai ai o boală de piele, ci o boală de intelect.»

Am procedat prin intimidare, strîngînd chestiunea la cazul Dubois. Determinarea sentimentului spaimei face de multe ori minuni; de aceea în institutele de alienație mintală bolnavii sînt znopiți în bătaie și... vindecați. Nu m-am mișcat din cazul Dubois o lună, pironindu-l pe bolnav în analiza lui minuțioasă. Dubois — Dupont, concert — flaut, Palais-Royal — Wagner, invitația uitată și concertul schimbat în placă de patefon. L-am pironit în acest unic caz, tratîndu-i, ca să zic așa, deocamdată un singur deget al sufletului, invadat de puroi. Într-o lună de zile am curățit unghia și am vindecat primele două articulații.

Păcat că bolnavul nu a perseverat. După treizeci și două de zile de tratament psihic, i-a venit o idee precisă, în care a perseverat: s-a sinucis.

Să vă explic, încheie doctorul, care voia să explice prea mult, și probabilitatea sinuciderii lui. Bolnavul fusese un vînător pasionat. Un moment, el și-a închipuit, desigur, că este om de paie, o matahală de zdrențe, din prăjină, lăsată să o bată și să o cleatine vîntul. El s-a crezut o păpușe de livadă, și poate că s-a crezut și un corb, așezat pe căciula păpușii crucificate.

Și a tras în corb și în cîrpe. Și a căzut...

— Nu l-a chemat pe bolnavul dumneavoastră Paraschivescu? am întrebat pe doctor.

— Ba da. De unde știți?

— Aventura lui nu-mi este necunoscută, și el e... la mine. Lucrul cred că nu s-a petrecut la Paris.

— Înmormîntat în cimitirul. . . dumitale?

— Vedeți, zisei, încep să am îndoieli asupra participiului de specialitate. . . De cînd cu întîmplările, pe care sîntem chemați să le deslușim, înmormîntarea începe să-și schimbe înțelesul, și cimitirele, departe de-a li se mai potrivi vechea concepție dureroasă și de a mai fi niște gropi de oseminte, par să fie mai repede niște case de păstrare.

— Mi se pare că intendentul are dreptate, zise procurorul.

— Dar aș vrea să știu, dacă înviază și Dubois, cu ce impresie s-a despărțit de tratamentul meu în momentul în care s-a sinucis. Ceea ce mă interesează cu deosebire, mai mult și decît local și decît clientul, este documentul, zise medicul nostru.

60 «Eu însumi sînt un înviat. Am fost mort și m-am sculat din morți, după cum era scris.

Trebuie să fac totuș o deosebire în moartea lor, între morții de moarte bună și morții cu sila. Nici nu mor la fel, nici nu durează morți la fel. Eu am murit în spînzurătoare. Osîndit pentru o nelegiuire care nu fusese a mea, a trebuit să mă supui hotărîrii unor judecători înfumurați de mîndria juridică și să primesc să fiu înghesuit și pus în ștreang pentru satisfacerea unui articol din lege, propus în ședință ca o teoremă.

Omul vinovat admite în conștiința lui pedeapsa, chiar dacă se căznește să pară inocent. Conștiința e un arhitect al simetriei și se împacă întotdeauna cu împlinirea golului iscat în ștofa principiilor prin actul care le tăgăduiește. Dar nevinovatul refuză, înnainte de toate, pentru că se zdruncină temelia pe care calcă sufletele către lumină. Pe cînd un procuror elegant, măreț și juvenil, construia cu o minte sărăcuță acuzarea profesională și mă tîra glumind, cu o cafea cu lapte și cu un corn cu nuci în stomac, în fundul ocnei, m-am revoltat, am strîns și mi-am frămîntat pumnul ca la auzul unei muzici false. Cînd însă m-am auzit osîndit, m-am ridicat în bancă, am scos un revolver din buzunar și am tras în magistrați.

A fost un sfert de ceas de panică universală. Judecătorii s-au vîrît dedesubtul lui Iisus Hristos, în pupitre; jandarmii, cu puştile lor cu baionetă, s-au ascuns după uşe; publicul a năvălit să iasă, ca dintr-un teatru incendiat. Singur sufletul meu, ieşit din mine afară, mă mîngîia pe frunte şi mă îndemna: „Trage! Doboară! Nelegiuirea e a judecătorilor tăi." Din cinci agenţi care fuseseră chemaţi să mă înfrîngă, am răsturnat, pe treapta de lemn a Curţii, trei. Unul a căzut cu gura deschisă pe podină, altul s-a învîrtit pe picioare şi a căzut cu braţele în aer, răstignit, şi pe cel de al treilea l-am încremenit cu un glonţ tras prin gură şi îngropat în ceafă.

Isprăvindu-mi muniţiile, jandarmii m-au legat. Consilierii s-au tras cu greu de subt tribună, şi am fost osîndit la spînzurătoare pentru că am tăgăduit autoritatea minciunii şi a neghiobiei, prin pledoaria unui advocat neaşteptat, înnarmat cu şapte gloanţe mari. După osîndă am dat o reprezintaţie herculeană, rupînd lanţurile de la mîini şi prăvălind doisprezece jandarmi dintr-o singură zmunciтură a mijlocului şi a braţelor. Cred că dacă aş fi împins zidurile cu degetul, le-aş fi străbătut, atît mi se oţelise puterea răsculată de nedreptate.

E aproape de prisos să mai povestesc că la spînzurătoare am fost dus înfăşat în lanţuri ca într-un scutec de fier, fără să mă fi putut mişca. Laţul funiei mi-a fost aşezat pe gîtlej fără împotrivire, şi cînd m-am legănat întîia oară de grinda morţii legale, ridicată ca o jumătate de cruce, murisem.

Golul în ştofa principiilor se făcuse din vina judecătorilor mei, şi acest gol a trecut în eternitate, ca o băşică de aer de pe lungimea unei ţevi într-un rezervoriu. În acest continent al ubicuităţii, în care mă aflam după moarte, fiecare îns

sufletesc trebuie să circule complect, dacă a murit cu consimțămîntul naturii, și incomplect dacă a fost ucis de simpli oameni, asasini sau judecători, fără consimțămîntul ei. Sufletele sună în eternitate ca la miei clopoțeii prinși de grumaz, tot sufletul cu vibrația lui, cu o nuanță de vibrație, ca tres-tiile prin care ar fi trecut vîntul. Sufletele mute indică o neisprăvire, o vremelnicie, o curmare la netimp, și pe acestea Dumnezeu le iubește mai mult și le dă puteri de răzbunare.

Așa, am fost autorizat să mă întorc în stare de impondere pe pămînt, unde ochii omenești nu pot să zărească, și să împlinesc golul pricinuit în vecie, neliniștind judecătorii. Pe unul l-am urmărit șase sute cincizeci și două de zile, pînă s-a sinucis. Umblam prin camera lui noaptea și mă ciocneam de dulapuri. Îi stingeam lumînarea. Îi destrăbălam scrisul la masa de lucru, îmbrîn-cindu-i cotul. Cînd adormea în pat, îi lăsam o mînă grea pe piept, și dacă se deștepta îi suflam în ureche: „Domnule președinte, m-ai spînzurat...". El gemea între perine, aprindea lumina și se uita țintă în ochii mei, fără să mă vadă, dar începînd să-mi descifreze ochii, încet-încet, ca două puncte vinete în umbră. Țipa și intra subt plapumă, unde găsea tot ochii mei; își strîngea pleoapele cu groază și mă vedea și înlăuntrul ochilor lui închiși cu niște pleoape care-i păreau transparente. Puteam să-l și batjo-coresc: puneam obiectele din casă să-i sară în cap, cîte unul, cîte două, cîte cinci. Codul Penal îl lovea din cînd în cînd, ca un bolovan de hîrtie, repezindu-se la el ca un buldog roșu.

Puneam să-i defileze lucrurile prin apartament. Venea bastonul pe ușe și ieșea umbrela. Pălăria plutea prin aer, ca în capul unui vizitator invi-zibil. De-a lungul zidului circula un zgomot ca de morișcă, asemenea torsului pisicii. Portre-

tele tatălui și mumei lui, din părete, i se arătau cu limba scoasă și cu o grimasă ridiculă. Un șobolan se apropia tiptil de mustața lui, miro-sindu-i-o culcată pe perini.

Sinucisul a lăsat o scrisoare, mărturisind nu că s-a înșelat spînzurînd un nevinovat, dar că oboseala i-a sleit gustul de viață și-l terorizează. M-am intercalat, ca să o turbur, în existența tuturor magistraților care m-au omorît, și nici unuia nu i-a mai tihnit odihna. Ceea ce s-a grămădit în jurul lor: enervare, neurastenie, mîhnire, suferință, era opera mea necunoscută. Ei au visat urît în fiece noapte și s-au dezechilibrat. Idei confuze, discursuri fără șir, sentințe fante-ziste, temeri febrile, descurajare, — tainele i-au asaltat din întuneric, și, într-un timp destul de scurt, unii au înnebunit, alții au fugit de ei înșiși, alții au murit.

Și după ce i-am adunat pe toți în partea cealaltă a vieții, i-am urmărit în ipostaza sufletească. Azurul, care hrănește și adapă, în eternitate le-a fost retras, lumina stelelor s-a stins pentru ei și au trebuit să se chinuiască abstract cu sufe-rințele mele concrete. Pe pămînt sinuciderea poate să fie o soluție și un final; în vecia noastră sinuciderea e inutilă: de cîte ori crede individul că va muri, tortura lui se îndoiește și devine catastrofală.

Aceștia nu se vor mai scula din morți pînă la o viitoare a treia înviere... Ei vegetează ca infuzoriile speriate, și această inexistență exis-tentă poate să ție douăsprezece mii de ani, fără ca fapta să-și găsească sorocul de compensații căutat.

Păziți-vă bine oameni, semenii mei de azi și din trecut, de fapte definitive, asupra cărora să nu mai poată reveni decît viața de apòi. Duceți o trăire în nesigur și în provizoriu, exclusiv, ca

să puteți avea prilejul să umpleți voi întîi golul continuu, pe care-l lăsați să brăzdeze ca un șanț tăiat în curmezișul drumului sufletesc. Voi nu veți cunoaște realitatea sufletului decît într-un moment cînd refacerea erorilor este tardivă. În mijlocul orelor voastre stați de sentinelă ca să nu se ivească pe neștiute ceasul cel rău, ca un măgar subiectiv ieșit la păscutul scînteielor vegetale. Orice ați face, știința voastră rătăcește, și mîndria voastră e un noroi, prin care mintea vă umblă desculță.

Păziți-vă bine mai ales de judecăți întregi și de sentințe, și îndoiți-vă, secundă cu secundă, de măsurătorile voastre precise, de punctul fix și de corectitudinea geometrică a liniei cu care împărțiți existența în pătrate mici, în care încape multiplul lui zero în toate cantitățile lui diminutive.

Voi n-ați economisit două lucruri de preț ale lumii, bune înnaintea lui Dumnezeu: lacrima și sîngele, de același neam cu lumina. Nici o lacrimă nu este vărsată în zadar, fără să vuiască veacul, și nici o pată de sînge nu rămîne stearpă.

Eu, cînd am înviat, am trecut pe lîngă două amfore mari de cristal. Una era cu lacrimi, alta era cu sînge, — și porumbielul Sfîntului Duh sta de pază pe marginea amforelor pline. . . »

61 Procurorul, un tînăr muncit de umbră și de intervale, participă la discuțiile comisiunii cu o însuflețire neobișnuită la un magistrat, și nici argumentele lui n-au obiectivitatea profesională normală. Colegii n-au fost puțin surprinși de felul contribuției lui de organ al Justiției și al Parchetului. Conversiunea lui Paul și epistolele lui se petrec, poate, în toate zilele, subt ochii noștri închiși.

— Minunile nu pot fi făcute, vorbea procurorul, de către oamenii de rînd, care se supun sau care îi duc pe cei supuși, căci harul rareori se oprește asupra unui om, fericit în turmă și fericit deasupra ei, harul fiind suferință, prigoană și nepotrivire. Numai sfinții pot să le facă, și nu pentru că le doresc, dar pentru că le fac fără să-și dea seama. Minunile sînt zugrăvelile, cîntecele și închipuirea lor. Ei trăiesc, și minunea merge cu ei. Din nimic, sfîntul face ceva, și din ceva face altceva. Iscă flori din cenușe, schimbă vîntul în lumină, umbra în ființă. Înzdrăvenește un neputincios, dintr-un fricos face un îndrăzneț, dintr-un putregai o viață. Dă suflet unde lipsește, și cînd toți oamenii și-au pierdut umerii și au rămas ca niște statui șoldii și tocite de rostogolirile de talaz ale vînturilor, sfîntul zice, și brațele cresc mai puternice decît au fost. El seacă un rîu netrebnic, de bale

trîndave, tîrîte pe o albie prea mare pentru făptura lui de nimic, și rupe sfoara pîraielor depănate în el. Usucă mocirla și, lovind în piscuri, trezește izvoarele, dîndu-le drumul în holdele jerpelite și în livezile bolnave, ca să le însănătoșească.

Sfinții au altă înțelepciune decît lumea pe care o vindecă și o mîntuiesc, și ei nu o întreabă dacă cere sănătate și mîntuire. Vin cum vine gerul și cum bate grindina, năvălind peste anotimpuri. Și nu se gîndesc nici cum este, nici cum are să fie, judecata oprind minunile, în loc să le dezlănțuiască. Ce e mai limpede decît lumina, și totuș ce e mai orb decît lumina? Lumina nu vede. Socoteala ei e fără socoteală și cumințenia ei disprețuiește înțelepciunea. Ceea ce măsoară și chitește omul, înfricoșat din dreapta, înfricoșat din stînga, pîndit din urmă și luat la ochi din față, săgetat de deasupra și clătinat pe dedesubt, strecurîndu-se pe o cărare șerpuitoare, ocolind ziua de azi și trecînd pe lîngă cea de mîine pe brînci, Sfîntul curmă dintr-odată și răstoarnă din față, în priveliștea mare. Tertipul nu e o minune, e o maimuțărie de minune și o minune de scamator pentru spitalele care ațipesc în amurg.

De unde vii tu, Sfîntule? Din furtună, din zăcătorile pămîntului, din brazda otrăvită, din cremene de fier; de orișiunde ai veni, fii binevenit! Sîngele răscopt și stătut se face pe nesimțite mucegai și puroi. Taie-mi vîna grumazului și a cefii și ai să vezi că din secure sare copturä. Sărută-mi fruntea: gura-ți pute a gunoi stricat. Ascultă-mi cuvîntul: sună în el un sîmbure sterp. Inima mi-e o bubă. Am spurcat și am batjocorit. Te-am înfruntat și te-am apăsat. Te-am pus în fiare, Sfîntule. Te-am aruncat în temniță și ți-am zidit capătul lanțului de pe grumaz în

stînca păretelui, şi ai răbdat. Ţi-a fost foame şi ţi-am dat să dumici scama desfăcută de pe puroiul meu. Sete ţi-a fost şi ţi-am dat să bei ce mi-a curs. Ai voit să mă iubeşti şi nu te-am lăsat. Ai căutat o tovărăşie cu mine pentru munca ta de mîntuire: m-am lepădat de tine. Ai stăruit: te-am biciuit. Ai vrut să-ţi semeni brazda şi te-am gonit. Ai vrut să seceri şi ţi-am spus că spicele nu sînt ale tale. Nici soarele n-a fost al tău, nici umbra, nici răcoarea: toate erau ale mele.

Te-am îngrozit şi ai fugit. Acum ai venit cu opinci de fier, cu pieptul şi cu pumnii de piatră, şi nu te mai uiţi, — cotropeşti şi sfărîmi. Sfîntule, fii binevenit, de orişiunde ai fi venit, din întuneric, din muguri, din ocnă sau din cer. Nu te uita că plîng: scoate-mi ochii! Nu te uita că am căzut: loveşte! Nu ţi-am dat milă: nu-ţi fie milă! Hoitul meu a puţit de tînăr: aruncă-mi, Sfîntule, hoitul!

Vrei văzduh: fă văzduh! Vrei sănătate: fă sănătate! Vrei dreptate, Sfîntule: fă-o!

Şi nu te opri dinaintea groazei care te-o zgudui la priveliştea trupului meu în agonia zvîrcolită a pasării cu capul retezat. Fă-ţi ochii nesimţitori la privelişti şi cugetul aprig. Mîna, uitînd să mîngîie, fă-ţi-o aspră ca o mînuşe de cuie. Femeia tînără şi putredă te va tîrî în patul ei, ca să te adoarmă cu descîntec; de el au adormit voinicii, care şi-au uitat drumul în dreptul unui pridvor cu perdelele trase: fugi! Gura să nu i se strecoare în gura ta, şi şopîrla ei să nu te încolăcească. Peste drum de carnea ei stă în ploaie, de o mie de ani, văduva vînătă care cerşeşte crivăţului şi golului pomană şi care îşi trimite în puşcărie şi pierzare sutele-i de copii, gemene fete şi gemeni băieţi, în gloată, de-a valma.

Stăpînul nu şi-a plecat urechea pînă la suspinul tău şi a trimis o slugă să te alunge din bătătura lui. Argaţii au pus zăvozii să te măcelărească,

şi singuri cîinii nu le-au dat ascultare, cînd te-a blestemat preotul, şi te-a împilat judecătorul. Sfîntule, ce mai aştepţi? Ascute-ţi săbiile, suliţile şi topoarele; aprinde-ţi facla şi vîr-o aprinsă în păducheria noastră: să ardă şi schela şi păduchii.

M-am prefăcut că nu te văd şi că nici nu te ştiu. Am vorbit de oameni şi de dragostea de oameni, dar oamenii de care vorbeam eu nu eraţi voi, oamenii vii, erau oamenii dincolo de dicţionare. Nu sînt vindecătorul rănilor nevăzute şi leacuri n-am. Te-am trimis la altul, şi iarăş a trecut un timp. Aveam nevoie de timp, Sfîntule! Şi cînd te-ai dus la altul, nici el nu s-a priceput la oameni vii şi la sfinţi, şi te-a trimis şi el la altul. Cîte sute de ani ai umblat aşa, gîrbovit de toate păcatele lui Iov, şi cîţi doftori ai cercetat?

Nici unul nu ţi-a nimerit buruiana şi nici unul nu s-a priceput. Te-am otrăvit cu mirodenii şi cu poveşti, şi chiar în cuminecătura, pe care ţi-am dat-o în uşa altarului, am pus un strop de venin, — că tu nu trebuia să fii vindecat de o suferinţă, ci de viaţă...

Sfîntule, viu la tine îngenunchiat, ca un olog. Azi eşti mai puternic tu decît mine. Ţi-am spus: ucide-mă.

Cruţă-mă, te rog, acum: fii milostiv acum, cînd buştenii sînt pregătiţi la rînd pentru despicare şi cînd săcurile, într-adevăr, s-au ascuţit. Lasă viaţă păcatelor mele, ca să le trăiesc pînă la capăt, ca să intre stricăciunea mea şi mai adînc, ca să te ameţesc, Sfîntule, şi pe tine, cu putregaiul meu, şi pentru ca silinţa ta de covîrşire a vremii să dea încă o dată greş...

62 Vicarul nostru se împotrivi procurorului, care, nefiind teolog, se încumeta totuş să-şi ia răspunderea atitudinii şi gîndirii, fără să ţie seamă că se găseşte în faţa competinţelor de specialitate. Anume probleme, rezervate exclusiv meditaţiei tainice a conducătorilor aleşi prin punerea mîinilor de către Duhul Sfînt, exclud orice amestec străin. A înnainta prea mult în misterele relevate unei minorităţi e o profanare. Un procuror trebuie să se mărginească la slujba lui de a da judecătorilor pe vinovaţi cu mîinile legate, după rînduială. Cerul e proprietatea şi zestrea clerului, cu deosebire a clerului superior, care împărtăşeşte din bogăţiile bunurilor dumnezeieşti pe cine binevoieşte. Dacă o greşită interpretare a cărturăriei dă voie orişicui să discute şi să aibă păreri despre atîtea şi atîtea lucruri care nu-l privesc, această uşurinţă de a pune gura la lucru trebuie să se oprească la cele strict mireneşti.

Vicarul e foarte nemulţumit.

— Învierea, dacă poate fi vorba de luat în deşert învierea, cu prilejul unei năvăliri de şarlatani şi demoniaci, e cu totul altceva decît îşi închipuie credinciosul de rînd, neiniţiat. Va fi, negreşit, o înviere, odată şi odată, dar atîta timp cît trăim încă noi nu se poate petrece învierea. Nici n-au trecut două mii de ani de la venirea

Mîntuitorului pe lume. Data cînd se vor face aceste ultime minuni, e limpede arătată: cerul se va face sul atunci şi va fugi, iar luna se va îmbrăca în zăbranic. Nici unul din semnele din Apocalips nu se vădeşte. Biserica e încă vie şi organizată. Ea trebuie să mai facă liturghii, paras-tase, masluri, botezuri şi cununii: activitatea ei nu poate să fie suprimată pentru ce gîndeşte domnul procuror. Cele şapte taine sînt neclin-tite. Cum ar rămîne episcopii şi arhiereii, patriarhii şi chiar Papa, dacă vrem să vorbim drept, cînd morţii ar putea să învieze fără aprobarea şi asis-tenţa lor? S-ar putea admite o înviere înnainte ca sfintele sinoade să fie încunoştiinţate de Cel care le inspiră? Ar fi o situaţie care se va cădea să fie lichidată. La ce capitol de buget va fi vărsat clerul, cînd Făcătorul-a-toate, iscînd învierea morţilor, va suprima în acelaş timp ierarhia? Puteţi crede în această putinţă? Poate să rămîie Domnul fără organe ajutătoare? Puteţi închipui o contrazicere între Dumnezeu şi Biserică? să facă Dumnezeu un lucru împotriva clerului titrat, care i s-a devotat? Nu. Dacă ar învia morţii, aşa cum crede domnul procuror, însem-nează că Biserica nu-i a lui Dumnezeu şi că Dumnezeu, care o păstrează cu atîta grijă, nu-i al ei.

Vor învia, netăgăduit, morţii, dar să vedem, cum vor învia? În carne şi oase? în carnea şi oasele care au putrezit? Învierea va fi, ca să spunem, la un fel figurat. Vor învia sufletele, nu trupurile, domnule procuror! De fapt, sufle-tele se vor apropia de pămînt, căci n-au fost niciodată moarte, nişte duhuri. Vor sta lîngă noi şi nu le vom vedea. E o înviere simbolică, domnule procuror. Băgaţi de seamă deosebirea.

Permiţîndu-şi un surîs, procurorul primi replica severă a vicarului.

— E știut, zise el, că înțelesul lipsește celor mai multe profesiuni față de simbole. Pentru mulți dintre noi lucrurile n-au decît singurul sens al materialității. Ce putem face altceva cu aceștia decît să ridicăm din umeri? Nu este așa, domnule procuror? înțelesul ochiului nu-i acelaș cu înțelesul minții și nici înțelesul minții nu-i înțelesul mai presus de înțelesuri.

S-a putut verifica, fără să ne gîndim, că episcopatul nu a crezut niciodată în așa-numita înviere a *morților* și că putința acestui eveniment, într-adevăr de necrezut, în loc să-i bucure inima că se împlineau profețiile, îl supăra ca o calamitate profesională. Gîndul că se putea, într-o bună zi, să fie scoși din funcțiune și din autoritate de către însuș acela în numele căruia exercitaseră un mandat, răscula pe vlădici împotriva lui, bănuind că ținerea unei făgăduințe, făcută de Dumnezeu, venea de la Diavolul, și socotind că Domnul, la începutul veacurilor, inventase un joc de cuvinte pentru trebuințele lor, și că, în cele mai grave și mai adînci pagini ale Sfintei Scripturi, glumise.

Cînd comisiunea ceru să fie introduși cei doi înviați strînși între agenți, vicarul nu și-a mai putut stăpîni mînia, ca și cum Oreste Popa și Gheorghe Matei atentaseră la viața și la bunul lui trai. Sculîndu-se violent din jeț și gata să ridice greaua călimară de cristal de pe masa de sfat ca să lovească, buzele lui tremurară într-un blestèm. Colegii l-au împiedicat să execute pe loc și sumar pe arestați, atrăgîndu-i luarea-aminte asupra datoriei de liniște și obiectivitate, la care este obligat un ierarh convocat pentru exprimarea unei păreri documentare. Înverșunarea, care împinsese la răstignirea lui Iisus un sinod de preoți iudei, a rămas moștenire preoților celui răstignit. Îndată ce un om ca toată lumea

şi-a închinat viaţa lui Dumnezeu, el nu mai ştie să se îndoiască, să asculte, să argumenteze şi să ierte: credinţa altuia este o jignire personală, o injurie, şi ea trebuie pedepsită cu bătaia, cu chinul, cu moartea. Vicarul, armat cu un condei, ar fi voit să le scoată ochii inculpaţilor cu peniţa.

— Astîmpără-te, părinte, zise procurorul, căci pot să te arestez. . .

Solidarizaţi instantaneu între dînşii, membrii tuturor cultelor din comisiune părăsiră şedinţa.

63 — Oreste Popa și Gheorghe Matei! zise procurorul. Ce-aveți de spus?

— Noi cred că n-avem de spus nimic, răspunse unul din ei. Dumneavoastră se pare că aveți nouă să ne spuneți ceva. N-am făcut nici un rău.

— Măsoară-ți cuvintele, nefericitule, zise șeful poliției. Sînteți dinaintea comisiunii de anchetă.

Acuzații căutară unul la altul.

— Vreau să le iau pulsul, zise medicul. Să n-avem de-a face cu niște alienați sinceri.

— Ce-aveți aici? zise medicul, prinzîndu-l pe fiecare de latura mîinii.

— Ne-au adus în lanțuri.

— Cum? n-aveți nici un puls?! zise medicul, mirat.

— Nu am înțeles, răspunse unul.

— Cum nu ați înțeles? Toată lumea are un puls normal sau anormal, voi n-aveți de nici un fel.

Ignoranța deținuților părea comisiunii ironică și ofensatoare.

— Lăsați... zise medicul. Poate că n-or fi știind... Dar e extraordinar, nici unul nu are puls. Am verificat de două ori.

— Ascultați, băieți, zise medicul. Se numește puls bătaia inimii în artere.

Oamenii tot nu înțelegeau nimic.

— Ca să fiu și mai lămurit, zise medicul: Bate inima? Dacă bate, bate și vîna de la încheietura mîinii, și tîmpla: toate vinele bat. . .

Oamenii dovedeau o profundă stupoare.

— Vino-ncoa, Oreste, îi zise prietenește lui Popa medicul, și îi puse urechea pe piept, în partea stîngă.

Medicul ținea urechea lipită de mai mult de un minut, de pieptul lui Oreste Popa, și trecu la pieptul lui Gheorghe Matei.

— Fenomenal! zise medicul. Nu bate inima la nici unul. . . S-ar zice că n-au. Domnilor, mie nu-mi trebuiesc alte dovezi. Oamenii aceștia nu sînt de pe pămînt. E și Dupont și Dubois în ei, și Wagner și Beethoven, și Iisus Hristos, — și eu nu mai înțeleg nimic. Vă rog să nu zîmbiți: se petrece cu ei ceva și-mi vine să cred că toate rapoartele sînt adevărate. . .

— Spuneți drept, zise profesorul de psihologie experimentală din comisie, ați înviat ori n-ați înviat?

— Nu știm nimic, domnule. Am auzit trîmbița și ne-am pomenit din somn.

— Voi ați zis că ați înviat.

— Se poate să fi zis. Am dormit două sute de ani. Cînd a sunat trîmbița, a tremurat țărîna ca aburul de vară din Bărăgan, praful s-a plămădit din nou cu umbra și au trecut razele prin noi ca printr-o ceață și am luat carne și simțire din nesimțire.

— Ne ia pe bisericește, zise șeful poliției, printre dinți.

— Domol! răspunse medicul. Vă rog, foarte domol. . . Dobitoacele au crezut în Iisus, la staul, și știți cine n-a putut crede: fariseul, cărturarul, arhiereul. Ei n-au crezut cuvîntul întreg și înțelesul tainelor pînă în fund, din pricină că vorbele scrise sau grăite nu sînt în stare să adune tot

înțelesul unui grai petrecut în suflet și pogorît în el.

— Te-ai bisericit și dumneata, zise unul din membri, porniți pe defăimare.

— Om cu om a ieșit, zise Oreste Popa, care din lut, care din văzduh, la fața pămîntului, așa cum a fost. . .

— Cred că ar fi fost de ajuns ca onorata comisie să vadă îmbrăcămintea acestor oameni, ca să înțeleagă că ei nu sînt din ziua de azi.

— S-au deghizat. . .

— De ce au fost arestați oamenii aceștia și ce sîntem noi însărcinați să anchetăm? întrebă, sculîndu-se în picioare, un alt magistrat.

— Pentru afirmația că au înviat. E o defăimare a Bisericii și a clerului, care nu pot primi să afle de la niște pribegi neautorizați că a sunat ceasul de apòi.

— Noi n-am spus de la noi că am înviat. Vestea s-a dus de la oameni prin oameni, ziseră arestații.

— Domnule doctor, ziseră colegii, înțelegeți ce înseamnă asta? Că s-a sfîrșit cu întocmirea lumii. Sînt peste o sută de cazuri în toată țara. Guvernul are dreptul să ia măsuri.

— S-o fi sfîrșit cu întocmirea lumii dumneavoastră, zise procurorul, și toate anchetele și măsurile sînt, în asemenea împrejurare, inutile. Eu nu-i găsesc vinovați. Nici doctorul nu-i găsește. Pui să li se dea drumul.

— N-aveți acest drept, domnule procuror, și ne opunem. Domnule grefier, încheiați procesul-verbal în numele majorității comisiunei. Puneți-i în lanțuri.

— Nu mai ține nici un lanț, răspunseră, emoționați, agenții, care încercaseră între timpuri să-și asigure prizonierii.

— Ce vorbă e asta, că nu mai ține nici un lanț? Sînt lanțurile proaste.

— Cele mai bune lanțuri, ziseră agenții, marfă engleză, cu ghiulele. Au fost tîrîte de cei mai mari criminali și au prins întotdeauna.

Cerînd majoritatea să fie lanțurile puse dinaintea membrilor ei, aceștia s-au crezut martorii unei scamatorii. Verigile se desfăceau, căzînd unele *dintr-altele* și, adunate de pe podină, nu mai puteau să fie reconstituite.

— Totuș, pînă i-am dus la cimitir, țineau. Sînt aceleași lanțuri.

— V-ați învoit, hoților, cu toții, amenința majoritatea. Duceți-i la arest.

Acuzații ieșiră.

— Domnul director al cimitirului nu are nici o opiniune în această chestiune? zise, impresionat de tăcerea mea, un majoritar. Am dori să auzim.

Am răspuns majorității comisiunei că mă găsesc în mare turburare și nehotărîre, că nu pot să osîndesc, că mă împiedică și mă mustră conștiința, și m-am alăturat la atitudinea procurorului. Comisiunea ar fi cerut o unanimitate, pe care procesul ei verbal nu a putut-o realiza. Raportul conchise la culpabilitatea înviaților, cerînd trimiterea lor în fața judecății, învinuiți de înșelăciune și minciună.

64 Groparii au găsit morminte răscolite. De mai multe zile Mărgărita povestește. Aude voci în cimitir. Pe un mormînt s-ar fi făcut într-o noapte ziuă, pe cînd eram la comisiune. Deasupra cimitirului se ivește, de altfel, o zare albă difuză, care ține pînă la revărsat, — și de cîtva timp nu mai latră cîinele nostru guraliv. Ziarele, pe de altă parte, constată că nu se mai aduc anunțurile mortuare ca odinioară, cînd ele dădeau unei pagini întregi aspectul unui cimitir de cruci. Să fi încetat omul deocamdată să moară? Ceva mai mult, medicii se plîng: li s-a împuținat clientela. Ei aduc mustrări aproape publice serviciilor de higienă că au atins o perfecțiune regretabilă. Duminică, în toate spitalele s-au făcut toți bolnavii sănătoși într-o jumătate de ceas. Operaților din ajun, a căror stare gravă comanda o lună de pat și severități de regim, li s-au închis rănile de la sine. S-au coborît din paturi, cerînd, cu bagajele subsuoară, să fie lăsați să plece acasă. Luni, marți, miercuri, joi, la nici un medic din oraș nu s-a mai prezintat nici un bolnav, nici cei în curs de tratament. Caracteristic: nu s-au mai înregistrat nici nașteri noi, ca și cum de cîteva zile nici o graviditate n-ar fi ajuns la termen.

Mișcarea e generală și nici casele de nebuni nu fac excepție: opt sute de pensionari incurabili ai

spitalului central de boli de minte s-au îmbulzit la porţile ospiciului, în deplină sănătate intelectuală, şi au pornit, grămadă, în oraş. Farmaciile nu mai au de lucru. S-a suprimat brusc orice accident, de unde erau, numai în oraşul nostru, în mijlociu, trei sute pe zi.

La o dată anumită, acum cîteva zile, s-a dovedit că toţi morţii de pe catafalcuri, găsiţi pe mese şi în paturi, împresuraţi de jeluitori şi făclii, s-au deşteptat, s-au dat jos şi au binecuvîntat prin punerea mîinilor. Abia obişnuiţi cu mortul, soţiile, copiii, rudele, vecinii, s-au înspăimîntat şi, în loc să se bucure, au alergat să se ascundă.

Un mare bogătaş, care era purtat spre lăcaşul de veci cu alai de muzici şi trăsuri, dînd deoparte capacul, a ieşit din coşciug şi, şezînd deasupra lui, în vitrina de sticlă mascată cu panglici şi coroane, a făcut semne, ca un dirijor de cor, alaiului să se oprească. O parte din publicul care însoţea convoiul s-a risipit numaidecît, alergînd spre tramvaie şi luîndu-le cu asalt. După aceştia, şi-a dat seama lumea care urma procesiunea mai din depărtare, şi s-a făcut nevăzută. Cupeicle şi maşinile au întors scurt şi au dispărut. Cei din urmă au observat cioclii. Ei au fost zăriţi rupîndu-o de-a fuga pe străzile principale, cu cîte o făclie de ceară în mînă. Dricul, rămas singuratec şi fără vizitiu, în mijlocul drumului, a fost părăsit cu mare greutate de fostul mort, un mare industriaş de încălţăminte şi care nu a putut ieşi dintre geamuri fără să spargă unul cu capacul de la coşciug, mînuit ca un berbece.

Acest episod s-a repetat, în după-prînza de care vorbesc, în douăzeci şi unu de locuri deosebite ale metropolei, şi, pe strada care vine spre cimitir, în patru puncte. Se putea vedea aici un domn, aici o doamnă, în mare ţinută de înmormîntare, şi fără pălărie, căutînd un vehicul

mai comod decît dricul, ca să se întoarcă la domiciliu, și birjarii refuzînd să-i ia și crezîndu-i, din pricina populației care se ținea îngrozită după ei, de la distanță, poate nebuni. Cei care au putut ajunge acasă, sau n-au mai găsit pe nimeni, sau, voind să se explice, au pus familia, slugile și prietenii pe goană, adunați ca să se consoleze.

Cîteva fabrici și profesiuni se văzură amenințate în existența lor, numai într-o săptămînă. La miile de medici se adăogau miile de preoți, împletitorii de coroane, negustorii de flori, de lumînări, industria panglicilor, a pietrelor și monumentelor funebre, atelierele de coșciuge și cruci de lemn, dricarii, cioclii, iar admiratorii, pregătiți să rostească un discurs memorabil, s-au văzut rămași în manuscris.

Profesioniștii și familiile s-au strîns la prefectură, protestînd și cerînd ajutor moral. Ideea de strigoi s-a popularizat într-o singură zi, și invazia strigoilor trebuia serios examinată chiar de guvern, cu atît mai mult cu cît șeful guvernului, care era și șef al partidului politic de la guvern, suferise într-o seară, la masă, o emoție considerabilă. Sunase, — pretindea el, — la ușe chiar fostul șef decedat, pe care îl înlocuise de curînd și pe care îl înmormîntase cu toate onorurile cuvenite din partea unui succesor asigurat. Ca să se lămurească, după atîtea zvonuri de înviere, care veniseră treptat din mai toate județele, el a refuzat să-l primească, pretinzînd că lipsește de acasă. L-a auzit și vocea, conversînd la ușe cu feciorul: era vocea lui.

Într-adevăr, în fiecare zi, noi morminte prezintă urme ca de pîngărire. Ca și cum un sobol uriaș ar fi scurmat și răsturnat pămîntul subteran, unele se înfățișează ca niște movili de țărînă mărunțită. Piatra rămînînd la altele pe loc, o gaură largă, pe care s-ar putea strecura un om,

s-a ivit în margini. În cîteva parcèle, monumentele sînt povîrnite numai pe jumătate, ca de o surpare. Pe malul unei gropi am găsit o perucă roşcovană şi o mînuşe de bal.

Pîndarul Anghel, pe care l-am pus să observe, mi-a comunicat ce a văzut. O vie activitate se petrece, de cum înnoptează, în cimitir, altădată atît de liniştit. Se arată un om alb, a căruia figură nu se poate vedea, şi strigă: « Sculaţi! ». El strigă pe nume cîte vreo patruzeci-cincizeci. Un zgomot lăuntric urmează chemării, şi apar, pe brînci, persoanele numite, din pămînt. După ce s-au ridicat în picioare, omul alb îi cercetează dacă nu lipseşte nici unul, dacă s-a înfiripat la loc fiecare, dacă n-au uitat în mormînt niscaiva mădulare, şi îi întreabă într-un limbaj neobişnuit: « V-aţi închegat? — duceţi-vă cu bine », le spune omul alb. « Amin », răspund, şi pleacă.

Pîndarul Anghel i-a văzut trecînd peste ziduri. L-am ţinut de rău că nu opreşte măcar pe unul, ca să-l aducă la cancelarie.

— Nici nu-mi vine, nici nu pot, mi-a răspuns Anghel. Stau ascuns pe după cîte o piatră şi tremur.

În lipsa mea, azi-dimineaţă, au plecat pe poartă douăzeci şi două de persoane de toate vîrstele, între care două distinse domnişoare. Garda de la intrare s-a dat înnapoi, impresionată de căutătura lor, şi nici nu le putea, drept vorbind, opri, nefiind, cel puţin deocamdată, text de lege care să considere plecarea din cimitir ca un delict, dacă într-adevăr e vorba de o înviere propriu-zisă, şi nu de o superstiţie iluzionată.

65 Învoiește-te, spiritul meu, cu acest lucru extraordinar, să nu ți se mai pară nimic cu neputință. Suferă să stai alături într-o cameră cu fostul meu Ministru, mort și îngropat acum patruzeci și cinci de zile. E el, glasul lui, clipirea lui deasă din ochi, nimic nu-i lipsește, nu mai e loc de îndoială. Învie morții! să știi. Am apucat această dată fenomenală, de care se vorbește în Biblie de mii de ani. Pardon! sînt numai o mie, și celelalte mii sînt numai sute. Dar optsprezece mii sau optsprezece sute, totuna: vorbele și cifrele nu mai însemnează nimic. E o singură realitate reală, se face învierea.

Mă plimbam pe aleea principală, dintre tei. Se înserase. Cineva venea prin întuneric. Cine putea să fie la acest timp, aci? Mă opresc în cercul lămpii electrice, ca să văd mai bine. Îmi zic: « Nu se poate, ți se pare ». Mi se părea? Nu mi se părea.

— Ce, nu mă mai cunoști?

Nu putea să fie altul, și totuș nu-mi venea să cred.

— Mai întrebi? Cum să nu te cunosc? Bine ai venit! Dar de unde vii? Spune-mi cum ai făcut.

— Știi că tot la Universitate aș voi să te numesc, zise Ministrul meu de odinioară, prietenul meu. Iartă-mă de tot ce s-a întîmplat. Pînă azi n-am avut vreme să-ți mai vorbesc de asta.

— Nu mai e vorba de Universitate acum, măi băiete, vino-ți în fire, i-am răspuns. S-a isprăvit și cu Universitatea și cu doctoratul și cu toate.

— Mă găzduiești cîteva zile la tine?

— La mine? Ce zic eu nu te privește: mie mi se pare că am înnebunit. Dar ce-or să zică nevastă-mea, copiii, finii tăi, cînd te-or vedea? Știi că nu e momentul cel mai bun ca să tragi la mine. Ia spune-mi: respiri ca toată lumea, n-ai un sforăit nou? Plămînii ți-s la loc? N-ai o gaură în tine pe undeva, pe subt cămașe? Nu ți se vede nici un os cînd te dezbraci? Să nu te întîlnești cumva cu copiii și să ți se zărească vre un zgîrci. Mi s-a mai părut într-o noapte că ne-am întîlnit, pe galeria lungă a odăilor, cu un schelet, și nu mai voia nici unul să mai stea în casa asta.

— Altceva n-am nimic, zise Ministrul. Nici nu știu ce s-a întîmplat și refac totul prin raționament. Nițică amărăciune, parcă, în gură, și parcă o tristețe pe care n-o aveam înnainte.

— Înnainte de ce?

Răspunsul fu articulat cu un soi de rușine:

— Înnainte de... moarte.

— Dar nu știu cum să te introduc în casă. Oamenilor vii, indiferent de vîrstă, nu le poate intra în cap că cine a murit odată mai poate să învieze. S-ar confunda învierea cu o pervertire fantomală a mortului vrăjit, blestemat și rătăcit din datinile lui. Aș avea nevoie de o expunere lungă de fapte și principii, și mi-ar trebui cîteva zile ca să fac admisibilă reapariția ta, după ce toți au aflat că ai murit. Tu ai însă nevoie azi de adăpost. Nu știu cum să fac... N-ai vreo idee? Tu care ai trăit, ai murit și ai înviat, poate că ești mai inteligent decît un om ca mine, care nici n-a trăit.

— Nu mă poți lăsa nici afară. Unde vrei să mă culc?

Mă gîndeam că s-ar fi putut întoarce la mormîntul lui.

— Ştiu la ce te gîndeşti, zise Ministrul, dar s-ar putea să mă întîlnesc pe întuneric cu vre un cioclu și n-aș fi în stare să-i explic.

— Fricos cum te știu ai rămas. De ce nu te duci acasă?

— Am fost... și m-au luat servitorii la goană.

— Cum zici, că ai fost? Cînd ai fost?

— Azi-noapte... Am înviat la 3 și un sfert.

— Pe unde ai ieşit?

— E un amănunt. Nu te priveşte.

— Ba te rog să mă crezi că mă priveşte foarte mult... lucrez într-o comisiune și mi se cer referate. Dar să te mai întreb ceva, trebuie să fii documentat: Ce părere ai tu despre învierea morților? Crezi că este o înviere adevărată? Şi în ce scop s-a făcut? Nu era destul omenet pe fața pămîntului, ca să se mai întoarcă și generațiile din trecut?

— Așa a făgăduit Dumnezeu și s-au împlinit voile lui din Scripturi, zise Ministrul, cu un accent nou, de duhovnicie, în graiul lui. Îți vine să zîmbeşti că m-auzi vorbind așa. Ce strică Universitatea restituie pămîntul. Ai să vezi cînd ai să mori și tu.

— Nu mai moare nimeni, iubitule, i-am spus: de aproape două săptămîni. Morții care se aflau pe drum s-au întors de la groapă, bolnavii s-au vindecat, neputincioșii s-au sculat. N-am mai scris în registrul cancelariei nimic. E un belșug de minuni în toată lumea, fără seamăn. Trăim un ev miraculos.

— Așa va fi de aci înnainte totdeauna, zise prietenul meu... Adam a dat necurmate dovezi

de voință, de renaștere și biruință, examinîndu-se cu de-amăruntul faptele lui, de la gonirea din Paradis pînă azi. Judecătorul a zis: « S-au împlinit toate soroacele, trebuie să-l scăpăm de moarte și să-l înviem în toate odraslele lui, aflate jumătate în lut și jumătate în cer ». Știi, ca ființa statuilor în mintea meșteșugarului și în humă.

— Nu mă gîndeam să apuc timpurile omului nemuritor. . . Dacă vrei să te culci îmbrăcat, mai plimbă-te vreo jumătate de ceas, și, cînd vei vedea că s-au stins toate lămpile, bate-mi încet în geamul cancelariei, unde lucrez. O să te servești de canapea.

— Aș face și o baie, zise Ministrul, am mare trebuință.

— Miros greu te înfășoară. . . Ai mîncat ceva?. . .

— Nu-mi este foame și mi se pare că noi nu mai mîncăm. Nici nu mi-e sete: mi se pare că nici nu ne mai adăpăm.

— Mi-aduc aminte cît îți plăceau lăutarii și fetele. . .

— S-a isprăvit: genul ne-a fost corectat. Cred că nici nu vom mai iubi. O mare parte a poeziei lirice, care izbutise să devie, în exasperarea conștiinței, delicată, s-a isprăvit și ea.

— O să trăim. . .

— Singurateci și flămînzi și plini de harul scîrbei. Ce fel de dragoste era asta? De organe. Iubire de stomac, iubire de sex: sentiment cu mădulare. Noi am avut, totuș, intuiția stării adevărate, prin dragostea de idee și de jertfă, prin dragostea prieteniei, prin slujba la durerea altuia, prin milă, — și n-am înțeles. Reproducere, nu dragoste, Gulică! A linge și a iubi.

— Voi n-ați înviat doară pentru o lume stearpă și un regn de oameni sferici, cubici și prismatici.

— Suprimat, băiete, suprimat! N-ai să te mai bați pentru femeia vecinului, pentru averea proprietarului.

— După cît am simțit, vederile tale sînt greșite. Învierea n-a fost făgăduită cu condiția renunțării.

— Ba da, dragă Gulică. Înviază omenirea întreagă, și nu se mai naște om. Viața de pîn-acum a fost o pedeapsă, și omul osîndit s-o poarte din neam în neam.

Niciodată, în prima lui viață, Ministrul nu vorbise cu atîta gravitate inutilă, și dacă nu l-aș fi identificat de-aproape, aș fi crezut că vorbește un fost om de cuvînt.

— Nu cumva s-a întîmplat să intre în tine un duh care nu era al tău? l-am întrebat. Te mai întreb o dată, răspicat: ești tu într-adevăr Ministrul, căruia îi pregăteam marile discursuri și-i scriam articolele care-l făcuseră celebru? Ești tu nașul tuturor copiilor mei afară de cel din urmă? M-ai cununat tu? Ești tu acela care în loc de profesor la Universitate m-ai numit intendent de cimitir?

— Nici să nu te îndoiești și te rog să mă ierți.

— Hai, intră în casă și culcă-te pe canapeaua de piele. Dar nu înțeleg de ce simți nevoia să te odihnești, dacă omul a fost îndreptat în toate slăbiciunile lui. Ți-este somn? ești obosit?

— Nu mai dormim niciodată, este drept: s-a isprăvit și cu această nevoie trivială. Dar trebuie să stau undeva pînă la reorganizare. E o chestiune de scurtă durată. Și m-am deprins întins pe spate.

— Cum organizare? Ce fel de organizare?

— N-ai să crezi cumva că după înviere viața o să meargă înnainte pe acelaș calapod. Te știu mai inteligent. Totul se reformează și se reconstruiește. Oamenii din viață, care încă nu au murit, nu ne vor primi cu prea multă bunăvoință, se vor opune, vor căuta să se scape de noi. Rena-

şterea poate să fie o decepţie, şi o suferinţă, cum a fost şi naşterea fiecăruia din noi. Viii robesc la vicii vechi şi la putregaiuri morale, pe care noi le suprimăm. Ei vor căuta să repete răstignirea şi mucènia: însă zadarnic. Nu mai moare nimeni a doua oară, şi înviaţii sînt invulnerabili. Şi apoi, dacă noi am murit, şi cei care încă n-au murit nu vor mai muri, convieţuirea laolaltă ar da loc la inegalităţi de simţire şi de date sufleteşti incompatibile cu o viaţă uniformă.

— Voi sînteţi uniformi? l-am întrebat.

— Matematic! mi-a răspuns Ministrul.

Aş fi preferat să-mi facă asemenea confidenţe un înviat necunoscut. Dar Ministrul a căpătat de la moarte şi de la înviere autoritate, incontestabil.

L-am lăsat întins pe canapea, cu ochii deschişi.

— Dacă ai peste noapte vreo nevoie, deschide uşa încet... Bună seara!

— Fii pe pace, s-a suprimat şi asta... De aci-nnainte pămîntul nu va mai fi murdărit de oameni. Corectarea e radicală: de la şolduri la bărbie totul a rămas mort pentru totdeauna. În cîteva zile vor fi corectaţi şi încă-viii, într-o singură noapte.

66 S-a înfiinţat cîte o Curte excepţională la fiecare Parchet. Învierea aduce zilnic rînduri noi de oameni, din pămînt, din ape, din văzduh, şi, înnainte de a deveni un pericol covîrşitor, stările sînt solidare dinaintea lor. S-au umplut grădinile publice, gările, străzile. Ei sînt cunoscuţi numai decît după căutătura plutitoare, care-i face parcă mai uşori în aer. Nimic nu-i preocupă afară de o mare nevoie de a vorbi pretutindeni unde se găsesc, şi lumea-i ascultă cu o vrednicie halucinată, împotriva tuturor măsurilor hotărîte, care pedepsesc pe oricine este prins că ascultă cuvîntările unui înviat sau că vorbeşte cu el. Instrucţiile confidenţiale, trimise tuturor Curţilor excepţionale, prevăd asprimea atroce a tratamentului ce le trebuie aplicat. S-a instituit pedeapsa cu moartea.

Dintre înviaţi, unii, uzurpînd nume istorice, se slujesc de ele ca să poată induce populaţia în eroare. Faţă de aceştia, mai ales, se recomandă vigilenţa extrem de activă a organelor de supraveghere. Ei dau naştere, pe unde trec, la tumult, panică şi deslînare. Oamenii se ţin după ei, adormiţi de graiurile şi îndrăgostiţi de înfăţişarea lor. Ei vin în portul vremii şi după chipurile zugrăvite în cărţi. În oraşe, lumea se lasă mai puţin amăgită, însă la ţară, plugarii, deprinşi să citească mai mult în cer şi pămînt decît în vorbe, dau

crezare tuturor rătăcirilor. Oamenii din trecu-turile depărtate, au venit călări: și caii au înviat! Însă, cu toate că ei poartă arcuri, lănci și săbii, o blîndețe și o răbdare senină îi stăpînesc, ca și cum ar fi dezarmați și robi.

Prefecții din șase județe au cerut ajutoare ca să taie drumul unei oștiri, puțin numeroasă însă sprintenă, care, străbătînd plaiurile, poposește în sate, urmată de plugarii din părțile locului. Aceștia își lasă vetrele și vitele și nu mai știu de nimic, fermecați de strămoșii întorși pe moșia veche. Ei nu se dumiresc de unde vin în viață bătrînii, dintre morți ori dintre vii, și nici nu se întreabă, nefiind iscoditori, ci numai oameni de inimă și de credință. Fără să bage de seamă stăpîni-rea, într-al șaselea județ se găsea adunat foarte mult popor, de nu-l mai încăpeau cîmpiile, așternute cu giulgiile de lumină ale lunii, și, dacă trebuia turburat în năvala lui blajină, s-ar fi cerut o mare oștire. Prefecții, oricît ar fi atîrnat deosebit de cîrmuire, au înțeles că, în cele din urmă, nu se pot ucide mii de oameni de către alte mii de oameni de acelaș sînge și că a închide ochii și a lăsa lucrurile să treacă era poate mai bine decît a-i împiedica să se înmulțească și să meargă înnainte.

Ba unii prefecți nici n-au dat prea multă ascul-tare poruncilor primite, încrezîndu-se mai mult în judecata lor, care îi oprea să se pripească. Într-un județ, au fost dați afară, numai în opt zile, unspre-zece, care n-apucau să-și ia sarcinile în primire, că și se lepădau, într-aceeaș zi, de ele. O singură zi a cuprins trei din ei, numiți și plecați unul după altul, pînă-n prînz, după amiază și seara, o noapte întreagă rămînînd județul fără cîrmuitor și lăsat în seama șovăitoare a slujbașilor mici, care și ei se duceau să asculte cuvintele bătrînilor cu plete, înviați în ajun.

67 Au fost arestaţi următorii pentru port de nume ilicit: Mihail Kogălniceanu, C. A. Rosetti, Veniamin Kostaki şi un aşa-numit Alexandru cel Bun. Au mai fost prinşi, într-alte provincii, un Dimitrie Cantemir, un Tudor zis din Vladimiri, şi alţii, iar jandarmii mai sînt pe urmele, fugărite prin pădurile Snagovului, Ardealului şi ale Bucovinei, ale cîtorva şefi de bandă, porecliţii Ţepeş, Mihai şi Ştefan.

Toţi aceştia au fost găsiţi fără hîrtii asupra lor, neputînd să justifice numele, neavînd meserie cunoscută, nici domiciliu, dar fiecare din ei însuşindu-şi un drept, dintr-o asemănare şi dintr-un trecut prea vechi pentru a mai putea să fie controlat.

Anchetat de poliţie, individul Alexandru cel Bun pretinde că a stăpînit, din Suceava, Moldova, treizeci şi ceva de ani, ca domn de sine stătător, de la munte pînă la mare. . . Procesul-verbal încheiat pentru trimiterea lui mai departe cuprindea tot felul de amănunte. El ar fi zidit pe Bistriţa o mînăstire, şi pe Siret Pobrata, ar fi îmbogăţit Moldova, prin buna lui rînduială, ar fi adus moaştele Sfîntului Ioan din Cetatea Albă. La percheziţie, în buzunarele lui de golan nu s-a aflat nici o para. Afirmînd cu multă seriozitate că ar fi avut de soţie pe Ringala şi că avea legături de bună prietenie la Curtea Poloniei,

poliţiştii nu şi-au mai putut stăpîni firea toţi, şi unii din ei l-au batjocorit.

— Cu Napoleon Bonaparte cum ai stat? a întrebat şeful comisar, om cu carte. Am auzit că jucaţi dòmino amîndoi. . .

Aşezîndu-l în arestul local, pînă la trimiterea lui în Capitală, slujbaşii în uniformă ai prefecturei îi ziceau în batjocură «măria ta», trimiţîndu-l de la unul la altul, îmbrîncit, ca pe un om beat. În primele trei zile, numitul, interogat de mai multe ori, nu şi-a schimbat depoziţia întru nimic. Numai în clipa de-a-şi iscăli a treia depoziţie, anchetatorii avură o şovăială: Alexandru nu cunoştea literile noastre şi a semnat cu slovele lui vechi. Comisarul îşi trase o palmă de trezire peste frunte şi zise:

— Ne-am ars, măi băieţi, mi se pare. Să ştii că-i unul din aşa-numiţii înviaţi din morţi. Eu nu mă bag, nu mă mai amestec. — Şi rupse toate hîrtiile dosarului, aruncîndu-le la coş. — Trimiteţi-l la Parchet, să-şi ia răspunderea magistraţii. Nu ştiu, n-am văzut, şi nu mă fac pîrîş. . . Păziţi-vă, că nu putem şti ce o să iasă. Asta e treabă cu tărăboi.

Pe acest Alexandru cel Bun poliţiştii l-au făcut scăpat, dar el a fost prins într-altă parte, unde i s-a întocmit dosarul întreg.

Numitul Kogălniceanu a fost arestat în timpul unei cuvîntări. Rosetti scotea o foaie ascunsă, fără autorizarea cenzurii, care fusese pusă la lucru odată cu măsurile luate împotriva înviaţilor din morţi. Aşa-zisul Eminescu spunea pe dinafară, în auzul tuturor, epistola III-a, care, învoită în cărţile mai vechi, era oprită la reproducerea cu graiul sau cu tiparul. În cuvîntările sau scrisele acestora, viii neînviaţi după moarte erau numiţi « mişei », — ceea ce făcu ca lumea să se deosi-

bească în « morți », cum erau numiți înviații, și în « mișei ». Veniamin Kostaki citește în adunări Sfînta Scriptură, de asijderi oprită de la citirea cu grai afară din biserici.

Numărul arestaților sporește zilnic, și felul lor de a fi. De unde în primele zile înviații se înfățișau binecuvîntînd și primind oamenii cu seninătate și duioșie, lăsîndu-se împresurați și duși la închisoare, purtarea lor s-a schimbat. Ei pornesc din casă în casă, tămăduind bolnavii pe picioare, care încă nu fuseseră vindecați de la sine, ca bolnavii trupești. Aceşti bolnavi, care nu par că suferă de nimic, se moleșesc de întristare și mîhnire, și grosul lumii pătimește de boala lor fără leac. Sînt bolnavi cărturarii, al căror suflet mai șubred nu se poate împotrivi ușor. Bolesc de belșugul simțirii dascălii, slujbașii mici și mari, chiar miniștrii și negustorii, și toți așteaptă o însănătoșire care întîrzie. Vindecătorii care s-au arătat din timp în timp, n-au știut de unde să înceapă lecuirea și, în zilele binefăcătoare de încredere, ei s-au arătat fără leacuri și, încăpățînați să vindece totuș sufletele chiar împotriva lor, s-a făcut că le betegeau mai cumplit.

Boala asta, de care nu moare nimeni, nu lasă pe nimeni să trăiască. Și nici nu pare o boală, atît e de încîlcită și de ascunsă. Ochiul nu e umflat, picioarele nu sînt slăbănogite, obrazul e neted, mîna strînge, brațul îmbrățișează, gura mestecă, dar toată viața acestei sănătăți se petrece în neștire. Omul sau rîde prea tare cînd nu e nevoie și nu simte trebuință, sau lăcrămează fără pricini. Omul nu e nici gol, nici flămînd, și stă adăpostit, dar îi lipsește ceva. Dacă se gîndește ce poate să-i lipsească, el nu vede nici o lipsă, și totuș simte că-i lipsesc toate. Banul pe care-l trîntește pe piatră sună, dar plînge. Vioara cîntă, însă fără duh. Rugăciunea nu-l mai mulțu-

meşte, băutura îi e acră. O tăcere mare, care nu-i tăcerea lipsei de zgomot, pune ceață pe el. Aerul i se lipeşte de ochi, de buze şi degete, parcă ar fi urzit, văzduhul îi încurcă genele şi-i strînge mîinile ca un ger, care nu-i un ger înghețat, dimpotrivă, un ger aproape cald. O pîclă îl apasă, şi nici nu e o pîclă. Puțin întuneric se cerne prin toate luminile lui şi plămădeşte delicat culorile florilor: albastrul bate-n umbrit, şi roşul parcă ar semăna, mai mult decît obişnuit, a sînge; un sînge, cu toate acestea, fără strălucire vie, un sînge închegat, un sînge amestecat cu scuipat, un praf de sînge, o urmă care ar putea să pară şi de sînge şi de vopsea şi de murdărie.

Oamenii au stat de vorbă, s-au întrebat unii pe alții: Ce-avem? Sîntem bolnavi sau nu sîntem? Sîntem vii ori pe jumătate am murit? Nepricepîndu-se nici unul să lămurească, ei au fost apucați de mînii şi furii, au aruncat cu pietre, au dat cu bîta, fără să vrea şi numai aşa, ca să se liniştească, poate, ca vita care-şi rupe cornul de stînca lovită, s-o străpungă. Parcă am fi îndrăgostiți de o dragoste pe care n-o ştim, de o făptură care, fiindu-ne dragă, nu ni se vădeşte. Oamenii au strigat în acest gol ca-ntr-un întuneric, unde s-ar teme, dacă tac, să nu-i strîngă de gît nişte mîini din păreții unei strîmtori. Iar au aşteptat şi iar s-au dus la sfat şi iar n-au aflat nimic.

Cînd moare trupul, se cheamă moarte, dar moare sufletul mai nainte, şi atunci nu-i tot o moarte şi nu-i mai rea moartea duhului decît zmîrcul în care scînteiază o răsfrîngere de zare? Asemenea moarte nu mai fusese pînă-n vremea de ajun a învierii din morți. Murise sufletul cu adevărat, şi, de moartea lui neghicită cu simțurile, tot sufletul îşi dă seama. Fuge odată sufletul din trup, ori s-a topit, s-a risipit? Umblă lumea cocoşată şi căutînd în pămînt? A murit în drum.

— Suprimat, băiete, suprimat! N-ai să te mai baţi pentru femeia vecinului, pentru averea proprietarului.

— După cît am simţit, vederile tale sînt greşite. Învierea n-a fost făgăduită cu condiţia renunţării.

— Ba da, dragă Gulică. Înviază omenirea întreagă, şi nu se mai naşte om. Viaţa de pîn-acum a fost o pedeapsă, şi omul osîndit s-o poarte din neam în neam.

Niciodată, în prima lui viaţă, Ministrul nu vorbise cu atîta gravitate inutilă, şi dacă nu l-aş fi identificat de-aproape, aş fi crezut că vorbeşte un fost om de cuvînt.

— Nu cumva s-a întîmplat să intre în tine un duh care nu era al tău? l-am întrebat. Te mai întreb o dată, răspicat: eşti tu într-adevăr Ministrul, căruia îi pregăteam marile discursuri şi-i scriam articolele care-l făcuseră celebru? Eşti tu naşul tuturor copiilor mei afară de cel din urmă? M-ai cununat tu? Eşti tu acela care în loc de profesor la Universitate m-ai numit intendent de cimitir?

— Nici să nu te îndoieşti şi te rog să mă ierţi.

— Hai, intră în casă şi culcă-te pe canapeaua de piele. Dar nu înţeleg de ce simţi nevoia să te odihneşti, dacă omul a fost îndreptat în toate slăbiciunile lui. Ţi-este somn? eşti obosit?

— Nu mai dormim niciodată, este drept: s-a isprăvit şi cu această nevoie trivială. Dar trebuie să stau undeva pînă la reorganizare. E o chestiune de scurtă durată. Şi m-am deprins întins pe spate.

— Cum organizare? Ce fel de organizare?

— N-ai să crezi cumva că după înviere viaţa o să meargă înainte pe acelaş calapod. Te ştiu mai inteligent. Totul se reformează şi se reconstruieşte. Oamenii din viaţă, care încă nu au murit, nu ne vor primi cu prea multă bunăvoinţă, se vor opune, vor căuta să se scape de noi. Rena-

şterea poate să fie o decepţie, şi o suferinţă, cum a fost şi naşterea fiecăruia din noi. Viii robesc la vicii vechi şi la putregaiuri morale, pe care noi le suprimăm. Ei vor căuta să repete răstignirea şi mucenia: însă zadarnic. Nu mai moare nimeni a doua oară, şi înviaţii sînt invulnerabili. Şi apoi, dacă noi am murit, şi cei care încă n-au murit nu vor mai muri, convieţuirea laolaltă ar da loc la inegalităţi de simţire şi de date sufleteşti incompatibile cu o viaţă uniformă.

— Voi sînteţi uniformi? l-am întrebat.

— Matematic! mi-a răspuns Ministrul.

Aş fi preferat să-mi facă asemenea confidenţe un înviat necunoscut. Dar Ministrul a căpătat de la moarte şi de la înviere autoritate, incontestabil.

L-am lăsat întins pe canapea, cu ochii deschişi.

— Dacă ai peste noapte vreo nevoie, deschide uşa încet... Bună seara!

— Fii pe pace, s-a suprimat şi asta... De aci-nnainte pămîntul nu va mai fi murdărit de oameni. Corectarea e radicală: de la şolduri la bărbie totul a rămas mort pentru totdeauna. În cîteva zile vor fi corectaţi şi încă-viii, într-o singură noapte.

66 S-a înființat cîte o Curte excepțională la fiecare Parchet. Învierea aduce zilnic rînduri noi de oameni, din pămînt, din ape, din văzduh, și, înnainte de a deveni un pericol covîrșitor, stările sînt solidare dinaintea lor. S-au umplut grădinile publice, gările, străzile. Ei sînt cunoscuți numai-decît după căutătura plutitoare, care-i face parcă mai ușori în aer. Nimic nu-i preocupă afară de o mare nevoie de a vorbi pretutindeni unde se găsesc, și lumea-i ascultă cu o vrednicie halucinată, împotriva tuturor măsurilor hotărîte, care pedepsesc pe oricine este prins că ascultă cuvîntările unui înviat sau că vorbește cu el. Instrucțiile confidențiale, trimise tuturor Curților excepționale, prevăd asprimea atroce a tratamentului ce le trebuie aplicat. S-a instituit pedeapsa cu moartea.

Dintre înviați, unii, uzurpînd nume istorice, se slujesc de ele ca să poată induce populația în eroare. Față de aceștia, mai ales, se recomandă vigilența extrem de activă a organelor de supraveghere. Ei dau naștere, pe unde trec, la tumult, panică și deslînare. Oamenii se țin după ei, adormiți de graiurile și îndrăgostiți de înfățișarea lor. Ei vin în portul vremii și după chipurile zugrăvite în cărți. În orașe, lumea se lasă mai puțin amăgită, însă la țară, plugarii, deprinși să citească mai mult în cer și pămînt decît în vorbe, dau

crezare tuturor rătăcirilor. Oamenii din trecuturile depărtate, au venit călări: și caii au înviat! Însă, cu toate că ei poartă arcuri, lănci și săbii, o blîndețe și o răbdare senină îi stăpînesc, ca și cum ar fi dezarmați și robi.

Prefecții din șase județe au cerut ajutoare ca să taie drumul unei oștiri, puțin numeroasă însă sprintenă, care, străbătînd plaiurile, poposește în sate, urmată de plugarii din părțile locului. Aceștia își lasă vetrele și vitele și nu mai știu de nimic, fermecați de strămoșii întorși pe moșia veche. Ei nu se dumiresc de unde vin în viață bătrînii, dintre morți ori dintre vii, și nici nu se întreabă, nefiind iscoditori, ci numai oameni de inimă și de credință. Fără să bage de seamă stăpînirea, într-al șaselea județ se găsea adunat foarte mult popor, de nu-l mai încăpeau cîmpiile, așternute cu giulgiile de lumină ale lunii, și, dacă trebuia turburat în năvala lui blajină, s-ar fi cerut o mare oștire. Prefecții, oricît ar fi atîrnat deosebit de cîrmuire, au înțeles că, în cele din urmă, nu se pot ucide mii de oameni de către alte mii de oameni de acelaș sînge și că a închide ochii și a lăsa lucrurile să treacă era poate mai bine decît a-i împiedica să se înmulțească și să meargă înnainte.

Ba unii prefecți nici n-au dat prea multă ascultare poruncilor primite, încrezîndu-se mai mult în judecata lor, care îi oprea să se pripească. Într-un județ, au fost dați afară, numai în opt zile, unsprezece, care n-apucau să-și ia sarcinile în primire, că și se lepădau, într-aceeaș zi, de ele. O singură zi a cuprins trei din ei, numiți și plecați unul după altul, pînă-n prînz, după amiază și seara, o noapte întreagă rămînînd județul fără cîrmuitor și lăsat în seama șovăitoare a slujbașilor mici, care și ei se duceau să asculte cuvintele bătrînilor cu plete, înviați în ajun.

67 Au fost arestaţi următorii pentru port de nume ilicit: Mihail Kogălniceanu, C. A. Rosetti, Veniamin Kostaki şi un aşa-numit Alexandru cel Bun. Au mai fost prinşi, într-alte provincii, un Dimitrie Cantemir, un Tudor zis din Vladimiri, şi alţii, iar jandarmii mai sînt pe urmele, fugărite prin pădurile Snagovului, Ardealului şi ale Bucovinei, ale cîtorva şefi de bandă, porecliţii Ţepeş, Mihai şi Ştefan.

Toţi aceştia au fost găsiţi fără hîrtii asupra lor, neputînd să justifice numele, neavînd meserie cunoscută, nici domiciliu, dar fiecare din ei însuşindu-şi un drept, dintr-o asemănare şi dintr-un trecut prea vechi pentru a mai putea să fie controlat.

Anchetat de poliţie, individul Alexandru cel Bun pretinde că a stăpînit, din Suceava, Moldova, treizeci şi ceva de ani, ca domn de sine stătător, de la munte pînă la mare... Procesul-verbal încheiat pentru trimiterea lui mai departe cuprindea tot felul de amănunte. El ar fi zidit pe Bistriţa o mînăstire, şi pe Siret Pobrata, ar fi îmbogăţit Moldova, prin buna lui rînduială, ar fi adus moaştele Sfîntului Ioan din Cetatea Albă. La percheziţie, în buzunarele lui de golan nu s-a aflat nici o pară. Afirmînd cu multă seriozitate că ar fi avut de soţie pe Ringala şi că avea legături de bună prietenie la Curtea Poloniei,

poliţiştii nu şi-au mai putut stăpîni firea toţi, şi unii din ei l-au batjocorit.

— Cu Napoleon Bonaparte cum ai stat? a întrebat şeful comisar, om cu carte. Am auzit că jucaţi dòmino amîndoi. . .

Aşezîndu-l în arestul local, pînă la trimiterea lui în Capitală, slujbaşii în uniformă ai prefecturei îi ziceau în batjocură «măria ta», trimiţîndu-l de la unul la altul, îmbrîncit, ca pe un om beat. În primele trei zile, numitul, interogat de mai multe ori, nu şi-a schimbat depoziţia întru nimic. Numai în clipa de-a-şi iscăli a treia depoziţie, anchetatorii avură o şovăială: Alexandru nu cunoştea literile noastre şi a semnat cu slovele lui vechi. Comisarul îşi trase o palmă de trezire peste frunte şi zise:

— Ne-am ars, măi băieţi, mi se pare. Să ştii că-i unul din aşa-numiţii înviaţi din morţi. Eu nu mă bag, nu mă mai amestec. — Şi rupse toate hîrtiile dosarului, aruncîndu-le la coş. — Trimiteţi-l la Parchet, să-şi ia răspunderea magistraţii. Nu ştiu, n-am văzut, şi nu mă fac pîrîş. . . Păziţi-vă, că nu putem şti ce o să iasă. Asta e treabă cu tărăboi.

Pe acest Alexandru cel Bun poliţiştii l-au făcut scăpat, dar el a fost prins într-altă parte, unde i s-a întocmit dosarul întreg.

Numitul Kogălniceanu a fost arestat în timpul unei cuvîntări. Rosetti scotea o foaie ascunsă, fără autorizarea cenzurii, care fusese pusă la lucru odată cu măsurile luate împotriva înviaţilor din morţi. Aşa-zisul Eminescu spunea pe dinafară, în auzul tuturor, epistola III-a, care, învoită în cărţile mai vechi, era oprită la reproducerea cu graiul sau cu tiparul. În cuvîntările sau scrisele acestora, viii neînviaţi după moarte erau numiţi «mişei», — ceea ce făcu ca lumea să se deosi-

bească în « morți », cum erau numiți înviații, și în « mișei ». Veniamin Kostaki citește în adunări Sfînta Scriptură, de asijderi oprită de la citirea cu grai afară din biserici.

Numărul arestaților sporește zilnic, și felul lor de a fi. De unde în primele zile înviații se înfățișau binecuvîntînd și primind oamenii cu seninătate și duioșie, lăsîndu-se împresurați și duși la închisoare, purtarea lor s-a schimbat. Ei pornesc din casă în casă, tămăduind bolnavii pe picioare, care încă nu fuseseră vindecați de la sine, ca bolnavii trupești. Acești bolnavi, care nu par că suferă de nimic, se moleșesc de întristare și mîhnire, și grosul lumii pătimește de boala lor fără leac. Sînt bolnavi cărturarii, al căror suflet mai șubred nu se poate împotrivi ușor. Bolesc de belșugul simțirii dascălii, slujbașii mici și mari, chiar miniștrii și negustorii, și toți așteaptă o însănătoșire care întîrzie. Vindecătorii care s-au arătat din timp în timp, n-au știut de unde să înceapă lecuirea și, în zilele binefăcătoare de încredere, ei s-au arătat fără leacuri și, încăpățînați să vindece totuș sufletele chiar împotriva lor, s-a făcut că le betegeau mai cumplit.

Boala asta, de care nu moare nimeni, nu lasă pe nimeni să trăiască. Și nici nu pare o boală, atît e de încîlcită și de ascunsă. Ochiul nu e umflat, picioarele nu sînt slăbănogite, obrazul e neted, mîna strînge, brațul îmbrățișează, gura mestecă, dar toată viața acestei sănătăți se petrece în neștire. Omul sau rîde prea tare cînd nu e nevoie și nu simte trebuință, sau lăcrămează fără pricini. Omul nu e nici gol, nici flămînd, și stă adăpostit, dar îi lipsește ceva. Dacă se gîndește ce poate să-i lipsească, el nu vede nici o lipsă, și totuș simte că-i lipsesc toate. Banul pe care-l trîntește pe piatră sună, dar plînge. Vioara cîntă, însă fără duh. Rugăciunea nu-l mai mulțu-

mește, băutura îi e acră. O tăcere mare, care nu-i tăcerea lipsei de zgomot, pune ceață pe el. Aerul i se lipește de ochi, de buze și degete, parcă ar fi urzit, văzduhul îi încurcă genele și-i strînge mîinile ca un ger, care nu-i un ger înghețat, dimpotrivă, un ger aproape cald. O pîclă îl apasă, și nici nu e o pîclă. Puțin întuneric se cerne prin toate luminile lui și plămădește delicat culorile florilor: albastrul bate-n umbrit, și roșul parcă ar semăna, mai mult decît obișnuit, a sînge; un sînge, cu toate acestea, fără strălucire vie, un sînge închegat, un sînge amestecat cu scuipat, un praf de sînge, o urmă care ar putea să pară și de sînge și de vopsea și de murdărie.

Oamenii au stat de vorbă, s-au întrebat unii pe alții: Ce-avem? Sîntem bolnavi sau nu sîntem? Sîntem vii ori pe jumătate am murit? Nepricepîndu-se nici unul să lămurească, ei au fost apucați de mînii și furii, au aruncat cu pietre, au dat cu bîta, fără să vrea și numai așa, ca să se liniștească, poate, ca vita care-și rupe cornul de stînca lovită, s-o străpungă. Parcă am fi îndrăgostiți de o dragoste pe care n-o știm, de o făptură care, fiindu-ne dragă, nu ni se vădește. Oamenii au strigat în acest gol ca-ntr-un întuneric, unde s-ar teme, dacă tac, să nu-i strîngă de gît niște mîini din pereții unei strîmtori. Iar au așteptat și iar s-au dus la sfat și iar n-au aflat nimic.

Cînd moare trupul, se cheamă moarte, dar moare sufletul mai nainte, și atunci nu-i tot o moarte și nu-i mai rea moartea duhului decît zmîrcul în care scînteiază o răsfrîngere de zare? Asemenea moarte nu mai fusese pînă-n vremea de ajun a învierii din morți. Murise sufletul cu adevărat, și, de moartea lui neghicită cu simțurile, tot sufletul își dă seama. Fuge odată sufletul din trup, ori s-a topit, s-a risipit? Umblă lumea cocoșată și căutînd în pămînt? A murit în drum.

La învierea morților adevărul este că nimeni nu mai are încredere în chemarea și nici în drepturile lui. Judecătorul se îndoiește de judecata ce-o face, gînditorul de gîndul ce-l gîndește, și temnicerul nu știe ce ține închis în temnița lui. Mai-marii dau porunci pe care le iau înnapoi, și porunca, începută cu glasul plin, sfîrșește șoptită. Stăpînii nu mai țin la stăpînirea lor, și slugile și-au pierdut ascultarea. Jură un om legiuit și tremură: mîna nu mai ajută jurămîntului să se reazime pe cruce, alunecă pe rănile răstignitului: i se pare că rănile ea i le-a făcut. Îi pare fiecăruia rău de hotărîrea pe care abia o ia, și ducerea la capăt a unui lucru hotărît, e o suferință. Pedeapsa e o remușcare. Judecățile osîndesc după legi pe care le-au făcut oamenii tari și pe care ele nu mai știu să le înțeleagă. Și-a prins bărbatul nevasta cu prietenul: îl iartă; cu stăpînul: primește; cu simbriașul: nu vede. S-a știrbit marginea tuturor paharelor vieții, s-a pitit trestia și s-a chircit, se-ncovoaie sulița, ruginită, din părete. Adevărul leapădă sabia, dreptatea o refuză. Unde sînt războinicii? Șșșt! sufletul a murit, umblați în vîrful picioarelor: trecem prin camera lui de mort, prin cimitirul lui.

Ai auzit cum se desfac și gîndurile și cum se răscoace și miezul cuvintelor? Uite-le cum fug și gîndurile și cuvintele și credințele, împleticite și val-vîrtej, ca o gloată de gîngănii. Unde-i gîndul meu, unde-i credința mea, unde-i bărbăția mea? Au murit. Aruncă-ți cîrjile și umblă! Nu cred că se va putea. Îmi trebuie un om să mă scoale. Scoală-mă tu. Aș fi bucuros să fiu sculat de jos cu biciul. Dați-ne bice!

68 Văzînd stăpînirea că morții se întorc la viață, și că procurorii încep să întîrzie în sarcina lor, au fost chemați să se aleagă oameni cutezători și fără frică, și s-au adunat, din toate dregătoriile și rîndurile, cei mai de nădejde. Nevoia de a curma nebunia era urgentă, și șaptezeci și opt de « capi » au fost aduși dinaintea marelui tribunal.

Acuzatorul e un om mărunt, ales dintre slugile fără meserie, cu ochii vineți și cu buzele cojite de o uscăciune a gurei, ras pe stropiturile de vărsat și cu o frunte îngustă cît o curea. Căutătura lui de hoț învecinată cu o falcă încheiată ca un topor și cu un zîmbet silit, strîns și încrețit ca de o bubă, trebuia să înfrunte fățiș învierii și nașterea din nou. Procurorii refuzaseră unul după altul, la răsfoirea dosarelor, să-și ia sarcina învinovățirii, și norocul de a sluji veacul în pericol, căzuse pe el. Ca să nu fie strigați pe numele lor, luat prin uzurpare, și să nu li se dea nici speranța unei recunoașteri, instrucția îi numerotase.

— Numărul Unu!

Numărul Unu era de față.

— Cum te numești?

— Eminescu. . .

— Înșelăciune vădită, zise acuzatorul, privind publicul din sală cu satisfacție.

Un mîrîit trecu prin toată asistența. Satisfacția procurorului se potoli.

— Ce fel de Eminescu ești? întrebă președintele, documentar.

— Mihai.

— N-am întrebat asta. Ce fel de Mihai Eminescu? A mai fost unul acum cincizeci de ani.

— Acelaș, răspunse acuzatul Numărul Unu.

— Celălalt a murit.

— Și pe urmă a înviat și s-a ivit din nou.

— Cum a înviat și cum s-a ivit? Ce vrei să spui dumneata? O singură înviere se cunoaște: a lui Iisus.

— El a fost cel dintîi care a înviat. Acum sînt mai mulți. Dar și Iisus a înviat de mai multe ori, răstignit de mai multe ori. Lumea l-a cunoscut o singură dată. Toți cîți ne găsim aci, am înviat. Așa este?

Acuzații răspunseră într-un glas: « Așa e ». Mùrmurul bărbătesc al vocilor tărăgănate lăsa după el o tăcere ca trecerea vîntului. Și publicul din sală, repeta ca un ecou de peșteră din vremea primului creștinism, lin de tot, șoapta mare a răspunsului turburător.

Președintele ar fi voit să spuie că evacuează sala, dar s-a oprit, turburat.

— Ca să putem judeca, avem nevoie, mai ales azi, de multă liniște, zise el.

— Ați zis « mai ales azi »? interveni acuzatorul. E un proces de înșelătorie obișnuită: singure forma și scopul sînt noi. Vă atrag atenția respectuos.

Un vuiet mugit străbătu sala. Publicul se adunase numeros în ședință, grămădit, îndesat. Cu neputință să-și desfacă brațul cineva. Dincolo de uși, armata se lupta cu lumea care nu putuse pătrunde înnăuntru.

— Poți răspunde cum ai înviat dumneata?

— Nu *mă silește nimeni și nu* mai pot asculta decît de Dumnezeu. El nu-mi poruncește să răspund.

— În fața judecății un acuzat e dator să răspundă la toate învinuirile aduse.

— Ce căutăm noi în fața judecății nu știm.

— Am auzit cu toții rechizitoriul. Sînteți acuzați că ați înviat din morți... zise prezidentul, emoționat de uitătura acuzatului.

— Onorata Curte, intervine acuzatorul, să-mi dea voie să precizez. Nu sînt acuzați că au înviat, ci pentru că pretind a fi înviat, fără să fi înviat, dat fiind că unul singur a înviat, Domnul nostru Iisus Hristos. Înaltul cler e scandalizat. Nu se poate să învieze nimeni.

Acuzatul Numărul Unu voind să răspundă, prezidentul l-a întrebat:

— Pe cine aveți apărător? N-a studiat dosarul?

— Pe Duhul Sfînt, zise acuzatul Numărul Unu. Duhul Sfînt nu e advocat. Nu știe nici să citească.

Acuzatorul ceru atunci prezidentului să poruncească arestaților, ca unor vrăjitori, să-și coboare căutătura și să nu aibă voie să și-o ridice din pămînt. Ei turburau cu luminile ochilor curgerea neîntreruptă a procesului, și însuș acuzatorul se împletici de cîteva ori, apucat ca de un val de amețeală.

— Deși părerea mea ar fi să suspendăm o jumătate de oră ședința, zise acuzatorul, pentru ca acuzații să fie legați la ochi de către jandarmi.

— Ar fi mai bine să ne fie ochii scoși, zise acuzatul Numărul Opt.

— Cine a întrerupt? strigă acuzatorul.

— Iaca, Matei, zise un Matei, sculîndu-se de pe o bancă.

— Ce fel de Matei? zise prezidentul.

— Basarab, răspunse Matei.

— Nu face parte din dosar, explică acuzatorul, și nici n-a fost strigat. Nu e în proces.

— Băgați-mă și pe mine, zise Matei, că și eu am înviat... Am venit să văd judecățile voastre. Cine vrea să vie să-mi lege ochii?

Din depărtare, de dincolo de ferestre și de ziduri, de dincolo de zgomot, venea o tăcere cum nu mai fusese niciodată, groasă și adîncă, și cuprinse ca o încremenire totul, — și din această tăcere se iscă o cîntare, întîi confuză ca o îngăimare de mii de șoapte, și din ce în ce mai apropiată, și, pe talazul vocilor care începeau să se desfacă din murmur și din vînt, se prinse vocea lumii din sală, ca o vioară de alte viori, pornite mai nainte, și în cuprinsul sălii de judecată izbucni puternicul marș ceresc: Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte fără de moarte — ca o vijelie. Paznicii acuzaților, rînduiți în spatele lor, cu baionetele la armă, lăsară puștile să cadă și cîntară cu acuzații laolaltă.

— Deschideți ușile și ferestrele! porunci oarecare, — și, deschizîndu-se toate de păreți, se auzi venind cîntarea din toată lumea, din toate zările orașului și ale pămîntului, din Bărăgan, din Dunăre, din cîmpiile Oltului și ale Siretului, din munți.

Acuzatorul mai încercă o dată:

— Asta nu se cheamă judecată, onorată Curte: asta e mascaradă.

— Au înviat morții! domnule acuzator, zise prezidentul, nu vezi?

— Adevărat? zise acuzatorul.

— Adevărat. Au înviat!

— Adevărat! ziseră judecătorii.

— Adevărat! ziseră paznicii.

— Adevărat! Adevărat! Adevărat! striga cu bucurie clocotul lumii.

Încă nehotărît, acuzatorul își aduna hîrtiile în mapa dosarelor, le rînduia îndreptîndu-le în scoarțe și uitîndu-se la învălmășeala în care piereau

regula, supunerea, autoritatea. El înțelese cu părere de rău că o lume se isprăvise pînă la ultima ei sleire și că începe alta.

« Ce bune timpuri am apucat! își zise acest om, care trimisese sute de oameni în temniță, ascultător disciplinat, slujitor deplin, slugă împuternicită. — S-a isprăvit! canalia înviază! Aș pune mitralierele pe ei și n-aș putea să fac nimic. Așa e cînd se amestecă Dumnezeu în treburile justiției. Îmi pare rău de așa Dumnezeu și de așa spirit juridic. »

Și cum ieșeau magistrații, amestecați cu gloata, care cînta fără încetare, el s-a uitat un moment la arhiva de pe masa lui, de sus, așezată vraf, întinse mîna și dete dosarelor un brînci. Mii de hîrtii se risipiră pe podină, procese-verbale, citații, rechizitorii, hotărîri, mandate, formulare. . .

Își scoase roba cu dezgust și-o aruncă peste dosare. Dete cu chivăra de-a azvîrlita. . .

— Aprod! strigă acuzatorul.

Și nu-i răspunse nimeni.

Și ca și cum aprodul ar fi fost de față și l-ar fi congediat, zise:

— Aprod! Ieși afară!

Scobori treptele estradei și, dînd cu ochii de crucifix, se întoarse. Crucea era în fața fotoliului gol al prezidentului, în mijlocul altor cîteva fotolii goale și sucite din locul lor. Condica era deschisă. Condeiul cu ciocul încă umed sta răzimat de călimări. Citi pagina acuzaților, întoarse la pagina următoare, răsfoi o parte din condică, vreo sută de pagini.

— Cu alte cuvinte, aveam de acuzat, de judecat și de osîndit toată Istoria țării. . . Ce mai rămînea bun dintr-o mie de ani? Nimic. . . Și în numele cui umpleam pușcăriile?. . . Pe cine apăram eu?. . . Ha-ha-ha! rîse, ațîțat de un spasm de

batjocură amară, acuzatorul... Pe « ăştia » de-acum? Au făcut marfă din tot ce au putut, şi au vîndut piele, suflet, sînge, gînd şi nevinovăţie... Puroiul a mînjit brazdele, bucatele, izvoarele. Stîrvuri spurcate! Ce-am avut eu cu ei, ca să-i apăr şi să-i păstrez? Auzi tu, Marine al lui Pătru, te-ai făcut slugoi şi ai dat în tat'tu...

— Mi-e ruşine! zise acuzatorul, întinzînd mîna către cruce, şi, apucînd-o în palmă, o trase lîngă el, aşezat în jilţul prezidentului... Privi adînc în cruce, subt linie şi dedesubtul zugrăvelii.

— Tu eşti Dumnezeul celor nedreptăţiţi... De cîte ori nu te-am minţit şi nu te-am vîndut!... Pe o leafă, pe un drept la nimic, pe o mînă de tutun... Tu ai tăcut, nici n-ai suflat... Şi nu m-am gîndit niciodată, drept să spui, la ce putea să fie în tine... Tu ai înviat morţii, omul ăsta gol, răstignitule, ori e şi asta o mare păcăleală?

Acuzatorul simţi în mîna lui răscolindu-se picioarele străpunse de scoabele răstignirii, şi Iisus, căpătînd relief cald în minusculu-i trup zugrăvit, se întoarse întreg pe crucea lui...

— Eu i-am înviat, răspunse omuleţul de o şchioapă, desprinzîndu-şi un braţ din cuiul lui şi ajungînd cu degetele însîngerate pînă la fruntea acuzatorului.

— Atunci, e cu adevărat adevărat, zise acuzatorul.

— Adevărat!

— A înviat toată lumea, şi cei în viaţă?

— Toată a înviat...

— Şi numai noi rămînem morţi? Ce să facem?

— Du-te în mulţime şi mergi cu ea înnainte...

Acuzatorul simţi în el o tresărire de cremene scînteiată, şi, sculîndu-se din jeţ, începu să cînte şi el cu corurile ce-l cuprinseră la mijloc:

Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte fără de moarte.

Şi se pierdu în slava lor.

Redactor responsabil: Pienescu Gheorghe
Tehnoredactor: Marcus Ida

Dat la cules: 19.05.1965. Bun de tipar: 27.10.1965. Apărut: 1965. *Tiraj:* 12.180 ex. $^1/_1$. *legate. Hîrtie specială cu filigran, de 90 g/m². Format: 800×920/32. Coli ed.: 10,51. Coli tipar:* 8,625. *A. nr. 5.342/1965. C.Z. pentru bibliotecile mari: 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici: 8R — 0.*

Hîrtia executată la Fabrica «Steaua Roșie» — Bacău. Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică», Calea Șerban Vodă 133, București — Republica Socialistă România.